ANUL X. - SERIA II-a. - No 591

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 3 Aprilie 1932

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Estetica amintirii

Sensibilul poet și filosof francez Guyau, caracteriza altădată într'un capitol de pătrunzătoare analiză și excesivă tristețe — drept fecund, aportul pe care îl aduce amintirea isvoarelor de inspirație ale poeziei.

Temperament impresionat de dispoziția astenică a unui organism debil, pentru care viața era mai mult un ideal decât realitatea prezentă, iar moartea nu prezenta un risc neașteptat — filosoful poet a iubit cu voluptate noțiunea „simpatiei vitale", pe care Nietzsche a îmbrăcat-o în formula rigidă a „voinții de putere". Și deși, niciodată poate mai mult decât azi, preocuparea de a surprinde caracterele amintirii, atitudine epuizantă și depresivă prin însuși obiectul ei, nu a apărut mai neactuală — trebuie să recunoaștem că — în afară de subiectivismul exagerat rămas pe scara adolescenții întârziate — amintirea creiază o minunată viziune a realității și o sursă de poetică inspirație a sensibilității artistice.

* * *

E cunoscută în literatură tendința retrăirii fenomenelor intrate în domeniul imens, ce se numește trecut. Ea reprezintă adesea o notă patologică a personalității, când sentimentalismul delicat adaogă reminiscenții o nuanță de afectivitate sensibilă și dureroasă. Și, mi se pare, nimeni nu a redat cu mai multă înțelegere și sensibilitate acest „caz" psihologic și literar, decât nuvelistul vienez Arthur Schnitzler. Il remarc cu o ușoară anxietate, căci opera lui reprezintă o poetizare a trecutului apropiat și o tentație de exilare voluntară în sânul lui.

Așa dar e cert, că în momentele de libertate pe care ni le oferă actualitatea apăsătoare și dominantă, iubim trecutul și ne reîntoarcem în sânul lui. De ce preferăm atunci, trecutul, prezentului perpetuu inovator?

Aceasta e în primul rând o chestie de temperament.

Romancierul rus Merejkowsky spune undeva cu o candidă sinceritate: Nu știu de ce iubesc mai mult seara decât dimineața, și simt cum toamna târzie mă atrage mai mult decât primăvara înviorătoare.

Asfel creiază temperamentul selecția preferinții a inspirației și poetizării trecutului abia format. Dar ceiace reprezintă pentru temperamentul — prin excelență pesimist — totalitatea dispoziției sufletești, e pentru tipul perfect normal numai un singur aspect al vieții psihice.

Refugiul în trecut aduce o notă de inactualitate, ce reprezintă o supapă a evaziunii noastre din mijlocul prezentului obositor. Inactual sau inoportun, trecutul reprezintă astfel pentru individ o necesitate sufletească de primul ordin. El e tot atât de inevitabil ca manifestările artistice de orice gen. Și nu creiază oare trecutul, cel mai fecund isvor de inspirație al acestor realități sociale?

Așa dar, în primul rând, necesitate de refugiu și variație. Dar cea mai caracteristică notă a amintirii e deformarea și simplificarea realității observate.

Guyau vorbea de o anumită „poésie de l'erreur". Fără a atinge cazurile morbide, estetica amintirii oferă o construcție independentă și personală. Exactitate și mărime, proporție și simetrie, sunt pentru evocarea trecutului însușiri specifice, de care uzează ea numai în raport cu necesitatea momentului și a interpretării sale.

Trecutul oferă o realitate voalată, în care detaliile se strecoară cu parcimoniozitate, dar specificul apare unic și dominant. Dacă e adevărat că poezia reclamă o anumită dispoziție sufletească, ce se rezumă în expresia sintetică: „soupçonner sans voir", atunci e tot atât de adevărat că amintirea — prin factura-i esențială — e o singulară condiție a creației poetice.

Asemeni liniilor, pe care artistul le accentuiază pentru a le prezenta îndeosebi atenției noastre, într'un tablou, factorul animator al amintirii reține anumite caractere, pentru a face să dispară — estompate în umbră — acele pe care le consideră lipsite de valoare în fața subiectivității noastre. Intre esențial și inutil selecția o face criteriul plăcerii și al suferinții. Plăcerea estetică, pe care Schiller a conceput-o însoțită de acel acompaniament afectiv ce o distinge de sensația organică și materială, iată factorul determinant al peisajului sufletesc redat de amintire. Uităm ceiace ne-a chinuit fără a ne oferi în schimb ecoul voluptății sau numai al sensației agreabile; evocăm tot ceiace regăsește în conștiința noastră sensația de plăcere atenuată de timp sau accentuată de fantezie și imaginație.

Un dicton francez spune: „l'ombre est la parure des choses". Privită sub aspectul estetic, amintirea — ce umbrește aspectele dureroase ale realității — e o animatoare fecundă a sensibilității și inspirației, prin misterul pe care îl păstrează ca fundament al creației poetice.

* * *

Utilizând resursele pe care le oferă viziunea neclară a lucrurilor, însoțită de un palid ecou afectiv, estetica reminiscenții și a amintirii creiază o admirabilă ornamentare a existenții prezente. Chiar tristă, amintirea e prin excelență frumoasă. Și oare poezia contemporană — sensibilă și delicată, când e sub tutela oprimantă a nevrozei cotidiane — dela Baudelaire și Verlaine până la Verhaeren și Francis Jammes, nu a trăit aproape exclusiv din această tristețe „estetică" a amintirii?

De aceia putem vorbi azi de o psihologie și o estetică a acestei funcțiuni sufletești. Psihologia amintirii creiază o condiționare, o interpretare a vieții, ce îmbracă forme mai mult sau mai puțin subiective; iar sub aspectul estetic ea e un element deformator al realității dispărute, în funcție de forța constructivă a imaginației noastre. E ornamentul inedit, pe care îl întâlnim neașteptat în lumea amintirii.

Și evident — pentru acei pe care trecutul îi răpește constant din mijlocul realității prezente, — ea e o sursă de complicație și poetică dedublare a vieții obișnuite.

MIRCEA MANCAȘ

Cum lucrează d. Mihail Sadoveanu

Zilele trecute, în sala *Ileana* dela „Cartea Românească", d. Mihail Sadoveanu a inaugurat o serie de conferințe, cu o causerie plăcută, având ca subiect: *Cum lucrez.*

D. Mihail Sadoveanu începe prin a lăuda inițiativa „Cărții Românești" de-a pune în contact, prin mijlocirea acestor conferințe, pe cititori cu scriitorii lor preferați. „Totuși, spune d. Sadoveanu, e o năpastă pentru scriitor a fi pus necontenit în situația de-a vorbi — când funcția lui naturală este de-a comunica prin scris cu prietenii săi cititori".

„Dar — continuă d. Sadoveanu — prietenii mei au făcut o conspirație împotriva mea. Mă împing mereu să vorbesc, pretutindeni dela o vreme sunt solicitat pentru conferințe.

„Acești prieteni, știu eu, n'au venit ca să asculte o conferință lungă. Ii încredințez dela început că voiu fi foarte scurt. Epoca noastră, a cinematografului, a aeroplanului, a radiofoniei, a recordurilor de iuțeala, cere scurt, puțin, de suprafață. E o epocă de epidermă.

Mihail Sadoveanu

„Suntem, aș putea zice ca la un ceaiu — neprelungit. Fețe frumoase, toalete elegante — puțină vorbă, dacă se poate agreabilă, și fugim iarăși fiecare la plăcerile care ne cheamă și pentru care am fost creați. Căci omul pare a nu trăi decât pentru acest lucru puțin de suprafață și nu-i consult — cum ar spune un frate din Ardeal — să-i trezești tristețile latente, să-l faci să cugete și să simtă. Voiu fi deci cum se cuvine, sumar, scurt și superficial. Ca să-mi puteți fi recunoscători și să vă aduceți aminte de mine ca de un film de cinematograf".

D. Sadoveanu trece apoi la subiectul propriu zis al conferinței sale.

Curiozitatea publicului ar trebui să privească opera scrisă; cu toate acestea ea se exercită și asupra vieții scriitorului. Nu numai asupra acelei vieți care e în legătură directă cu creația artistică — ci și asupra vieții intime. Dacă prima curiozitate este întrucâtva justificată, apoi a doua prezintă oarecare gravitate și primejdie; pentru că ideia pe care și-o face publicul de artist nu e de obiceiu în armonie cu realitatea. Artiștii nu sunt toți oameni care să merite admirația în această calitate de oameni. De viața lor fizică sunt legate destule mizerii, așa încât poți fi desamăgit când îi cunoști de aproape. Mă grăbesc să adaog să sunt și excepții.

Curiozitatea din punct de vedere artistic pune pe unii din acești copii mari în situația de a nu fi sinceri. Cititorii obișnuiți cu presa dela noi și de aiurea pot citi din când în când în coloanele unor jurnale convorbiri cu oameni celebri, însoțite de portrete și desenuri. N'aveți ideie cu câtă bucurie se dau aceste interviewuri. N'aveți ideie cât se complace artistul în amănunte care de care mai interesante și mai ciudate asupra vieții lui. Trebuie să rămânem deplin înțeleși că avem de a face cu temperamente extraordinare, cu exemplare unice ale umanității.

Cum creiază, cum produc acești artiști?

S'ar părea că talentul sau geniul ar trebui să se manifeste în această privință în chip firesc, așa cum floarea înflorește și pasărea cântă. Creația artistică e un dar al vieții, un prisos de anumită bogăție sufletească și intelectuală.

Ascultați-i pe artiști, ca să vă schimbați cu totul părerea. Aveți în general de-a face cu subiecte de clinică. Unul nu poate scrie sau zugrăvi decât cu țigara în colțul gurii, altul decât după o puternică doză de cafea. Alții au nevoie de alcool. Alții trebuie să-și puie membrele inferioare în apă rece. Altora în acele momente sacre trebue să le stea o pisică pe umărul stâng. Alții trebue să simtă în nări un anumit parfum. Unii trebuie să se izoleze în anumite regiuni de tăcere. Sunt scriitori care pretind că nu pot lucra decât la lumină artificială. Sunt și de aceia care urând ziua, trăesc și lucrează numai noaptea.

Unii dintre acești confrați ai noștri sunt ori au fost fără îndoială bolnavi. Alții vor să ne umple de uimire. Pe cei dintâi să-i plângem. Față de aceștia din urmă să zâmbim cu îngăduință.

Și totuși publicul care a venit astăzi din trădare colectivă față de scriitor, ca să-l audă vorbind, ori din maliție, vrea să afle tocmai aceste lucruri. Cum lucrează acest om care și-a făcut o îndeletnicire din scris.

Mărturisesc că am păstrat oarecare rezervă asupra acestor lucruri. Din pricina aceasta s'au dat asupra ființii și vieții mele amănunte care ar trebui rectificate. Vă încredințez o taină. Nu le voiu rectifica niciodată. Nu simțesc nicio nevoie și nici nu socot că ar fi necesar.

S'a spus că ași fi fost morar și învățător. Dacă voiți credeți. Eu nu știu nimic despre asta.

Am clădit case și am crescut copii.

Pe dv. vă interesează mai ales alte opere. Aveți dreptate. Să nu vorbim deci nici de vârstă, nici de avere, nici de celelalte deșertăciuni ale vieții.

La începutul carierei mele, acum 27 de ani, Titu Maiorescu, dorind să mă cunoască și supunându-mă unui mic interogator, n'a ținut să cunoască asupra mea decât o informație. M'a întrebat cu ce se îndeletnicește tatăl meu.

I-am înțeles întrebarea. I-am răspuns că și tatăl și bunicul meu au fost cărturari. Maiorescu a zâmbit și a făcut un prognostic asupra durabilității îndeletnicirii mele.

Interesează poate și că acel bunic al meu a fost oltean. Nu interesează însă că am cincizeci și ceva de ani, că joc șah și bridge, că vânez și pescuiesc și că mă pricep să altoiesc o grădină de pomi, să cultiv albine, să selecționez găini, ș. a.

Pentru opera mea mai interesante sunt legăturile cu trecutul, decât gesturile mele prezente.

Dacă sunt însă numaidecât ținut să spun ceva despre acest laborator, în care eu n'am nici merit nici demerit, atunci ar trebui să încep ceva mai dedeparte, din acel timp când omul cărunt de astăzi era o ființă în necontenită transformare. Acel mormoloc de scriitor, ca să zic așa, a început foarte devreme să simtă necesitatea de a pune pe hârtie sensații — întâiu în ritm și rimă, apoi în proză. Era o febră care-l ținea aplecat ceasuri asupra foilor de hârtie. Fără un scop practic. Nu scria ca să publice.

Astfel a înegrit sute și sute de pagini, începând dela început, adică repetând individual istoria literaturii noastre — versurile lui Conache și Văcărescu, spre a ajunge la strofele clasice ale lui Alecsandri. Distrugând toată această imitație a trecut mai departe. La 16 ani, a început a secreta primele nuvelete, dintre care unele au apărut în revistele timpului și mai târziu în volume.

Aceste prime lucrări în care se vădește ceva — lirism și iubire de natură — luau naștere extrem de penibil. După ce subiectul era simțit îndelung — spun anume simțit, și nu cugetat — după ce era simțit îndelung, începea lucrul redactării, cuvânt cu cuvânt, frază cu frază, pe care nu le puneam pe hârtie, ci le memorisam, ca pe o poezie, cântărindu-le pe cât îmi era posibil, din punct de vedere al armoniei și al sonorității. Astfel redactam verbal bucăți întregi — pe care le transcriam după ce le socoteam gata.

O asemenea muncă minuțioasă m'a ținut în robia ei ani. Incet-încet mijloacele de exprimare s'au dezvol-

(Continuare în pag. II-a)

Cinematograful

Spre deosebire de literatură și artele plastice, care se impun spiritului nostru cu prestigiul unor experiențe continue ale generațiilor ce ne-au precedat, cu autoritatea unor discipline intelectuale având istoria și tradiția lor, cinematograful a trebuit să-și cucerească publicul, având de luptat cu obstacolele puse în cale de dușmanii a tot ce este nou și pentru care numai ceeace se poate prevala de o genealogie mai adânc înfiptă în trecut este viabil, cu spiritul refractar al unora, snobismul altora și în general neîncrederea tuturor.

In lupta dusă pentru cucerirea spectatorilor de către patronii nouii industrii, tactica pare să fi fost aceia a planului cincinal sovietic: luarea în lucru a unei regiuni anumite, pentru adaptarea ei la planul general, uzând în acest scop de metodele adequate regiunii aceleia.

De aceia, cum în această materie nu putea fi vorba de regiuni teritoriale ci de acelea spirituale ale diferitelor categorii umane, cinematograful a adoptat forme mereu noui pentru câștigarea masselor de esențe diferite. Am avut astfel filmul de aventuri, corespunzând genului epic, romanului de cape et d'épée, care a câștigat artei noui tinerele generații, oricând entusiaste pentru gesturile de bravură și eroism ale vedetelor: Douglas Fairbanks, Tom Mix sau, pe un plan inferior, Harry Piel, corespondenți pe ecran ai eroilor lui Alexandre Dumas-tatăl, Fenimore Cooper sau Conan Doyle; am avut apoi filmele pasionale sau sentimentale pentru uzul adolescenței și a actrițelor fatale, de la Francisca Bertini la Greta Garbo, corespunzând literaturii romanțioase sau romantice cu clar de lună, floare albastră și pasiuni nestăpânite; și filmele de teroare și moarte inspirate de legende medievale, cu elemente din fantezia unui Hoffman sau a unui Edgar Poe, gen în care au excelat Germanii, — creatori în literatură ai lui Faust și în cinematograf ai „Morții obosite", pentru amatorii de emoții violente; și filme exotice, cu inevitabilele spaniole specializate în efecte turburătoare de șolduri, văluri și chiloți, cu chinezi perfizi, ruși în căutare de absolut și mexicani veșnic călări; și mai recent, avalanșa de operete sau vodeviluri germane, fabricate în serie și evitând cu grijă orice ar putea surprinde prin noutate.

Incât, cu timpul, arta nouă a cucerit toate generațiile și toate categoriile sociale sau spirituale, impunându-se cu mai multă tărie decât oricare alta dintre manifestările epocii: un film agreabil este vizibil în toate colțurile pământului, la toate popoarele și aproape în acelaș timp, de oricine poate dispune de suma necesară pentru dobândirea biletului de intrare, ceeace depășește cu mult posibilitățile de infiltrare ale unei cărți, oricât de excelente, ale unui roman sau ale unei poezii.

Or tocmai această universalitate a producției cinematografice constituie slăbiciunea poate fatală a acestei arte: grija de a nu supăra pe nimeni, de a corespunde tuturor gusturilor și de a nu turbura apa liniștită a sufletului nostru, determină aspectul fad și neutru al mijlociei filmelor noastre.

Cercetătorul veacului viitor care ar încerca să reconstituie pe baza filmelor anilor 1930—1932, aspectul epocii noastre, așa cum unii încearcă să reconstituie fizionomia unei secol după iconografia sa, — are toate șansele să capete o imagine falsă despre ceeace formează obiectul frământărilor noastre.

Luați, în adevăr, cazul jurnalelor străine de actualități, presupuse a reflecta — cum o spune și denumirea — actualitatea zilelor noastre. Jumătate din cuprinsul lor este închinat preocupărilor sportive, ca și cum îndeletnicirea cea mai de seamă a timpului acesta au fost cursele de cai, de bicicletă și matchurile de box sau foot-ball; cealaltă jumătate a jurnalelor este dedicată festivităților oficiale — părăzi militare sau funebre — și contemplării cataclismelor naturii, cutremure sau inundații. Nimic care să amintească gravele probleme ale timpului nostru.

In uzinele lui Bata, în Cehoslovacia, ne spune Ilia Ehrenburg, lucrătorul care-și ridică ochii de la lucrul căruia îi este robit, poate ceti pe zidul din față, inscripția așezată acolo din grija filantropică a marelui industriaș: „Viața nu este un roman!" — ceeace desigur o va fi observat și modestul proletar.

Dacă dl. Bata ar fi modern și ar vrea să actualizeze cugetarea sa morală, ar modifica ușor inscripția: „Viața nu este un film!", căci e puțin sigur că salariații săi au avut răgazul unor lecturi romanțioase.

Pe când toți vor fi gustat din modernul opium al vremii noastre, care a luat locul bisericii, teatrului sau politicii: cinematograful.

Anatole France spunea odată: Revoluțiile nu se fac Duminica, fiindcă lumea merge la plimbare. Putem adăoga: și, mai ales, la Cinema.

M. M.

ţat şi s'au uşurat. Din scop, cum păreau la început, au devenit cu timpul un simplu mijloc firesc, pentru care nu mai era nevoie de penibile sforţări. Această epocă de evoluţie s'a săvârşit între 16 şi 24 de ani. La 1904 au apărut primele mele volume, odată patru, rezultat a nouă ani de robie. După cum ştiţi — sunt şi robii plăcute. Teoreticianii freudismului vă pot dovedi că între îndeletnicirea mea de atunci şi amor sunt legături esenţiale. Intr'adevăr, puneam în preocuparea mea artistică o pasiune identică — fără ca viaţa să se lipsească de drepturile ei paralele.

După ce redactarea n'a mai fost o penibilă sforţare şi n'am mai avut oroare de hârtia albă, producţia mea artistică a urmat o altă perioadă de dezvoltare, către maturitate. Caracteristic în acest timp că-mi adunam îndelung elementele disparate, însă vii, din juru-mi. Perioada de gestaţiune e îndeobşte lungă — chiar zece, cincisprezece şi douăzeci de ani. Când subiectul este gata şi scriitorul îl simţeşte în el deplin alcătuit — trece la redactare, lucru secundar şi destul de uşor. Un subiect ţinut zece ani e redactat în 20—30 de zile.

O asemenea redactare — care fără îndoială suferă retuşări, căci manusciptul trebue să-şi facă un stagiu destul de lung de aşteptare — poate să se producă şi ziua şi noaptea, şi'n linişte, şi'n preajma zgomotului, şi la un birou confortabil, şi la o margine de cerdac, ori pe genunchiu.

Vă încredinţez că n'am nevoie de apă rece, de pisici, tutun, cafea ori alcool. N'am nevoie decât de linişte în privinţa chestiilor materiale. Lucrez îndelung şi necontenit — trăind ascetic, dormind şi mâncând foarte puţin. După ce am isprăvit mă bucur de lene, ca de cel mai însemnat bun pe care l-au inventat oamenii.

Mai adaog că în perioada aceasta mă ţin şi în rezervă faţă de viaţa obişnuită. Prefer singurătatea, în aer, lumină şi natură. Resping orice lectură ca pe ceva nefiresc şi indigest.

Dacă mai doriţi un amănunt în adaos — ceeace ar fi întrucâtva cochetăria la sexul aşa de bine reprezentat aici — nu ştiu dacă trebuie să spun că nu comunic lumii din afară nicio veste de manuscriptul meu până ce nu l-am încheiat, trecându-l la cuvenita odihnă. N'am anunţat niciodată decât cărţi scrise. Dar aceasta nu este o ciudăţenie. Vreau să nu fiu pus în situaţia de a nu-mi ţinea cuvântul. Artistul e copilăros şi rău şi m'am învăţat a-l struni, căci înainte de a fi artist — ceiace e aleatoriu — ţiu să fiu om, ceeace este ceva.

In epoca aceasta a maturităţii, încercând a analiza unele apariţii nouă în fiinţa mea, găsesc că ele au fost menite să influenţeze adânc asupra meşteşugului meu. Asta e soarta, probabil, a tuturor organismelor. După înflorire, trebue să înceapă a se coace roadele şi seminţele. După zbuciumul şi pasiunile tinereţii dintâiu, după vălmăşagul de lupte al bărbăţiei, omul ajunge la un punct mort, când, în pragul unei porţi de umbră, reflectează, ca eclesiastul, asupra zădărniciilor vieţii materiale şi îşi pune şi el din nou, cum au făcut alţii, aceleaşi grave şi triste întrebări care au rămas totdeauna fără răspuns. Omul trece fără scop şi fără rost? Viaţa începe să i se lumineze pe alt plan — cel intelectual şi sufletesc. Ceiace unii au numit suflet devine nu numai o nădejde, ci o luminare mistică. Dacă lumina se preface, dacă un nour trece în altă formă a materiei, e posibil ca să se stingă definitiv ceeace e lumină în om?

Simfoniile lui Beethoven, oglindind personalitatea lui unică, împrăştiate de undele herţiene, pot suna în infinit — adăogând ceva nou creaţiei. Fenomenul—deşi etern — se dezleagă de lumina care l-a creat? Aceste preocupări ale cărunteţei sunt chemate fără îndoială să modifice părerile despre artă pe care scriitorul le avea odinioară şi să-l facă să treacă spre un adevăr care nu-i apărea evident altădată — că opera de artă nu trebue să fie armonizată numai estetic, ci şi etic. Opera de artă dacă nu devine o forţă de îmbunătăţire e caducă şi fără scop. Asemenea convingeri pot face pe un artist să regrete un întreg trecut şi să se socotească că abia acum îşi începe adevărata muncă. Indoielile şi tristeţile acestea nu pot forma obiectul unei convorbiri amicale ca cea de azi — dar pot arunca o lumină acolo unde preocupări şi sentimente identice au deschis unora dintre dv. perspective nouă.

Iată câteva din lucrurile pe care artiştii le desvăluie cu patos uneori şi alte ori cu suficienţă.

Vă mărturisesc sincer că lepăd şi una şi alta, deoarece îmi dau perfect seamă că manifestările mele de ordin artistic au numai într'o măsură relativă de a face cu liberul meu arbitru. Nu sunt scriitor pentrucă vreau. Sunt unii care vreau teribil şi nu sunt deloc. Nu sunt decât un vehicul al unor forţe şi împrejurări care s'au alcătuit în afară de mine şi înaintea mea.

S'ar-fi putut să-mi lipsească inteligenţa necesară, — căci talentul şi inteligenţa sunt două lucruri deosebite. S'ar fi putut să-mi lipsească stăpânirea de sine — şi aşi fi pierit sclav al unei pasiuni. S'ar fi putut să-mi lipsească sănătatea fizică. S'ar fi putut să-mi lipsească celelalte elemente care valorifică însuşirile fireşti ale unui individ.

De ce-aşi sta în faţa lumii altfel decât se cuvine unui om care-şi îndeplineşte destinul. Acest destin porneşte din îndelungile referinţi ale unui popor cu care mă simt solidar până în cele mai adânci generaţii; porneşte de la păstorii cei vechi care au creat *Mioriţa;* dela verile strălucite şi iernile năprasnice ale miilor de ani; dela priveliştile încântate, dela magia poveştilor, datinilor şi eresurilor; dela toţi cei care au fost înaintea mea — căci morţii poruncesc celor vii. Intr'o primăvară minunată două fiinţe venite pe cărările înţelepte ale întâmplării, s'au oprit şi au ascultat viersul privighetorii. Din iubirea lor eternă şi aşa de trecătoare, a ieşit în lume fiinţa care stă aci.

Acesta fiind argumentul vieţii mele, aşi fi lipsit de bun simţ să iau o altă înfăţişare decât aceia, foarte simpatică, pe care o aveţi dv.

V'am făcut câteva mărturisiri, ca unor prieteni. Şi ţin la prietenia şi stima dv., până în clipa când mi se va încheia ciclul anilor — când pomul care va da roade îşi va scutura definitiv florile şi frunzele.

Dacă eşti fotogenică, duduie,

trimite imediat fotografia dumitale cea mai bună, la redacţia excelentei publicaţiuni lunare „MAGAZINUL" care o va publica, împreună cu acele ale celorlalţi cititori şi cititoare.

Este unica modalitate, ca fotografia dv. să ajungă sub ochii marilor regisori mondiali, întrucât „MAGAZINUL" se citeşte în toate marile studiouri, atât în Europa cât şi la Hollywood în America.

Caleidoscop intelectual

Viaţa fiicei lui Tolstoi la Paris

Fiica preferată a marelui umanitarist, Tatiana Tolstoi, a trecut în 1925 graniţa Rusiei şi de atunci trăeşte la Paris, unde vrea să editeze operele complecte ale genialului ei părinte.

Ediţia scoasă de Soviete este, după părerea Tatianei Tolstoi, defectuoasă, iar traducerile sunt proaste sau incomplecte.

Se ştie că Tolstoi a renunţat la drepturile de autor, totuşi editorii nu se pot decide să investească sume importante în editarea unei opere de 80 volume. Pe de altă parte, Tatiana Tolstoi pretinde să se publice numai traduceri complecte şi desăvârşite din punct de vedere literar. Până să învingă aceste dificultăţi, Tatiana Tolstoi a organizat o academie de pictură, la care fac cursuri cei mai străluciţi pictori ai Rusiei, refugiaţi în Franţa. Printre aceştia se află şi Somow, ale cărui opere umplu la Moscova două săli mari din pinacoteca statului şi care trăeşte la Paris în cea mai neagră mizerie. Pe lângă numeroasele eleve americane, suedeze şi franceze, urmează la această academie şi mulţi refugiaţi ruşi, care caută alinare în atmosfera artistică.

A murit tatăl Sousaphonului

A murit cel mai popular compozitor de marşuri din America, *John Philip Sousa,* autorul a sute de marşuri, din care în Europa se cunosc în special „*Washington-Post*" şi „*Stars and Stripes for ever*". După numele lui a fost botezat instrumentul de jazz: „*Sousaphonul*". Sousa a fost cel dintâi muzicant american care a plăcut în Europa, bucăţile lui răspândindu-se în lumea veche fără a fi resimţite de public ca ceva străin, cum se întâmplă de obiceiu cu muzica venită din America.

Născut din tată portughez şi mamă bavareză, Sousa a cântat dela vârsta de 11 ani, ca violonist, în diferite orchestre, iar mai târziu a devenit dirijor şi membru al orchestrei dela Theatre Comique din Paris, sub Offenbach. Plecat în Statele-Unite, el a funcţionat timp de 12 ani ca şef de orchestră în serviciul Corpului de marină. La expoziţia internaţională din Chicago a dirijat o orchestră proprie, cu care a venit apoi să concerteze şi la expoziţia internaţională din Paris.

Genul creat de Sousa a găsit imitatori: aşa de pildă Fucik, la Viena, care a scris odinioară „*Marşul Florentin* şi *Intrarea Gladiatorilor*, foarte asemănătoare cu marşurile lui Sousa şi pe vremuri tot atât de populare ca şi *Stars and Stripes for ever.*

Un interview cu Goethe... în 1932

Anul acesta, lumea germană sărbătoreşte centenarul morţii lui Goethe. Un publicist vienez persiflează pe „nechemaţii şi gălăgioşii" care, profitând de acest prilej, caută să se pună ei înşişi în evidenţă, uitând cu desăvârşire că felul lor de viaţă e în flagrantă contrazicere cu concepţia sărbătoritului. Pentru a pune în lumină crudă ridicolul „pigmeilor contimporani", publicistul german imaginează o vizită în cer, unde stând de vorbă cu umbra lui Goethe, aceasta îi spune între altele:

„Voi aveţi multe talente, dar eftine ca merele pădureţe; ce-i talentul fară caracter? Totul e în funcţie de personalitate, nu de talent; oamenii s'au transformat în colectivităţi-turme, partide; au pierdut personalitatea şi cu ea caracterul. Vremea voastră e lipsită de culoare, de suflet. Massa omenească nu mai are nimic omenesc; majorităţile sunt totdeauna absurde, inferioare; părerea mea — de pe când trăiam pe pământ — a fost că singure minorităţile merită să trăiască. Personalitate nu poate însemna decât minoritate — singularizare; ea singură ne dă lucruri de valoare; geniul e intensiv, nu extensiv. Un creer superior preţueşte mai mult decât o mie de nerozi".

Pe tărâmul politic, fantoma lui Goethe îşi expune astfel vederile:

„Cea mai imperioasă nevoe a statului este un conducător curajos. Lipsa unei personalităţi — a unui caracter — în capul statului, este ruina acestuia. Dacă s'ar face o selecţie după menire şi destoinicie, câţi dintre cei ce guvernează azi „în numele poporului" ar rămânea la locul lor? Numai cel ce se leapădă de sine merită şi poate să stăpânească. Cât despre libertate, ştiţi din maximele mele că eu privesc libertatea şi sclavia ca pe cei doi poli extremi ai vieţii. Ceeace voi numiţi libertate este parola despotismului şi dreptul de a trece dintr'o robie în alta. Tot ce ne liberează spiritul, fără să ne dea în acelaş timp stăpânirea de sine, este vătămător; libertatea fără stavilă morală este cel mai grozav sclavaj. Nici odată nu se vorbeşte atâta de libertate ca în vremea când o tabără vrea s'o robească pe cealaltă".

Amorurile lui Goethe

Despre Goethe s'a scris de 100 ori mai mult decât a produs poetul însuşi. Viaţa lui privată, şi mai ales cea amoroasă, a fost răscolită până în cele mai ascunse amănunte— spre desnădejdea admiratorilor sinceri, care consideră de prost gust desvăluirea intimităţilor *omului* Goethe. Şi totuşi biografii nu se astâmpără nici azi. O editură austriacă publică în ediţie populară cartea „Goethe şi femeile" de Paul Kühn (fost director al bibliotecii universitare din Lipsca). In cartea aceasta, găsim portretele bine conturate ale tuturor femeilor pe care le-a iubit sau cunoscut Goethe; ni se dă un tablou veridic al vieţii şi moravurilor feminine dela sfârşitul secolului al XVIII-lea, când intelectul şi arta exercitau o adevărată dictatură asupra sexului frumos. Erau la modă corespondenţele amoroase, ziarele intime şi lirismul în genere. La vârsta când alţi bărbaţi nu mai erau decât bunici, Goethe primea numeroase scrisori dela femei tinere, care sperau să-i trezească interesul pentru revărsările lor poetice. El însă avea vanitatea să creadă că tributul acesta i se plătea bărbatului, nu poetului. Chipul supraomului se cam întunecă în mintea noastră când îl vedem trimeţând — deşi numai pe hârtie — „sărutări fierbinţi" unor femei cu 40 ani mai tinere decât dânsul. Vinovat este în mare parte el însuşi, căci s'a îngrijit ca posteritatea să nu piardă nici o silabă din vorbele şi sentimentele încercate de el în viaţa privată; însemnările lui cuprind unele lucruri nu tocmai de laudă. Aşa de pildă în 1816 moare soţia lui, Cristina. In ziarul lui intim Goethe, care avea pe atunci 67 de ani, scrie scurt: „Se apropie sfârşitul soţiei mele. Natura ei viguroasă dă ultima luptă. A murit pe la amiază. In jurul meu pustiu, tăcere mormântală". Ce contrast între cuvintele seci şi îngheţate, pe care le găseşte faţă de moartea tovarăşei, şi scrisorile chilometrice şi înflăcărate adresate copilelor de 18 ani! Johanna Schopenhauer scrie unei prietene că nici Goethe, nici fiul lui n'au putut fi convinşi să meargă la patul muribundei. Christina Vulpius a murit părăsită, aproape fără îngrijire.

Nu era oare mai bine dacă posteritatea nu cunoştea aceste amănunte din viaţa genialului poet?

Un secol dela descifrarea ieroglifelor

Se împlinesc 100 de ani de când François Champollion a descifrat ieroglifele egiptene. In timpul campaniei din Egipt a lui Napoleon, care luase cu sine o legiune întreagă de savanţi, inginerul francez Buchard a găsit lângă satul Rosette o tăbliţă cu o inscripţie în trei scrieri deosebite, — prima în ieroglife, a doua cu caractere demotice şi a treia în limba elină, cu litere greceşti. In aceasta din urmă se spune că regelui Ptolomaios Epiphanes i s'au făcut în al nouălea an al glorioasei lui domnii, mari onoruri de către preoţimea egipteană şi că acest eveniment istoric se vesteşte timpurilor viitoare în scrierea sfântă a preoţilor (adică în ieroglife), în scrierea profană a vulgului (cea demotică) şi în fine în scrierea elină. Pentru prima oară ştiinţa găsise un text ieroglific cu traducerea lui fidelă într'o limbă cunoscută; adusă la Paris în 1799, — când Champollion avea 9 ani şi abea învăţase să descifreze alfabetul francez — tăbliţa nu putu fi descifrată pentru că toţi savanţii porneau dela premiza greşită (moştenire dela scriitorul antic Horapollon) că scrierea ieroglifică constituia un sistem ideografic, fiecare semn reprezintând o idee, cu alte cuvinte că alfabetul egiptean ar fi un scris în imagini. Clădite pe această temelie, ipotezele nu puteau fi decât greşite. Descendent al unei familii, în care studiul filologiei era o tradiţie, Champollion studia cu pasiune tot ce atingea istoria antică şi-şi câştigă curând renumele de savant orientalist prin publicarea a trei lucrări despre Egiptul Vechiu sub Faraoni. Cum în textul grec de pe tăbliţă se pomenea numele regelui Ptolomaios, Champollion îşi zise că trebuia să-l găsească şi în celelalte două texte şi astfel, prin analiza acestui nume, se convinse că scrisul ieroglific era un sistem mixt, o tranziţie între sistemul ideografic şi cel alfabetic. Genialul descoperitor n'a avut norocul să se bucure de faima lui, căci a murit la vârsta de 42 de ani.

Inţepături

Domnului G. Gregorian care a protestat în versuri, fiindcă d-l ministru Vâlcovici i-a tăiat permisul pe C. F. R.

Blajin, făcu ministru haz, —
Dar după poezia-aceia
N'ar mai putea să-ţi dee azi
Decât permis de clasa III-a.

D-lui Prof. N. Iorga, care a ţinut un discurs la comemorarea lui Goethe.

Pe Goethe când îl preamărea
N. Iorga îşi zicea în sine:
„A fost un geniu, nu zic ba
Dar parcă tot n'a fost ca mine".

T. MAINESCU

Nicolae Nicandrov
SCENE NOCTURNE
traducere de ANA CANARACHE
au apărut în excelenta
„BIBLIOTECA DIMINEAŢA"
No. 141
70 pagini — Preţul 5 Lei
De vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare.

In editura „Adeverul" a apărut romanul scriitorului GALA GALACTION
PAPUCII LUI MAHMUD
Fantastica poveste a lui Savu Pantofaru, adâncă şi impresionantă luptă sufletească între umbra însângerată a păcatului şi răscumpărarea întrezărită, alcătueşte o nouă şi valoroasă pagină în opera originalului scriitor.

GOETHE
FAUST
Tragedie în 5 acte. Traducere de Iosif Nădejde. A apărut în excelenta
Bibliotecă „Dimineaţa" No. 32
200 pagini — 20 Lei
De vânzare la toate librăriile şi ddpozitele de ziare.

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 373
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
FRANZ ADAM BAYERLEIN
TAINA SECRETAREI
Lei 5, Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

La toate Librăriile din ţară s'au pus în vânzare următoarele cărţi apărute în
Editura Librăriei
„UNIVERSALA" Alcalay Co.
BUCUREŞTI

CAJAL M. Dr. (Docent Universitar pentru boli de copii.): **Şcoala Mamelor privind higiena copiilor.** Ed. II, revăzută şi complectată. Cuprinde trei părţi: Higiena copilului sănătos, Higiena copilului bolnav şi ajutoarele de urgenţă ce se pot da de către familie copiilor în cazuri de boală şi accidente. O carte absolut necesară în ori ce casă. Lei 25.—

V. DEMETRIUS : Paradisul ruşinos. (Oraşul Bucuriei şi Matei Dumbărău) Roman. Ciocoii, rămăşiţe ale Fanarioţilor, domnesc fără nici o conştiinţă, ca de când lumea şi pe vecie, fără nici o grije de ziua răzvrătirii iobagilor striviţi. Cocote, miniştri, studenţi, actriţe, ofiţeri, gazetari, borfaşi de toată mâna în slujba ţării, petrec şi trândăvesc. Democraţia se iveşte în persoana profesorului intrat la copiii boerului Mascuris, ajuns ibovnicul cucoanei, apoi bărbatul ei. Profesorul, fecior de cârciumar, are stofă, are talent oratoric, calcă larg şi iute, ajunge sfetnic al tronului. Dar patimile îl rod, se îndrăgosteşte de o cocotă şi îşi închide nevasta într'un sanatoriu. In cele din urmă un sifilis în gât, amuţeşte „marea lui voce" care era gata să răsune pentru conservatorism, pentru liberalism, pentru socialism, numai să-l aburce la o şefie de partid. (360 pagini). — Lei 40.—

ADERCA F. : Mireasa multiplă (Ţapul). Romanul D-lui Aderca e începutul acelei epici povestiri în care apare şi se desăvârşeşte un personagiu, aproape fantastic, acel domn Aurel, unic în felul lui în literatura românească. Povestea miresei multiplă, puţin cunoscută dar nu mai puţin caracteristică pentru scrisul D-lui F. Aderca, a ajuns la a 5-a mie. (216 pagini).—Lei 20.—

CARAPANCEA D. : Şi mai bune şi mai rele. (Schiţe, nuvelete, amintiri). Un gardist spiritual. Votul plural. In vremea alegerilor. Boxerul necunoscut. Furnizorul Mării negre. De la o inspecţie. Portarul cimitirului evreesc. Moravuri de altă dată. De unde vine cuvântul mitocan. Prefectul lui 907, etc. (176 pagini).—Lei 15.—

DEMETRIUS V. : Monahul Damian. Roman premiat de Soc. Scriitorilor Români. Ed. II. O mănăstire de maici este întotdeauna aşezată nu prea departe, de una de călugări. Şi ca nicăeri, peste sfintele lăcaşuri de călugări şi maici, primăvara se revarsă frumoasă, colorată şi încărcată de miresmele iubirii din natura redeşteptată. In „Monahul Damian" sunt zugrăvite: o dragoste între un călugăr şi o maică, oameni tineri şi totdeodată întreaga viaţă călugărească. Pasiuni, unele furtunoase şi măreţe, altele răbdurii şi meschine, poezia naturii, o viaţă romantică şi bogată în întâmplări: acesta este romanul „Monahul Damian". (234 pagini). — Lei 40.—

CERCHEZ EMIL : Din vremuri trecute. Holera dela 1848. Primele calendare Româneşti. O condică de reţete vechi. Credinţe bătrâneşti. Obiceiul pământului. Inceputurile oştirei Româneşti. Un paşaport din epoca Regulamentului. Improprietărirea clăcaşilor din 1864. Trei acte din timpul ocupaţiei ruseşti dela 1857. Doctorul Drasch. O scutire de dări. O aventură din trecut. etc. (240 pagini). — Lei 25

URZICA Dr. : 1001 calomnii despre femei. Ediţia II). O culegere spirituală de subtile răutăţi, din toate timpurile până'n zilele noastre, asupra femeii. Cugetări semnate de fruntaşii tuturor literaturilor. Ediţia I de 5000 ex. s'a epuizat în mai puţin de şase luni şi noua ediţie se bucură de acelaş răsunător succes de librărie. (180 pagini). — Lei 30.—

DAVIDESCU N. : Aspecte şi direcţii literare. Distinsul critic analizează câteva figuri, idei şi curente. Ştefan Petică, Alecsandri ca educator, G. Bacovia. Parodia în artă. Dela Gobineau la Nietzsche. Remy de Gourmont Sonetul. Nichifor Crainic. Emilie Verharen. Al. Cazaban. I. Bassarabescu. Hortensia Papadat Bengescu. Intre fond şi formă. Duiliu Zamfirescu. Francis Jammes. Paul Claudel. D. D. Patraşcanu. M. Codreanu. Lucian Blaga. V. Demetrius. A. Cotruş Dem. Theodorescu. Nic. Iorga. etc. (224 pagini). — Lei 20.—

POPESCU SPIRIDON : Moş Gheorghe la Expoziţie. Nuvele. Ediţia III. In prima nuvelă urmărim pe Moş Gheorghe, colindând Capitala dela Gara de Nord, descoperind pieţele, palatele, statuele, făcând reflexii cu mult umor în care regăsim sufletul simplu al ţăranului nostru. In nuvela „Rătăcirea dela Stolborani" ni se descrie cu mult talent, un episod al răscoalei din 1907. (304 pagini). — Lei 30.—

BALZAC H. : Psihologia căsătoriei. Traducere de E. Decusară Această operă de reflexiune şi de observaţie scrisă aproape acum un veac, nu numai că se menţine dar devine încă de actualitate astăzi când gusturile, moravurile şi obiceiurile par a se fi prefăcut şi rafinat. Balzac în această lucrare care este un adevărat „cod al căsniciei" nu a căutat să ne descrie femeea cultă şi civilizată numai prin prizma pasiunilor şi dorinţelor ce le poate deştepta, ci mai ales mediul real casnic şi mondain, care prin inperfecţiunile, prin tentaţiunile lui poate, nu rare ori, să o ademenească să alunece pe panta adulterului. (220 pagini).—Lei 25

POPESCU SPIRIDON (Prof. Secundar): **Scrisori către învăţători, preoţi şi către cei ce vor să-şi cunoască neamul.** (Contribuţie la munca pentru ridicarea poporului). Premiată de Academia Română. Ediţia IV, revăzută şi adăugită. Cartea aceasta poate servi ca lectură actualilor şi viitorilor învăţători, deoarece a fost provocată şi de capitolul din programa şcoalelor normale „Datoriile învăţătorilor". Ea ar putea fi cetită cu folos de viitorii preoţi de sat, căci în afară de punctele comune dintre misiunea preotului şi a învăţătorului, preotul are dreptul să fie şi învăţător. Orăşenii nu cunosc viaţa satelor: ar putea deci să fie cetită de orice orăşean, care ar dori să cunoască multe din aspectele vieţii ţărăneşti. (336 pagini).— Lei 40

Incercări asupra fenomenelor psihice anormale

de Inginer Henri Tillmann, membru al Institutului General Psihic din Paris. La Şaraga. Episcopiei 3 bis. Bucureşti. Volumul lei 60. Provincie contra ramburs sau mandat. D-nii studenţi plătesc lei 40 volumul.

Ioan Petrovici, „Peste hotare"

Nu vom găsi nimic care să ne jignească — dar vom afla simplicitate, ordine şi claritate în interesantele impresiuni de călătorie ale d-lui Petrovici, care-mi reamintesc atmosfera tinereţii şi-mi dau iarăşi prilej de reflecţii despre ce a fost şi ce este în publicistica românească.

De mii de ani se ştie, că stilul căutat şi încărcat este un indiciu de decadenţă socială. Care să fie legătura dintre aceste două fenomene?

A învăţa carte, a ceti ziare, reviste, cărţi la modă, a întreprinde călătorii şi a aduna în minte nenumărate imagini, observaţii şi idei, nu înseamnă încă a fi cu adevărat un intelectual. Ce mai lipseşte ?... Lipseşte lucrul esenţial: *coordonarea,* care cere, pe de o parte ereditate intelectuală, iar pe de altă parte, grele şi stăruitoare sforţări de o viaţă întreagă... Prima condiţie n'o îndeplineşte decât arareori omul din popor care se înalţă la cultura generală într'o singură generaţie; a doua condiţie nu surâde odraslei unei clase moleşite prin trândăvie...

Cultura nu-i ca bunurile materiale, pe cari, odată dobândite, le poţi stăpâni fără efort; ci este produsul unor silinţi continue — ca sborul. Cum slăbeşte *motorul* — şi pasărea, şi avionul, cad greu la pământ... Insăşi gândirea logică cere o luptă de fiecare clipă în contra dezmăţului asociaţiilor de idei...

Fără coordonare, *fără simplificarea ce rezultă din coordonare*, nu ajungi să însemni ceva, nici ca gânditor, nici ca scriitor, nici ca artist, — în nici-o ramură de activitate superioară...

Observă pe cugetătorul lipsit de darul simplificării: ideile lui se leagă superficial şi întâmplător, în jumătăţi şi sferturi de adevăruri, părerile lui se schimbă dela o zi la alta, după interes şi după patimă, fondul sărac, banal, lipsit de valoare se cere mascat prin abstracţiuni ceţoase, prin zorzoane de stil, prin neologisme pedante, prin imagini căutate, prin ifose de estetism sterp, prin amănunte şi marafeturi ce nu se mai sfârşesc... E lemnul prost pe care cată să-l ascundă înfloriturile sculpturii... E femeia care nu poate oferi nici simţire sinceră, nici minte aleasă, nici hărnicie neobosită şi nici măcar un corp bine clădit, şi care înlocueşte toate acestea prin zorzoane, sulemeniri, strâmbături şi nevricale... Palavragiul înşiră *multe,* fiindcă nu-i în stare să le rezume prin gândire viguroasă şi adâncă... Numai în unele ştiinţe (Istorie, Biologie!) e la locul ei uriaşa îngrămădire de fapte, dar şi acolo cată să nu lipsească firul Arianei.

Iată şi un *literat* cu mintea crudă încă şi incapabilă de coordonare — un om care s'a rafinat în oarecare măsură, fără a se cultiva şi care *trăeşte* cu lăcomie, vede şi memorează multe...:

sentimentalism fals, declamatoriu, lipsit de discreţie, care ne jigneşte, fiindcă miroase a animalitate;

în subiecte: goana după efectul strigător, violent, brutal, pentru a ascunde slăbiciunea cugetării, banalitatea observaţiei;

în stil: un verbiaj luxuriant, care oboseşte şi desgustă; imagini adesea vii şi expresive, cari însă se anihilează prin mulţimea lor şi pe cari le conţine de altfel şi limbagiul unei chivuţe; pasiune pentru pornografie şi scatologie; originalitate forţată, eftină, trivială.

Un atare poligraf care nu se respectă nici pe sine, nici pe alţii, ar fi repede scos din circulaţie, ori ar rămâne confinat în presa *de bas étage,* dacă n'ar reprezenta o întreagă categorie socială: a oamenilor pe cari împrejurări nesănătoase i-au înălţat brusc... Şi iarăşi se prea poate, că'n timpuri de înflorire, acelaş scriitor s'ar manifesta altfel: muncind, cizelând, concentrând, purificând şi alegându-şi teme sănătoase şi potrivite cu puterile minţii sale, ar ajunge să ocupe în literatură un loc modest, dar onorabil...

Incoherenţa mentală e mai totdeauna întovărăşită de lipsă de caracter. Ce alta este caracterul, decât unitatea sufletului, coordonarea sentimentelor? Epopea feudală franceză ne arată pe barbarul medieval oscilând — faţă de acelaş om sau faţă de aceiaşi problemă — între sentimente şi atitudini diferite, ba chiar opuse, după întâmplătoarea întâlnire în spiritul său a impresiunilor şi a ideilor. Aproape nu avea personalitate!... Fără a mai vorbi de convertiri neaşteptate, de la scelerateţă desăvârşită, la sfinţenie, în felul celeia din *Logodiţii* lui Manzoni... Am putut observa eu însumi pe un foarte înalt funcţionar, cum în aceiaşi chestie a aceluiaş om şi-a schimbat de 14 ori punctul de vedere, pendulând între extreme, după toane, impresiuni şi interese de moment, cu seninătatea cu care animalele se împerecheează în mijlocul drumului...

Moralitatea nu-i o simplă însuşire, ca înălţimea sau corpolenţa, ci produsul unei lupte de fiecare clipă în contra ispitelor. In această luptă, instinctele moştenite joacă un rol hotărâtor, dar intervine ca factor însemnat şi calculul plăcerilor, după durată, intensitate şi puritate, — calcul, care cere cunoaştere de sine, putere de gândire, dar şi voinţă puternică, pentru a pune în practică rezultatele lui. Uşuratecul se robeşte plăcerii de o clipă, urmate de lungi dureri. Aleargă după satisfacţii uşoare, cari departe de a te sătura, te flămânzesc tot mai tare şi-ţi lasă un gust de drojdie pe limbă...

Instinctele morale se datoresc înscrierii în organism, timp de generaţii, a unui anumit fel de viaţă, pe care procesul de coordonare a sentimentelor îl influenţează...

Durkheim susţine cu drept cuvânt, că la delicvent, nu ispita e mai puternică decât la omul normal, ci inhibiţia e mai slabă, findcă lipseşte judecata şi stăpânirea de sine.

In epocile de decadenţă, clasa stăpânitoare pierde prin moleşire forţa de coordonare şi disciplina, şi se primeneşte cu elemente populare cari nu au dobândit încă aceste însuşiri şi cari, se recrutează prin selecţie pejorativă, din pricina corupţiunii moravurilor... Ascensiunea liberţilor, *odată ce sclavia rămânea în fiinţă,* n'a mântuit imperiul roman, ci i-a grăbit pieirea... Numai schimbarea mecanismului fundamental poate asana societatea [1]).

De la răsboi încoace răsună în toată Europa strigăte guturale: „înapoi la instinct, la inconştient, la misticism, la iraţional! Unitatea sufletească e o ficţiune!"

Desigur, unitate absolută nu există, dar numai cei cari au pierdut-o sau nu o posedă încă, îi neagă existenţa!...

Am cetit zilele acestea într'un ziar — nu mai ştiu în care — că raţionalismul e vulgar, fiindcă miroase a negustorie. Mie, negustoria cinstită îmi pare adânc respectabilă. Ea ne-a dat Renaşterea; şi tot ea, puritanismul englez, temelia celei mai nobile culturi de pe glob. Unele comerţuri însă îmi repugnă şi mie: spre pildă, comerţul cu sterpe palavre balcanice — ca să nu-l citez decât pe acesta...

In tinereţea mea, despre un om care intelectualmente şi moralmente, era incoherent şi se lăsa în voia instinctelor şi a patimilor, se zicea cu simplicitate: „e o lichea". El însuşi admitea principiul în numele căruia era osândit; şi prin atitudinea lui, cerea ertare pentru slăbiciunea minţii şi a firii sale. Vor fi fost şi unii cari în forul lor intern să nege acest principiu?... Nu ştim, fiindcă nu îndrăsneau s'o mărturisească! Azi, lichelele formând majoritatea, rup catalogul în care ar fi să le treci nota la purtare! Dacă întrebi pe un tânăr modern: „de ce trăeşti c'o babă?", el îţi răspunde sfidător: „sunt antiraţionalist! Instinctul, inconştientul, iraţionalul meu îmi spun că sătul e mai bine decât flămând şi încălzit mai bine decât îngheţat. Trăind c'o babă, două elanuri vitale — al meu şi al ei — sunt mulţumite. Ce are să se amestece societatea?!"

Raţionamentul e idiot — cum îi şade mai bine unui antiraţionalist!... De fapt, e la mijloc un sofism. Tânărul repudiază numai raţionalizarea vieţii sale conform intereselor *societăţii.* In ce priveşte interesele lui personale, observă-l şi vei vedea că raţionează cumplit: la fiecare gest, la fiecare vorbă... El ştie că dacă parvine, afacerea cu baba se uită... In fond, el nu-i un antiraţionalist, ci un raţionalist anti-social... Işi raţionalizează actele în conformitate cu sufletul său ordinar, primitiv... Caracteristica omului în care instinctul de pradă se află încă intact, este să nu facă nici-o mişcare desinteresat şi nejudecat...

D. Ioan Petrovici şi-a format personalitatea într'un timp când stilul simplu, firesc şi concis, era în mare cinste. Aşa au scris Maiorescu, Eminescu, Caragiale, Coşbuc, Vlahuţă, Duiliu Zamfirescu, — oameni de cultură, cu gândirea ascuţită, limpede, organizată. Chiar şi Creangă scrie ca un intelectual.

Am ascultat dăunăzi la Radio *Hanul lui Mînjoală,* cetit de artistul Manolescu (aşi fi jurat că aud pe Anton Bacalbaşa!) c'un glas şi cu modulaţiuni... secolul al XIX-lea.

(Da, da: variază cu epoca până şi timbrul şi mlădierile vocii! Că ele se schimbă cu naţiunea, e evident: mă fac forte să recunosc pe un cântăreţ, numai după glas, dacă e german, italian, francez sau englez).

Cine nu-şi aminteşte până în amănunte naraţiunea evocatoare a maestrului Caragiale?... Ei bine, ea cuprinde *extrem* de puţine imagini.

De altfel, are influenţă şi maniera timpului. Citesc uneori un articol de ziar ori o cuvântare în parlament, în care nisipul se amestecă cu aurul. Trebuesc doar alese — dar autorul e grăbit şi simte inconştient că n'are pentru cine să se ostenească: toată lumea e grăbită...

Acum 30 de ani, d. Petrovici a debutat în publicistică cu micul poem dramatic *O sărutare,* pe care l-am văzut jucat la Teatrul Naţional şi despre care am scris atunci cu simpatie în *Noua Revistă Română.* In romanţiosul imberb de 19 ani, nimeni nu putea bănui existenţa virtuală a unui profesor de filosofie, necum a unui ministru. De fapt, nici azi n'a murit în d-sa poetul, visătorul, sentimentalul.

...Dar mai emoţionantă chiar decât tabloul cu agonia lui Mozart într'un cerc de prieteni cărora le dicta muzica unui requiem final, era ilustraţia înmormântării sale, într'o zi de ploaie şi furtună, când cei mai curagioşi prieteni n'au mai ajuns până la cimitir, rămânând să-l petreacă până la groapă numai un biet câine credincios şi îndărătnic, pe care nici o intemperie n'a putut să-l întoarne înapoi. Ilustraţia reprezintă carul în poarta ţintirimului, urmat de acest unic însoţitor...

Ţi se insuflă un simţimânt de jale năprasnică, în care nu ştii ce te mistue mai tare: purtarea scandalos de comodă a prietenilor, sau stigmatul pentru toată speţa omenească, întrecută pe scara etică de-o formă zoologică inferioară...

sau :

...Timp de două ore ţine plutirea pe lac, până la capăt şi'napoi. Incercuit de toate părţile de straja strânsă a munţilor, ale căror suliţe străpung câteodată norii, Königsee este una dintre cele mai frumoase privelişti ce se pot închipui. O mare verde, calmă, domesticită, podoabă nestimată a munţilor... Aci întregul e armonic, deşi tot rămâne cineva învins: omul, de o micime disparentă, în cadrul înălţimilor uriaşe... Să te vezi într'o biată barcă, te simţi şi apari ca un atom !... Incrucişăm tocmai o luntre, în care se află o tânără pereche. Aproape nu-i dăm atenţie şi nici dânşii nu par a se ocupa de ei. Mă gândesc la iazurile noastre blânde, cu ţărmuri teşite, cu stuf pe lângă maluri şi cu perdele de plopi. Acestea sunt cadre ideale pentru plimbările îndrăgostiţilor. Acolo peisagiul nu vine cu impresii cari te copleşesc şi te încovoae. Când natura e grandioasă, îţi chiamă puterea sufletească în afară şi nu-ţi poate creia iluziunea că-ţi face ţie cadru şi că se interesează prieteneşte de bătăile inimii tale ! Pentru asta îţi trebue o înconjurime mai domoală, în care tu să răsari pe primul plan...

O impresie similară avusesem cu puţin înainte la biserica Superga de lângă Turin. De pe colina frumoasei biserici — necropolă a regilor sarzi — se vede în depărtare — în toate direcţiunile. Intr'o parte se desemna limpede catena stâncoasă a Alpilor, de altă parte, înălţimile modeste ale Apeninilor, semănate cu căsuţe, grădini şi livezi. Nici prin gând nu ţi-ar trece să încadrezi o pereche îndrăgostită în decorul majestuos al celor dintâi; dar ce înconjurime potrivită colindărilor idilice ofereau Apeninii, îmbrăcaţi într'un verde dulce, şerpuiţi, printre grădinile costişelor, de cărări ce se furişează, îngustându-se în depărtare, aşa cum sugera poetul în finalul unui cântec plin de grija înamoraţilor:

...Et le bon vieux chemin
Tout à coup se resserre,
Rendant presque nécessaire
Leur premier embrassement...

Cu emoţie dureroasă am cetit capitolul intitulat *O revedere melancolică.* Autorul se duce la Leipzig, în dorinţa înfrigurată de a revedea, după mai bine de două decenii pline de peripeţii istorice, oraşul neuitat al anilor de studiu... In drum, imaginaţia e surescitată de frânturi de amintiri răzleţe, „ca de o pulbere luminoasă, răspânditoare de arome": sala mare a Universităţii, unde îşi ţinea cursurile Wundt, seara, cu lămpile aprinse...; colţuri familiare ale oraşului şi străzi animate sau tăcute...; împrejurimi poetice cu dumbrăvi şi pajişti înflorite; neuitatele reprezentaţii ale ciclului wagnerian la *Neues Theater,* urmărite cu religiozitate din ultimul rând al parterului, de studenţii români după ce studiaseră acasă textul şi cetiseră interpretările lui Chamberlain sau ale lui Schuré...; plecarea în corpore la Thüringerhof, veche şi vastă berărie, cu încăperi numeroase, cu sculpturi de lemn şi zugrăveli de scene din mituri şi epopei...; discuţiile înflăcărate în jurul mesei de culoarea mahonului, aproape de colţul unde se pretindea că regele Danemarcei vine din când în când *incognito* să-şi retrăiască amintirile tinereţii...; analiza operei şi judecarea pasionată a interpreţilor, în faţa halbelor negre şi dulci ca mustul...; epistola versificată primită, după întoarcerea în ţară, de la prietenii rămaşi:

Din când în când cu câte-un of!
Mai dăm pe la Thüringerhof;
Dar nu e (dacă nu e, nu e)
Nici cin' să bea, nici cin' să spuie...

Dar ajuns în Leipzig, oraş clocotitor de viaţă şi energie, în plină desvoltare şi prosperitate, autorul găseşte mai totul schimbat şi se simte ca un strigoi întors în lume... Chiar lucrurile ce nu s'au schimbat, trăesc sub altă climă, au altă tonalitate şi parcă o altă lumină... Oraşul dela care aşteptase cu nădejde câteva zile de întinerire, de reuşită, transpunere în trecut, îi strigă tare şi răspicat: „Nu învie morţii", şi-i lasă o drojdie de amărăciune prin subliniarea nemiloasă a timpului care s'a scurs!...

S'au şters culorile de feerie în cari avântul juvenil îmbracă realitatea! S'a nimicit patosul de epopee pe care neştiinţa şi speranţele tinereţii îl împrumută întâmplărilor!...

(Sfârşitul în No. viitor).

H. SANIELEVICI

1) In cazul nostru, crearea unei burghezii de sine stătătoare.

PLASTICA

Din tumultul vieţii moderne s'au desprins numeroase formule de artă. Unele stimulate direct de inovaţiile tehnice, au căutat să impună atitudini corespunzătoare, rigide, fără o adâncă semnificaţie sufletească, dar în concordanţă deplină cu fenomenalitatea exterioară a timpului. Altele, sugerate de voinţe îndrăzneţe, s'au străduit să pună în echilibru tendinţele instinctuale şi primitive de totdeauna ale sufletului uman cu naivitatea de expresie a întâilor artişti, pretinzând astfel că şi plasticul modern trebue să se întoarcă la stilizarea barbară de odinioară, ea fiindu-i firească şi chiar necesară.

De aci — toate confuziile.

Luky Galaction-Zambra — Portret

Moderniştii, şi cei calificaţi, ca şi farsorii profesiunii, au folosit acest copios prilej şi s'au strecurat cu sgomot şi intransigenţă pretutindeni, urmărind zidirea cu orice preţ a unei arte nouă.

Rezultatele din alte ţări se cunosc: faliment şi renunţare. Chiar militanţii cei mai înverşunaţi ai curentului au capitulat ori.. s'au revizuit logic şi temperamental.

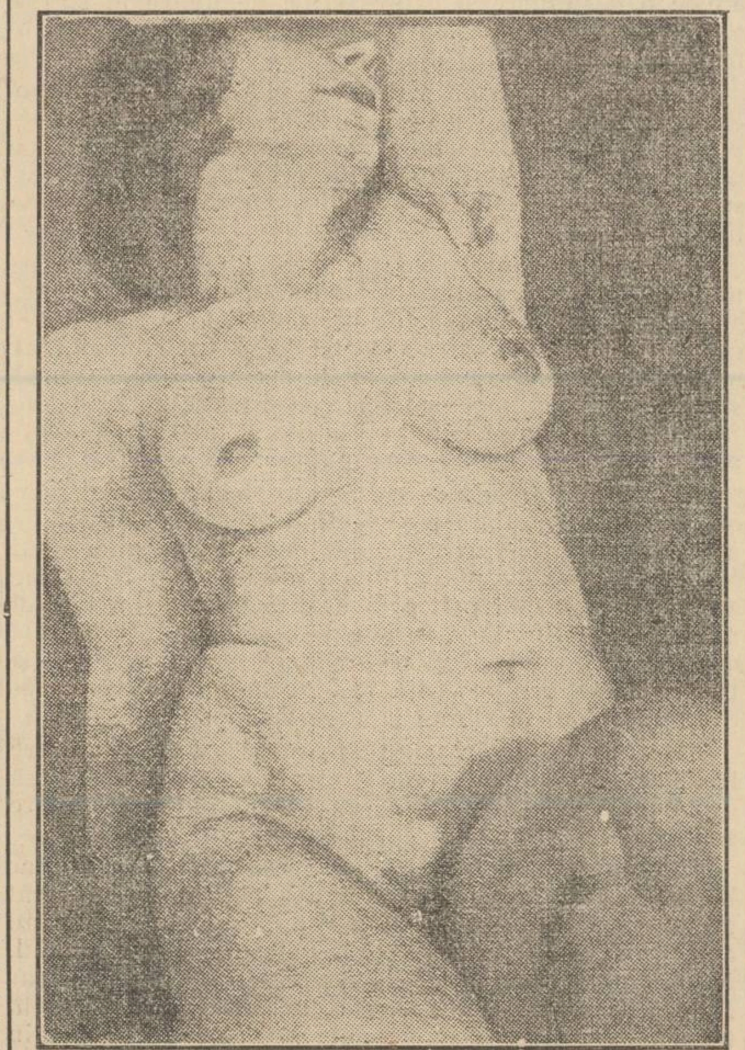
In cele din urmă nici cubismul n'a mai rămas cubism pur, nici suprarealismul — transcendenţă.

Lumea plastică a început să vină la adevăr, la sens, la substanţă. Abstractismul n'a izbândit. In schimb, s'au lăsat pe teren armele de luptă şi materialul care le alimenta.

Primejdia, prinurmare, n'a dispărut. Oricând, haosul poate fi din nou deslănţuit.

La noi, pericolul e mai redus. Avantgarda noastră plastică nu e prea extremistă. E mai cuminte, mai aproape de înţelegerea comună şi mai temperată în elanurile ei.

Se mai găsesc totuşi „abstracţi". Astfel, d. *Mattis Teutsch,* care expune la Hasefer, organizează o întreagă succesiune ritmică de verticale, închipuindu-şi că din această siluetare ingenioasă poate smulge materiei mai multă expresivitate decât prin cultivarea modestă a formei şi volumului.

N. Enea — Nud

Maniera d-lui Mattis Teutsch este foarte comodă. Ea nu aduce însă nimic nou, nimic viabil, nimic emotiv. O artă excentrică, deconcertantă, care poate avea un substrat intelectual, dar nu pare să aibă nici un mobil sufletesc.

* * *

Tot din frământările artei moderne s'a născut şi decorativul pictural al multora dintre artiştii contemporani. Forma, volumul şi perspectiva sunt neglijate în genul decorativ de chevalet, ca şi în cel mural, accentul punându-se pe compoziţie, pe armoniile de suprafaţă.

Intre tinerele talente care s'au remarcat în vremea din urmă la noi, d-na*Luky Galaction-Zambra* a impus o formulă decorativă destul de personală. Elementul ornamental ocupă în panourile d-sale un loc mai puţin precumpănitor decât în alte lucrări similare. D-na Zambra e preocupată de ansamblul compoziţiei şi nu stărue niciodată asupra amănuntului.

Această ţinută stilistică se afirmă şi în aquarelele pe care le expune. Sunt o serie de imagini inedite din Italia, transpuse cu o delicateţă şi o abilitate de meşter încercat.

* * *

Impreună cu d-na Zambra expune, în foyerul teatrului Maria Ventura, şi pictorul *Th. Cuza.*

Mai degajat decât anul trecut, artistul acesta îşi caută încă stilul personal, cu multă bunăvoinţă şi cu însuşiri promiţătoare.

Eliberat de unele dulcegării coloristice şi mai atent la construcţia grafică, d. Cuza va putea aduce lucrări meritorii.

* * *

Am urmărit cu deosebită satisfacţie evoluţia luminoasă a pictorului *N. Enea.*

N. Enea — Autoportret

Ajuns abia la a cincia expoziţie personală, d. Enea a străbătut cu succes toată gama temelor picturale, izbutind deopotrivă în nud, în peisaj, în flori, în portret şi în compoziţia de interior.

Varietatea temelor a avut o influenţă firească asupra stilului artistului: factura generală a tablourilor s'a diversificat. Nici chiar lucrările de aceiaşi preocupare nu sunt executate la fel. Aceasta poate fi o dovadă de bogăţia resurselor d-lui Enea; poate fi însă şi un indiciu de îndoială, de nesiguranţă.

Pasta, modelată cu cuţitul, e aspră, valorile — prea puţin diferenţiate. Obsesia anumitor culori şi paleta nu destul de curată a pictorului fac să stărue şi în cizelarea carnaţiei şi în compunerea peisajului unele asperităţi care ar putea fi evitate.

De-asemeni, reducerea planurilor în adâncime, uniformizarea cerului în peisaje, înălţarea orizontului până la eliminarea aproape integrală din cadru, portretele cu fond viu (autoportretul are ca fond un nud care se detaşează foarte greu din primul plan), sunt procedee pe care artistul va trebui să le repete cât mai rar.

Rămâne totuşi şi de astă dată îndreptăţită încrerea noastră în talentul d-lui Enea.

E un bun desenator — prea academic uneori, — un colorist cu alese posibilităţi, un înzestrat începător în compoziţie (în cele două aspecte de „Piaţă" se realizează deplin), care va reuşi desigur să aducă în curând, o contribuţie de seamă.

H. BLAZIAN

Tablete

„Butoiaş"

M'am întâlnit cu Doamna Butoiaş. Doamna Butoiaş e doamna Margareta Benderly. Această doamnă e autoarea unui joc de cărţi de ghicit... Cu ajutorul lui, orice persoană de intuiţie află, cu 20 de ani mai de vreme, ceiace i se poate întâmpla cuiva chiar numai peste patru sau cinci ani. Este regretabil că pre-viziunea nu se poate căpăta niciodată în ceeace te priveşte personal; din pricină, ca şi în literatură sau medicină, că te părăseşte obiectivitatea: nu poţi fi şi judecător şi parte. Iată de ce, un maestru devinator, un mare „profesor", magnetizor, hypnotist sau astrolog, nu ştie niciodată ce se întâmplă cu pofta lui de mâncare şi cu termenul chiriei pe o lună, cunoscând însă, până la perfecţia detaliului, evenimentele din viaţa oricui care nu este el.

Doamna Benderly a făcut mai mulţi oameni fericiţi decât însuş Goethe, al căruia Werther a provocat o cunoscută epidemie de sinucideri. *Cărţile* d-sale s'au bucurat de o influenţă binefăcătoare, pe care cărţile, numite volume, sunt departe să o făgăduiască. In 50 de cartoane, mi se pare, se cuprindeau destinele încâlcite ale omenirii întregi. Fiecare putea să-şi separe firul lui propriu, amestecând figurile, întinzându-le pe o perină şi căutând sensurile, ascunse după o regulă expusă într'o broşură minusculă. Şi după ce cartoanele nu mai alunecau bine la amestecat, le stropeai cu talc şi li se restabilea facultatea.

Mi se pare că povestirile cele mai încăpătoare sunt vieţile trăite. Uimeşte totdeauna, pe lângă tragedia neştiută şi scârbită de publicitate, prezenţa, alături de noi, a unor martori muţi, pe care viaţa îi lasă ca nişte reprezentanţi ai Sfinxului permanent, asistent al timpurilor şi al micimii lor. Mă tem de ochiul care mă citeşte, de intelectul care mă analizează, absent de la rampa de expoziţie a criticii şi opiniunii şi ascuns în muşuroiul fără expresie al unei profesiuni şi într'un nume, rostit pe o singură stradă dintr'un cartier sau dintr'un oraş neînsemnat. Mă tem mai ales de el şi mă gândesc numai la el, când îmi permit să acopăr cu condeiul hârtia destinată tiparului unui ziar.

In grosul publicului trăiesc, risipiţi prin meşteşuguri, nişte oameni care mărturisesc valoarea lui intelectuală şi morală, lipsită de fanfaronada şi cabotinismul celor mai mulţi dintre noi, căluşarii minusculi într'o vitrină de gesturi false, de ipocrizii documentare şi de prostie mascată cu manuscrise. E, poate, documentul duratei în lumină a poporului românesc şi garanţie că în vijelia sufletească rădăcinile rezistă şi când ramurile pădurii se frâng.

Am fost întotdeauna emoţionat şi intimidat în fericita mea plăcere, de scrisoarea unui învăţător, magistrat, advocat, ofiţer sau preot, trimisă dintr'un târg obscur, ca să comunice o idee sau obiecţiune, ca revelaţia unei personalităţi. Cum s'a „format" de pildă, o individualitate la Călăraşi, la telegraful dintr'o staţie sau la o judecătorie situată într'un câmp de ţărani? Când i-a fost cu putinţă să se adâncească şi să se rafineze? Pretutindeni unde ne duce trenul, motocicleta sau automobilul în ţara românească, am cunoscut cifre intelectuale mai descifrabile şi mai tari decât cele care circulă în presă, în politică şi pe calea Victoriei.

Emile Zola întreprinsese povestirea unei familii care degenerează. Se pare că încă nici un romancier nu a studiat pe proporţia subiectului, cum poate să se separe din nămolul omenesc o familie, care a crescut în sus şi s'a stabilit pe linia de elită.

Mama Butoiaşului era cea mai inteligentă cocoană de 70 de ani cu putinţă, înzestrată cu un har al vorbelor moldoveneşti, îndulcit în valoarea lui de o catifelare de pastel. Fumându-şi ţigările subţiate din pricina ştiinţelor medicale, ea povestea cu strălucire şi exuberanţă lucrurile tăcute de prin Botşenii boereşti şi râdea cu întreaga ei fostă faimoasă frumuseţe, din care licăreau încă ochii şi se ivea cochetăria mânei fine la trecerea cârlionţului alb al frunţii către ureche. N'ai să mă crezi, dacă-ţi voi spune că ceasurile mele frumoase au fost cele petrecute seara în societatea acestei cucoane dintr'o generaţie care se isprăvise de mult. In vârful patului, înconjurat de cărţile şi tabacherile cocoanei, sta japonezul Niki, rău, cârn şi capricios, cu labele pe o mătură. Acest câine afecţiona cu deosebire o mătură, devenită proprietatea lui.

Butoiaş cu „Duduia Eugeniţa", sora ei, o frumuseţe melancolică şi sumbră, şi sensibilă în bucuriile ei până la suferinţă, variau bătrâneştile biruitoare înfrăgezându-le cu dialogul de actualitate. Un frate al lor, profesor de franţuzeşte, murise din dragoste, iar alt frate, Vladimir, advocat într'o provincie moldovenească, făcuse cele mai bune traduceri în versuri din *Les Fleurs du Mal* şi se folosea în comentariul şi polemicile intimităţii de o erudiţie excepţională şi de inteligenţa mamei, cu accent bărbătesc. (Dacă-i vor cădea pe masa de lucru aceste însemnări, culeagă de-aci aristocraticul lui personagiu sufletesc, o pojghie de sidef, în care te trezeşte un vechi reflex).

Cucoana mare a murit. A murit şi fiica ei, Duduia Eugeniţa, cu obrazul palid de fildeş şi cu părul ca iasca putredă, roşcov negricios. Murise şi Niki şi murea o lume de jurîmprejurul lor.

Butoiaş evocă anii, zilele şi gustul lor stins, într'o administraţie de ziar, unde s'a prezintat ca să ia oferte pentru vânzarea caselor ei din Bucureşti şi Constanţa... Butoiaş are părul alb al cucoanei şi hainele negre. Acum 20 de ani, aceleaşi trepte erau suite cu pantofi de atlas, de o persoană zveltă, îmbrăcată în stofă de aburi de mătase. Butoiaş a fost prietenă cu Constantin Mille. A murit şi Mille...

D-na Butoiaş „vinde tot" şi se strămută la Paris, unde fata ei, care-i un alt început de timp, o aşteaptă. Doamna voieşte să-şi cumpere un fond de comerţ, o parfumerie, o librărie şi să rămâie acolo unde a murit Briand. A murit şi Aristide Briand.

Peste alţi 20 de ani, când... Pardon!

T. ARGHEZI

CITIŢI NEMŢEŞTE ?

Puteţi cumpăra în rate mici lunare orice **cărţi germane.** Preţuri originale arătate de editura respctivă. Nu se percepe nici un adaos. Scrieţi chiar azi o carte poştală pe adresa:

D-lui IGOR MIASNIKOFF
Str. Culmea Veche 7
Bucureşti IV

Tumor scholasticus

Pentru un dascăl este de cea mai mare însemnătate *ţinuta* pe care trebuie s'o aibă faţă de discipolii săi. El nu trebuie să uite o clipă că se află în faţa celor mai fini şi severi judecători: elevii. Deaceea nu se cade — la curs secundar — să-şi ia aere de savant, dar nici să îmbrace haina simplităţii beoţiene. Să se ferească şi de-o extremă şi de cealaltă.

Să-şi aducă aminte de frântura de vers din Metamorfozele lui Ovidius: „medio tutissimus ibis".

Dascălul nostru suferia de boala savantlîcului — pe care au botezat-o pedagogii cu numele de *tumor scholasticus.*

Ajunseserăm, cu chiu cu vai, în clasa a şasea. Cu istorisirile, făcute de dascăl, din Homer, Esop şi alţii, izbutiserăm să uităm şi ce brumă de greceşte mai învăţasem începând cu clasa a treia.

Unii uitaseră, sărmanii, şi unele litere din alfabetul grec.

Ce-i trăsneşte prin cap dascălului de greceşte? Să ne 'nveţe sintaxă grecească desvoltată. Chelului tichie de mărgăritar îi mai lipsia!

Şi s'a aşternut, sărmanul, pe muncă şi acasă, şi în clasă.

Umplea tablele de reguli, de exemple împănate cu excepţii — luate din autorii clasici. Unii din clasă se făceau că iau note, alţii se 'ntindeau ca şarlele, alţii-l băteau de la spate cu cocoloaşe de hârtie pe voinicul dascăl...

Venise primăvara potopită de soare, cu brebenei, cu zambile şi cu cântări de paseri îndrăgostite pela ferestre şi pe sub patriarhalele streaşini...

Şi nu se mai isprăvea jurata de sintaxă şi nu mai obosia dascălul cel nămorniţos...

Defilaseră pe tablă şi Plato, şi Socrate şi Xenofon şi Aristotel... expuşi de sintaxa grecească la menajerie. Săracii, nici în mormânt nu i-au lăsat gramaticii în pace!

Cu înaintarea vârstei boala dascălului nostru se înrăutăţia: nu se mai compara cu savanţii linguişti români; ci se asemăna cu savantul Riemann ale cărei opere se făluia că „le ştie pe de rost" şi că mereu le repetă.

Când auziam că se laudă astfel, începeam să-l lăudăm şi noi mai avan: „Dom' profesor ştie carte şi mai multă ca Riemann!"

Dascălul se umfla în pene, ca un curcan şi privea, cu ochii strălucitori de mulţumire către lilliputanii săi ucenici.

Ca să ne lase înmărmuriţi cu ştiinţa lui, ne întrebă odată, cu glas undelemnos, — deşi era sigur că noi nu putem să-i dăm răspuns — : „Ştiţi voi, măi băeţi, în câte feluri se zice *da* în limba greacă?"

Noi răspundem, în cor vesel: „Numai dom' profesor şi cu Riemann ştiu!"

El se întoarce radios spre noi şi — satisfăcându-ne prefăcuta curiozitate, ca un oracol, ne spune că, în greceşte, *da* se zice în douăzeci de chipuri.

Diavolii de băeţi fac haz, bat din palme, se scarpină în ceafă a sărăcie, alţii şoptesc: „S'au dus boii dracului!" alţii mai drămuiesc pe Greci „că afurisită limbă mai aveau!".

Fierberea asta de viespar întărîtat, se mai ostoieşte şi-l rugăm, cu ipocrizie, să ni le scrie şi pe tablă...

Geme greu estrada din faţa tablei sub picioarele elefantine ale profesorului savant. El apucă vijelios creta în mână, se şterge cu batista pe chelia îmbrobonată de sudori savante şi pe mustăţi şi începe să scrie expresiile greceşti.

Dar: „Domnul stă împotriva celor mândri". Sfântă şi nedesminţită aforismă! Noi numărăm numai virgulele care despărţiau expresiile unele de altele, că încolo... slavă Domnului!... Numărarăm şaptesprezece virgule, ghiontindu-ne, icnind de râs, poreclindu-ne... La cea de-a şaptesprezecea virgulă dascălul se opri scăldat în sudori de moarte: îşi uitase restul şi dibuia mereu după cei trei dezertori... Repede prindem şartul acestei pauze de notă întreagă şi, cu o bucurie diabolică, începem să-l sâcâim, să-i dăm cu sic: că nu mai ştie, să-l enervăm la paroxism. Faţa i se face vânătă porumbă. Nu s'au pomenit nişte călăi mai cruzi...

Printre degetele adunate puică la gură, ca să nu ne prindă — începem să pufnim de râs, să-l fluierăm, ca odinioară Atenienii pe ageamiul Demostene.

Leneşii, aciolaţi în fundul clasei, deşteptaţi din aromeala lor obişnuită, ca nişte bufniţe răscolite, încep şi ei să strige înfundat·

„Hă, hă, hă! s'a 'ncurcat dom' profesor!"

Alţii replicau vârtos: „Ba ştie, mă, ia să vezi c'o ia din loc!"

Dialogul acesta multiplicat ţine vre-o câte-va minute. Profesorul era ca un osândit în faţa plutonului de execuţie: îi crescuseră şi tuleele din barbă de ciudă.

Işi cuibăreşte glomozul limbii într'o bucă, îşi pleacă greoiul cap împodobit cu enorme caturi de bărbii unsuroase şi lucii, se scarpină în frunte, ca Socrate, şi, într'o supremă încordare izbuteşte — nou Demiurg — să scoată, ca din neant, din haosul minţii sale încă trei expresii ca să completeze făgăduita serie de douăzeci de afirmaţii greceşti.

Cine mai ştie de vor fi fost cele din Riemann?!

Mai degrabă cred că era praf în ochii unei plebe...

Il urcăm, din nou pe Capitoliu: „Nu v'am spus eu că ştie carte nu glumă dom' profesor?"

Aplauze, râsete, mimică, fredonări...

Il scosesem din infern, pe dascăl, şi-l plimbam acuma pe câmpiile de asfodel ale tărâmurilor de fericire veşnică...

Pe ferestrele, larg deschise, intrau adieri încropite de zefiri şi de miresmele dumnezeeşti ale florilor din ronturi.

Rândunicile meşteriau de zor la cuiburile de sub streaşini, iar privighetoarea dornică de răcoare, îşi repeta fermecătoru-i cântec cu ale sale cadenţe şi modulaţii infinite.

G. F. CIAUŞANU

Femeia de azi

O artă feminină

Printre multele ciudăţenii, sublime, ridicule sau numai neaşteptate, ale artei dramatice, cea mai veche este aceea că a fost concepută de bărbaţi. Faptul că la început piesele erau şi jucate exclusiv de ei, cu mustaţă sub fard, cozi puse şi decolteu voinic, a imprimat de atunci artei dramatice acel stil denumit şi acum *teatral* în ciuda evoluţiei, şi a cărui bază a fost neverosimilul.

Femeile nu erau admise decât privind spectacolul, şi desigur râzând, căci ele, chiar cele mai puţin încrezute, erau experte în materie, trecute de mult prin faza dibuirilor cu greşeli, maestre în jocul care se desfăşura fără nume şi fără rampă luminată, în fiecare zi din viaţa lor, ca o necesitate şi o obligaţie.

Arta dramatică face parte din femee, din viaţa ei de toate zilele. Ceeace niciodată nu-i tolerat unui bărbat, fardul, prefăcătoria, supleţea de transpunere, au fost totdeauna la o femee aproape obligatorii, deoarece i s'a impus mereu grija de a plăcea, de a distra, de a aduce o destindere şi câteva clipe de uitare în strânsoarea prea chinuită sau prea monotonă a vieţii. (Teatrul are exact aceeaşi definiţie).

Chiar şi azi, când vremile grele fac din femee o egală în ducerea poverilor, ea rămâne totuş, măcar aparent şi forţat, un element de bună dispoziţie, nevoită adesea să mascheze supărările proprii, uneori chiar superioritatea şi cultura pentru a nu jigni susceptibilităţi masculine.

Gătelile cele mai scumpe, dresurile complicate, simularea bunelor sentimente şi la nevoe a celor rele, sunt ajutoarele nedespărţite ale femeii în jocul ei veşnic de a fi iubită. Cu aceste mijloace însă, un bărbat n'ar reuşi în viaţa de toate zilele decât să devie ridicul sau odios. Totuş în teatru i se cer şi nu le poate evita: fardul, prefăcătoria, silinţa continuu întinsă de a fi pe placul ascultătorilor care plătesc.

Incepi să înţelegi de ce arta aceasta a dobândit cu atâta întârziere stima părinţilor de tineri cu talent. Şi azi, dacă n'ar fi câştigul... Imi închipui pe tatăl unui Maurice Chevalier plătit nu cu milioane de franci pe an, ci cu vre-o doi poli pe seară, urmărind din fundul unei loji pe fiul în care şi-a pus ca toţi părinţii cele mai mari speranţe, fiul — om mare acum, cântând şi ţupăind cu şapca pe ceafă în faţa unei săli pline şi făcând cu ochiul în ritmul chansonetelor cu tâlc.

De aceea s'au inventat aplauzele, ca să micşoreze tristeţea bufonului de rege pretenţios — publicul şi să dea curaj părinţilor de fii cu talent, indiferent mare sau de duzină.

Atunci, teatru fără bărbaţi? Desigur că nu. Chiar începută de femei, arta dramatică n'ar fi ajuns decât tot unde se află azi, doar că mai de timpuriu, excluzând mai de demult neverosimilul, patosul, convenţionalul. N'am fi avut atâta clasică declamaţie versificată şi n'ar fi fost poate inventată Opera cu scenele criminale în triluri, cu intrigi puse pe note şi scene de agonie în care muribundul poate totuş arpegia.

Azi spunem: „Ce natural joacă cutare actor". Există un *natural* deplin în teatru? Nici nu va exista. Partea de *joc* rămâne pe scenă ca o condiţie.

„Vorbeşte şi gesticulează ca acasă la el" se zice din lojă, prin binoclu. Să ascultăm un om mai simplu şi totodată mai în contact cu teatrul. Este, fără supărare, uşierul de la „Comedie Française". Când un vizitator străin vrea să intre în sala de repetiţii, ceeace nu-i îngăduit decât în pauze, experimentatul uşier îl opreşte numai o clipă: „Aşteptaţi".

Trage cu urechea la uşa grea în care se frâng nelămurit glasurile actorilor, apoi îi spune: „Nu încă. Joacă", — sau tot atât de sigur: „Puteţi intra. Vocile sunt naturale".

ALICE GABRIELESCU

Una din gravurile d-lui Mac Constantinescu, care ilustrează noua traducere a „*Infernului*" lui Dante, datorită d-lui Alexandru Marcu şi apărută de curând într'o îngrijită ediţie a „Scrisului Românesc". (Un volum de 280 pagini, 90 lei).

Memorial II

Amsterdam

Amsterdam e o cetate de mucigai înflorită pe ţărmuri de umezeală şi de ceaţă. Aglomeraţia umană a crescut acolo ca ciupercile mici din putregai pe fructe descompuse. O lagună presărată de scoici, de hoituri de peşti, de goelanzi rătăciţi, printre insulele căreia algele au construit baraje şi poduri. Omul, ciupercă mai grandioasă s'a aşezat, aservindu-şi celelalte părţi ale mucigaiului. Şi o cetate a înflorit între ţărm şi mare, împăcând comodităţile pământului cu ale apei.

Când bogăţiile indiilor s'au început a grămădi în docuri de lemn, fluxurile mereu crescânde de omenire au început să sosească. Mediul negustoresc e ca buliónul pentru microbi: ajută la splendoarea coloniilor omeneşti. După Olandezii aspri şi nesimţitori, fraţi buni cu Englezii, numai mai graşi şi mai puţin sportivi şi mesianism de rasă, au poposit în stoluri succesive. Evreii Spaniei fanatice şi inchizitoriale. Au sosit nobili „marana" cu falşă credinţă creştină şi cu suflet iudaic, negustori întreprizi pentru care agitaţia şi febra e o uşurare, rabini visători şi docţi, sectanţi şi eretici iluminaţi, înţelepţi cu priviri pironite în eternitate, calmi şi surâzători ca îngerii. S'au coborît apoi ca straturile fulgilor de ninsoare, meridionali, coloniali, ruşi şi scandinavi, toată lumea fără odihnă a afacerilor. Şi laguna s'a aprins de viaţă şi s'a împodobit de frumoase palate de piatră.

Un patriciat sever, dar îmbuibat de principii şi de aur, n'a întârziat să se constitue. In umbra şi din pomana lui au răsărit poeţii, cântăreţii, pictorii, bufonii şi nebunii care fac existenţa acceptabilă, care înveselesc femeile în lungile absenţe pentru fructuoase afaceri ale serioşilor soţi şi ospăţurile lor bogate, unde se oferă pâine şi carne pentru vers şi cântec. Pentru gloria omului, Amsterdam câştiga în fiecare zi o porţiune în plus din urgia mării. Ţărmul rămânea tot mai departe şi cetatea fura mereu ceva din împărăţia apei. Ca în toate marile porturi, munca, bogăţiile pământului, din toate ţările unde se pot înşela ori exploata indigeni dobitoci şi inocenţi, se depozitau în Amsterdam în imense hambare ca să se vândă apoi cu dramul la Europeni avari şi conştienţi. Astfel prosperitatea curgea în pieţele publice şi pe canaluri, unde treceau leneşe şi absente gondole negre. Şi peste acest sabat de aur, de mirodenii, de corăbii şi de palate, a plutit pur şi angelic spiritul lui Spinoza, nemuritorul Baruch, şlefuitor de sticle de ochelari, miop în viaţă, prezbit în înţelepciune. In Ghetto-ul care se poate vedea şi azi, cu meseriaşi modeşti şi murdari, el a introdus o teribilă zavistie. Pumnalul unui fanatic a lovit, fără să omoare ereticul. Ca şi în zilele noastre, rabini şi puternici bancheri, judaici ortodoxi, au intervenit la puternicii zilei şi Baruch a fost exilat, svârlit afară peste zidurile Ghettoului. Dar exemplul şi învăţătura sa, au continuat să cutreere sufletul cetăţii ca o remuşcare. Spinoza învăţa pe oameni simţul eternităţii, nemişcătoare, deasupra bunurilor trecătoare şi deşarte. El a denunţat iluzia clipei care fuge şi amărăciunea efemerului. Oamenii din Amsterdam au râs şi batjocorit la început. Apoi însă gravitatea şi religiozitatea nordului ajutând, ei s'au închis în ei, au devenit gravi şi interiorizaţi.

Această cetate de bogăţie n'a putut cunoaşte plăcerea de a trăi. Spinoza s'a răzbunat, inoculându-i gânduri grave şi triste. El a fost un „trouble-fête" pentru un oraş care avea totul ca să fie fericit. Amsterdam n'a cunoscut, astfel, frenezia, exuberanţa, destrăbălarea Veneţiei. El a continuat, taciturn şi închis, să adune bogăţii. Casele sale n'au culoare şi oamenii n'au surâs. Canalurile sunt moarte: nici un val nu agită apa stătută pe care cresc ierburi vâscoase. Pe ele n'au răsunat niciodată fiori de ghitară, nici n'au fost turburate de lumini de baluri.

Geniul protestant al patricienilor a oscilat invariabil, între afaceri, politică şi religie. Măşti de carnaval, Pierroţi şi Colombine, confetti şi garoafe roşii ca sângele, n'au turburat liniştea nopţilor. Dar tocmai deaceia Amsterdam şi-a menţinut demnitatea, n'a cunoscut decadenţa Veneţiei devenită loc de vilegiatură, trăind din taxele muzeelor şi a hotelurilor.

Astăseară, ca de veacuri, liniştea domneşte. Ne găzdueşte un hotel de impecabilă curăţenie. Parchetele şi clanţele uşilor lucesc la fel. Lenjurile patului sunt impecabile. Odaia hotelului are jâlţuri şi chemineuri vechi de secole. Aerul care intră pe fereastră e greoi, stătut, penibil. Nu se aude nici un sgomot. Dar deodată în liniştea monumentală un bătrân ornic începe să sune o melodie. Şi când a încetat un altul înfioară tăcerea. Un altul şi apoi un altul. Când au încetat „carilloanele", liniştea ne înghite ca un mormânt.

Acum înţeleg elementele picturii lui Rembrandt. Tablourile sale sunt făcute din linişte, din reculegere, din sbucium interior şi comprimat. Expresia, culoarea, linia, erau interzise aici ca un scandal. El a scoborât vitalitatea la minimum. S'a inspirat de întunecimea fundurilor de mare. A făcut să tacă pasiunea. Şi a interzis exuberanţa, expresivitatea. Şi-a mărturisit lumea şi viaţa în şoaptă. Toate dimensiunile vieţii au fost coborîte la scara cea mai joasă. Tensiunea inimii, afluenţa vorbei, splendoarea culorii, verva vieţii s'au redus la un puls minimal. Lumina a fost stânsă. S'a lăsat numai o „veilleusă" ca în camerele bolnavilor. Conversaţia a devenit înăbuşită, paşii catifelaţi şi uşori. Toată viaţa a devenit interioară.

Exteriorul, natura ea însăşi a trebuit exprimată cu mijloace interne. Pictura lui Rembrandt e un limbaj interior. El a reuşit se exprime spaţiul, culoarea şi linia cu mijloace sufleteşti.

Nimic nu e clar, luminat. Drama se petrece la hotarele dintre conştient şi subconştient. Totul e aluzie ca în fabulele care nu permiteau adevărul spus direct.

Dar evitând splendoarea naturii a găsit totuşi noi valori pentru ea. A găsit nuanţele vizibile numai pentru iniţiaţi, ale luminii crespuculare. Discreţie, interiorizare, poate şi ipocrizie puritană: adică sufletul Amsterdamului.

MIHAI D. RALEA

CITIŢI
CELEBRUL ROMAN
MI-E FOAME
de Georg Fink
Editura „Adeverul" Preţul 80 lei

Ivan Petrovich, visul femeilor şi Georg Alexander, băiat deştept

Dela o vreme încoace, stelele de cinematograf au devenit, pentru noi bucureştenii, adevărate comete ce apar cu cozi lungi şi sclipitoare de popularitate, lăsând în urmă-le impresia puternică a apariţiei lor. A venit deunăzi un mare tragedian german şi o drăgălaşe subretă cehoslovacă.

Acum — adică la începutul săptămânii trecute — am avut printre noi un băiat frumos şi un băiat deştept, amândoi „stele" deopotrivă de admirate şi iubite.

Băiatul frumos: Ivan Petrovich

Băiatul deştept: Georg Alexander.

Unu-i sârb, altul neamţ.

Când spun despre Ivan Petrovich că e frumos, nu vreau să înţeleg că nu-i deştept. Şi când spun că Georg Alexander e deştept, nu vreau să pretind că... nu-i frumos. E vorba doar de primele caracteristici izbitoare.

La gară, o lume impresionantă s'a adunat ca să-i primească cu flori şi cu urale; aproape nu i-a lăsat să intre în hotel; li s'au solicitat surâsuri şi autografe; iar gazetarii — din simpatica obligaţie de-a satisface curiozitatea cititorilor şi poate, cine ştie! şi a lor proprie — nu s'au lăsat până nu li-au smuls o sută de răspunsuri la ale lor o sută de întrebări.

* * *

Ivan Petrovich, doamnele mele, este aşa cum îl ştiţi din film. Văzut de-aproape, are virtutea să nu decepţioneze. E înalt, cu talie, ochi pătrunzători, ten alb — frumos, ce mai vorbă! Şi mi se pare, are şi piciorul mic.

In Ivan Petrovich stau ascunse — şi le ghiceşti în toate atitudinile lui — acele momente dragi amintirii, de dragoste sentimentală, momente ce moaie inimi într'o infinită *langueur,* când îţi aminteşti de ele.

A răspuns la întrebările noastre cu răbdare şi bunăvoinţă europeană. Dacă nu mă înşel, a făcut câteva spirite şi a comis câteva indiscreţii.

Stând de vorbă cu Ivan Petrovich am ghicit de ce este *le prince charmant* al tuturor femeilor din lume. De ce îl visează fecioarele şi-i ţin fotografia în sertarele iluziei şi dragostei neîmpărtăşite ca pe-o scumpă amuletă. Ivan Petrovich e un *charmeur*. Nu numai gesturile lui, grave, calme, nu numai oboselile lui, dar vorba degajată, cu o oarecare căldură de sentiment, cucereşte.

— De când s'a creat filmul vorbitor, ce avantaje sau ce dezavantaje are actorul de cinema? — întreb eu.

— Cred că numai avantaje, spune d. Petrovich. Dezavantajele ar fi pentru actorii de teatru care ar voi să facă cinematograf. E adevărat însă că pentru un star ce trece dela filmul mut la cel vorbitor, e necesară o practică îndelungată de scenă la un teatru, în afara studiilor speciale pe care le faci în studio-uri.

— Dar credeţi că teatrul va suferi de pe urma creării filmului vorbitor?

— Nu. Cred că una e arta teatrului şi alta aceea a cinematografului, amândouă tot atât de necesare şi căutate. Criza prin care trece teatrul se datoreşte faptului că direcţiile teatrelor, în alcătuirea repertoriului, au impresia că dau ceeace place publicului, când în realitate publicul nu e satisfăcut în cerinţele sale. Aşa că nu filmul vorbitor e de vină că teatrul merge prost.

— Filmul vorbitor va putea sluji, din punctul de vedere al artei, literatura dramatică sau va fi totdeauna în imposibilitate să servească un text gândit şi literar?

La întrebarea aceasta, Ivan Petrovich a stat să gândească răspunsul şi după ce, cu fruntea lui frumoasă înclinată, a frământat cu degetele mânii stângi buzele-i natural roşii, a răspuns:

A „Adevărul literar”
avec ma sympathie
Ivan Petrovich
Bucarest, 1932.

— Filmul mut avea un mare avantaj asupra filmului vorbit: era internaţional. Filmul vorbitor nu mai poate avea azi răspândirea pe care o avea filmul mut. Deaceea astăzi, nu se mai investesc capitaluri prea mari la turnarea unui film. De-o pildă, fiindcă limba germană nu-i vorbită în toate ţările, casele de filme nemţeşti au de suferit, şi din această pricină ceeace se făcea altădată cu cheltueli mari şi cu fast, astăzi se face pe jumătate. Singură America îşi poate permite bogăţia de înscenare, întrucât îşi scoate cheltuelile numai cu reprezentarea filmelor sale în cuprinsul Americii.

Cu ultimul cuvânt al acestui răspuns, am avut certitudinea că Ivan Petrovich s'a gândit pentru o clipă într'altă parte sau s'a simţit un moment prea obosit în urma călătoriei, atunci când i-am pus ultima întrebare.

— D-le Petrovich, până acum v'aţi prezentat publicului universal în roluri de cuceritor, de amant aproape tragic. N'aţi visat niciodată, în chip intim, să interpretaţi un rol de comedie bufă?

— Ba da. Doresc, visez. Aşa cum şi Chaplin şi-a exprimat dorinţa să interpreteze pe Napoleon într'o manieră cât se poate de gravă. Dar e o simplă dorinţă, un fel de nostalgie.

pentru Adevărul
literar
Georg Alexander

— Aţi fost vreodată puternic amorezat de vreuna din partenerele dv? Dacă da, de care anume?

— O, desigur. Cred că ştii că am avut întotdeauna partenere fermecătoare, irezistibile chiar. Era fatal ca în timpul turnării unui film, să fi căzut în capcana dragostei. Am fost amorezat rând pe rând de toate. E şi cu neputinţă să nu fi fost. Lasă că e în temperamentul meu să fiu etern îndrăgostit, dar pe de altă parte, când interpretezi rolul unui prim-amorez, trebue să dai impresia că iubeşti cu adevărat. Şi a da impresia aceasta, înseamnă să şi începi a iubi puţin. Ştiu, sunt sigur că am iubit totdeauna, dar n'am certitudinea că am dat impresia. Mă întrebi d-ta de care din partenerele mele m'am amorezat anume? Iţi spun, dar să nu scrii.

Mi-a spus şi nu scriu. Sâc, domnişoară cititoare!

— Se spune, d-le Petrovich, că o vedetă e o sclavă a studio-ului. E adevărat?

— Da. Şi am verificat mai bine acest lucru la Hollywood, unde am făcut câteva filme cu caracter pur american, deşi nici la Berlin orele de muncă nu-s mai puţin excesive, iar obligaţiile mai puţin ostenitoare.

— Aţi fost la Hollywood. Desigur, aţi avut prilejul s'o cunoaşteţi pe Greta Garbo personal. Este într'adevăr atât de „sfinx" pe cât se spune?

— Deloc. Se poate spune că nu e cea mai sociabilă dintre actriţe. Dar sfinx, în niciun caz. E cum nu se poate mai naturală.

Cu d. Ivan Petrovich am mântuit. Mă duc să-l găsesc pe d. Georg Alexander, plecând cu certitudinea că un prim-amorez ca Ivan Petrovich, care e visul femeilor, poate cuceri şi un bărbat.

* * *

Georg Alexander? Numai tinereţe, vervă, bună dispoziţie, inteligenţă, spirit!

Un domn bine legat, nălţuţ, cu ochi vioi, cu un etern zâmbet şi grav şi comic în colţul gurii, gândeşte frumos, ştie ce vrea, se exprimă cu uşurinţă şi foarte spiritual.

Că e un comic de rasă, că nu se 'ncurcă niciodată în rolul pe care-l interpretează, că şi în film face risipă de exuberanţă şi de nostimade — e un lucru inutil a fi subliniat. L-a văzut şi l-a ascultat toată lumea. Dar că e un inimitabil causeur, un improvizator excelent, că răspunde prompt la întrebări neaşteptate — iată ce este nou şi ce trebue să se ştie.

Georg Alexander face impresia — şi desigur aşa şi este — că trăeşte viaţa cu o intensitate dublată, triplată, *à la vapeur*. Mi s'a părut mie însumi, în convorbirea de o oră dintre noi, că trăesc din nou, cu ceva în plus. A comunicat d. Georg Alexander în noi o impresionantă doză de bună dispoziţie.

Intrebările au fost intenţionat aceleaşi pe care li-am pus d-lui Petrovich. Răspunsurile, cum şi e firesc, având în vedere temperamentele deosebite ale celor două „stele", au fost cu totul altele.

La prima întrebare — să se uite cititorul şi s'o găsească — d. Georg Alexander răspunde grav:

— Avantaje? Hm, ar fi! Unul singur însă: faptul

(Continuare în pag. VI-a)

Băi de soare

Excursioniştii plecară desdimineaţă, mai pe răcoare, căci urcuşul era greu. Cele două cucoane numai cu beţele în mână şi cu poşetele ; domnul — cu grosul bagajului: cu pleduri, cu pelerine, cu provizii, cu sticle...

Pe poteca întortochiată, pierdută printre butuci şi desişuri, gropi şi bolovani, răzbiră în sfârşit tocmai sus, la poiană.

O lume orbitoare, de lumină, de flori, de fluturi, de erburi neatinse de picior omenesc, se deschidea până departe, împrejmuită de pereţii de brazi. neclintiţi în vraja unei linişti neturburate.

Călătorii se opriră obosiţi, tăcuţi, orbiţi, uluiţi. Bărbatul uita să-şi descarce bagajele, care-i striveau umerii. Pe feţele îmbujorate ale femeilor lumina zâmbetul dimineţii, soarelui, înălţimilor imaculate, libertăţilor nestânjenite ale muntelui...

— Ca în basme, — suspină cea mai în vârstă, mai visătoare,poate mai obosită, lăsându-se jos, pe iarbă.

Se lungiră cu toţii pe iarba moale, în soare, după atâta umbră şi umezeală...

* * *

— Ce-ar fi să încercăm aici o baie de soare? — zise cea mai tânără. — In vale ne-am convins: n'ai instalaţii, în pădure rişti să fii surprinsă... Zadarnică rămâne toată prescripţia doctorului.

— Bine zici, dragă! — răspunse cealaltă. — Tu cum crezi? — se adresă bărbatului.

— Eu, ce să cred? Cred că-i o ideie minunată. Sublimă, genială! Se înţelege, lipsesc instalaţiile, serviciile de înfrumuseţare, şezuri lungi, borcănaşe cu alifii — mai ştiu eu? In schimb aveţi un decor, cum nu l-au visat nici cei dela Reichenhal, nici la Lido!

Să n'aveţi nici o grijă, puteţi să umblaţi şi în costumul Evei, puteţi să şi dansaţi...

— Noi stăm culcate, cum ne-a recomandat doctorul.

— Mă rog! De aceia vă zic: profitaţi de ocazie. Că eu, să am nevoie... da aşi veni aici în toate zilele, cu toate că-i aşa de greu şi departe. Priviţi numai ce linişte, ce libertate!... Dar să alegem locul, cât nu e târziu; că dacă se ridică soarele...

Mai urcară până pela jumătatea poienei, oprindu-se din când în când pe lângă nişte gropi, pe care femeile le priveau nu fără nelinişte:

— Dar astea?...

— Nimic, râmături... Urme de sălbătăciuni... Incă o dovadă, că omul pe aici nu calcă! Să n'aveţi nici o grijă: ziua, nici urs, nici porc nu dă pe aici; vin numai noaptea. Acuma stau colo, lângă pârâu... Aşa. Iaca ici, cred, pe erbuşoara asta... O minune! Poftim pledul ăsta, şi bonjur. Că eu colo mă pun pe gospodărit, pun masa, aranjez... Peste un ceas mâncăm!

— Da, da! Suntem moarte de foame şi noi!

— Dar caţă de fă baie şi tu, nu uita ce-a zis doctorul! — adăugă nevastă-sa.

— O, da! Mă rog!... Asta îmi mai lipsea, — bombăni omul, trecându-şi bagajul pe cellalt umăr şi îndreptându-se spre izvor. Să n'aveţi nici o grijă! Auziţi? — strigă mai tare.

* * *

— Dar oare să ne dezbrăcăm cu totul, — să ne lungim chiar aşa, cum spune la carte? — întrebă una. — Aşa, fără jenă?...

— D'apoi cine te vede aici? Nici o jenă! Iaca aşa!

— Nu, zău... Dar dacă scrie aşa...

Cu capul spre pădure, cu picioarele spre largul poienii, femeile stătură un răstimp nemişcate, aşa cum „scrie la carte": întâi cu faţa în jos, apoi pe o coastă. Mai tăcură, mai vorbiră... Simţeau cum razele ultraviolete se strecurau, misterioase şi nevăzute, prin gingaşa epidermă, asfixiată luni şi ani de zile, de vălul prejudecăţilor, convenţiunilor, pierzătoarelor cerinţi ale civilizaţiei... Pe tot trupul, din toţi porii răsăreau boabe de sudoare...

— Numai dimineaţa, între orele 9 şi 11. Mai târziu n'au nici un efect, — zicea cea mai tânără.

— Aşa. Dar nu înţeleg un lucru: razele astea, efectele lor au fost descoperite de vre-un neamţ, de vre-un american. Şi la ei e alt meridian. La ei ora 9, sau 10, cade în altă epocă a zilei. Şi atunci?...

— N'ai grijă, ştiu ei doctorii. — Nu te jena, — răspunse prietena, uitându-se la ceas. — Dar să ne întoarcem. Uite aşa. Ha-ha!...

Se întoarse şi cealaltă. De astă dată amândouă luară o poziţie, faţă de care se putea să se fi înroşit chiar „Sfântul Soare"...

— Dar nu te mai acoperi, soro! Mai bine pune palma la ochi, că te orbeşte soarele ăsta!

— Ai dreptate, numai de n'am adormi... — zise cealaltă, acoperindu-şi ochii şi simţind cu deliciu fluidul Astrului binefăcător...

* * *

— Ah! Ah!... — auzi bărbatul tocmai când se afla în faţa unui adevărat caz de conştiinţă: să ia o ţuică chiar acuma, după atâta trudă, sau să aştepte până or veni cucoanele?

Ascultă o clipă nemişcat, cu paharul la gură: a ţipat cineva, sau i s'a părut?...

— Doamne Isuse Hristoase, fiul lui Dumnezeu, miluește-ne pre noi! — rosti cineva tare, chiar în dreptul lui.

Şi un om voinic, un fel de cioban, cu fes şi cu plete de călugăr, trecu în fugă la deal, făcându-şi semnul crucii şi privind sperios în toate părţile.

— Ce e, creştine, ai văzut vre-o stafie?

— ...miluește, păzeşte şi ocroteşte... — rostea străinul, şi mai grăbit, mai înspăimântat, crezând poate, că de data asta a dat chiar peste Scaraoţchi, deşi boierul n'avea nimic de speriat şi chiar zâmbea.

— Ce-ai păţit, părinte? Stupeşte-ţi în sân...

Dar, în loc de răspuns, străinul dispăru în fugă printre brazi.

* * *

Domnul reflecta asupra neprevăzutelor întâmplări depe lumea asta, se gândea că din istoria asta ar putea să iasă vre-un conflict zdravăn cu nevasta, când se arătară şi cucoanele. Păreau nehotărâte: să se mai apropie, sau să plece îndărăt, singure, fără însoţitor? Una se arăta mai ales jenată, cealaltă mai degrabă — furioasă.

— A, poftim, poftim! — începu omul, luându-şi tot curajul cerut de împrejurări. — Ei, aşa-i că a fost bine? V'am spus eu: ca aici nu se mai găseşte! Poftim, că-i gata şi masa. De toate: ouă, sardele, şuncă, salamuri, pui fripţi, caşcaval, fructe... Imi permit să vă recomand şi buchetul ăsta de flori. Aşa sufragiu nu mai găsiţi dumneavoastră... Da, da, poftim pe banca asta, ori pe cealaltă... e plină pădurea, de bănci! Dar eu zic să luăm mai întâiu câte o ţuiculiţă... Poftim?

— Dar tu... unde ai fost? — întrebă nevastă-sa, — şi înfuriată, dar şi nedumerită, — uitându-se când la bărbat, când la prietena, tot aşa de nedumerită. — Unde ai lipsit?

— Eu? D'apoi unde eram să lipsesc? Aici am stat tot timpul. Am adunat florile astea, am făcut, se înţelege, şi baie... da, tot, cum trebuie. Hm. Dar o baie, se înţelege mai scurtă; sunt ştii, la prima baie... Minunat! V'am spus eu: loc mai potrivit ca aici... păcat că e aşa de greu, departe!

Cucoanele se uitau una la alta, neştiind ce să creadă.

— Şi nu te-a deranjat nimeni? N'ai văzut...

— Aici, în pustietatea asta! Ha-ha! Cine să vie aici? Poftim, iaca, pe banca asta... Nu, aduc eu alta mai bună, am un magazin întreg...

— Auzi?...

— Sst!...

— Iaca, pe fotoliul ăsta. Minunat. Vă spun drept: aşa loc, aşa decor... Şi acuma câte o ţuiculiţă. Aş-şa...

Femeile se liniştiră aproape cu totul, numai că nu mâncară aproape deloc: se tot plângeau că le doare capul. Dar domnul mâncă şi bău bine de tot. Ba după masă i mai trase şi un somn zdravăn.

— Nu înţeleg, dragă, nimic, — tot întreba una, roşind de fiecare dată, — ni s'o fi părut numai?

— Sst... Lasă, că-l descoasem noi, aflăm noi!...

Dar nu aflară nimic. Abia peste vre-o săptămână numai se zvoni, că ciobanul dela Schit a fost apucat de nişte friguri grozave: dintr'o spaimă, după cum spuneau unii; şi că ar fi văzut omul ceva în pădure... Trebuie să fi fost vre-o babă tare fioroasă, dacă s'a speriat până şi Toader ciobanul. Dar ce anume a văzut, nu se ştie, căci fratele Toader n'a vrut să spuie decât duhovnicului...

A. FRUNZA

Nou

F. A. SAR
KALODONT
Contra pietrei de pe dinţi

Kalodont-ul preferat de mai bine de 50 ani pentru îngrijirea dinţilor este azi singura pastă care conţine suplimentul atât de eficace (Sulforizinoleat după Dr. Bräunlich) pentru înlăturarea pietrei de pe dinţi şi împiedicarea formării pietrei, care este cauza atâtor suferinţe de dinţi.

KALODONT
contra pietrei de pe dinţi

că filmul vorbit dă posibilitate actorului să se exprime, ceeace uşurează mult interpretării lui. Incolo, numai dezavantaje. Să vorbeşti reflectoarelor, decorurilor, aparatului de filmat — hai să zicem: operatorului — sau chiar partenerei, e un fel de *vox clamantis in deserto*, deşi decorul poate fi plaja înflorită dela Menton. Actorul are nevoie de contactul direct şi imediat cu publicul spectator. Iţi închipui d-ta ce înseamnă râsul sau lacrimile publicului, care sunt un fel de subliniere, de sinceră, nevoită aplaudare a jocului actoricesc? Manifestările imediate, spontane ale publicului din sală sunt nu numai recunoaştere, dar încurajare pentru actor. Un actor care joacă bine, va juca şi mai bine, cu mai mult antren, cu mai multă emoţie artistică atunci când publicul căruia îi vorbeşte, îi stă în faţă. Când joci un film, trebue tu să-ţi imaginezi o lume, care-i moartă prin urmare. Câtă concentrare în plus ţi-e necesară ca să faci vie această lume!

„Dar am greşit adineaori când am spus că filmul vorbitor are un singur avantaj pentru actori. Mai e unul. Pe vremea filmului mut, protagoniştii erau obligaţi să fie frumoşi. Ba unii băeţi frumoşi, fiindcă aveau de partea lor numai frumuseţea erau transformaţi în vedete. Astăzi nu mai merge. Frumos, urît, condiţia este să ai talent şi să arăţi că eşti într'adevăr cineva. Uite-te la mine.

La a doua întrebare:

— Teatrul n'are ce suferi, din motivul pe care ţi-l spusei adineaori. Că adică există necesitatea, şi pentru actor şi pentru public, a unui contact direct. Cum lucrul ăsta nu-l poate da cinematograful, chiar dacă vocea ar deveni din ce în ce mai naturală şi s'ar atinge dezideratul reliefării filmelor, teatrul îşi urmează viaţa lui.

Şi continuă d. Alexander:

— Filmul vorbitor să slujească literatura dramatică? Poate. E mai sigur că deocamdată o deserveşte. Constat o regretabilă lipsă de scenarii cu texte literare pentru film. D-ta nu vezi că la Hollywood, ca şi la Joinville, ca şi la Neubabelsberg se sonorizează numai librete dulci de operetă? M'am săturat de operetă şi cuplet. Aş dori roluri *serioase* de comedie. Totuşi trebue să recunosc că unele încercări — câteva, mă rog — au fost foarte izbutite, deci încurajatoare. Un exemplu bun l'au dat Leonhard Frank şi Müller. Aşa că se poate nădăjdui ca în viitor, etc....

Intrebarea a patra a trebuit, pentru circumstanţă, s'o schimb:

— *V'ar ispiti un rol de tragedie?*

La care spune d. Alexander:

— Am nutrit întotdeauna acest gând. E un dor caracteristic artistului comic. Dar e un dor greu de realizat, fiindcă d-ta te referi la un rol de tragedie pură, în contradicţie cu rolurile de comedie pură pe care ştii că li-am interpretat. Totuşi, află că actorul comic e un fericit. Subt haina comediei, el interpretează o tragedie. Fiindcă de fapt comicul nu-i altceva decât o latură şi adesea un efect al tragicului. Gândeşte-te la rolurile pe care şi le compune Chaplin.

„Mă întrebi dacă am fost vreodată puternic amorezat de vreo parteneră? Eu întotdeauna sunt amorezat şi întotdeauna puternic. Numai că păţesc o mare ruşine. In decursul a cinci acte, mă dau pe lângă o fată, o iubesc, încep să fac dragoste cu ea — şi în actul al şaselea dumneaei fuge cu altul. M'am săturat de dragoste... nenorocită. Aş vrea să fiu iubit măcar până la sfârşitul actului al şaselea. In ultimul meu film, „Procesul Kaizer", iubesc o fată mică, micuţă, abia îmi ajunge la umăr. Dar nu mă plâng: e numai a mea şi până la sfârşit.

„Dacă-i sclavă vedeta? Află, domnule, şi scrie-o cu litere mari, că actorul de cinema este cel mai de rând şi mai netrebnic sclav. Ne deşteptăm la 6 dimineaţa, suntem pe drum o oră şi jumătate până la studio, muncim 16—18 ore pe zi, între care nu avem decât 30 de minute repaus pentru masă, adică două ouă şi o felie de şuncă. Singura noastră mângâere este speranţa că mai târziu o să fie mai bine.

„Greta Garbo? Nu, nu e sfinx. E o femee. S'a arătat capabilă de expansivitate amoroasă, cel puţin aşa ca să ştim şi noi, o singură dată. Dar asta nu înseamnă că e „sfinx". Prima ei dragoste — şi, cine ştie! poate şi ultima — a fost pentru un regizor suedez care a descoperit-o şi a lansat-o. La moartea regizorului, acum câţiva ani, Greta Garbo se afla la Hollywood. Şi-a lăsat toate bagajele acolo şi şi-a călcat angajamentele, ca să vină în Suedia să vadă mormântul celui care i-a fost drag.

— *Se spunea pe de altă parte, d-le Alexander, că Greta Garbo e inabordabilă. E adevărat?*

— Tocmai asta e interesant. Nimeni nu ştie dacă este sau nu abordabilă. Nimeni n'o spune. Toată lumea vrea să afle.

Georg Alexander urma, după convorbirea noastră, să facă o vizită redacţiei noastre. Inainte de plecare, Georg Alexander a luat de pe masă două garoafe, primite mai 'nainte din mâini gingaşe, şi a recomandat cuiva grijă pentru ele în lipsa lui, grijă care însemna să fie puse într'un pahar cu apă.

Nu e prim-amorez, dar iubeşte florile acest actor de comedie.

L. SEBASTIAN

Cronica teatrală

TEATRUL MARIA VENTURA: „Take, Ianke şi Cadîr" comedie în 3 acte de d. Victor Ion Popa

D. Victor Ion Popa e un mare transformist. Când spun „transformist" aş vrea să se facă abstracţie de sensul pejorativ pe care-l poate avea cuvântul. Nu ştiu dacă se transformă după pofta noastră. Mai degrabă după dorinţa lui Dumnezeu şi puţin şi a d-sale. D. Popa e pictor şi sculptor, e şi caricaturist plin de sevă şi savoare, e regisor şi autor dramatic.

E autor dramatic. Cunoaştem începutul d-sale: *Ciuta* — adică succes. Cunoaştem şi a doua comedie: *Muşcata din fereastră* — succes şi ea.

Şi iată, am asistat Vinerea trecută la noua d-sale operă teatrală: *Take, Ianke şi Cadîr.*

In legătură cu această comedie, când îţi e în temperament să strâmbi din nas, ai putea s'o faci. De-o pildă, s'ar putea spune că tema comediei d-lui Popa aminteşte oarecum tema din „Manasse"; că unele spirite ale lui Ianke nu-s de cea mai bună calitate, că li-am întâlnit, anecdote, pe buzele unor amici; că lungimile comediei, deşi nu prea ostenitoare, sunt totuşi excesive; că...

Daţi-mi voe, cu toate astea, să-mi exprim entuziasmul.

Bine ticluită teatraliceşte, spirituală, vie, reală din punctul de vedere psihologic în ceeace priveşte şi personajele şi conflictul, *Take, Ianke şi Cadîr* închide întrânsa o idee, o atitudine şi un sentiment de largă înţelegere umană. Dar mai ales este un tablou viu al pitoreştei vieţi româneşti dintr'un târg moldovenesc.

Take, băcan creştin are un băiat; Ianke, ovrei, băcan şi el, cu prăvălia lipită de-a lui Take, are o fată; Cadîr, turcul sărac, negustor de bomboane şi halva, ţine alături de ceilalţi doi o dugheană umilă. Pe toţi trei îi leagă o prietenie de 30 de ani. Băiatul lui Take şi fata lui Ianke sunt studenţi la Bucureşti şi, la Bucureşti, se îndrăgostesc. Veniţi acasă, în vacanţă,mărturisesc părinţilor sentimentele care-i stăpânesc.

Perturbare. Şi Take şi Ianke nu pot consimţi la căsătoria copiilor, deşi nu doresc să-şi strice prietenia. Intervine, în chipul cel mai ingenios, al treilea dintre amici, turcul Cadîr. Cadîr, suflet bun, care a crescut, alături de părinţi, pe aceşti doi copii, vrea să-i vadă alături şi crede că e bine aşa. Caută să rezolve problema: „facem Ana creştin". Ianke protestează. „Facem Ionel ovrei". Protestează Take. „Facem amândoi mahomedani". Nici asta nu-i cu putinţă. Atunci, Cadîr compune un plan măreţ: spune lui Ianke că Ionel nu-i al lui Take, ci al său. „Cadîr tânăr a fost, nevasta de la Take frumoasă a fost". Iar lui Take îi mărturiseşte că Ana nu-i a lui Ianke, ci a sa. „Nevasta de la Ianke frumoasă a fost, Cadîr tânăr a fost". Lucrurile devin mai lesne întrucâtva şi planul turcului izbuteşte. Copiii fug, cu învoirea tacită şi secretă între ei, a părinţilor — şi se căsătoresc. In ultimul act, lucrurile se lămuresc şi sentimentele copiilor înving prejudecata.

Dar pe tema asta — nu ştiu câtă importanţă are tema unei comedii — d. Victor Ion Popa a desenat trei tipuri perfect deosebite, perfect reale psihologiceşte.

Rumânul cumpătat, închis, grav în sentimentele lui. Evreul gălăgios, zeflemitor, cu duioşii de sentiment în humorul lui natural. Turcul umil, înţelept şi bun.

Comedia aceasta în care sunt zugrăvite obiceiuri de târg moldovenesc, ce pot fi trecute dincolo de hotarele târgului şi aproape generalizate, a dat prilej interpreţilor, prin realitatea psihologiei personajelor, să consolideze câteva creaţii.

Rumânul d-lui Giugaru a păşit pe scenă simplu, masiv, concentrat.

D. Ion Sârbu care deţine aproape exclusiv arta subtilă a emoţiei discrete, a făcut din Cadîr un monument impozant de bunătate sufletească şi de simplitate în simţire. Conştient că rolul lui Cadîr e tîlcul piesei („creştin, ovrei, turc — numai om să fie"), l'a interpretat pe turc ca pe un personaj legendar, deşi real, grăind cuvintele lui grele parcă hipnotizat, păstrând totuşi o duioşie şi naturaleţă cerută de rol.

Dar vom sublinia aici cu deosebire interpretarea excelentului comic, d. C. Timică, în Ianke. Ştiam că d. Timică e neîntrecut în a juca roluri epizodice de comedie uşoară. Cu Ianke a ţinut să ne dovedească — şi ni-a dovedit — că talentul d-sale, cu variate faţete, nu respinge un rol de compoziţie, un rol care cere multă înţelegere şi dibăcie şi care, pe lângă humor, conţine tristeţi. N'aveţi idee cât de bine a ştiut d. Timică să plângă îndurerat şi să fie duios, d-sa care ni-a făcut întotdeauna să râdem.

Regia d-lui Popa a ajutat mult, ca şi decorurile d-lui Feodorov, propriei sale comedii.

Publicul a ştiut să preţuiască, prin aplauze repetate la scena deschisă, realizarea unui excelent spectacol românesc.

L. SB.

Cronica Şahului

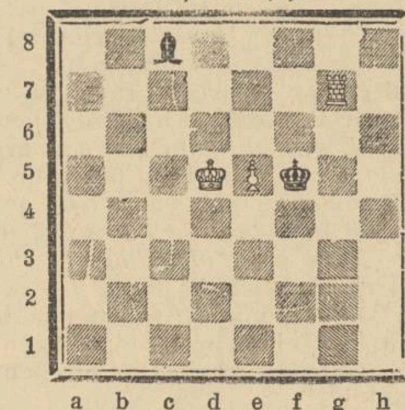
PROBLEMA No. 444

de **dr. L. Lazarus**, Cernăuţi

(inedită)

Negru:

Rf5, Nc8 (2).

Alb:

Rd5, Tg7, Pé5 (3).

Alb ajutor în 3 mutări.

Negrul trage întâi.

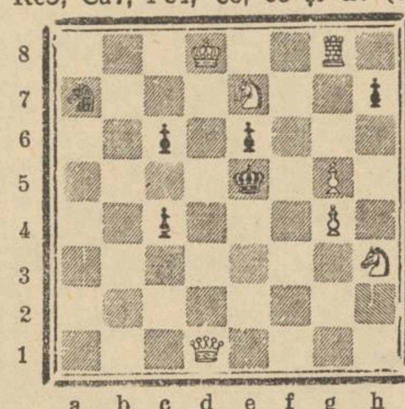
PROBLEMA No. 445

de **S. Herland**, Bucureşti

(«Die Schwalbe» 1932)

Negru:

Ré5, Ca7, Pc4, c6, é6 şi h7 (6).

Alb:

Rd8, Dd1, Tg8, Cé7 şi h3, Pg4 şi g5 (7).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PARTIDA No. 206

Jucată la Rotterdam, în concursul celor 4 maeştri, în ziua de 20 Decembrie 1931.

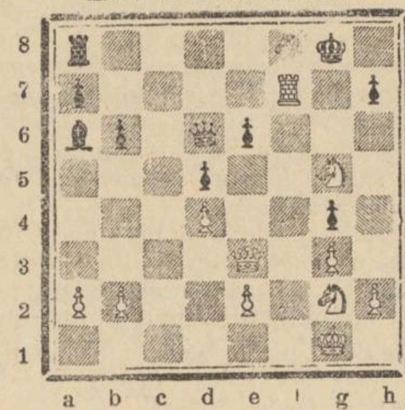
Alb: S Landau. **Negru: Dr. S. Tartakover.**

Apărarea olandeză

1. d2—d4, é7—é6; 2. c2—c4, f7—f5; 3. g2—g3, Cg8—f6; 4. Nf1—g2, Nf8—b4+; 5. Nc1—d2, Dd8—é7; 6. Cg1—h3, această mutare pare mai bună ca obicinuitele a3 sau Nc3. 6...., Cf6—é4; 7. Ng2×é4!, f5×é4; 8. 0—0, Nb4×d2; 9. Cb1×d2, d7—d5; 10. Ch3—f4, c7—c6; 11. Dd1—b3!, 0—0; 12. f2—f3!, é4×f3; 12. Tf1×f3, g7—g5; slăbeşte aripa regelui, dar negru caută să se apere astfel contra periculoasei ameninţări a dublării turnurilor albe pe linia f. 14. Cf4—g2, Tf8×f3; 15. Db3×f3, Cb8—d7; 16. Ta1—f1, b7—b6; 17. Df3—é3!, Nc8—a6; se pare că negrul stă acum destul de bine, dar maestrul Landau a pregătit prin fina mutare a damei sale un atac decisiv. 18 c4×d5, c6×d5; 19. Cd2—f3, g5—g4; la h6 ar fi urmat! h4!, g4; Ch2, h5; Tf5! şi negrul e pierdut. 20. Cf3—g5: Cd7—f8; 21. Tf1—f7, Dé7—d6; 22. Dé3—f2! alb ame-

Situaţia partidei după a 21-a mutare a negrului.

Alb: Dr. Tartakover.

Negru: Landau.

ninţă Df6, ceeace negrul nu poate permite cu nici un preţ, astfel că nu poate juca h6. 22...., é6—é5; 23. Tf7×h7!, Dd6—g6; 24. Cg2—h4! deciziv. Dama neagră nu poate trage, căci altfel negrul e repede mat. 24...., Cf8×h7; la Db1+ ar fi urmat: Rg2, C×h7; Df7+, Rh8; Cg6+, etc. 25. Ch4×g6, Ch7×g5; 26. Df2—f6, Cg5—h3+; 27. Rg1—g2, Ta8—é8; Cg6×é5 şi negrul abandonează.

BIBLIOGRAFIE

Excelenta revistă „*Die Schwalbe*" a apărut într'un număr jubilar cu ocazia apariţiei No. 50 al revistei. Acest număr e foarte bogat, cuprinde numeroase articole foarte interesante şi probleme inedite, o cuprinzătoare cronică asupra concursurilor de probleme, soluţii, numele deslegătorilor şi corespondenţă cu cititorii,

„*Die Schwalbe*" este o revistă închinată numai problemelor de şah de toate categoriile. Ea apare lunar şi e condusă cu o deosebită competenţă de d-nii dr Ed. Birgfeld şi dr. K. Dietrich. Printre numeroasele probleme inedite ale revistei întâlnim în fiecare număr şi numele celor mai de seamă problemişti ai noştri: W. Pauly, V. Oniţiu, S. Herland, R. Cofman, C. Gavrilov şi A. Nagy.

Abonamentul la „Die Schwalbe" e de 10 mărci germane (400 lei) pe an. Cererile se vor adresa la; Dr. Karl Fabel, Bomlitz bei Walsrode. Hannover, Germania.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Cronica muzicală

Concert simfonic consacrat lui Beethoven

D. Georgescu a dirijat două simfonii de *Beethoven*, prima în „do major" şi a doua în „re minor".

Numerosul public dela acest frumos concert simfonic, arată pe de o parte gradul de cultură al nostru şi gustul de a asculta opere mari ca simfoniile nemuritoare ale marelui compozitor. Cu cât ascultăm mai des opere de Beethoven, cu atâta îl cunoaştem mai bine.

Publicul găseşte în programele de Duminică diverse crâmpee din viaţa lui şi generaţii întregi vor beneficia de influenţa prodigioasă a muzicii beethoveniane.

Colonne, întemeetorul concertelor simfonice dela Paris, care-i poartă numele, spune cu drept cuvânt:

„Se hausser jusqu'à lui c'est devenir plus grand".

Prima simfonie scrisă la vârsta de 30 de ani, este identică din punct de vedere orchestral cu simfoniile lui Haydn şi Mozart.

Ce evoluţie până la a noua, scrisă către sfârşitul vieţii sale!

Intr'un articol de curând apărut în „le Journal" Doctorul *Toulouse* arată ce greşeală se comite când nu se caută să se garanteze viaţa oamenilor mari după cum se garantează de exemplu conservarea operelor de artă în muzee. Dacă Schubert, Chopin şi alţi compozitori nu ar fi murit aşa de tineri, ce comoară artistică ar mai fi înregistrat lumea artelor. Luând ca punct de comparaţie simfonia a noua, ce ar fi fost ultimele sale simfonii, dacă Beethoven nu ar fi fost uzat de boală, de griji şi de mizerie? Este un punct asupra căruia se poate scrie multe şi d-rul Toulouse are dreptate să propue ceva şi pentru o operă de profilaxie atât de importantă care va lărgi patrimoniul operelor de artă, dela care omenirea nu are decât de câştigat.

Audiţia simfoniei a 9-a executată cât se poate în mai bune condiţii, cu concursul d-nelor Baicoianu, Nanescu şi al d-lor Rabega şi Folescu, mi-a mai sugerat o altă idee.

Cred că a sosit timpul de a se da o mai mare extensie concertelor simfonice, mai ales într'o ţară cu atâtea talente. Concertele simfonice devenind astfel un fel de muzeu, cu preţuri populare, bine înţeles vor putea servi foarte mult la educaţia masselor. In modul cum sunt organizate astăzi, ele nu servesc decât să menţină o anumită categorie socială sub stimulentul duminical al operelor concertante. Găsesc că teatrul, alături de cinematograf, a luat o altă amploare, pe când muzica simfonică este mai puţin răspândită în massele largi.

Reflecţia noastră ar putea să sugereze multe lucruri bune acelora care au menirea să contribuie la educaţia muzicală a celor mulţi.

Nu uităm că la 26 Martie 1927 a murit Beethoven, şi felicităm pe d. Georgescu că a anticipat, aducând un suprem omagiu prin dirijarea a două simfonii ale ilustrului dispărut, chiar în cursul lunei în care a murit.

In muzeul municipal dela Viena, într'o vitrină se află următorul anunţ: la 29 Martie 1927, la orele 3 d. a. va avea loc înmormântarea lui L. Van Beethoven şi lumea se va reuni la locuinţa defunctului din Schwarzspanierhaus No. 200...

Cetind acest anunţ îţi dai seama că Beethoven era supus ca toţi toamenii la legile naturii; ascultând însă operele sale, te întrebi dacă este posibil ca un creer omenesc să poată face o operă atât de vastă şi dacă această putere de creaţiune nu s'ar atribui unor forţe misterioase, pe care nimeni până în prezent nu s'ar încumeta să le discute.

I. PAL.

Curiozităţi

Câţi oameni normali sunt în lume

Examenul cel mai superficial ne arată cât e de rar tipul omului cu adevărat „normal", dacă prin normal înţelegem individul având însuşirile fizice şi psihice exact în gradul caracteristic speciei umane, — un individ ale cărui organe interne, ale cărui simţuri, etc., să nu fie nici *sub* nici *peste* nivelul comun, corespunzând vârstei şi rasei lui. De pildă, Germanul va fi blond, Francezul — brun, etc., altfel va fi exclus chiar dacă din toate celelalte puncte de vedere va corespunde perfect tipului normal.

Americanii, care au toate iniţiativele, s'au apucat să examineze vreo 200.000 de elevi, printr'o comisiune de psihologi şi de pedagogi care, servindu-se de toate metodele psiho-tehnice moderne, au exclus toţi copiii care n'au reuşit la testele normale, dar şi pe cei cu aptitudini peste nivelul comun, şi au ajuns astfel la rezultatul surprinzător că din 200.000 de copii, numai *şase* puteau fi consideraţi drept normali. După cifra aceasta, ar rezulta că la un milion de oameni, numai 30 sunt normali, aşa că pe toată suprafaţa pământului s'ar găsi numai vreo 60.000 de oameni normali, care ar putea popula un orăşel de provincie.

Muzeul orbilor din Viena

Institutul de educare a orbilor din Viena are un muzeu vrednic de interes atât pentru specialist, cât şi pentru profan. Obiectele expuse ni-l arată pe orb în raporturile lui cu lumea exterioară, în istorie, literatură, artă şi în viaţa de toate zilele. O schiţă originală de Rembrandt, datată din 1635, reprezintă un cerşetor orb, încovoiat de vârstă şi mizerie. Sute de tablouri, schiţe, gravuri, etc. ni-l înfăţişează, în toate variaţiunile posibile pe nenorocitul condamnat la întuneric. Il vedem pe Frederic cel Frumos întorcându-se acasă după o lungă captivitate şi găsindu-şi soţia orbită de plâns. Numeroase capete de poeţi, gânditori, filosofi, muzicanţi, bărbaţi de stat şi femei alese care au trăit în noaptea vecinică, un număr covârşitor de aqua-forte, pasteluri, schiţe în creion, gravuri în metal sunt orânduite, după materie, în sute de mape. O mapă purtând titlul „Orbul înşelat" ne arată nefericirea orbului înşelat şi furat de soţie, de amantă, de fiică, ba chiar de animale. Emoţionante sunt trei busturi — Goethe, Schubert şi Wagner — făurite de un elev, născut orb, care deşi n'a văzut niciodată, le-a modelat pipăind alte busturi şi le-a reuşit atât de perfect, încât le recunoşti dela prima ochire.

Nu preparaţi examenele de literatură
fără să cercetaţi excelentele studii literare asupra lui Eminescu, Lessing, Goethe, Ibsen, Rousseau, etc. apărute în volumul
ATITUDINI CRITICE
de ION SĂN-GIORGIU
„Biblioteca Dimineaţa"
Preţul 7 lei

TOŢI ARTIŞTII MARI:
MARLENE DIETRICH WILLY FORST
RAMON NOVARO ANNY ONDRA
GRETA GARBO şi comicul STAN
Se găsesc în revista „REBUS" No. 22 care a apărut astăzi.
Nu pierdeţi ocazia de a vedea cele mai originale caracterizări posibile!
Costă 5 lei exemplarul.

50.000 Lei!
veţi câştiga complectând bonul apărut în revista „Realitatea ilustrată" No. 270

Cărţi şi Reviste

PANTELEIMON ROMANOV: Drei Paar Seidenstrümpfe. Universitas *)

In sistemul literar comunist romanul acesta trebue să expună decăderea ultimilor epigoni ai ideologiei intelectualiste în Rusia. Totuşi el e departe de a fi lipsit de valoare.

Kisliacof a fost inginer în tinereţea lui. Ii plăcea să construiască căi ferate, se însurase din amor şi trăia fericit. Dar... revoluţia! După revoluţie Kisliacof nu s'a mai putut adapta atmosferei noi şi mai ales noilor relaţii dintre ingineri şi lucrători. De aceia şi-a ascuns diploma şi a intrat ca funcţionar în administraţia unui mare muzeu. In această administraţie se păstrează manierele, metoda de lucru şi toată atmosfera vechiului regim şi abea acum când începe povestirea, începe să se infiltreze şi maniera comunistă în muzeu. Noul director însă, deşi duşman mentalităţii intelectualilor, arată multă simpatie pentru Kisliacof, iar acesta îşi dovedeşte în chip ridicol toată slăbiciunea de înger, lăsându-se ademenit cu încântare de atenţiunile „stăpânului". Când însă directorul cade în disgraţie, Kisliacof îi întoarce la moment spatele şi se dă bine cu noii oameni ai zilei.

Nici în viaţa privată Kisliacof nu se arată mai grozav. Nevasta lui s'a transformat cu timpul într'o mejeră groasă şi tiranică pe care el o suportă din laşitate şi prejudecăţi morale. Totuşi se lasă sedus de tânăra nevastă a unui bătrân prieten şi odată amorezat găseşte curajul să se despartă de nevastă. — Sfârşitul e tragic şi cu totul nepotrivit cu atmosfera mai mult comică din restul romanului: seducătoarea lui Kisliacof e sedusă la rândul ei de un american care pretindea că orice rusoaică o poţi avea în schimbul a trei perechi de ciorapi de mătase cel mult; dar dânsa e rănită adânc de lipsa de idealism a americanului şi se sinucide.

Romanul e plin de detalii materiale evocatoare şi nostime şi de detalii psihologice exacte care amintesc ca gen pe Tristan Bernard în „Les mémoires d'un jeune homme rangé". Nu e loc să explicăm de ce şi cum. In orice caz un roman care trebue citit.

I. D.

GOETHE ŞI FEMEILE

„Relaţiunile noastre cu femeile, — spunea Goethe în 1815, — sunt totdeauna ocaziuni de complicaţii, suferinţi şi tulburări, care numai ne consumă".

Foarte imprudenţi sunt oamenii — ca Stolberg, sau Werner — care şi-au consacrat femeilor viaţa. Au renunţat astfel la partea cea mai bună din sufletul lor.

Goethe nu voia cu nici un preţ să-şi piardă viaţa. Avea un mijloc sigur de a îndepărta în dragoste, mijloc care face parte din strategia de apărare a vieţii, — şi anume: fuga. De câte ori nu întâlnim în scrierile lui Goethe, cu ocazia crizelor sale pasionale, cuvintele „fliehen" sau, şi mai expresiv, „sich wegstehlen".

Cultul real pentru femee era poate mai puţin generos decât cred admiratorii săi. Prea gelos de viaţa-i personală şi de opera sa pentru a-şi pierde cumpătul, — el lua mai mult decât dădea. A-şi lăsa inima pradă durerilor de dragoste, constituia pentru Goethe un atentat contra propriei sale fiinţe.

Cuvintele de pasiune inspirate de d-na de Stein, nu trebue să ne mire. Geniul liric e un transformator magic. Mai puţin în versuri şi mai mult în proză vom putea recunoaşte adevărata-i mentalitate.

Un anumit positivism sensual este la baza atitudinii sale faţă de femee. Positivismul său nu e lipsit de o anumită cruzime:

„Sentimentul care animă cele două sexe, unul faţă de celalt, e cruzimea; la bărbat — cruzimea voluptăţii; la femee — cruzimea ingratitudinii, a egoismului şi a dorinţei de a chinui".

A iubi femeia, — însemna pentru Goethe a se bucura de toate darurile ei. El le simţea farmecul mai mult decât le stima şi de cele mai multe ori le punea pe un plan inferior.

Majoritatea verdictelor sale în materie de femei, atestă o luciditate care contrazice imaginea de admirator pasionat al femeii, — aşa cum e adeseori reprezentat Goethe.

„Femeile nu sunt capabile de nici o idee... Ele iau dela bărbat mai mult decât sunt în stare să-i dea".

Goethe vede femeia întotdeauna animată de un obiectiv concret, limitat şi personal, incapabilă de a se ridica mai sus de fiinţa ei.

Din punctul acesta de vedere femeile-l făceau să se gândească la Francezi.

Femeia franceză de altfel era judecată cu aceiaşi severitate.

„Toate femeile sunt franţuzoaice, — spunea el lui Falk. Femeile sunt pe lume — ceiace-s Francezii între popoare. In cazul acesta, putem numi pe Francezi — femeile Europei".

Femeile tinere erau privite de Goethe cu foarte puţină bunăvoinţă. Spectacolul oferit de o femee, care culegea flori, îl făcea s'o compare cu „o capră sentimentală".

Bătrânele, — ele îi inspirau mai mult decât dispreţ. Goethe vorbeşte cu cea mai aspră ironie de uşurinţa lor de a schimba valorile, atunci când vârsta nemiloasă le arată clar necesitatea unei renunţări la bucuriile seducţiunii.

Atunci ele se refugiază în rugăciune înaintea lui Dumnezeu.

*) In depozit la librăria Hasefer.

SIMŢUL PRACTIC AL LUI GOETHE

De multe ori Goethe a fost numit în Germania „der Lebens Künstler" (artist în arta de a trăi).

Goethe a conceput existenţa sub forma unei materii plastice, pe care omul poate s'o modeleze după voe în ciuda multiplelor forţe obscure care i se opun.

Desigur, Goethe era impresionat profund de „incalculabilul" acela de care avea un respect aproape superstiţios şi pe care-l numea: „das Dämonische".

Nu e mai puţin adevărat că din cariera de scriitor, lungă de optzeci şi trei de ani, se desprinde o serie de lecţiuni de higienă sufletească.

* * *

Goethe a apreciat în chip strălucit valoarea timpului. Era pătruns de o sinceră indignare în faţa risipei pe care o fac oamenii cu timpul. Lumea lasă vremea să i se strecoare printre degete ca apa şi, numai târziu de tot, îşi dă seama de crima săvârşită. Existenţa trece pentru cei mai mulţi ca un vârtej.

Goethe din contra vroia să reţină cât mai mult între degete stofa aceasta măsurată cu atâta sgârcenie.

Nici o zi nu era lăsată la capriciul inconştientului. Goethe trăia lucid fiecare oră.

* * *

De-aceia Goethe ţinea un jurnal, în care — în fiecare seară — fixa înfăţişarea zilei încheiate.

A considerat totdeauna scrisul ca una din principalele arme contra veşnicei măcinări a vieţii. „Tagebücher (jurnalul vieţii sale ţinut la zi) constitue o parte importantă şi foarte preţioasă a operei sale.

* * *

Ordinea te ajută, în primul rând, să profiţi de timp.

Cancelarul Müller spunea că pasiunea lui Goethe, pentru ordine era neobişnuită.

Nu numai documentele de valoare erau păstrate de Goethe, ci până şi cele mai mici însemnări erau minuţios catalogate. Un document aruncat fără grijă pe masă, pricinuia acestui spirit conservator un sentiment dezagreabil aproape fizic.

Eckermann a lăsat informaţiuni interesante asupra felului cum proceda marele său prieten la corectarea manuscriselor.

O sticlă cu clei şi o pensulă făceau parte din echipamentul biroului şi-i erau ajutătoare indispensabile.

Dacă un pasagiu din manuscris îi displăcea, Goethe lipea imediat o bucată de hârtie pe tot rândul omis, uşurând şi sarcina tipografiei, dar evitând şi ştersăturile dezagreabile pentru aspectul foii.

Goethe avea oroare de genialitatea desordonată. Ordinea şi curăţenia cochetă din juru-i, le considera ca imaginea simbolică a disciplinei şi a clarităţii vieţii sale interioare.

* * *

Economia e o formă a cultului ordinei. O găsim şi la Goethe, încă la o vârstă foarte fragedă, atunci când constitue o excepţiune demnă de relevat.

In carnetul său de cheltueli sunt trecute cele mai mici sume. Simţul de economie nu-l părăseşte toată viaţa, accentuându-se spre bătrâneţe, transformându-se chiar în avariţie.

De oarece Bertram se mira de meticulozitatea domestică neobişnuită la un poet, — Goethe i-a răspuns printr'o frază, remarcabilă prin simplitate şi bun simţ:

„Lichidaţi mai întâi proza — şi poezia va înflori cu mai multă intensitate. Trebue să începi prin a te libera de toată partea urâtă a existenţii, pentru ca apoi să poţi savura în linişte partea-i frumoasă. Somnul îţi va părea, atunci, cu mult mai frumos".

* * *

Goethe ştia minunat de bine să descurajeze aşa-zisele vizite-surpriză, acceptate de codul modern sub forma unei gentileţi şi care'n fond nu sunt decât o îndrăzneală, o violare a domiciliului nostru.

„Trebue neapărat, — spunea el în 1824 cancelarului Müller, — să fac lumea a înţelege că a veni la cineva neanunţat, este o mare îndrăzneală. Vizitele acestea nu fac decât să-ţi împrăştie gândurile, înlocuindu-le cu altele fără rost. Sunt sătul de grijile mele, cu care lupt să le duc la un capăt".

Goethe se ferea de „causeuri".

„Acela care vrea să facă în adevăr ceva pentru lume, — spunea el, — trebuie să vegheze ca să nu fie stăpânit şi stingherit de ea".

Printre duşmani Goethe considera şi scrisorile.

„A răspunde scrisorilor, spunea el în 1830 cancelarului Müller, — înseamnă să încurajezi falimentul vieţii tale".

„Când văd, — continuă Goethe, — că oamenii îmi scriu numai în interesul lor, consider aceasta ca şi cum nu m'ar privi pe mine. Dacă din contra, îmi scriu pentru mine, adresându-mi cuvinte care mi-ar aduce un avantaj, un progres, — atunci răspund... Ah! tineri, cum nu ştiţi voi valoarea timpului!".

* * *

Politica deasemeni o punea Goethe printre puterile răuvoitoare, care conspiră contra timpului. El îşi dădea perfect de bine seama că adevăratul său câmp de acţiune este domeniul spiritual, că în acest domeniu el e singur stăpân şi că aici nu poate avea teamă de o invazie a discuţiunilor şi deliberărilor.

„M'am jurat, — scria el în 1797, — să nu particip decât la ceiace am în întregime sub puterea mea: o poemă pentru care meriţi tu singur laude sau batjocuri, o operă literară în care dacă planul e bine fixat, eşti sigur de o soartă contrară pânzei Penelopei. In oricare alt domeniu de activitate, oamenii se muncesc să desfacă ceiace s'a lucrat cu atâta grije şi viaţa sfârşeşte prin a semăna cu acel pelerinagiu care impunea pelerinului să facă trei paşi înainte şi doi îndărăt".

Indiferenţa lui Goethe pentru „praful" ştirilor cotidiane îi permitea să treacă cu multă indiferenţă luni întregi fără să deschidă un ziar.

„Pentru omul retras în cercul activităţii sale proprii, — scria el, — gazetele nu fac decât să-l înşele".

El nu vedea în ziaristică decât deslănţuirea instinctului.

A apărut No. 1 şi 2

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Cu următorul sumar:

I. Agârbiceanu . . . . . *Păscălierul.*
I. Botez . . . . *Shylock în cadrul literaturii shakespeareane.*
Dragoş Protopopescu . . . *Lângă dugheana lui Adolph Shrankr.*
Ioan D. Gherea . . . . . *„Vis şi realitate".*
Nicolae I. Popa . . . . *Psihologia lecturilor adolescenţei.*
I. Pillat . . . . *Valéry, Rilke şi poezia pură*
Rudyard Kipling . . . . *Rikki-Tikki-Tavi (Trad. de N. I. Russu).*
Victor N. Popescu . . . *Gala Galaction-scriitorul.*
Al. O. Teodoreanu . . . *✝ Nae Vasilescu.*
G. Călinescu . . . . . *Raluca Eminovici şi copiii.*
N. E. Lahovary . . . . *Câteva idei în jurul evoluţiei apusului după război.*
F. Dima . . . . *Cronica literară („Trei perechi de ciorapi").*
Manuel Menicovici . . . *Cronica ideilor (Trădarea istoricilor).*
P. Nicanor & Co. . . . . *Miscellanea (Eclipsă de minte.— Parabola protecţionismului. — Naţionalităţile în Rusia Sovietică. — Un mister asiatic). — Recenzii.— Revista revistelor.*

Preţul 60 lei

Au apărut în Editura „CUGETAREA" DELAFRAS

PITIGRILLI

MAMIFERE DE LUX

cu un portret al autorului şi schiţe autobiografice

DAMIAN STĂNOIU

FETE ŞI VĂDUVE

1300 numere apărute

conţine lucrări literare, de pedagogie, de educaţie, de ştiinţă popularizată ale scriitorilor români şi străini.
De vânzare la toate Librăriile din ţară.
Cereţi catalogul gratuit la Librăria „Universala" Alcalay & Co., Bucureşti.

CRONICA LITERARA

Camil Petrescu: Transcendentalia

Precum titlul arată, culegerea de versuri a d-lui Camil Petrescu năzueşte transcenderea mediului liric de toate zilele, într'o preocupare de marile probleme ale existenţei noastre. Poezie filozofică, vasăzică! Da, într'un înţeles nou; nu în accepţiunea cu care eram obişnuiţi. Filozofia câtă intra în poezia mai veche, căci cea nouă o respinge ca impuritate, era de nuanţă practică. Poetul încerca să dea avânturilor sau deprimării sale, un substrat metafizic, punând eul său în dependenţă de Cosmos. Cu mai multă sau mai puţină retorică „sistemul" era menit să adâncească unda lirică, s'o facă mai cu coamă, nu desigur să dea soluţii vreuneia din acele probleme capitale ale cugetării umane. Filozof de felul acesta — admirabil! — a fost Eminescu. Cosmogonia sa ne îmbie mai puţin prin naşterea lumilor şi stingerea sorilor,

In prezent cugetătorul nu-şi opreşte a sa minte,
Ci 'ntr'o clipă gându-l duce mii de veacuri înainte;
Soarele, ce azi e mândru, el îl vede trist şi roş
Cum se 'nchide ca o rană printre nori întunecoşi,
Cum planeţii toţi îngheaţă şi s'asvârl rebeli în spaţi
Ei, din frânele luminii şi a soarelui scăpaţi;

cât prin adâncirea sentimentului de nimicnicie, de o presiune emotivă asemeni apelor mării pe sticla unui submarin.

In vremea din urmă, ca o reacţiune împotriva muzicii goale, a apărut o lirică a cugetării care, înlăturând orice folos practic al minţii şi păstrându-se în domeniul purelor sugestii, aruncă dealungul imaginilor un fir şerpuitor, sfărâmat, de idei, cu scopul unic de a stimula gândirea fără a o satisface, înşelând-o cu jocul viclean al logicei. O astfel de pânză roşie pentru aţâţat taurii minţii mi se pare a fi poezia lui Paul Valéry, poezie cu semnificaţii absconse, care însă nu sunt materie lirică decât fiindcă sunt ferite prin imagini de trivialitatea totalei desvăluiri

Cam în acest fel d. Ion Barbu a încercat la noi să se facă divinitatea unei poezii de iniţiere, cu probleme de altfel total subiective, reduse la aplicarea unui mecanism abstract la datele vieţii afective. Legat prin vreme de acest fel de a trata ideile în poem, d. Camil Petrescu aduce o faţă deosebită.

Nu ştiu dacă s'a observat că filozofia este Atlanticul d-lui Camil Petrescu, întinderea mişcătoare ce-l chiamă mereu cu urletele sale surde, şi peste care ar sbura fără escală, dacă genurile pe care le profesează n'ar fi avioane de salon. Genul său temperamental ar fi un teatru transformat în seminar filozofic, cu violente ciocniri de teze, pacificate printr'o bună conduită logică. Pentrucă ceeace interesează pe d. Camil Petrescu nu este conţinutul problemei ci forma ei, d-sa fiind într'un cuvânt un spirit mai mult logic decât metafizic, preocupat până la pedanterie de gramatica cugetării. In chiar *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de războiu*, spiritul acesta este evident.

„E adevărat — precizează eroul — că tocmai dorinţa unchiului Tache de a preciza, punând pe acest „anume" ducea la confuzie, ceeace nu mi se părea tocmai surprinzător, căci ştiam că adesea excesul de precizare duce la confuzii — e asta una din ciudăţeniile logicii — şi de altfel cred că de pildă Kant intenţionat recurge la prea mari precizări, care-l fac uneori aşa de greu de cetit".

Kant este filozoful care obsedează aproape, cu faţa sa boţită, pe d. Camil Petrescu. Intr'atâta filozofia alcătueşte pentru d-sa ultima raţiune a intelectualităţii, încât femeia, oricât de frumoasă, i se pare infirmă fără oareşicare pătrundere ideologică şi mi-e teamă că unul din motivele divorţului între Gheorghidiu, eroul susponenitului roman, şi soţia sa este o discordanţă de cultură. Pătruns de acest adevăr, Gheorghidiu face tot ce-i stă în putinţă pentru a învia ochii stinşi şi iritaţi de neînţelegere ai soţiei sale, vorbindu-i astfel:

„Primii filosofi greci mai cunoscuţi au emis teorii oarecum simple. Pentru Tales din Milet, dacă ai căuta şi ai căuta, ai vedea că esenţa, absolutul, este apa. Ea se transformă în toate lucrurile care sunt pe lume. Pentru Heraclites, care nu vedea decât mişcare şi transformare, dimpotrivă esenţa, absolutul, era focul, un foc mai pur însă. Alţii, mai vechi, crezuseră că e pământul, alţii aerul. De fapt, toţi înţelegeau prin aceste „principii" ceeace ştiinţa modernă înţelege prin „energia", care transformându-se în orice, creează lumea existentă. Deci, vechii filosofi greci erau nişte fizicieni. Erau dealtfel şi buni matematicieni. Pytagora chiar credea că numărul e singura realitate în lume. Căci aparenţele ar fi înşelând, dar numărul nu înşală niciodată, 3+4 fac oricând şapte. Alţii au găsit că mişcarea e absolută. Zenon crede că, singur, repausul, ş. a. m. d.".

Cu aceste predispoziţii, d. Camil Petrescu a tratat în cele 7 poeme din *Transcendentalia* nu atât nişte stări de meditaţie filozofică propriu zisă, cât expunerea unor probleme ale cunoaşterii, cu o flacără rece, intelectuală, de magnezie subit incendiată, în verdea lumină a căreia, imaginile, chiar de ordin descriptiv, se alungesc sau se turtesc fantastic, ca un obiect într'un perete de apă.

Cercul defineşte îngrădirea cunoaşterii noastre, dincolo de care, nerăzbătute, se întind lumile eterne:

Pe cărări spre luna moartă,
dincolo de scări de apă,
unde gândul ca o grapă
nefiinţa mai desgroapă...

Imaginile, ritmul, sunt fericite, căci sunt străbătute de un fir ultraviolet de feerie cosmică.

Melcul lumii îl apasă
veşnicia matematic;
căci înalţă-ades, ostatic,
snopi de ochi spre nesfârşit...
sau îl prinde ca 'ntr'o plasă
între alfa şi zenit.
. . . .
Steaua nesfârşirii arde
ca un far şi miliarde
îi răspund neîncetat.

Interioară izbuteşte să figureze în unele imagini zădărnicia de a ne smulge din lanţul de relaţii al subiectivităţii noastre:

Ai vrea să strigi când gâtu-i câlţi şi clei,
ai vrea să-alergi ţi-e trupul prins în teacă,
cu mâna vrei să prinzi, dar e'n ulei,
şi cazi în tine însuţi; moarte seacă
. . . .
Dar când ajungi în fund devii livid,
mărgeanul dur şi roşu e lichid;
. . . .
Şi când picioarele sunt grele 'n glod,
vii ochii văd pe apă la apus
cozi de păun.

Iubire, care constată cu deziluzie un automatism în dragoste, un element, filozoficeşte vorbind, *necesar*, se remarcă tot prin imagini, unele suprinzătoare ca

Un nebun încearcă, până la exasperare,
ocolind o casă pe el însuşi să se prindă

câte una de o plasticitate încordată:

Cu groază înţelegem cum
dorinţele s'au ridicat în noi şi se privesc
ca vipere 'nălţate 'n coadă.

sau însfârşit aceasta, plină de-un magic tehnic:

Doar un buton întors, curentul s'a oprit;
automat în tot oraşul au încremenit
tramvaiele pe linie. Intorci şi iar
tramvaiele se mişcă tutelar.

In fine tot plastica este ceeace ni se pare remarcabil în poemul *Cocorul*, având ca temă idealismul insolubil al omului.

Lumi întregi în fundul mării,
peşti şi bivoli cu burţi albe,
creste lungi de os şi salbe,
ca 'ntr'o raclă 'n fundul mării.

D. Camil Petrescu este în fond poet. De aceea nu trebuie să se mire dacă noi, recunoscându-i transcendentalitatea liricei sale, vom preţui totuş, în primul rând, plastica pură ce ascunde priveliştea aburoasă a contemplaţiilor sale, adică, spre a mă exprima cu vorbele sale

Limba de flacări pe mlaştini în noapte.

G. CALINESCU

INSEMNĂRI

Spiritele care scriu

In Craiova a apărut o revistă interesantă: „Astralis" („Raze din lumea invizibilului. — Revistă pentru studiul fenomenelor supranaturale"). Primul număr se bucură de colaborarea spiritelor lui Goethe, Edison, Iulia Hasdeu, B. P. Hasdeu, Mihail Eminescu, Ion Creangă, Regele Carol, Regele Ferdinand, Napoleon, I. L. Caragiale, Flammarion, Carmen Sylva, etc.

Iată o idee ingenioasă. Cum revistele trec prin criză din pricina onorarului scriitorilor, — faci apel la spirite, care scriu gratis... şi'n plus ai colaboratori din toate ţările, şi din toate timpurile.

Mai mult: spiritele se ocupă şi de bucătăria revistei.

Aşa, Goethe dispune ca „fiecare număr să conţină desemnuri şi schiţe"... Astfel orice „nuvelă care necesită o schiţă, va fi prevăzută cu desemnul primit prin mediumul indicat"... Revista va avea: „sfaturi, versuri, ghicitori, cântece, nuvele, romane şi povestiri".

Intr'un cuvânt, închee Goethe: Revista va cuprinde un material bogat — „căci: care dintre revistele existente are colaboratori mai clar-văzători ai psihologiei omeneşti?" Intr'adevăr...

Un spirit se ocupă chiar de paginaţia revistei: „Comunicările se vor aranja în ordine: adică pe cele cu însemnătate introductivă printre cele dintăi, iar pe cele cu cuprins mai desvoltat, mai în interior".

Din declaraţiile spiritelor, aflăm că Edison îşi continuă cercetările. Iar alţii „privesc pe pământ şi se întristează mult când văd necazurile şi nepriceperea pământenilor".

Dacă pe lumea ceialaltă lucrezi şi te mai superi de necazurile celor de pe pământ, — atunci... nu-i nici o bucurie în cer. Mai ales că, după divulgarea spiritului lui Caragiale, spiritele n'au nici „pahar în buzunar", nu simt aroma vinului şi stau triste lângă butoiu... fiindcă „n'au nici gît, nici nas, nici limbă".

Redăm o poezie de spiritul lui Eminescu:

SPRE TINE!..

Sunt, Tată, *fiul rătăcit,*
Din ceata celor ce-au greşit.
In rău, minciună şi greşeli mă sbat
Şi sufăr chinul vieţei ne 'ncetat.
Iubesc, urăsc şi mint
Şi nu ştiu calea'n care dorinţa să-mi alint.
Neîncetat tot caut, dar nu ştiu ce să cat!
Nu ştiu de unde viu, nici unde am plecat...
Rătăcitor nemernic — spre cine alerg eu?
Alerg spre rău? Spre bine?
Alerg spre Dumnezeu?

Răspunsul fu acesta, când întrebai dorinţa;
— *Nu căuta plăcerea, căci afli umilinţa!*
Descurajat, iubirea am întrebat-o'n fine,
Ea mi-a şoptit în taină că eu alerg... spre Tine!

Eminescu, cum se vede, şi-a revoluţionat forma. Nu mai ţine seamă de măsură. S'a lăsat influenţat de d. Ervin... Creangă scrie ca Muntenii: „dînsa", la nominativ. Iar spiritul lui Caragiale şi-a pierdut *spiritul...*

In general, toţi scriitorii s'au cam tâmpit. Şi dacă scritorii de mâna întâia au ajuns atât de jos — oare ce-i cu literaţii de duzină? Le aşteptăm rândul.

Revista „Astralis" publică bucăţi şi de debutanţi. butanţi.

După literatura proastă a celor vii — ce interes avem să ne împiedicăm de stupidităţile morţilor fără veleităţi beletristice în viaţă, şi care au fost atât de gentili şi şi-au retras dintre noi supărătoarea prezenţă fizică? De ce să le chemăm spiritele? De ce să-i stârnim la literatură?

Intr'o scrisoare, spiritul lui Eminescu ne spune: „Cred că mulţi dintre d-voastră care citiţi această revistă, vă simţiţi atraşi de spiritism".

De loc!

Ne vine numai să prindem pe redactorii, „în carne şi oase", ai revistei şi să-i trimitem la casa de nebuni sau, şi mai bine, direct în lumea spiritelor. — *M. Sevastos.*

Revistele de tineri

N'am prea înţeles niciodată utilitatea sau măcar necesitatea revistelor redactate exclusiv de tineri, la noi.

In apus, unde o publicaţie cu public format reprezintă o tradiţie, corespunde unor anumite tendinţe cristalizate şi câte odată chiar unei doctrine severe, către care se îndreaptă toate drumurile celor ce militează în raza ei, apariţia unei reviste înjghebate de un grup de tineri, are justificarea ei: necesitatea unei tribune dela care să se proclame adevăruri noui, dela care să se poată enunţa un crez deosebit de acela oficial, şi în orice caz unde să poată scrie şi să înveţe greul meşteşug al scrisului tinerii încă stângaci, cărora porţile ferecate ale marilor reviste le sunt încă închise. Pentru aceştia, trecerea prin paginile unei publicaţii tinere, reprezintă oarecum un stagiu obligator până la maturizarea gândirii şi a formei şi până la deprinderea meseriei cu a cărei cunoaştere şi pricepere nimeni nu este presupus a se naşte, şi deasemeni posibilitatea de a câştiga galoane şi vechime. Ca şi în armată, şi în literatură gradele se câştigă după vechime, de cele mai multe ori, într'o epocă de inflaţie de talente: numai în perioadele revoluţionare, se cunosc avansări prin salturi, explicabile prin merite excepţionale, ca în armata napoleoniană, sau mai puţin explicabile, ca în armatele sud-americane, unde nu e rar să fii general la douăzeci şi cinci de ani.

La noi însă, ca şi în armatele sud-americane, nu e nevoie nici de vechime şi nici de merite excepţionale: e suficientă o oarecare îndemânare şi impresia că pretendentul are ceva de spus, pentru ca şi porţile cele mai severe să i se deschidă, fără a i se impune condiţiunea vreunui stagiu sau obligaţiunea vreunei aderări la o profesie de credinţă, politică sau literară.

Poate singura carieră unde talentul e asigurat că răsbate, la noi, este cea literară, fiindcă aci nu se cere în plus concursul altor elemente, ca în oricare alta (mă grăbesc să explic că n'am înţeles să afirm că talentul literar, la noi, prin aceia că răsbate îţi şi permite să trăieşti, ca în apus, unde o consacrare literară îţi asigură şi existenţa: dar nu aceasta e problema, şi nici tinerii dela revistele fără cetitori nu pretind altceva decât gloria unei consacrări platonice).

PUŢINE TALENTE

Şi explicaţia este simplă: avem multe publicaţii literare şi puţine talente veritabile. Incât vrând-nevrând, conducerea unei reviste — oricât de pretenţioase — trebue să facă dovadă de foarte multă indulgenţă în alegerea materialului, pentru a-şi menţine apariţia. Precum Simon de Monfort, bunul catolic, lăsa lui Dumnezeu grija de a-şi alege pe ai săi dintre aceia pe care îi ucidea din pietate, catolici drept credincioşi sau eretici, tot astfel secretarul de redacţie al unei reviste româneşti lasă cetitorului grija de a-şi alege preferinţele, dintre cei mai mult sau mai puţin chemaţi pe care îi tipăreşte, permiţându-şi doar să arunce la coş ceeace în adevăr depăşeşte toate posibilităţile de indulgenţă.

Or, dacă aceasta este situaţia, cum se justifică apariţia neîncetată de reviste noui, cu o existenţă care nu depăşeşte cadrul unui anotimp, reviste care

font trois petits tours et puis s'en vont,

cu un prim număr bătăios şi pretenţios, urmat de alte câteva din ce în ce mai desacordate, ca un gramofon căruia nu i s'au încordat resorturile?

Nu ştiu dacă fiecare dintre cei a căror proză — sau versuri — apar în anemicile reviste juvenile, a fost în prealabil clientul coşului de redacţie al vreunei publicaţii mari: consideraţiile ce preced fac această ipoteză verosimilă, dar mai ales lectura conţinutului respectivelor opere.

Iată, în adevăr, un exemplu: numărul recent al unei astfel de reviste, redactate exclusiv de tineri scriitori — fiindcă şi-l arogă, le vom acorda binevoitori acest titlu, — pe care nimic nu-i leagă, decât — probabil — aceiaşi soartă nefericită a scrisului lor persecutat.

Toate păcatele vârstei şi caracteristicile publicaţiilor de acest gen, apar în acest singur număr, ca într'o colecţie de voiajor comercial mostrele mărfurilor ce are de vânzare.

UN EXEMPLU

Iată pretenţiile de stil ale unor tineri îmbătaţi de mirajul cuvintelor rare, slăbiciune comună tuturor mahalalelor, reflectată chiar în titlurile unora dintre articole: „Ametafizicul Apusului", „Logos şi Eros"; sau în fraza obscură a altora, pentru care claritatea înseamnă o slăbiciune şi o inferioritate, ca de exemplu: „Transcenderea singurătăţii se realizează prin stabilirea de relaţii şi corespondenţe în baza cărora individul încetează de a mai constitui o ireductibilitate spre a deveni o expresie simbolică a unei totalităţi supraindividuale. Incadrarea în obiectivităţile ideale ale spiritului obiectiv este rezultatul necesităţii de integrare în cultură", dintr'un articol întitulat „Individ şi Cultură", despre care nu se poate spune că suferă de claritate.

Şi iată suficienţa, păcat capital al tinereţii, lăfăindu-se pe pagini întregi ale revistei, ca de pildă aceia a domnului care constată la începutul aceluiaş articol; „există în vremea noastră un fenomen care n'a fost deloc remarcat şi care este foarte revelator pentru o anumită structură sufletească a omului de astăzi", (n'am prea înţeles care e acest fenomen, important însă este că d-sa l-a descoperit, aşa cum Columb a descoperit America); sau ca aceia a unui domn Alfons, care în al patrulea articol dintr-o serie în care-l distruge pe d-l C. Stere — dumnealui, d-l Alfons — explică de ce, cu toată aversiunea, s'a ocupat timp de patru săptămâni de victima condeiului său: „Trebuiau puse, însă, *odată pentru totdeauna,* la punct, misterul, „inteligenţa", „eroismul" şi „radicalismul" său de contrabandă, care nu era decât un efect al miopiei celorlalţi. Şi am făcut lucrul acesta cu toată aversiunea pe care ne-o inspiră sinistrul personagiu", ceeace înseamnă că dl. Stere e sortit să rămână în eternitate copleşit de povara ironiei d-lui Alfons — ironia, pe care n'aţi remarcat-o, poate, constă în ghelemetele care însoţesc dispreţul d-sale pentru inteligenţa şi eroismul contestate de d-sa, ale unui om care reprezintă în istoria acestei ţări, din ultimii treizeci de ani, *singurul* exemplu al unei vieţi consacrate unei idei şi unui ideal — şi mă gândesc la toţi cei pe care unii mi i-ar opune! — care însă n'a avut harul de a fi agreat de junele Alfons, fiindcă acesta, tânăr, nu cunoaşte îndurare pentru acela pe care-l numeşte „celebra bestie reîmblânzită Stere", cum îl obligă să scrie calitatea sa de tânăr care combate bine.

Fireşte, aproape niciunul dintre colaboratorii acestui număr al revistei răsfoite, n'ar fi putut să răsbată în paginile unei publicaţii care are respectul cetitorilor săi: nu pentrucă licoarea ar fi prea puternică — credinţă care justifică faţă de ei înşişi pe cei care purced la crearea unei publicaţii noui — ci prea searbădă şi deci inutilă.

Totuşi, stăruinţa acestor băieţi de a tipări proză proastă când şi-ar putea întrebuinţa timpul mai cu folos cetind pe aceia mai bună a altora, nu trebuie să supere: la urma urmei, timpul şi l-ar putea pierde şi mai prost încă. Jucând biliard sau deslegând probleme de cuvinte încrucişate. (E drept că şi aşa le rămâne timp destul, pentru aceasta!).

Dar mai e ceva care mă înduioşează, în lectura producţiilor juvenile ale celor pentru care paradisul literar este închis, fără ca vreodată accesul la el să le fi fost îngăduit: precum ipocrizia este omagiul pe care viciul îl aduce virtuţii, literatura proastă este omagiul pe care martirii scrisului îi aduc aceleia veritabile. — *Manuel Menicovici.*

Două comedii

Un spectacol poate fi interesant din punctul de vedere al interpretării, al punerii în scenă sau al textului, literar şi de concepţie. Altul poate fi amuzant: vervă, spirit, ingeniozitate. Pentru spectatorul care frecventează regulat teatrul, şi unul şi altul sunt spectacole necesare.

Că direcţia teatrului Regina Maria a avut ideea să reprezinte o comedie amuzantă — nimic de zis. S'a mai văzut aşa ceva. Dar o comedie stupidă, cusută, în combinaţiile ei, cu aţă foarte albă, atât de ingenioasă că de la primele scene îi ghiceşti sfârşitul, o comedie care nu dă nici măcar prilej interpreţilor să realizeze tipuri omeneşti — n'am înţeles de ce a fost jucată.

Ideea comediei? Să zicem că are una. Căsătoria omoară dragostea, dacă soţii nu ştiu s'o împrospăteze. Cum s'o împrospăteze? Cu chefuri pe care le face fiecare pe cont propriu, fără ştirea celuilalt. Pe chestia asta, se pot ticlui trei acte cu încurcături descurcate de spectator dela prima ridicare de cortină.

D. Maximilian, care nu şarjează niciodată, a şarjat de data asta, nu pe alt motiv, dar ca să poată scoate ceva din rolul ingrat pe care-l deţinea.

In schimb, d-na Tantzi Cutava-Barozzi, care şarjează de obiceiu, acum a şarjat mai puţin. Şi n'a fost rău.

D. Iancovescu, ponderat, a creat simplu un tip de servitor, dealtfel destul de şters. D-ra Piacentini e aceeaşi plină de graţie şi drăgălăşie. Numai d-ra Elvira Petreanu, care nu cunoştea textul rolului, a putut să dea o imagine justă a unui personaj din comedia lui Lenz: a fost adică lamentabilă.

Deşi credem a fi un spectacol neisbutit, publicul a aplaudat adese şi la scenă deschisă jocul d-lor Maximilian şi Iancovescu şi al d-nei Barozzi.

* * *

Ne aflăm în zodia comediei- vodevil.

Teatrul Naţional a scormonit vechile cartoane şi a scos dintre ele o comedie prăfuită, cu complicaţii şi replici uitate.

Dacă „Parfumul nevesti-mi" dela „Regina Maria", care-i o comedie modernă, a constituit un spectacol penibil, trebue să recunoaştem că *Punctul negru,* deşi veche, are o tehnică mult mai abilă şi — pare-se — un oarecare tâlc. Dar ceeace avantajează comedia reprezentată la Naţional asupra comediei reprezentată la „Regina Maria", este faptul că dă prilej interpreţilor *să joace.* Adică nu-i pune în situaţia — nu de-a colabora cu autorul, ceeace este mai puţin grav, ci de-a face din nou personajele interpretate, de-a le creia ei fiindcă autorul nu le-a creat.

D. Soreanu cu tactul dumisale, conţinut şi sobru, a creionat un baron neamţ care ţine la nobila-i genealogie, cu toată înţelegerea de care e capabil acest mare comedian.

D-na Ana Luca a stat la braţul d-lui Soreanu într'o deplină potrivire.

Consilierul comunal, cu ţâfnă, dar cu simplă bunătate a fost d. Gr. Mărculescu, care ştie să folosească fără exagerări potenţele sale de humor.

Dar ceeace a adus uimitor „Punctul negru" la Naţional, a fost desvăluirea unei noui laturi a talentului d-lui Pop-Marţian. Acest excelent actor, cu multiple posibilităţi, a interpretat pe negrul doctor Roby într'o manieră cu totul originală. S'ar putea spune, şi-a luat rolul în serios. Duioşia şi emoţia care au tremurat, în chipul cel mai firesc şi mai lăuntric, în glasul d-sale, cucerind, ni-au arătat că inteligenţa actorului şi puterea de-a pătrunde în rol sunt calităţi actoriceşti ce condiţionează o bună interpretare. — *L. Sb.*

Ultimele noutăţi apărute la vitrina

Librăriei UNIVERSALA ALCALAY & Co.

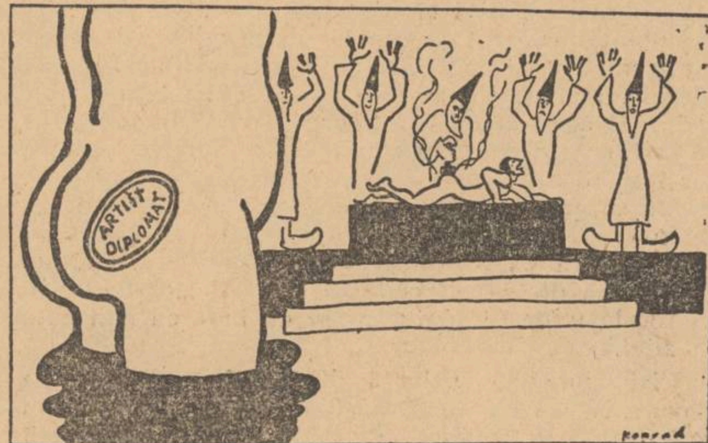
Cale a Victoriei 27, Bucureşti I

Lei
Victor Alter: Comment réaliser le socialisme? . . 98
C. Bouglé: Socialismes Français 68
H. Bordeaux: Amitié ou amour 98
Johan Bojer: Les oiseux blancs, roman trad. du norvegién 78
de acelaş autor: Le nouveau temple, Le prisonier qui chantait la puissance du mensonge, Le dernier viking, Maternité, Les nuits claires, La grande faim, Les emigrants, volum. . . 78
Albert Bayet: Le radicalisme 78
Francis Carco: Traduit de l'argot vie des malfaiteurs 98
Dr. Cain: Maladies de l'Estomac, de l'intestin et du foie 78
Lucas Dubreton: Le drapeau blanc 1871-73 . . . 98
Dr. Duguet: Le Pelerinage de la Mecque au point de vue religieux, medical et social 130
Havelock Ellis: Le mariage, tudes de psychologie sexuelle 130
Géo London: Les grands procés de l'anné 1931 . . 98
Mac Orlan: Filles d'amour et ports d'Europe . . 49
Maeterlinck: L'araignée de verre 78
de acelaş autor: La sagesse et la destinée, La vie des abeilles, L'Inteligence des fleurs, La mort, Le grand secret, La grande féerie, La vie des fourmis, La vie des termites, volum 78
Compte du Plessis: La caravane humaine . . . 117
Pierre Paraf: Les Russes sont-ils heureux?. . . . 78
Rivaud Albert: Les crises allemandes 1919-31 . . 68
Rops-Daniel: Le monde sans âme 162
Jules Romains: Les hommes de bonne volonté, 2 vols. I Le 6 Octobre II Crime de quinette, romans 156
Henry Robert: Les grands procés de l'histoire VIII . 98
Roubé-Jansky: Rose noire, roman 78
Les papiers de Stresemann, tome I 130
Léon Trotsky: La révolution permanente 130

Se primesc abonamente la toate ziarele şi revistele române şi străine cu preţurile originale. Comenzile pentru provincie se expediază şi contra ramburs. Cataloage gratuit la cerere.

Diplomele

Sindicatul artiştilor a hotărît să emită diplome — fără de care nimeni să nu poată profesa.

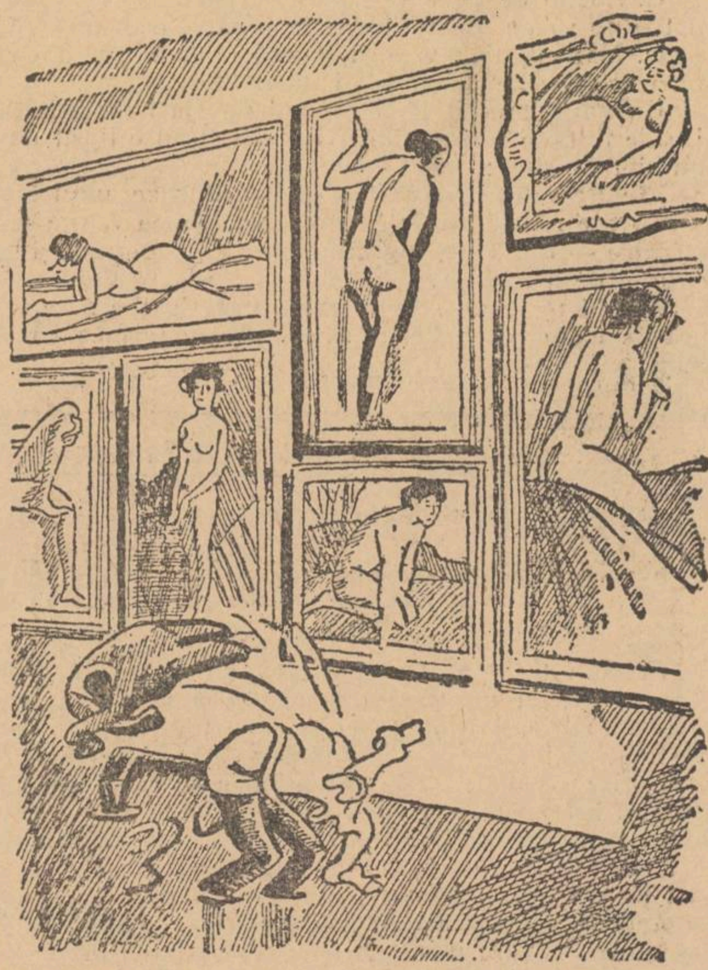
N'ar fi mai sigură o stampilă corporală?

Confuzie

— Aci e muzeul de curiozităţi anatomice?

In expoziţie

Mimetism.

Sentimente practice

— Ar trebui să te duci să-l vezi pe prietenul tău Paul... E foarte bolnav...

— A! bună idee: cu ocazia asta îmi mai plimb căţelul...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. -SERIA II-a. -No 592

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Dumnică 10 Aprilie 1932

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Premiile S. S. R.

Că judecățile umane sunt relative și că trebuie să curgă multă apă pe Dunăre până când un adevăr să prindă rădăcini, este un lucru pe care îl știam de mult. Dar că tocmai aceia care sunt îndatorați a ușura nașterea adevărului în conștiința celor mulți caută să-l înăbușe, mi se pare o detestabilă împrejurare a literilor române. Societatea Scriitorilor Români este o instituțiune foarte onorabilă în intențiunile ei, dar prin însăși structura sa supusă boalelor care macină la umbra idealității organismele hibride. Dat fiind scopul profesional al societății, la S. S. R. au intrat și pot intra ca membri persoane care n'au nici un raport cu industria literară, inși obscuri și stâlpi livizi de cafenele, ratați care au scris câteva broșuri de mult uitate, proletari ai scrisului, roși de ură și de nemulțumire împotriva contimporanilor și care găsesc în calitatea de membri ai S. S. R. o ultimă și sterilă vanitate. Dacă lucrurile s'ar opri aci, Societatea ar fi un ospiciu interesant de observații asupra unei clase de oameni care cuprinde pe cei mai distinși indivizi dar și pe cei mai mizeri, un câmp de documentare psihologică pentru vreun romancier acid.

Societatea Scriitorilor mânuește însă fonduri bănești și ca înalt for al conștiinței literare române împarte premii puse la dispoziție de Statul Român, care își socotește astfel împlinită îndatorirea lui față de literatură. In acordarea acestor premii și în compunerea hibridă a comisiunilor critice se străvede toată lividitatea conștiinței subterane ce definește nobilul corp. Nu am se înțelege nimic de spus în privința onorabilității persoanelor puse să judece producțiile literare, dar nu pot să nu mă mir când văd stridenta discordanță dintre conponenții comisiunii, dintre care unii n'au relații personale între dânșii. Dar mai mult decât comisiunile, operează din umbră acea surdă mișcare a massei mediocrității ignorate, care și-a găsit în premii un mijloc de răsbunare. Domnia combinațiilor de culise împotriva

Ionel Teodoreanu

bunului simț critic, s'a văzut în anii trecuți. D-nii Arghezi, Ionel Teodoreanu și d-na Papadat-Bengescu cădeau la un concurs de premiere pe care nu-l ceruseră, în fața unor autori așa de obscuri, încât le-am uitat și numele.

In decernarea premiilor se fac unele socoteli cu aparență inocentă dar cu multă ironie lăuntrică. *A* este — zic S. S. R-iștii — scriitor recunoscut, ce nevoie are de consacrarea Societății? *T.* câștigă îndeajuns din cărți, la ce-i poate folosi premiul nostru? Și cu socoteala aceasta premiul se dă adesea într'un chip nechibzuit. S. S. R. nu trebuie să uite că valoarea premiului e în primul rând morală, că banda ce se pune pe volum și care vestește obținerea marelui premiu de roman al Ministerului instrucțiunii, atrage după sine întâiu o considerație în opinia publică și apoi un sentiment de nedumerire și de neîncredere în literatura națională, când impresiunea cititorului nu se acordă cu sancțiunea oficială.

Iată de pildă premiile de anul acesta: Premiul cel mare de 25.000 de lei pentru roman se acordă d-lui George Mihail-Zamfirescu pentru *Madona cu trandafiri*. Romanul în chestiune este o inepție, după cum am avut prilejul să mai spun și n'am întâlnit pe cineva care să fi izbutit să-l citească. Fenomen caracteristic, autorul, om incult, lipsit de mijloace intelectuale cât de cât onorabile, a fost ales *bibliotecar* al S. S. R. Știți pe cine a înfrânt premiatul nostru? Pe d. Ionel Teodoreanu cu *Fata din Zlataust!* Ca să dăm dovadă de obiectivitate față de cei care ar avea ceva de obiectat în evoluția d-lui Teodoreanu, întrebăm dacă e cineva totuș care să creadă sincer că *Madona cu trandafiri* poate să lupte față de complexitatea operei aceluia care a scris La Medeleni? Oricâte piedici formale s'ar fi ivit la acordarea premiului, mintea inventivă și politică a românului ar fi găsit mijlocul ca în locul unui roman prost să aducă omagiu aceluia care prin puterea sa de producție literară, a stimulat după d. Liviu Rebreanu, interesul publicului pentru romanul românesc. In acest chip cea mai anostă scriere a anului a fost încununată cu lauri și în vitrinele librăriilor a apărut o poză studiată, holbată prezumțios și cu gaură într'un obraz.

Odată cu *Madona cu trandafiri* s'au premiat *Incantațiile* d-lui Voronca Ilarie, care a incantat așa de bine pe membrii S. S. R., încât de unde până mai deunăzi era respins în chip constant din societate, a căpătat un premiu pentru poezie. Pentru *poezie* este un fel de o vorbi: pentru o râmă lungă, scoasă proaspăt din humă și care, oricum ai tăia-o, trăește total și parțial; pentru o pălărie plină cu numiri de lucruri și animale ca *lebezi* (sic), *portocale, cerbi, armăsar, val, mătase* și care, scoase la întâmplare, dau niște împerecheri amuzante ca un joc încrucișat.

De buna credință a comisiunii nu mă îndoesc: Unul a fost de părerea pe care o expunem noi aci, altul s'a retras, cineva s'a temut că refuzând premiul d-lui Z. ar fi bănuit de dușmănie personală, altcineva mai formalist s'a lovit de zăplazurile regulamentului și și-a zis că dacă nu este nici o carte bună, nu e tactic totuș să se refuze premiul acordat de minister... Toate bune! dar publicul nu știe de aceste socoteli și ia verdictul Societății în serios, pricinuindu-și o confuzie de valori.

Părerea noastră este că S. S. R. trebuie să-și schimbe regulamentul premiilor și să obțină facultatea de a da simple ajutoare materiale fără accepțiune morală, în lipsa unor opere de valoare sau însfârșit să facă premierea în urma unor rapoarte critice bine motivate care să se dea publicității pentru ca fiecare să fie responsabil în fața opiniei publice de judecățile sale bune ori strâmbe.

G. CALINESCU

Monstrul

In gândul meu un monstru se ridică
Și râsul său puternic și tăcut
Schimonosește visul din trecut
Lăsând prăpăstii fără fund, de frică.

Se lasă pe nădejdile de sbor
Cu nepăsarea forțelor naturii
Și rictusul săpat în jurul gurii
E distilat din răutatea lor.

In ochii săi e clocotul de lavă
Și fruntea cu tărie de granit
Strivește visul meu înmugurit
Și-mi lasă'n suflet gustul de otravă.

Aș vrea să-l iau de gât și să-l ucid
Imbrățișându-l lung ca pe un frate,
Să-l iau și să-l strivesc sub greutate
Ca hoitul sub ruina unui zid.

Și-apoi să-i fac mormânt, cum se cuvine
Și lespedea uitării peste el
Să cadă surd și în acelaș fel
Cum se lăsase el să cadă peste mine.

PAUL P. NEGULESCU

GOETHE

CUGETĂRI

Omul nu e fericit decât atunci când avântul lui neînfrânat își fixează singur limitele.

Oamenii se apropie între ei prin sentiment și se despart prin păreri. Sentimentele sunt un tot simplu în care ne întâlnim, părerile un complex în care ne răspândim. Prieteniile tinereții se întemeiază pe simțire; părerile sunt cauza desbinărilor care în cu vârsta.

Dacă cineva și-ar da seama din vreme de acest lucru, ar încerca, în timp ce ar continua să-și desvolte felul lui de a gândi, să-și impună o atitudine tolerantă față de gândurile altora, oricât i-ar fi de opus; în felul acesta ar fi mult mai îngăduitor și ar căuta să adune din nou cu simțirea ceiace gândul a împrăștiat.

T. Soroceanu — Ținuta neagră

Mina Byck-Wepper — Natură moartă

Icoana Sfintei Caterina

Icoană blândă-a Sfintei Caterina,
Uitată printre fionguri de beteală
Și buchețele vechi de buruene,
In ochii buni demult s'a stâns lumina
Și colbul vremii ți s'a prins pe gene...
Argintul s'a 'negrit, și mâna subțirică
Se sprijină cu-o dulce osteneală
Pe cartea mică.

In dulăpioru 'n care te-am găsit,
Miroase cuvios a busuioc și a coclit
Și-a trandafiri presați în carte.
Și 'n jurul meu, din fumurii ținuturi,
Vin pâlpâind captivii fluturi
Ai amintirii moarte.

...La o răspântie de drumuri și de viață,
Când iarna-i pustiise și visul, și grădina,
Bunica s'a 'nchinat de dimineață
La iconița Sfintei Caterina.
Pe-un talger i-a aprins, ca s'o mângâie,
Trei boabe sure de tămâie,
Și-a ridicat privirea grea spre ochii ei:
— Atâta am, măicuța mea, să nu mi-l iei!

Icoana o privea prin fum și busuioc,
Dar nu se îndura să-i dea vre-un semn:
Era pe-atunci o simplă imagine de lemn
Sfințită de-un călugăr bătrân, la iarmaroc.

Bunica a desprins din cui
Icoana tânără cu chipul supărat,
A învelit-o 'ntr'un ștergar vărgat —
Și-a poruncit să 'nhame, fără știrea nimărui.
(C'avea bunica un argat de modă veche,
Era pocit și cam într'o ureche,
Dar credincios cum altul nu-i.)

A scos pe urmă din dulap
Un șal turcesc și cațaveica de sângeap.
Iar toca mititică de cucoană
Cu florile liliachii mănunchi,
A învelit-o în ștergar, lângă icoană,
Ca să le ție pe-amândouă pe genunchi.

Departe, la biserica din sat,
Bătea un clopot amorțit și rar.
Bunica a făcut o cruce și-a plecat
Să ducă Sfânta 'n târg, la iconar.

Și drumul subțirel și nins
In calea ei curată s'a destins.
Cireși sălbateci, fumurii și goi,
Păreau c'o 'ndeamnă să se 'ntoarcă înapoi.
Venea din câmp, dela perdea, un svon de turmă.
Plesnea argatul biciul lung bătut în ținte,
Și sania 'ndemna tot înainte,
Și inima bunicăi rămânea tot mai în urmă.

Din când în când mai întâlnea o sanie
C'un moldovan care 'și scotea pe îndelete
Căciula mare îndesată peste plete
Și se uita nedumerit pe urma ei,
De-alungul drumului cu clopoței.

Pe la Mircești s'a 'nvăluit încet
Un firișor de vânt de pe Siret
Și-a început să ningă peste lunca gri, —
Ca 'ntr'un pastel de-al lui Alecsandri.
Argatul cerceta omătul înapoi:
— Iar o trecut ast 'noapte *lupchii* la zăvoi...

Când au intrat în târgușor, în „lume",
Și-a pus bunica pe-o sprinceană toca mică
(Pe-atunci bunica nu era bunică)
Și s'a oprit în Ulița nemțească.
A 'ntâmpinat-o 'n prag, de parc' anume
Atunci ar fi picat din vre-o icoană,
Bătrânul iconar cu chip de iască, —
Și a poftit-o 'n casă, pe-un scaun ca o strană.

Erau acolo, prinse de tavan,
Cădelnițí împletite 'n filigran.
Un clopot, gata din ciocan și daltă,
Turnat pentr'o bisericuță de departe,
Purta 'n arama-i nouă, laolaltă,
Cântările de viață și de moarte.

Pe polițe, pe mese, pe dulapuri,
Erau brocarturi de veștminte și de prapuri,
Icoane 'n patrafire argintii
Cu sfinți bătrâni, cu sfinți copii,
Ca 'ntr'o catapiteazmă sfărâmată
Pe care-o candelă 'și întârzie lumina.

Timidă, din legăturica ei vărgată,
A scos bunica chipul Sfintei Caterina:
— Aș vrea să-i faci o haină 'mpărătească,
Am șase lingurițí de-argint, din zestre...
Iar iconarul cu obraz de iască
Incremenise 'n jilțul lui de subt ferestre.
C'avea pe-atunci gropițe în obraz
Bunica dulce care nu mai este,
Și fiindcă nu știa nici o poveste,
Era mai tânără decât nepoata ei de azi...

Când s'a întors bunica de la iconar
Prin înserarea tulbure și moartă,
Bunicul tânăr aștepta în poartă
Și se temea c'așteaptă în zădar.

Așa a fost minunea Sfintei Caterina,
Cum am găsit-o însemnată 'ntr'un ceaslov sărac
(Al cărui lacăt mi l-a descuiat rugina) —
Cu slovă tremurată, cu cerdac.

OTILIA CAZIMIR

Femeia de azi

Strada râsului

Ca să scrii azi despre râs, eşti ameninţat să faci o cronică tristă. Criza fără sfârşit, războiul preparat la conferinţa dezarmării, atâtea lucruri, între care şi literatura, chiar cea veselă, au alungat râsul sănătos, râsul din toată inima, fenomenul acesta pur omenesc, singurul care n'a fost hărăzit şi animalelor. Lipsiţi de deosebirea aceasta, ne apropiem oare de animalitate? Nu, căci fiinţelor inferioare nu le-a fost partea nici tristeţea, cel puţin nu tristeţea specială pe care o provoacă menţinerea valutei-aur şi armamentului costisitor, tragediile în zece tablouri şi calamburul nereuşit. Tristeţea unui animal e pur morală, sau imorală, după împrejurări, iar pe un câine, lipsa ciolanului nu-l face trist, ci numai hoţ.

Am avut zilele trecute prilejul unui spectacol neobişnuit: un om care râdea. Pe stradă, în plină Calea Victoriei, un om tânăr râdea într'un ritm de mult uitat, cu hohote, cu cascade, cu plesnituri de buze şi de laringe, se sufoca râzând, se multiplica. Un prieten îi povestea ceva comic, poate nu atât de irezistibil comic, deoarece un al treilea care se afla în grup, abia surâdea condescendent. Şi celalt râdea ca un nebun, ca un prost, ca un iluminat. Bobiţele ochilor lăcrămau, nările se lăţiseră pe pomeţi, gura se tăiase până la urechi, bărbia juca rotundă ca o minge, obrajii se roşiseră, două benghiuri, — toate alcătuind schimonosirea plăcută a râsului pe un chip tânăr.

Pe lângă el treceau serioşi, gravi, cu ochii morţi, oamenii de ora patru ai străzii, convoiul vieţii de azi pe mâine, funcţionarul căruia i s'a redus leafa, pensionarul mergând să-şi cerşească dreptul, comerciantul căruia i s'au pus sigilii pe uşă, doamna care nu şi-a făcut de astă toamnă nici o rochie nouă, domnişoara a cărei zestre a înghiţit-o falimentul unei bănci...

Toţi oamenii aceştia tresăreau auzind râsul, jigniţi, scandalizaţi, nedumeriţi. Nemai râzând de atâta timp, uitaseră şi nu mai simţeau lipsa veseliei. Se poate râde, aşa? Se consolau, asigurându-se că nu se poate râde aşa, deoarece unui om cult şi binecrescut numai surâsul îi este îngăduit, numai surâsul e un semn de superioritate.

Şi omul râdea fără să-i pese, cu hohote mai sgomotoase, descheiat la palton, lărgindu-şi nodul cravatei, făcându-şi loc cu coatele ca să încapă veselia care-l umplea.

Râdea „să moară" cum zice românul, greşind. Căci râsul, dimpotrivă, e un factor de viaţă, un regenerator acţionând cu naturale curente electrice până în vârfurile nervilor deprimaţi, dilatând bieţii plămâni deprinşi fără aer, lăsând fără frână muşchii răsuciţi în munci de automat, scurtă revanşă fizică asupra constrângerilor civilizaţiei.

Oamenii de pe stradă, neplăcut izbiţi la început, răreau acum pasul, se opreau, se lăsau biruiţi. E bine să poţi râde aşa. Incercau şi ei, imitau o exclamaţie, un hohot, pe urmă repetau hohotul, iar pe al treilea nu mai avură nevoe să-l silească, porni de la sine, trecând din om în om, cucerind tot grupul oprit, toată aglomeraţia răspântiei, târând în susul străzii o veselie debordantă, durabilă, o veselie totală, acoperind vacarmul vehiculelor ignorante în goana lor mecanizată.

Aşa a fost? Tânărul acela, fără îndoială, îi văd încă grimasa. Dar grupul întreg de trecători, o stradă întreagă care râdea, o lume uitându-şi tristeţea nu mai departe decât săptămâna trecută? Am vrea să credem.

ALICE GABRIELESCU

1300 numere apărute

conţine lucrări literare, de pedagogie, de educaţie, de ştiinţă popularizată ale scriitorilor români şi străini.

De vânzare la toate Librăriile din ţară. Cereţi catalogul gratuit la Librăria „Universala" Alcalay & Co., Bucureşti.

TRIMITEŢI 15 LEI în timbre poştale şi veţi primi

„ADEVERUL LITERAR ŞI ARTISTIC"

Numărul special apărut în 12 pagini cu un supliment ilustrat imprimat la Tiefdruck — Fotogravură consacrat comemorării lui GOETHE

EDIŢIA II-a a romanului d-lui C. STERE

Prima ediţie fiind complect epuizată, în curând va apare ediţia II-a din partea I-a a romanului d-lui C. Stere „In preajma revoluţiei" alcătuită din două volume: Smaragda Theodorovna şi Copilăria lui Vania Răutu.

Caleidoscop intelectual

Ultima iubire a lui Goethe

Ultima pasiune puternică, aceea care a răscolit inima titanului dela Weimar şi care şi-a găsit ecou în opera sa, este Ulrike von Levetzow.

A întâlnit-o la Marienbad, apoi la Karlsbad şi Goethe s'a simţit încătuşat de nevinovăţia, de graţia şi vioiciunea tinerei fete. Se gândise s'o ia în căsătorie şi să-i lase pe seamă conducerea bogatei sale gospodării din Weimar. După multă chibzuire şi din consideraţiuni familiare el se hotărî însă să nu facă acest pas, ci să meargă pe drumul pe care umblase adesea în viaţă: să renunţe.

Această ultimă iubire, în amurgul vieţii sale, a glorificat-o Goethe într'o „Elegie" (Marienbad 1823), în care vibrează toată simţirea trezită de amintirea zilelor fericite petrecute cu Ulrike şi resemnarea dureroasă a despărţirii.

Elegia formează partea a doua din „Trilogia pasiunii". Prima se referă la Werther, cu care Goethe se simte din nou deaproape înrudit, cu toată vârsta lui înaintată. A treia, intitulată „Impăcarea", respiră o atmosferă calmă, liberatoare faţă de finalul amar şi tragic al „Elegiei".

Goethe

Cu un an mai 'nainte apăruseră „Harpele lui Eol", izvorîte tot din simţimântul dureros al despărţirii.

In convorbirile pe care L. Suttenheim le-a avut în 1893 şi 1897 cu Ulrike, aceasta spune:

„Intre noi n'a existat nici o dragoste. De câte ori se vorbeşte despre relaţiunile mele cu Goethe, se amestecă realitatea cu imaginaţia. Când l-am cunoscut, Goethe avea 72 de ani, eu — abia şaptesprezece: veneam dela Strassburg, dela pension, şi nu-l cunoşteam decât pe Voltaire şi pe alţi scriitori francezi. Nu citisem nimic de Goethe şi abea ştiam cine era; îl cunoscusem ca „Excelenţa sa domnul Ministru".

Insă tocmai această ignorare îi plăcuse lui Goethe.

„Imi cunoştea familia şi cum locuiam pe atunci în aceeaşi clădire, Goethe ceru voie părinţilor să iasă cu mine la plimbare. Mă instruia şi mă lăsa să iau parte la cercetările lui în domeniul mineralogiei.

„Goethe îmi putea fi bunic şi îl şi consideram ca atare. La rândul său, el îmi zicea mai totdeauna „fiica mea", sau chiar „copilul meu". Mamei mele îi spunea că ar fi dorit să aibă încă un băiat pe care să-l căsătorească cu Ulrike...

„Goethe mă instruia necontenit şi-mi povestea multe... Nutream pentru el o veneraţie profundă".

Cu mulţi ani în urmă, după ce respinsese cererile în căsătorie ale nenumăraţilor pretendenţi, mamă-sa îi spuse odată:

„Ar fi trebuit totuşi să te căsătoreşti cu Goethe".

Şi Ulrike adaogă:

„Când l-ai cunoscut pe Goethe şi ai avut parte de învăţăturile şi convorbirile cu el, atunci nu-ţi mai poate plăcea atât de uşor şi de repede alt bărbat".

Ulrike a rămas nemăritată până la sfârşitul vieţii.

Pesimismul lui Kant

Spre deosebire de alţi filozofi, Kant nu era un pesimist în adevăratul înţeles al cuvântului. Pentru filozoful deprins cu răceala de ghiaţă de pe culmile teoriei abstracte, fericirea individului era un lucru prea neînsemnat. Se găsesc totuşi şi în scrierile lui unele pasaje care resfrâng un pesimism destul de pronunţat. In una din lucrări spune:

„Din toate timpurile aşa zişii înţelepţi au ignorat aplecarea înăscută a omului spre *bine* şi s'au întrecut în comparaţii desgustătoare, înfăţişând lumea noastră pământeană într'o lumină vrednică de dispreţ. Un derviş a comparat-o cu un han în care fiecare oaspe e alungat de cel ce vine după dânsul. Inţelepţii brahmani, tibetani, şi chiar Platon au comparat-o cu o puşcărie, cu un loc de pedeapsă şi de purificare a spiritelor alungate din cer şi încarnate în oameni sau animale. Alţii au asemănat-o cu o casă de nebuni, unde fiecare individ îşi distruge planurile lui proprii, şi-i pricinueşte şi semenului tot felul de suferinţe. Insfârşit, lumea noastră mai este comparată cu o cloacă, în care se aruncă murdăriile celorlalte lumi. Ideia aceasta destul de originală a fost emisă de un persan glumeţ, care a situat paradisul în cer, unde pomii dădeau roade îmbelşugate, al căror prisos, după consumare, elimina emanaţii rău mirositoare.

„Un singur pom din mijlocul grădinii făcea excepţie, căci roadele lui nu produceau asemenea mirosuri. Călcând porunca, bărbatul şi femeia mâncară însă din roadele celorlalţi pomi. Ca să nu murdărească cerul, unul din îngeri le arătă în zare pământul, zicându-le: Acolo-i haznaua întregului Univers. Şi ducându-i acolo, îi lăsă pe pământ şi se întoarse singur în cer. Oamenii de azi ar fi urmaşii celor doi rătăciţi".

In alt pasaj Kant îşi arată părerea lui despre oameni: „Nemulţumirea oamenilor se îndreaptă mai ales împotriva scurtimii vieţii. Dar numai cel ce nu ştie să reducă viaţa la justa ei valoare o poate dori mai lungă. Nu-i putem lua în nume de rău însă minţii necoapte a omului că se teme de moarte chiar când nu iubeşte viaţa şi că, deşi nu-şi poate încheia pe deplin mulţumit nici o singură zi din viaţă, găseşte că nu-i sunt date destule zile ca să-şi poată înoi plângerile".

„EDITORII NOŞTRI"

Din partea d-lui P. C. Georgescu-Delafras, directorul editurii „Cugetarea", primim următoarele:

In „România Literară" No. 7 a apărut un articol cu titlul de mai sus, prin care semnatarul lui mă atacă în chip cu totul murdar.

Ţin să spun dela început că domnul care vrea să mă murdărească, a fost pur şi simplu dat afară din biroul meu, încă de acum câteva săptămâni. Voia omul, cu orice preţ, să fac uz continuu de serviciile sale de traducător. Dar cum mai avusesem dela d-sa câteva traduceri prost făcute — lucru remarcat şi în „Adevĕrul Literar" cu ocazia apariţiei romanului „Cazul Maurizius" — şi cum nu înţelegeam să-i primesc mai departe manuscrisele sale care dovedeau că autorul lor nu cunoaşte bine nici măcar ortografia limbii noastre, i-am comunicat că nu-i mai pot încredinţa nici-o traducere.

Prostul traducător a încercat să mă şantajeze, ameninţându-mă că mă va înjura prin presă dacă nu-i mai dau să traducă. Această eşire neruşinată m'a indignat atât de mult, că l-am poftit să-mi părăsească imediat locuinţa.

Iar acum, prostul traducător se răzbună aşa cum se pricepe.

Pentru lectorii care, poate, au citit cele cuprinse în articolul cu pricina, trebue să spun că cele spuse acolo sunt dela început până la sfârşit o infamie fără seamăn. Intre aceste infamii sunt şi următoarele enormităţi:

1) Că el m'a îndemnat să apelez la scriitorii români cu vază. De fapt, *eu*, l-am trimis la scriitorii pe care nu aveam plăcerea să-i cunosc personal, iar pentru osteneala sa *i-am fixat o anumită sumă.* Scriitorii pe care îi cunoşteam, precum: d-nii D. D. Patraşcanu, Gala Galaction, Damian Stănoiu, C. Ardeleanu, Romulus Dianu, pot să afirme oricând că eu, personal, i-am rugat să-mi dea lucrări de-ale d-lor în editura mea.

2) Că eu nu vreau să recunosc drepturi de autor şi tratament omenesc pentru d-nii autori. O astfel de afirmaţie întrece limita lipsei totale de bun simţ. Domnii autori care au încheiat contracte cu mine pot să afirme oricând spiritul de largheţă de care sunt călăuzit în raporturile mele cu d-lor, precum şi excesiva scrupulozitate cu care ţin să-mi respect semnătura.

Mai pot spune — fiindcă sunt provocat să spun — nu numai că nu mă gândesc să mă îmbogăţesc de pe urma literaturii româneşti, dar că sunt dispus să fac sacrificii pentru ea. Astfel, anul trecut, în afară de scriitorii consacraţi, am editat şi scriitori care nu prezentau perspective de succese materiale. Iar urmarea a fost că în cursul anului 1931 am înregistrat la cărţile româneşti o pierdere definitivă de circa 200.000 lei. Stau la dispoziţia oricui să dovedesc acest lucru.

Şi acum se naşte întrebarea: de unde pot suporta această pierdere? Iată de unde: dela romanele lui Pitigrilli şi ale lui Dekobra.

Ceace însemnează că: ori editez numai autori români consacraţi şi neconsacraţi, sau numai literatură puritană, şi atunci falimentul este sigur; ori ţin să editez cărţi româneşti fără să dau faliment, şi atunci trebue să am autori de succes, căutaţi de publicul lector.

Ceace, de altfel, fac toate editurile mari din lume.

Repet: a trebuit, involuntar, să dau aceste mici lămuriri, pentru edificarea oamenilor de bună credinţă.

P. C. GEORGESCU-DELAFRAS
Editura „Cugetarea".

GOETHE
FAUST
Tragedie în 5 acte. Traducere de Iosif Nădejde. A apărut în excelenta
Biblioteca „Dimineaţa" No. 32
200 pagini 20 Lei
De vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare.

Azăzi!
Păstraţi bonul apărut în excelenta revista
REALITATEA ILUSTRATĂ
şi veţi câştiga 50.000 lei!
32 pagini, cu sute de fotografii în culori şi senzaţionale reportaje
De vânzare pretutindeni Preţul 10 Lei

CITIŢI ZI:
LECTURA No. 373
FLOARA LITERATURILOR STRAINE
ALBERT GEIGER
AMAOANA REVOLUŢIEI
Lei 5, Seria complectă la chioşcari şi librari.

Cronica muzicală

Două concerte simfonice dirijate de marele dirijor francez Pierre Monteux

Ultimele două Duminici la Ateneu au fost ocupate de concertele dirijate de d. Pierre Monteux, şeful de orchestră, care conduce Asociaţia O. S. P. (orchestre symphonique parisien).

Intr'o cronică muzicală anterioară am arătat cum clasează un celebru critic muzical pe diferiţii şefi de orchestră. Reamintesc că ei se împart în două: în cei ce conduc cu capul în partitură şi în cei ce conduc cu partitura în cap. D. Pierre Monteux, face parte din a doua categorie, deci conduce pe de rost, fără note înainte, fără pupitru.

Bine înţeles că în asemenea condiţii se poate ocupa de orchestră şi obţine efecte superioare, pe care nu le întâlnim la acei care urmăresc „cu capul în partiţie" bucata pe care o dirijă.

D. Monteux a fost primit de publicul bucureştean aşa cum merită. Ovaţiile ce i s'au adresat se refereau în acelaş timp şi Franţei muzicale.

Primul program era consacrat muzicii franceze şi autorii aleşi au fost: Berlioz, César Franck, Claude Debussy, Maurice Ravel şi Paul Dukas. Simfonia în „re minor" de Franck, scrisă pe la 1889, a fost executată în pur stil franchist. Este o simfonie monumentală cu aspect greoiu la prima audiţie, însă ca orice catedrală gotică, este plină de sculpturi bogate, maestoasă ca formă. Simfonia în „re", este considerată ca modelul formei ciclice de muzică, (cum o descrie Vincent d'Indy, un elev al lui Franck), în care temele au contururi precise, distincte; ele se succed, se desvoltă, se transformă şi se combină într'un adevărat discurs muzical, menţinând tot timpul un echilibru şi o logică incomparabilă.

Orchestra lui Franck este orchestra unui organist, de aceia diferă atât de mult de toţi autorii moderni, care însă s'au inspirat dela el. Celelalte opere au fost executate de orchestra noastră, bine antrenată, în spiritul concertelor simfonice parisiene, d. Pierre Monteux fiind exponentul cel mai calificat al acestor reputate concerte din capitala Franţei.

In concertul al doilea, care a avut loc Duminica trecută, d. Pierre Monteux a dirijat în prima parte a programului uvertura Coriolan de Beethoven şi simfonia a patra de Schumann, interpretate cu multă pasiune, tradiţie şi concepţie savantă.

Semnalăm mai ales modul cum a fost redată uvertura Coriolan, care a fost de o execuţie impecabilă.

In partea a doua — muzică modernă: introducere la Fervaal de Vincent d'Indy, două nocturne pentru orchestră de Debussy, „l'oiseau de feu" de Igor Strawinsky, şi „la Valse" de Maurice Ravel.

D. Pierre Monteux a avut un mare rol în formarea gustului pentru baletele ruseşti şi a lansat pe Igor Strawinsky la Paris, de aceia vom insista puţin asupra acestui mare compozitor rus.

In „l'oiseau de feu", operă inferioară Petruşcăi, polifonia este cu totul rudimentară, iar totul se reduce la o imitaţie, care păstrează caracterul armonic al muzicii ultra moderne, creată de genialul compozitor rus. Nu poţi aprecia Petruşca, fără a cunoaşte, „pasărea de foc", cu acelaş stil coreografic, cu disonanţe tipice, neaşteptate şi uimitoare prin locul puţin logic pe care-l ocupă în textura muzicală a operei.

Se spune că în timpul execuţiei unei compoziţii de Strawinsky, la Paris, Saint-Säens, care se afla în sală, a fost cuprins de un râs nervos, pe care nu putea să-l ascundă, atrăgând privirea sălii. Lacrimile îi curgeau din ochi şi ochelarii nu-i mai stăteau pe nas, alunecau din cauza convulsiunilor şi a lacrimilor. Inainte de a se termina bucata, Saint-Säens, părăsi sala spunând, mi-e frică să nu provoc un scandal.

Execuţia orchestrei noastre sub bagheta d-lui Monteux a lăsat o impresie profundă şi a dovedit câtă dreptate avea d. Pierre Monteux să facă cunoscut pe compozitorul bogat în ritm, culoare, umor şi în efecte pe care le chemăm moderne, atunci când nu putem să le definim.

Magistrală a fost conducerea nocturnelor de Debussy şi a cunoscutului „Valse" de Ravel, dirijat de curând la noi de marele compozitor francez.

* * *

Un frumos gest al dirijorului francez pe care-l semnalăm, deoarece merită. De curând a murit Theodor Popovici, violistul prim al concertelor simfonice şi al Operei române.

Acest excelent instrumentist şi artist de mare valoare, moare în floarea vârstei. Era un element indispensabil pentru orchestra noastră simfonică, încât moartea lui lasă un gol greu de înlocuit.

D. Monteux a trecut bagheta la începutul concertului de Duminică maestrului George Georgescu, camarad de studii al dispărutului şi într'o atmosferă de reculegere a executat muzică funebră de Mozart.

Acei ce l-au cunoscut pe Th. Popovici au luat parte sinceră la acest doliu, iar gestul d-lui Pierre Monteux nu a surprins pe nimeni, deoarece, ca şi dispărutul, marele dirijor francez este şi un om de suflet.

I. PAL.

FOTOGRAFIILE Dvs.,
şi ale celor ce vă sunt dragi, pot apărea - GRATUIT - în revista
Magazinul
Trimiteţi-le pe adresa revistei, Bucureşti, str. Const. Mille 9.

PLASTICA

In sala Ileana s'a deschis expoziţia d-nei *Mina Byck-Wepper.*

Ca şi altădată — o expoziţie bogată, mai controlată însă, şi, emoţional, mai aproape de subiect.

Experienţa anilor de muncă susţinută şi rodnică i-a dat pictorului stăpânirea expresiei colorate, iar desenatorului — siguranţa şi flexibitatea vibrantă a liniei.

Mina Byck-Wepper **Puiul mamei**

D-na Byck-Wepper cercetează, de cele mai multe ori cu izbândă deplină, genuri deosebite. Rămâne totuşi permanent credincioasă inclinaţiei d-sale pentru decorativ.

Şi e suficient să luăm un singur exemplu: în expo-

Mina Byck-Wepper **Maternitate**

ziţia actuală una din temele dominante e mama cu pruncul în braţe sau la sân. Toate lucrările cu acest subiect conţin o diferenţiere prea puţin perceptibilă între fondul decorativ, rece, oarecum calculat, şi sentimentul compoziţiei principale, unde decorativul se recunoaşte chiar în repetiţia uşor variată a grupării.

Dar decorativul nu implică absenţa emoţiei. Dimpotrivă. Insăşi această frecvenţă a aceleiaşi teme însemnează o frământare, o căutare de sine, o nelinişte care-şi vrea realizarea plastică.

In panourile citate, d-na Byck-Wepper valorifică cele mai bune dintre însuşirile d-sale artistice.

Dar o lature cel puţin tot atât de preţioasă, deşi în altă direcţie de preocupări, se afirmă în priveliştile şi interioarele bănăţene.

Peisajele din Lipova, cu o atmosferă atât de caldă, atât de paşnică şi de caracteristică, sunt executate în tonuri discrete, potolite, armonioase.

Biserica Maria Radna, podul şi moara de pe Mureş, vechea piaţă din Lipova, naturile moarte cu obiecte specifice ţinutului şi florile sunt lucrări în care penelul d-nei Wepper mângâe acorduri melodioase.

In desen, remarcăm aceiaşi construcţie robustă de totdeauna, cu naivităţi adaptate subiectului, cu mlădieri spontane şi întreruperi capricioase ale liniei, dar fără deformări violente, — totul fiind gradat în sens ilustrativ.

Albul şi negrul constitue poate tehnica cea mai bogată în dificultăţi.

D-na Mina Byck-Wepper desleagă multe din greutăţile meşteşugului reflectând în desenele d-sale o sensibilitate plastică viguroasă şi neinfluenţată.

Urmărim cu mult interes desvoltarea personalităţii artistice a d-nei Wepper.

Mina Byck-Wepper **Sub măr**

Din an în an factura lucrărilor d-sale e mai degajată şi mai personală.

Evoluţia nu e însă încheiată.

Expoziţia actuală precizează făgădueli nouă şi defineşte resurse încă nedesăvârşit realizate.

Este o calitate mai mult, pe care ţine să o evidenţieze oridecâteori se înfăţişează publicului: fără să se repete, artista nu şi-a spus nici anul acesta ultimul cuvânt.

Mina Byck-Wepper **Odrasla**

Printre manifestările de artă plastică ale acestui an, expoziţia de pictură şi desen a d-nei Mina Byck-Wepper apare cu o strălucire deosebită.

H. BLAZIAN

Ioan Petrovici, „Peste hotare"

de H. SANIELEVICI

Iată cum caracterizează d. Petrovici pe romanticul Weber, a cărui operă *Euryanthe* o vede jucată la Weimar, în oraşul constituţiei republicane şi al unei nobile tradiţii sufleteşti, de larg umanitarism, contrastând cu spiritul imperialist prusac de mai târziu.

...Deşi german autentic, extraordinar de destoinic să exprime prin puterea muzicii latura visătoare a sufletului germanic, care se înfundă în ceaţa legendelor şi amestecă lumea văzută cu regiunea invizibilă a duhurilor, Weber are totuşi în realizările sale numeroase aspecte de universal-omenesc, cari ajung să-l lipească de sufletul ori şi cui. Căci în definitiv nu trebue să aparţii numaidecât rasei germane pentru a te îmbăta bunăoară de poezia pădurilor şi de glasul cornului de vânătoare, în treptata lui creştere sau în lenta lui scădere, în depărtările codrilor seculari. Această redare poetică, în care Weber excelează totdeauna, ne-a dăruit-o în chip superior şi Eminescu, cu mijloacele versului românesc :

. . . .

Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemângăet
Indulcind cu dor de moarte.

Ori o privelişte din localitatea Col d'Aravis, din preajma lui Mont-Blanc, nu departe de Chamonix:

...De mult n'am mai avut atâta senzaţie de pace, ca în acest ungher al munţilor, unde liniştea era subliniată de-o muzică rustică de clopote, ca a unor zurgălăi originali. Erau talangile cirezilor cari păşteau de-o parte şi de alta, aproape de sprânceana muntelui, şi cari sunau la fiece mişcare, la fiecare rupere de iarbă. Dacă aş fi auzit toaca unui schit din depărtare, ciocănind în răcoarea dimineţii — a unei dimineţi aşa de suave ca aceasta, în mijlocul naturii dumnezeeşti — n'aş fi simţit un îndemn mai viu de rugăciune şi poate chiar de prosternare, ca la auzul acestei muzici agreste, care rostea aşa de bine tihna şi dorurile simple ale existenţei elementare...

Cine e obişnuit să se frământe şi să năzuiască, aci îşi poate preschimba simţirea şi face act de pocăinţă!

Ori mormântul lui Mauriciu de Saxa:

Ai inaintea ochilor un splendid grup de marmoră: moartea care deschide capacul unui cosciug, iar pe un plan mai sus, mareşalul, biruitor în atâtea răsboae, schiţează un gest de supunere, păşind cu pleoapele plecate. Alături de dânsul, Franţa îngenunchiată se roagă pentru o amânare, în timp ce un geniu cu facla întoarsă, înţelegând că destinul nu revine, se îndepărtează trist şi resemnat.

Ori poeniţa unui mic restaurant în formă de casă ţărănească, specific alsaciană, unde serveşte patronul în vestă brodată şi fetişcane în portul lor naţional:

...Simţeam că alunec dela farmecul fizic al înconjurimii, către unul de ordin moral; dela vraja unei seri minunate, însă anonime, la ceva mai caracterizat şi mai precis: o seară alsaciană. Par'că începe să mi se înfiripeze în suflet ceva duios şi dulce, o fizionomie aparte, pe care n'aş putea-o suprapune la nimic, căreia i-aşi găsi puţină analogie cu ce era dulcea Bucovină pentru sufletele noastre româneşti. Par'că se lăsase pânza la o inaugurare de statue, şi acum purtam limpede în suflet, în formele cele mai suave, icoana acestei Alsacii, micuţe, nobile şi sentimentale...

D. Petrovici citează adesea versuri franţuzeşti, ceeace mi-a pricinuit oarecare mirare: cum poate un om serios să ţie minte astfel de... nimicuri!...

D-sa e un fin observator, dar nu în înţelesul de azi al acestui cuvânt, când savantul are superstiţia faptelor şi numără frunzele copacului, iar scriitorul, prejudecata imaginilor: dacă face o excursie cu automobilul, descrie amănunţit îmbrăcămintea chauffeurului. Nu. D. Petrovici nu acordă audienţă decât acelor senzaţii cari sunt bine înarmate cu recomandaţiuni ale forurilor psihice superioare...

... In mânăstirea de pe St. Bernard un tablou îl înfăţişează pe Napoleon la poarta mânăstirii, călare pe un catâr, în fruntea armatei. Picioarele genialului cuceritor atârnă urât de pe umilul dobitoc — ceiace ar şedea bine doar lui Isus Nazarineanul, blândul rege al Ierusalimului şi învăţătorul unei credinţe de frăţie şi de pace...

... In muzeul ţesăturilor, istoric şi etnografic, din Lyon, autorul admiră în deosebi extraordinara luxurianţă a vitrinei spaniole, pline de odăjdii şi de rochii lucrate în vremea când aurul conchistadorilor se revărsa gârlă în Iberia atotputinte. „Un vestmânt dintr'-acestea, atât de greu, că ambiţiona să poată sta în picioare şi fără trupul care l-ar fi îmbrăcat, avea nevoie de umeri atletici, ca să nu-i frângă sub povara lui".

... In trenul funicular din Lyon, conductorul, beat, se 'ncurcă la socoteli şi-l sileşte pe d. Petrovici să renunţe la zece centime. O franţuzoaică îşi pierde complect cumpătul şi, săgetând furioasă pe românul risipitor, îl întreabă de cel puţin trei ori: „*Vous renoncez à dix centimes?*" A arunca zece centime ce ţi se cuvin indiscutabil — ce desmetică faptă, faţă de „l'esprit d'epargne !"...

... In tren, un franţuz şi soţia lui întind un întreg ospăţ şi nu oferă nimic, măcar de formă, amicului lor intim.

... O primă impresie de germanism, pe care povestitorul o primeşte în capitala Alsaciei: într'un galantar de pălării, îşi ridică silueta un joben — „pălărie frecventă încă în lumea germană, încununând adesea trupuri îmbrăcate în redingote largi ca nişte halate, cari nu strâng şi nu desenează talia. Nemţii nu poartă cu prestanţă decât numai uniforma militară — iar între toate popoarele, aşi putea spune că numai englezii ştiu să poarte haina civilă cu alura unei splendide uniforme".

... In muzeul de lucruri vechi, instalat în ultimul etaj al palatului regal din Stuttgart, autorul e izbit de două chei colosale, cari închideau broasca extrem de complicată a unei porţi greoaie, cu ţâţânele ruginite, expusă şi dânsa tot acolo. „Ce braţe musculoase va fi avut portarul care trebuia să mânuiască un astfel de instrument! Şi faţă de cheiţele de astăzi, ele fac aceiaşi impresie ca bestiile antediluviene cari înlocuiau prin masivitate şi volum supleţa şi sprinteneala făpturilor de mai târziu..."

Câteva fapte şi particularităţi au scăpat atenţiei autorului. Spre pildă, înfăţişarea nespus de pitorească a vestitului *Wartburg* (adică a cetăţuii landgravilor din Eisenach) acoperit cu totul de verdeaţă. Eu l-am văzut toamna, când plantele agăţătoare îl îmbracă în culori vii şi variate... In chilia lui Luther, d. Petrovici n'a băgat de seamă pe perete pata cea mare de cerneală, lăsată chipurile de călimara pe care energicul reformator a zvârlit-o în capul diavolului ce-l ispitea — pată pe care îngrijitorii castelului o reînoesc, probabil, măcar odată la o sută de ani.

Vizitând în parcul palatului locuinţa de vară a lui Goethe, povestitorul n'a dat atenţie grădiniţei cu flori rustice şi cu minunate locuri de reculegere, şi inscripţiei gravate în piatră, plină de poezie şi înţelepciune, care însoţeşte locul de odihnă favorit...

Vreo două observaţii ale distinsului profesor ieşan îmi par susceptibile de altă interpretare:

Intr'o excursie pe Saint-Bernard, autocarul dă peste un automobil răsturnat în şanţul drumului, în jurul căruia se agită câteva persoane de amândouă sexele. Conducătorul maşinei are fruntea însângerată, alţii sunt atinşi mai uşor. „Era o societate de englezi, orgolioşi chiar în răstrişte, cari ne mulţumesc, dar refuză concursul, fie chiar şi numai pentru a pune maşina pe roate. O să se aranjeze dânşii singuri şi nu vor să-şi sacrifice nimeni petrecerea pentru ei... Rasă tare, de sigur, ce nu voeşte să arate în ochii altora nici măcar umbra slăbiciunii!"

Apusanul, când e vorba de interesele sale serioase, se arată mai necruţător decât suntem noi. In acelaş timp însă, e însufleţit de o reală bunăvoinţă faţă de semeni şi gata să le procure orice mulţumiri care nu cer din parte-i apreciabile sacrificii. Ostilitatea noastră... desinteresată, faţă de aproapele, isvorâtă din amor propriu şi din „ambiţie", nu se prea cunoaşte în Occident. Nu din orgoliu refuză acei englezi ajutorul altora, ci din pornirea, devenită instinctivă, a omului bine crescut, pornire la care se adaugă şi mândria de a nu strica petrecerea altuia, demnitatea de a se comporta „*cum se cuvine*".

... La expoziţia de ţesături din Lyon. d. Petrovici, vorbind cu ghidul care-l conduce, proslăveşte cu convingere arta superioară a ţărăncii române, ţesăturile şi broderiile a căror inspiraţie şi al căror meşteşug produc uimire la toate expoziţiile internaţionale. Dânsul mă priveşte cu ochi curioşi iar când îl întreb dacă ţăranca franceză ţese şi dânsa lucruri frumoase, îmi răspunde fără înconjur: „O! ţăranca noastră nu face deal de astea!"

Pe nedrept se miră d. Petrovici de acest răspuns. Ţăranul francez e un fermier model şi deci, foarte ocupat — el şi familia lui — în fiecare zi a anului. A face concurenţă făbricilor de ţesătorie ar fi pentru dânsul o pierdere de timp: munca lui în fermă rentează mai bine. Nevoia de fabricate industriale formează însăşi *generatricea* civilizaţiei burgheze, care de aceia nu s'a putut desvolta decât târziu şi slab sub cerul prea clement şi pe pământurile prea mănoase ale Orientului.

Eu, când călătoresc, ori când mă aflu în străinătate, uit că există convenienţe. Caut să descos pe oameni, de orice categorie socială ar fi: financiar, savant, lucrător sau ţăran. Ii fac să vorbească, îi ascult cu încordare, mă pătrund de romanul vieţii lor, stimulându-i prin mici întrebări, pe cari intuiţia mea de sondor al sufletului omenesc mi le inspiră... In felul acesta, mine preţioase de adâncă umanitate mi se deschid... Am avut uneori impresia că distinsul profesor ieşan e puţin cam comod, cam flegmatic, cam boeros: vede, cercetează, reflectează, dar parcă nu dă destulă atenţie indivizilor...

Ce lucruri interesante se pot afla vorbind cu oamenii, ne arată el însuşi. La Lyon, într'un restaurant din centru, un domn dela o masă vecină, cu barbă căruntă şi cu ochelari cu marginea de aur, îi trece lista de bucate. D. Petrovici se foloseşte de prilej pentru a intra în vorbă şi observă ce pustiu e oraşul noaptea.

Imi confirmă că în Lyon nu există viaţă de noapte, nici chiar iarna, când toată lumea e acasă. Se află multă avuţie în oraşul acesta cu puzderie de nababi, însă lumea munceşte toată ziua— chiar cei care au zeci de milioane — şi nu renunţă la odihna nopţii, pentru stupide desfătări. Afară de asta, oamenii sunt foarte economi şi nu înţeleg să se încarce cu capitolul costisitor al petrecerilor de noapte. „Toată lumea îşi strânge banii", adaugă francezul, c'o intonare lipsită de ironie. „Trebue să ştii că orice chauffeur, după câţiva ani de meserie, îşi cumpără o casă. Toţi lucrătorii ajung proprietari, şi iată cel mai bun zăgaz împotriva utopiilor comuniste. Nici odată nu va prinde pe-aicea bolşevismul, fiindcă oricine îşi are mica lui proprietate, este individualist şi va apăra cu îndârjire capitalismul, societatea burgheză. Lyonul va fi o citadelă anticomunistă şi asta graţie obştescului „esprit d'épargne"...

Ce orizonturi deschid aceste rânduri sociologului şi economistului!...

D. Petrovici a cetit mult, în domeniile cele mai variate şi, când prilejul se prezintă, strecoară în puţine şi substanţiale cuvinte fructul lecturilor d-sale. Şi evident, în filosofie e acasă. Caracterizarea lui Guyau, a lui Fouillée, a lui Haeckel, etc. nu lasă nimic de dorit.

Regret că spaţiul nu-mi îngădue să reproduc în întregime minunatele descrieri ale frumuseţilor naturii, în munţii Elveţiei, pe Coasta de Azur şi 'n alte părţi, adevărate tablouri care se întipăresc pentru totdeauna în mintea cetitorului.

...Depe locul unde suntem, tabloul ia proporţii de feerie; şi este atâta desfătare în contemplaţia mută, în care uiţi de toate mizeriile vieţii, încât în clipele acelea, aproape îţi vine să crezi în fericire...

Autocarul nu opreşte decât un sfert de oră în Monte-Carlo, timp în care nu putem vizita mai nimica, mulţumindu-ne de data aceasta cu impresii generale. De-acum înainte, scoborîtă de pe înălţimi, maşina urmează drumul cel din vale, în nemijlocita vecinătate a mării, pe-ale cărei valuri se leagănă, şăgalnici, pescăruşi cu aripile întinse. Şi ne tot ducem, traversând aşezări mai mărunte, însă toate vesele şi îngrijite ,cu grădini de mandarine coapte cari spânzură ca nişte lampioane... Straje mai rare sau mai dese de palmieri se ivesc pe la colţuri, în timp ce şi marea şi cerul ne trimit unde de albastru până în fundul sufletelor noastre....

...Urmez dintre toate îndemnurile, pe-acela ca, fără întârziere, să mă duc aproape de-un gheţar. Erau mai mulţi şi mai nici unul prea departe. Ii vedeam cu ochii liberi, de la balconul odăii mele, cum se lăsau în scobiturile masivului, până aproape de poale, invadând ţinutul pădurilor, pe care îl divizau cu albele lor meridiane. Mai aproape, din toţi gheţarii, era par'că „le glacier des Bossons".

Gheţarul acesta, pe-o lungă întindere, îl vedeam desluşit de-acasă, cu crusta lui încreţită şi torturată de adâncituri — o mare de valuri încremenite, ca într'un fundal de teatru, unde se figurează marea cu talazuri, — cari însă nu mişcă.

...Câţiva paşi şi zarea se descoperă, desvăluindu-ne totodată, ca într'un fund de albie largă, enorma massă de ghiaţă, ale cărei crăpături adânci, adevărate prăpastii, trec mult de talia omului, ajungând uneori la peste suta de metri. Ce privelişte impunătoare şi nouă este această mare de ghiaţă, care bate în verde, ale cărei gheburi şi umflături colţuroase îţi par pe alocuri cetăţi în ruină, fiară primejdioasă care stă să te înghită şi pe care n'o poţi dejuca de cât cu şiretlicuri şi cu tot felul de arme de atac, — dovadă acele unelte pe cari le poartă ghizii şi cu cari apără viaţa celor ce trec gheţarul, până la cealaltă pădure, dincolo de el. Apropiindu-te mai tare, auzi din lăuntrul gheţarului un urlet

(Continuare in pag. IV-a)

clocotitor, ca o cădere de cascadă, ca un freamăt furios de pădure. Sunt apele care se scurg topite, dând naştere la râuri, — căci fiara aceasta apocaliptică şi crudă, care cere adesea victime, îşi întinde totuşi tentaculele binefăcătoare asupra văilor, înviorându-le şi rodindu-le prin toate acele ape curgătoare, torente sau chiar fluvii mărețe, pe cari le creiază, desfăcând din oțelul ei cel dur, şuvițe lichide, necontenit hrănite şi pururi reîmprospătate. De pe terasa unui „chalet" de lemn, unde aflăm o cantină c'o singură fetişcană sprintenă, care serveşte ciaiuri calde lumei acum prea tare răcorită, — de pe această terasă bine aşezată, ca pe faleza unei mări, contemplu nesfârşit spectacolul pe care îl am înainte.

Mai citez încă un singur pasaj din cartea d-lui Petrovici, fiindcă e caracteristic pentru vremea când şi d-sa, şi scriitorul acestor rânduri, ne-am format personalitatea.

Lacul Annecy din Savoia îi aduce aminte de romancierul André Theuriet.

André Theuriet! Şi fiindcă autocarul aşteaptă încă lume, şi deocamdată nu mă chiamă din afară nici o impresie nouă, alunec cu uşurință, prin meandrele trecutului, la lucruri în legătură cu opera acestui scriitor.

„On rajeunit aux souvenirs d'enfance
Comme on renaît au souffle du printemps".

Am trăit de mic — deşi într'un modest oraş de provincie — într'o atmosferă foarte franțuzită. Mama mea, până la moarte îşi făcea operațiile aritmetice numai în franțuzeşte. Invățase la Sacre-Coeur, şi în conversația cu prietenele — în majoritate şi dânsele cu educația similară — folosea tot limba franceză. Toate aceste persoane cari ne veneau prin casă şi a căror desmierdare par'că o simt şi-acuma pe locul pletelor mele dispărute, citeau cu febră romane franțuzeşti şi discutau în totdeauna aprins asupra lor. Mama se hotărîse să-şi facă o bibliotecă proprie şi-au început să-i sosească primele cărți comandate, tocmai în vremea când mintea mea cea proaspătă înregistra cu lăcomie tot felul de cunoştințe, chiar dintr'acelea pe cari nu le puteam pricepe în deajuns. Fiindcă îi şi plăcea să se ocupe de mine, dânsa vedea cu mare bucurie, că după-ce îmi spusese odată sau de două ori, ştiam pe din afară titlul tuturor romanelor şi numele tuturor autorilor etajerii sale cu cărți. Işi făcea cu asta şi desfătarea unei mici reprezentații, pe care o revăd cu o precizie neverosimilă şi cu convingerea că nu comit cea mai mică eroare, — fie chiar de amănunt.

După ce-şi punea prietenele în cunoştință, mă chema din odaia mea de joc şi mă supunea în public unui interogatoriu la care răspundeam ca o maşină şi pe care după atâtea decenii îl pot reproduce întocmai :

— Ia spune-mi, ce-avem noi de Emile Zola?
— „Une page d'amour" şi „La bête humaine".
— Dar de Daudet ?
— „Sapho".
— De Guy de Maupassant ?
— „Fort comme la mort".
— De Ludovic Halévy ?
— „L'abbé Constantin".
— De Georges Ohnet ?
— „La Comtesse Sarah" şi „Maître de Forges".
— De François Coppée?
— „Henriette".
— De Marcel Prevost ?
— „Mademoiselle Joffre".
— De Alexandre Dumas?
— „La Dame aux Camélias"
— De Albert Delpit ?
— „Le fils de Coralie".
— De Hector Malot ?
— „Justice".
— De Paul Bourget ?
— „Cruelle énigme".
— De Pierre Loti ?
— „Pêcheur d'Islande".
— Bine, adăuga mulțumită, deacuma du-te şi te joacă.
— Mă duc, dar nu m'ai întrebat de o carte, mamă: „Sauvageonne" de André Theuriet.

Tot pe vremea aceia, (adică acum patruzeci de ani) răposatul dr. Mitică Ionescu, Virgil Drăghiceanu (va fi secretarul comisiunii monumentelor istorice? Că nu l-am mai văzut de atunci...), subsemnatul şi alții, exploram ceasuri întregi hrubele lui Pinath, în căutare de autori celebri. Fiecare carte cetită, o treceam cu mândrie într'un caet gros, scriindu-i numele cu litere mari. Intr'o vacanță am dat gata 80 (opt zeci) de volume (un roman de Zola într'o zi!) Citeam de când mă trezeam până adormiam, nelăsând cartea din mână nici la masă... Acest exces de zel exercită un fel de tiranie asupra camarazilor, cari se ruşinau să rămâie mai prejos... După vre-o doi ani i-am pierdut urma lui Drăghiceanu; şi când l-am întâlnit din nou şi l-am întrebat ce mai citeşte, mi-a răspuns cu revolta furioasă a omului care a scăpat de o robie, revoltă căptuşită însă cu o jenă ascunsă: „Dar ce crezi, c'o să citesc mereu la 2—3 zile o carte?!... Mai trebue s'o şi mistui! Inţeleg, la o săptămână; ba chiar la două" — se 'ntrecu el însuşi, privindu-mă furiş, cu aerul de bravadă al unui om care calcă în picioare toate regulele...

... Şi va să zică, cultul operelor literare, atât de puternic la Sotir, se generalizase pe atunci, până a cuprinde şi pe cucoanele din provincie... Din autorii pe care-i înşiră d. Petrovici, numai Albert Delpit (cine o fi?!...) nu-i trecut în registrul meu...

Erau pe atunci şi tineri cari *nu* citeau — dar aceia făceau parte dintr'o categorie specială: a „lichelelor". Se ţineau de chefuri ori jucau cărţi până dimineaţa... La birtul lui Dumitrache Georgescu din calea Plevnei, se grupaseră deosebit... Intr'o zi ne-am rătăcit vre-o trei de la Sotir în camera *lor* şi vorbeam de literatură, de filozofie... Unul dintre berbanţi ne-a ascultat un timp cu o revoltă stăpânită, apoi a spus tare, cu adâncă gravitate şi convingere: „Adică ce: cu învăţătura ajungi ceva în lume?!... Să fii băiat levent, de viaţă!"

Cum am râs atunci de acestă sentinţă! Şi de câte ori i-am admirat înţelepciunea mai târziu, dealungul anilor!

Editând aceste impresiuni de călătorie, Casa Şcoalelor a adus un real serviciu elevilor şi adulţilor. Montaigne era de părere că nimic nu instrueşte mai mult pe om decât călătoria. Or, astăzi, când, după vorba sugestivă pe care mi-a spus-o un ţăran, „s'au scuturat lucrurile", puţini îşi pot îngădui realmente acest lux. Va putea însă călători oricine în tovărăşia d-lui profesor Petrovici, care, liniştit, senin, limpede şi sobru, se fereşte deopotrivă, de exaltaţiile imaginaţiei, ca şi de erudiţia din Baedecker.

H. SANIELEVICI

In goană după dragoste[1]

PITIGRILLI

Când rămaseră singuri, Paul Pott spuse:

— Ascultă, Jutta, nu suntem doui amanţi oarecare, ce se despart cu lacrimi, ameninţări sau înjurături. Sfârşitul iubirii noastre trebue să aibe un stil, cum stil a avut şi începutul ei. Trebue să-ţi cer o importantă favoare.

Jutta se aşeză pe pat şi-şi acoperi picioarele în pielea de urs.

— Vorbeşte.

— Ştii bine, zise Paul, că în viaţa mea n'am avut decât o dorinţă: să descopăr adevărul; adevărul relativ sau adevărul absolut, n'are importanţă; am dorit un singur lucru: să ştiu. De câte ori mă întâlniam cu un medic inteligent, un arhitect inteligent, un marinar inteligent, îmi plăcea să-i întreb despre medicină, arhitectură, navigaţie, şi puţinul pe care-l ştiu, l'am învăţat consultând pe cei ce ştiu. Dar în mica sferă a cunoştinţelor mele, există un mare gol pe care aş vrea să-l umplu: problema dragostei. Ca să spun aşa, nu ştiu nimic din ce-i aceea dragoste, şi ştiu prea puţine lucruri despre femee. Gelozia, fidelitatea, înşelarea, nu-s pentru mine decât cuvinte, grupuri de silabe pe care le repet la rândul meu, aşa cum le repetă toată lumea. Ceilalţi bărbaţi sunt mulţumiţi cu ceeace cred că ştiu despre femee; femeea e pentru ei aşa cum şi-o închipue. Eu dimpotrivă, vreau să ştiu ceeace este într'adevăr. Astăzi, la sfârşitul iubirii, mă aflu în condiţiile unui fiziologist care ar vrea să întrebe pe un mort decurând despre mecanismul fizico-chimic al morţii. Eu vreau să te întreb despre fenomenul dragostei. Ca să-mi dau seama de curiozitatea publicului şi ca s'o satisfac, la reprezentaţiile mele de clown prestidigitator, am imaginat procedeul „ultimei seri". Dupăce l-am iluzionat în douăzeci şi nouă de seri, în cea de-a treizecea îl deziluzionez. Ii explic în ce constau trucurile mele. In unele ţări, experienţa reuşeşte; într'altele, nu. In ţările nordice, publicul nu vrea explicaţii; în Suedia, în Scoţia, în Germania, în ţările ceţoase, nimeni nu vine la ultima sară. In Italia, ţara soarelui, ultima seară umple sala. Lumina e duşmanca mitului, misterului şi legendei. Soarele risipeşte fantomele. Ei bine, draga mea, eu am un temperament mediteranean; vreau să ştiu; vreau să risipesc misterul dragostei, şi nimeni mai bine ca tine nu mă poate lumina. Vreme de doui ani, mi-ai dat iluzia iubirii şi a fidelităţii. Turneul tău prin inima mea a fost un triumf, cum spun reclamele. Astăzi e „ultima sară" a turneului tău. Cea de-a treizecea". A sosit momentul să-ţi dai pe faţă trucurile.

Jutta trase pielea de urs până la grumaz şi-şi ascunse cu braţul obrajii. Paul continuă:

— Adu-ţi aminte că nu ni-am cunoscut într'un dancing sau pe platforma unui tramvai, ci la un curs la Universitate.

Jutta se aşeză pe pat, turceşte. Grăi:

— Să-ţi vorbesc despre dragoste? Ce vrei să spui? Nu suntem decât nişte atomi care se mişcă în spaţiu, la întâmplare, merg câtăva vreme în aceeaşi viteză, apoi se despart pentru totdeauna, se întâlnesc din nou, se ciocnesc, îşi pun piedică sau fuzionează. Totul e provizoriu, fortuit, momentan. Când vorbim de dragoste, vorbim totdeauna de o aventură de dragoste determinată, care n'are nicio importanţă din punctul de vedere al universului. Vicisitudinile iubirilor umane, micile lor tragedii, femeile care înşală, părăsesc, se întorc, şi fetele care mor de dragoste — nu mă interesează. Intârzierile, abilităţile, nehotărîrile, vicleniile, adulterele, împreunările sterile şi iubirile fecunde şi copiii adulteri reintră în armonia universală. Un fir de polen care se prinde de laba unei insecte ca să ajungă să fecundeze ovarul unei flori are aceeaşi însemnătate ca iubirile lui Armand Duval şi a Doamnei cu camelii.

„Fecundarea care se produce sau nu, părinţii care se opun unei căsătorii sau dau binecuvântarea, soţul care vede sau cel care priveşte în altă parte, bătaia vântului care favorizează impolinizarea sau care i se opune, toate astea nu-s decât hazard. Viaţa e o jucătoare care amestecă mereu cărţile. In viaţa mea, n'am învăţat decât un lucru: să amestec cărţile.

— Ce vrei să spui?

— Când partida devine monotonă, ca s'o facem mai variată, ajunge să schimbi locurile jucătorilor sau pachetul de cărţi, să pui o persoană străină de joc să taie cărţile, să întrerupi partida pentru o jumătate de oră, să amesteci cărţile mai multă vreme. Acum doui ani mă plictiseam la circ, viaţa acolo era uniformă; iar jocul etern acelaş, şi atunci am devenit metresa ta.

— M'ai iubit.

— Poate că nu.

— Dar ai părăsit circul pentru mine.

— Pentru tine? crezi?

Jutta coborî din pat, îşi trase papucii şi se duse la fereastră. Aburii erau cristalizaţi pe geam, formând vagi ramificaţii de ferigă. Jutta suflă uşor pe geam şi şterse cu batista.

— Noi vorbim despre dragoste, zise ea privind în stradă, şi alţii o fac. Priveşte! Perechi de amanţi care păşesc înlănţuiţi în noapte. Nu-s altceva decât un fir de polen care circulă în aer. Nimic nu-i mai inutil decât să vorbeşti despre dragoste.

Paul Pott:

— Te rog, zise el, devremece ai acceptat să-mi lămureşti acest mister îngrozitor, spune-mi tot. Nu-i adevărat că ai părăsit circul pentru mine?

— Te-am lăsat s'o crezi.

Paul nu răspunse. Ea îi întoarse spatele, privind mereu în stradă, ca un copil care are curajul gestului său şi nu simte nevoia să-l apere. Apoi, se întoarse spre el şi-l întrebă:

— Paul, înainte de-a părăsi circul, cât timp am fost amanţi?

— Trei luni.

— Atunci dece n'am părăsit circul imediat?

— Pentrucă...

— Nu căuta, am să-ţi spun eu. Un singur lucru mă ţinea la Paris: câinele meu Browning. Când a murit, odaia mi-a părut rece, casa ostilă: să văd mereu uşile zgâriate de unghiile lui şi să nu fiu trezită de el cu sărituri în pat, să nu mai simt labele-i greoaie pe obraji, să fiu lipsită de minunile intuiţiei lui, de tandreţa afecţiei sale, de inteligenta-i docilitate. De ziua mea, camarazii mei de circ i-au încredinţat un buchețel de violete, iar el la rândul lui mi l-a oferit în dinţii lui albi şi frumoşi, ca într'un surâs. Dimineaţa, în semn de bucurie şi ca să dea curs liber exuberantei sale vioiciuni, deschidea un armoar în care aveam aşezaţi toţi pantofii mei; el îi luă unul câte unul şi-i semănă în apartament, subt divanuri, subt paturi, pe biurou, pe balcon. Intr'o seară, fu scuturat de friguri, noaptea urlă, privindu-mă cu ochii rătăciţi, şi dimineaţa găsii în armoar toţi pantofii aranjaţi doui câte doui. Şi atunci am plecat cu tine. Dar n'am plecat cu tine, fiindcă te iubiam.

— Dar mai târziu?

— Mai târziu? dacă te-am iubit? O, dragul meu, când o iubire s'a sfârşit, nu lasă urme; dragostea nu lasă diagrame. Poate că te-am iubit; ceeace e sigur e că te-am trădat.

Paul făcu un gest maşinal.

— M'ai înşelat?

— Adesea.

— Şi dece?

— E greu să spun, tocmai fiindcă e un fapt elementar. E mai uşor să explici teoria lui Lorentz decât să demonstrezi pentruce două şi cu două fac patru. Pot să-ţi spun când şi cum te-am înşelat. Dar pentruce, n'aş putea să-ţi spun. Nicio femee nu-ţi va putea spune pentruce. In ultima seară a turneelor tale, tu explici spectatorilor cum se execută pasele magnetice, ceeace simţi când ţi se acoperă ochii,când pipăi pulsul mediumului, când îţi concentrezi gândirea, în timp ce se produce procesul intuitiv şi se efectuează transmisiunea gândirii. Dar nu vei putea explica acel „pentruce" al sugestiei, al catalepsiei, nici pentruce aşezi mediumul cu spatele la Miazănoapte. Lucrurilor pe care nu ştii să le explici, li-ai dat un nume: magnetism animal, electricitate vitală, neurism, forţă nervoasă, fluid magnetic şi-ţi satisfaci publicul cu aceste noţiuni a căror semnificaţie n'o cunoaştem. Astfel, orice femee poate să dea pe faţă modalităţile trădării, mecanismul plânsurilor voluntare, bucuria infidelităţii, fiorul minciunii, dar nu pentruce toate astea. Şi ar mai putea să-ţi spună, ca să încerce un simulacru de explicaţie, acele cuvinte goale de sens pe care le spui tu parterului ingenuu, ingenuu fiindcă e compus în majoritate de bărbaţi. Vrei să ştii motivele? Femeea mai întâiu înşală şi apoi inventează motivele trădării sale. Dar în cele mai dese cazuri, femeea nu face decât să realizeze absurditatea filosofică, contrasensul psihologic al consecinţelor fără cauze. Prinsă cu greşala, femeea spune că te-a înşelat fiindcă o meritai. Nu-i adevărat. Dacă femeile ar înşela fiindcă bărbaţii o merită, ori ar înşela întotdeauna ori n'ar înşela niciodată. Dimpotrivă, ele trădează când le e mai comod. Dealtfel, să vorbeşti despre dreptate şi nedreptate în dragoste e un nonsens; nedreptatea e de cutare sau cutare parte după vivacitatea cu care unul din cei doui acuză pe celălalt.

Cameristul aduse o măsuţă bine garnisită, apoi ieşi deandaratele.

— Şi când m'ai înşelat? şi cu cine?

Jutta făcu un gest vag cu ţigara.

— Dece vrei să ştii? Nu înţeleg. Asta-i sadism.

Impunându-şi o atitudine indiferentă, Paul răspunse:

— Când eram copil, ceeace excita mai mult imaginaţia mea, era raftul cu otrăvuri din farmacia unchiului meu. Acele fiole cu nume magic ca atropina, sau ca strofantul, sau cu nume de războinic aziatic cum e calomelul, acele cristale cu nume sau pronume de femei fatale ca aldehida formică, mă atrăgeau irezistibil. Pentru fiecare din aceste prafuri albe, pentru fiecare din aceste săruri, voiam să le cunosc gradul toxinelor, iar unchiul meu, ţinându-mă cam la distanţă, de teama vreunui gest imprudent, îmi explica maniera deosebită în care fiecare din aceste otrăvuri produceau moartea. Imi vorbia de florile din care erau extrase, de mineralele care le produceau şi de ţările depărtate de unde proveneau. Erau unele otrăvuri pe care le adusese chiar el din Extremul-Orient, una cu deosebire, dintr'un cristal blond ca părul tău, care se numia „cimbaam" şi care era originară din insula Java. Când o atingi, îţi intră în piele şi nu produce moarte în chip subit, ci luni şi luni de zile trăeşti într'o stare de febră, într'un soiu de nebunie de care rar te vindeci. Amintirea cea mai emoţionantă a copilăriei mele rămâne raftul cu otrăvuri. Poţi să vorbeşti fără teamă, Jutta. Voiu avea impresia că deschid uşile acestui raft.

Jutta întrebă:

— Cum zici că se numeşte otrava aceea care pătrunde în piele şi produce un fel de nebunie?

— Cimbaam. Se numeşte cimbaam. Spune-mi cu cine m'ai înşelat?

— Cu cine te-am înşelat? Crezi că detaliul ăsta are vreo importanţă? Ar fi fost important, dacă aş fi ales. Eu nu aleg. Femeile nu aleg. Inşelarea nu-i supusă raţionamentelor; e reglementată de hazard, ca şi dragostea căreia nu-i este decât o simplă variantă. Nu există o cauză directă a infidelităţii. Cel mult, dacă există cauze predispozante. Trădarea e o fatalitate: cercetându-i circumstanţele nu ajungi la nici o concluzie.

Paul o privi ţintă ca şi cum o altă femee o înlocuise pe Jutta.

— Atunci şi tu eşti ca celelalte?

— Eu sunt de vină dacă sunt ca toate celelalte sau tu că m'ai crezut altfel?

Apoi adăogă:

— Ţi-ai făcut despre femee o concepţie convenţională. Ţi-ai imaginat o femee schematică, ca stelele cu cinci colţuri şi ca inima stilizată a cărţilor de joc.

„Când femeea ţi se descoperă în realitatea ei, încerci stupoarea pe care o ai când priveşti o hartă astronomică sau un atlas de anatomie şi vezi că stelele nu sunt figuri simetrice de cositor cu cinci colţuri ca cea de deasupra Ieslei sfinte şi că inima cea reală e altfel decât cea de pe cărţile de poker. Crede-mă, dragă, nu femeea e de vină, ci bărbatul, el care şi-a pus în cap că femeea trebuie să fie nu cum este, ci cum ar voi el să fie. Femeea e infidelă, nestatornică, poliandră. Bărbatul se încăpăţânează s'o vrea sinceră, statornică, fidelă unuia singur. Unele cazuri izolate, ce-i drept, i-au legitimat dorinţa, dar cazurile excepţionale nu servesc decât la confirmarea greşelilor. Poeţii, filosofii, scriitorii, analfabeţii au cântat, au predicat, au scris, au bâlbâit că femeea e infidelă şi trădătoare. Un rege a scris-o pe un geam cu diamantul inelului său, muzicianul o repetă în melodramă, şansonetele populare nu vorbesc decât de infidelitate.

„Auzi spunându-ţi-se lucrul ăsta pe latineşte, turceşte, în sanscrită, în chineză. Nouăzeci la sută din energia ta, ai s'o cheltueşti ca să cucereşti femeea altora şi să împiedici pe alţii s'o cucerească pe a ta. Statistica sinuciderilor îţi va spune că dintr'o sută de bărbaţi care se omoară, cinci o fac din neurastenie, zece din deranjare mintală, trei pentru diverse motive şi optzeci şi doui din dragoste. Capodoperile romanului şi glumele între bărbaţi nu se 'nvârtesc decât în jurul unui singur subiect: infidelitatea. Că femeea trădează, fiecare o află, o repetă şi o predă mai departe. Şi totuşi, tot răul vine din această neînţelegere care se datoreşte premiselor sale: orice bărbat vrea să găsească numai pentru el excepţia şi disperă când îşi dă seama că a găsit regula. Da, poţi găsi un fenomen izolat de fidelitate, dar nu-i vorba să pretinzi că ai răsturnat proporţiile, că ai contopit generalul cu particularul, să confunzi unul cu nouăzeci şi nouă. E ca şi când un botanist s'ar încăpăţâna să declare că trifoiul are patru foi: Ah, nu, nenorocitule, e inutil să proclami că trifoiul are patru foi când însuşi numele lui îţi spune că n'are decât trei. Suntem cu toţii de acord că trifoiul are trei foi şi femeea e infidelă. Admit că odată din întâmplare o să găsim un trifoi cu patru frunze, dar atunci această mostră e ceva atât de excepţional încât îl presezi între filele unei cărţi de poezii sau subt geamul unui medalion. Dacă după aceea, vreun nenorocit îşi pune în cap că pe câmp nu există decât trifoi cu patru frunze şi disperă, ucide, se sinucide când a găsit trifoiul cu trei foi, vina nu-i a trifoiului ci a botanistului!

Paul îşi trecu vârful degetelor pe frunte.

— Carevasăzică şi tu ai minţit! zise el.

— Minciunile, răspunse ea, sunt mijloace de apărare ca antitoxinele.

Răceala Juttei mări neliniştea lui Paul. Voi să spună ceva şi fu o prostie:

— Din fericire, nu toate femeile sunt aşa.

— Nu, toate femeile nu sunt aşa, admise dânsa. Dar află că atunci când vorbeşti despre femee în genere, nu faci aluzie la cinstita şi mediocra mamă de familie, care face supă, copii sau leşie cu acelaş zel şi aceeaşi lipsă de fantezie. Când sunt aduşi în faţa tribunalului unul din acei scriitori pe care-i numiţi misogini, fiindcă au comis greşala să vă pună în gardă, e stupid să strigi: „A! domnilor judecători, nevestele dv. nu sunt aşa cum descriu ăştia femeile!" Dar şi el, mai ales el ştie prea bine, că femeile voastre nu sunt aşa. Nu făcea aluzie la nevestele noastre când vorbia despre femee. Când vorbeşti despre „femee" te gândeşti la femeea pasionată, aceea care are farmec, aceea care face din dragoste unicul scop al tinereţii ei.

Jutta vorbia calmă ca şi când ar fi ţinut o conferinţă şi ca şi când ea ar fi fost în afară de subiectul pe care-l desvolta. Continuă pe acest ton cam magistral:

— Să împarţi femeile în două categorii, ca pe ciuperci în comestibile şi veninoase, e o acomodare la care m'aş supune bucuroasă pentru cercetarea mai lesnicioasă a femeilor otrăvitoare: adică a acelora care iubesc. Dar a vorbi despre femeea care iubeşte, e o nouă greşală, ca şi a vorbi despre femee în general. Diletanţii filosofiei, scrutatorii inimii omeneşti, care dizertează despre femee în general, mă fac să mă gândesc la un chimist care, însărcinat să facă analiza laptelui pe care îl conţin o sută de fiole diferite, ar vărsa laptele din cele două sute de fiole într'un borcan mare şi ar proceda la o analiză unică.

„Fiecare femee este de-un tip particular care n'are nimic aface cu tipul celorlalte. Mai mult. Orice femee în diferite momente e diferită de ea însăşi. Mă explic.

„O femee se poate da la zece mii de bărbaţi, dar dacă ţi se refuză ţie, ea devine pentru tine o femee care se refuză. Altora a putut să se dea pentru un compliment, pentru cinci franci sau pentru un pahar de Vichy, iar tu vei cheltui inutil toată energia ta, toată arta, toţi banii şi toată viaţa ta. Degeaba răscoleşti trecutul femeilor, fie pentru a te tortura, fie pentru a-ţi da iluzii. Nu trecutul femeilor contează, nici viitorul lor, ci prezentul. Nu ceeace a fost pentru altul, ci ceeace este pentru tine. Dacă pentru tine s'a lăsat anevoie cucerită, nu-ţi da iluzia că pe dealtă parte e dificilă şi pentru alţii. Crede-mă, nu există categorii de femei: orice femee rezumă într'însa zeci şi zeci de mici categorii. O femee poate să iubească în acelaş timp mai mulţi bărbaţi, fiindcă sunt bărbaţi care vorbesc inimii ei, alţii creerului ei, sau simţurilor sau vanităţii sale; e o greşală să crezi în universalitatea temperamentului ei. Dragă Paul, tu nădăjdueşti ca femeea să nu privească decât într'o singură direcţie, adică spre tine; când, dimpotrivă, ea se 'nvârteşte ne 'ncetat în jurul ei ca un far. Tânărul de douăzeci şi cinci de ani îşi spune: „Cu siguranţă nu mă înşală cu bărbatul ăsta copt de patruzeci de ani". Bătrânul de şaizeci de ani îşi spune: „Nu mă înşală cu puştul ăsta de optsprezece ani, cu descreeratul ăla de treizeci". Şi tocmai că femeea îi înşală pe toţi, pe cel de douăzeci şi cinci de ani, pe cel de treizeci, pe cel de şaizeci, pe cel de optsprezece.

— Şi tu, tu cu cine m'ai înşelat?

Jutta evită obstacolul.

— In romanul nostru, infidelităţile mele nu-s capitole lungi, sunt numai asteriscuri.

Trad. de L. S.

1) Fragment din romanul cu acelaş titlu ce va apărea în curând la Editura „Naţionala".

Pastel antic

Divinu-i car de raze 'ncins
Coboară Febus mai aproape,
Pământu 'n ghiara iernii prins,
Din nou venind acum să-l scape.

El svârle-a lui săgeţi fierbinţi
Ce cad ca flori pe haina firii:
Răsar albaştrii hiacinţi
Şi nuferii şi trandafirii.

Şi iată iar lângă isvor
Şi 'ncep naiadele-acum jocul.
Iar în al Etnei stins cuptor
Aprind din nou Ciclopii focul.

Spre mare corăbierii 'n cor
Cântând, împing greoaia navă
Şi cată iar spre ea cu dor,
Sătui de-a iernii grea zăbavă.

La cântul lor, din nou trezit,
Işi chiamă Pan pe-ai lui tovarăşi.
El fluera din naiu grăbit:
— Sculaţi, că-i primăvară iarăşi! —

I. M. MARINESCU

Tablete

Codul Onoarei

Se presupune că în toate timpurile omul a ştiut săşi întrebuinţeze la necaz mânile şi picioarele lipite pe obrazul şi spinarea semenului insuportabil. Când se înfierbântă şi a vorbit gura în deajuns, pumnii şi tălpile, angrenate în discuţie, doresc să-şi spuie cuvântul lor. După un dialog mai viu şi câteva neplăceri de stil, este normal şi în viaţa comună, ca şi în Parlament şi chiar câte o dată în Universitate, să-ţi apuci colegul de păr şi să-l dai cu capul de punctul dumitale de vedere.

La o temperatură mai mare intră 'n luptă şi nasul, pe care adversarul îl muşcă din locul lui şi-l scuipă cu sânge şi desgust. Cuţitul şi revolverul participă la controversă mai rar, odată cu toate cele trei lucruri bune, cântecul, femeea şi vinul, care devin patru.

Politica şi lumea politicoasă nu ignoră aceste mijloace de mojicie. Palmele, pumnii şi vârful încălţămintei funcţionează în zonele înalte ale societăţii ca şi în teritoriile cloacei. Deşi, politiceşte, ghiontul boieresc este purtat şi pus în acţiune de jandarmerie. Insă, în legăturile şi deslegăturile dela om la om, ale omului superior (dela deputat în sus) individualitatea se ofensează de la distanţă şi îşi urmăreşte adversarul, ca păsărarii sticleţii, prin frunza arborelui genealogic. Ofensa şi instanţele ei înobilate, se administrează după un regulament, persoanele cu bună creştere se conduc după un cod, semnat şi strivit cu şapte sigilii. E cu neputinţă să se supere fără proces-verbal şi publicitate. Obraze subţiri!

Dumneata, dacă te scoate cineva din pepeni, te superi sau nu, după cazuri şi după starea de linişte în care te afli sau nu. De multe ori te ocărăşte o stradă întreagă de căţei şi-i chemi să-i mângâi. Te înjură un om toată ziua şi râzi. Câteodată în schimb n'apucă să rânjească o mutră deplin, că ai şi plesnit-o. Aşa e limbajul: o plesneşti sau o arzi. Indiferent de complicaţii, ai dat o dată şi mai dai de câteva ori; primul ghiont e cel mai greu — şi mai şi primeşti. Oricum, conflictul într'un sfert de ceas s'a lichidat, omeneşte fiind şi sportiv ca o bătaie să nu treacă de 15 minute. La al douăzecilea minut adversarii s'au şi recules, dacă se mai găsesc pe teren şi râd unul de altul, analizând futilitatea motivului pentru care şi-au trântit în cap forţele răsculate.

Supărarea cu doctrină e mai greu de înţeles. Să vedeţi cum se supără oamenii cu doctrină.

Nu s'au rostit cuvintele grave: porcule, idiotule, stîrpitură şi formaţiile genitale ale verbelor n'au luat parte la dispută. Un domn se uită la altul şi al doilea domn întreabă: „De ce mă fixezi?" A fixa este popularul a te uita chiorîş. Ofensa incipientă are nevoie de un răspuns, de calitatea căruia atârnă ofensa integrală. „Vai, stimate Domnule, nici nu m'am gândit!" implică satisfacţia că sau individul evită ieşirea pe teren sau într'adevăr nici nu s'a gândit să te fixeze. Dacă, plictisit sau agresiv, răspunsul este „Moaş-ta pe ghiaţă" sau „Ce eşti chior?" intenţia e indubitabilă şi nefericitul te-a ofensat.

A-l cuprinde între palme, este vulgar. Iţi aduci aminte că eşti o personalitate, deschizi portmoneul şi scoţi o carte de vizită. Odinioară, aruncai cu mânuşa şi pierdeai o mănuşă, care costa cât patru sute de cărţi de vizită. O sensibilitate niţeluş mai permanentă, ar trebui să piarză câteva duzini de mânuşi, dacă bine înţeles, figura adversarului primeşte exclusiv un singur exemplar de mânuşe, al uneia şi aceleeaş mâni.

După carta de vizită (sìc), vin doi domni în haine negre: martorii; de preferinţă ofiţeri sau cel puţin un ofiţer din doi. Duelul fiind un act social cunoscut, îţi alegi martorii care să discute arma aleasă şi numărul paşilor dintre pistoale, ca la nuntă naşii, dintre notabilităţile consacrate. Colonelul s'a dovedit a fi martorul cel mai potrivit, rar maiorul şi câteodată generalul.

Martorii au asistat într'o parte la vitejia provocatorului şi într'altă parte la defecţiunile celui provocat. Acesta se vede mort la hipodrom în floarea vârstei şi cu o carieră sfărîmată de un glonţ, pe care l-a sperat artificial. Preocuparea martorilor este să-şi îmbuneze clienţii. Ofensatorul nici nu s'a gândit să jignească în momentul când a tuşit semnificativ, făcând o aluzie fără să vrea. Atunci ofensatul ia act şi martorii o sticlă cu vin.

Clientul care vrea sânge cu orice preţ e cel mai greu de potolit. Ar prefera şi el poate, să nu se cam bată dar îi trebuie o satisfacţie, cu care să se plimbe victorios. Ca într'un tablou care reprezintă pe Adam izgonit din Rai de fulgerele Creatorului, pe o noapte mohorîtă el trebuie să-şi reprezinte adversarul fugind din faţa lui. Numai laşitatea fuge şi fuga laşului sporeşte bravura celui care are prilejul să-l dispreţuiască. Intr'o scrisoare, pe care se preface că o adresează martorilor lui, provocatorul semnează sentinţa de totală destituire din omenire a laşului. Verva lui se ridică la accentele eterne şi, olimpian, iscăleşte.

A! dar mai e o specie de laş. Individul care ofensează şi nu vrea să-şi tragă principiile din codul de onoare, refuzând să dea satisfacţie. El a jignit de pildă într'un discurs, într'un articol de ziar şi preferă să nu se apere nici cu vorbele grăite nici în cuvintele scrise. Nesiguranţa gramaticii ofensatului, şovăiala frazei, confuzia ideii îl fac protejat al prudenţei. Să-ţi permiţi o ieşire cu pumnii nu e cavaleresc, adică nu e demn de d-ta, mai ales că şi o frică reală te poate ţine 'n frâu: ai putea să mănânci bătaie şi onoarea rămâne nerezolvată. Dacă n'ar fi codul onoarei sunt momente când blazonul persoanelor născute din uter de catifea, ar rămâne feştelit. Codul „descalifică" însă pe un om care nu vrea să se bată — şi nimic nu e mai rău în această viaţă decât să fii descalificat. Nimeni, auzi dumneata? — nimeni nu-ţi va mai face cinstea să te provoace la duel, căci nimeni — auzi dumneata? — nu se va mai considera niciodată ofensat. Să zicem că-ţi vine să scuipi: scuipatul descalificatului nu mai are sensul iniţial — trece ca o picătură de apă şi nici nu mai este interpretat. Vrei să loveşti, chiar ai lovit: la moral nu mai „contează" nici umflătura gingiei pe care ai provocat-o. Gesturile şi injuriile d-tale se desfac, se deslînează, s'au desconturat. Inchipueşte-ţi că ai vrea să umpli cu coniacul cel mai tare o sticlă poroasă, în care nu mai poate sta nimic. Viaţa ajunge pentru dumneata o lume de baloane de săpun, care se sparg fără zgomot decum vrei să le atingi. Consistenţa fizică a lucrurilor a încetat. Eşti descalificat! adică te afli în afară de geometrie, dincolo de cifră, peste marginile mineralogiei şi fără chimie. Eşti un nenorocit. Ai devenit schelet. Eşti un mort printre vii...

T. ARGHEZI

GOETHE

Fragment din Torquato Tasso

Poem dramatic în 5 acte

Actul I. Scena I.

DOUĂ FIICE ALE RENAŞTERII

Persoanele:

Prinţesa *Eleonora d'Este,* sora ducelui domnitor de Ferrara.

Contesa *Eleonora Sanvitale,* în vizită la curte.

Scena: în grădina castelului Belriguardo, lângă Ferrara. In primul plan, busturile poeţilor epici: al lui Virgiliu la dreapta, al lui Ariosto la stânga, pe socluri înalte.

PRINŢESA

Zâmbeşti, Eleonoro, — din ochi mă tot măsori,
Cochet apoi ţi-i luneci pe rochia ta cu flori.
La ce-mi visezi? — se poate prietenei să-i spui —
E-un gând voios, îţi râde pe chip plăcerea lui.

ELEONORA

Prinţesă, da, mă bucur de noi, de amândouă,
Gătite câmpeneşte, aici, prin flori cu rouă.
Zău, două păstoriţe ce nu au griji deloc,
Chiar ce lucrăm, e muncă de fericiţi, — e joc:
Legăm cununi. Te uită a mea, e-o bucurie —
Sub mâini am curcubee de flori ce se mlădie.
Tu, inimă mai mare şi gând mai înălţat,
Doar nobile mlădiţe de lauri ai legat.

PRINŢESA

Am împletit şi lauri şi gânduri împreună,
Căci pe-o divină frunte vreau să le pun cunună:
Primeşte-mi închinarea, eternul meu Virgil.
(Ea încunună bustul lui Virgil).

ELEONORA

Coroana mea pestriţă, atunci, prinos umil
Voiosul Ariosto pe buclele-i s'o poarte —
(Ea încunună bustul lui Ariosto).
El, ce-a 'mpletit din glume ghirlande făr' de moarte,
Din primăvara nouă să-şi aibă primul dar.

PRINŢESA

Vezi, frate-meu ce bun e că ne-a adus; ne par
Mai dragi la ţară toate în vremea timpurie:
Putem fi ale noastre, putem lăsa să'nvie
In gând, tot timpul de-aur al marilor poeţi.
Mi-e drag la Belriguardo; aici, în frumuseţi,
Trecui senină anii copilăriei mele,
Şi frunzele-astea crude şi soarele prin ele
Spre timpu-acela-mi chiamă tot sufletu 'nnapoi

ELEONORA

Da, tot ce ne'nconjoară ne dă fiorii noi!
Umbrişul astor tufe de-aici, cu veşnic verde,
Incepe-a prinde bine. Incep să ne desmierde
Plăcut răcori de-avuzuri. Crengi tinere se bat
In vântul dimineţii uşor şi parfumat.
Din straturi, flori deschise, ochi mari spre noi ridică,
Ochi de copil ce'ncepe să nu mai aibă frică.
De-acuma portocalii, lămâiul cel plăpând
Cresc desveliţi de seră, în aerul cel blând.
Sus, peste noi, tot cerul e un senin de pace.
Şi depe munţii zării, zăpada se desface
In aburiri de ceaţă, ce se ridică lin.

PRINŢESA

Aş zice primăverii un „bun sosit" deplin,
De n'ar veni să-mi smulgă prietena iubită.

ELEONORA

Nu-mi aminti, Prinţesă, în ora fericită —
Cât mi-e de-aproape vremea de-a mă gândi la drum.

PRINŢESA

Vei regăsi acolo, ce laşi plecând acum, —
Pe toate, mai frumoase, în marea ta cetate.

ELEONORA

Florenţa mă recheamă, şi grijile-amânate,
Şi dragostea de soţul ce mă doreşte-atât.
Mi-e dor să-l văd, copilul să i-l atârn de gât,
Că-i copăcel acuma şi dulce şi cuminte,
Şi să împart cu soţul norocu-i de părinte.
E drept, Florenţa-i mândră, — dar strânsele-i comori
Le'ntunecă Ferrara prin arte şi splendori.
Florenţa mea e astăzi ce e, prin poporime,
Prin Prinţii săi, Ferrara, atinge culmi sublime.

PRINŢESA

Mai mult prin bunii oameni, ce-aici întâmplător
S'au întâlnit, unindu-şi silinţele cu spor.

ELEONORA

Ce-a strâns doar întâmplarea, se spulberă curând
Dar omul mare-atrage pe cei de-acelaş gând
Şi ştie să-i reţie uniţi, cum faceţi voi.
Lui frate-tău şi ţie vă fac aici convoi
Atâţi aleşi, ce's vrednici de voi ca fraţii gemeni,
Cum demni de marii voştri părinţi sunteţi de-asemeni.
Aicea luminară întâi cu vii luciri
Făcliile Ştiinţei şi-a liberei Gândiri,
Când încă barbaria ţinea 'mprejur o lume
Sub negură şi noapte... De mică chiar, — din nume
Ştiam de-un Hercul d'Este, şi-mi răsuna'n urechi
Un Hippolyto d'Este, sonor ca'n mituri vechi.
Florenţa şi cu Roma, dar mai presus Ferrara
Mi le slăvea şi tata, într'una! Era ţara
Ce mi-o doream în vise; şi iată-mă aici!
Aici găsi Petrarca protectori şi amici,
Şi Ariost, aicea, — eroi şi mari modele.
Italia nu are vre-o frunte'ncinsă'n stele
Să nu fi stat pe vise cândva 'ntr'acest palat.
Da, ospătând pe Geniu, eşti pururi câştigat:
Te porţi cu dânsul darnic ca bun stăpân de casă,
Şi-un dar mai scump ca toate, el casei tale lasă:
Un om ales sfinţeşte vremelnicul cămin
Prin care-i trece umbra; pentru nepot, e plin
Şi dup'un veac, cuprinsul, de grai şi fapte bune.

PRINŢESA

Nepotul, — când simţire şi-avânt, ca tine, pune!
Te'nvidiez adesea de-acest noroc înalt —

ELEONORA

Pe care tu, tăcută, dar pur, ca nimeni alt,
Il guşti. La mine, 'ndată, o inimă prea vie
Revarsă'n grai simţirea ce nu-i chip s'o mai ţie.
Tu simţi cu mult mai bine: tu simţi adânc şi — taci.
Nu tot ce luce-o clipă te fură; linguşirea
Spre-auzul tău, zadarnic îşi gudură şoptirea:
Ai bunul simţ statornic şi gustul ţi-e isteţ,
Ai judecata dreaptă, ce-i mare — simţ măreţ
Şi-o recunoşti îndată, căci e de-un fel cu tine.

PRINŢESA

O, celei mai înalte din linguşiri, nu-i bine
Să-i împrumuţi vestmântul de grai prietenesc

ELEONORA

Prietenia-i dreaptă; doar dânsa, e firesc,
Să poată recunoaşte tot preţul firei tale.
Să zic chiar, că prilejuri, unice, ideale,
Şi partea lor de daruri în creşterea-ţi au pus;
Le ai cu toate-acestea, şi tot eşti — tot ce-am spus,
Şi lumea vede'n tine şi'n sora ta cea mare
Pe cele mai de frunte femei ce veacul are.

PRINŢESA

Acestea, Leonoro, puţin mă pot mişca,
Când cuget, ce puţin e în sine cineva,
Şi chiar ce e, rămâne datornic altor încă.
In scriitorii antici şi'n cugetarea-adâncă
A lor, eu mamei mele lumina-i datorez;
Iar în Ştiinţi şi'n darul simţirii drepte, crez,
Că nici nu am ajuns-o, noi, cele două fice,
Şi-ar fi mai iute dreptul Lucreţiei, pot zice,
De-a fi asemuită cu mama ei la gând.
Te'ncredinţez de-asemeni, că n'am luat nicicând
Drept rang, ori drept avere a mea, vre-o însuşire
Ce-o ţin împrumutată dela noroc sau Fire.
Mă bucur, când se-adună bărbaţi isteţi la sfat,
Că pot şi eu pricepe părerea ce şi-au dat,
De se rostesc cuvinte adânci de judecată
Despre-un bărbat de seamă şi fapte de-altădată;
De-i vorba de-o Ştiinţă ce face încercări
Pe om ca să-l slujească şi să-i dechidă zări:
Spre orice ţel aleşii şi-ar îndruma vorbirea
Urmez cu drag, că-mi vine uşoară urmărirea
Cu drag cugetătorii i-ascult în sfada lor
Vorbind în flori de vorbe, cu graţie, uşor,
De-acele forţe oarbe, ce'n piept vin să ne pună
Când gingaşe fioruri, când sbucium de furtună;
Sau când vorbind de râvna de glorie şi-arginţi,
Desfăşură subtile vederi ce svârl lumină
Pe iţele ce soarta popoarelor îmbină.

ELEONORA

Apoi, după aceste serioase convorbiri,
Plecăm cu gingăşie auzul spre uimiri
Ce ne strecoară 'n suflet poetul cu-a lui rime —
Mişcatele-i omagii, naive şi sublime.
Da, tu cu 'naltu-ţi spirit cuprinzi un câmp mai vast,
Eu sunt mai bucuroasă când mă retrag într'ast
Ostrov al poeziei încercuit de lauri,
In care-şi cearcă lira ai versurilor fauri...

trad. de A. TOMA

Expoziţia Mendel

In sala Libertatea expune pictorul Arthur Mendel, artist de remarcabilă sobrietate a liniei şi de frumoase resurse cromatice.

Arthur Mendel — Autoportret

D. Mendel se distinge cu deosebire prin portretele de largă expresivitate psihologică pe care le expune.

Reproducem aci una din cele mai bune lucrări: autoportretul, în care pictorul se înfăţişează într'o poză romantică, admirabil compusă în culoare şi abil desenată.

E cea mai bună recomandare ce-şi putea face meşteşugului său rafinat de portretist.

S. I.

CITIŢI
CELEBRUL ROMAN
MI-E FOAME
de Georg Fink
Editura „Adeverul" Preţul 80 lei

Portrete literare

Demostene Botez

Orice poezie adevărată este rezultatul unui conflict. E un conflict între poet şi viaţă, care, deobicei, nu s'a putut resolvi în viaţa reală şi care îşi găseşte satisfacţia în închipuire. Din această pricină rare sunt poeziile care să exprime o stare de euforie şi de fericire întâmplată în realitate. Cele câteva poeme care strălucesc etern peste literatura universală sunt triste. Vorbim bine înţeles de poemele-confesiuni, adică de ceiace obişnuit se numeşte poezie lirică. Trist e şi sonetul către Elena al lui Ronsard: „Quand vous serez bien vieille, au soir, à la chandelle...", trist „Souvenir" al lui Musset şi triste cele mai frumoase versuri din Vigny, din Heine, din Baudelaire, din Verlaine, din Apollinaire, din Eminescu, din Rilke. Numai Verhaeren a isbutit în „Les heures claires" să cânte, fără nici o melancolie, fericirea. E un caz rar, aproape unic. Fericirea, în poezie, e stearpă, fără niciun randament, inutilizabilă. Zugrăvirea ei e plicticoasă. Oamenii fericiţi şi mulţumiţi de sine nu sunt niciodată interesanţi. Goethe însuşi (despre a cărui mulţumire de sine s'au spus atâtea inepţii admirative şi calomnioase) mărturisea la bătrâneţe că n'a avut în viaţa lui mai mult de trei săptămâni de adevărată fericire. Şi să ne grăbim să spunem că este într'adevăr mult, enorm de mult.

In una din poeziile lui cele mai patetice, Demostene Botez exprimă această goană după fericire şi această neîncredere în fericire care stă la baza întregii noastre vieţi sufleteşti. Poezia aceasta este şi una din cele mai triste ale lui Demostene Botez — şi una din cele mai pline de adevăr general omenesc. Este în acelaş timp tipică pentru felul de a simţi al acestui poet al neliniştei şi al nemulţumirii de sine.

Nemulţumire de sine, nu de alţii. Demostene Botez nu este un pesimist, un om pentru care viaţa şi omenirea n'au nici un sens, sau au un sens rău şi urât. Tristeţea lui nu isvorăşte, ca la Eminescu, dintr'o atitudine meditată şi dintr'o durere cugetată şi confirmată de o filosofie. Este numai o aplecare naturală cătră tot ce e singuratic, pustiu, penibil. Este o dragoste dureroasă pentru ceiace înfiorează sufletul şi îl nelinişteşte. Simţi că poetul îşi iubeşte melancolia şi îşi cultivă cu îngrijire tristeţa. Şi bănueşti că el ar fi oricând gata să spună împreună cu Baudelaire:

> ...nous alimentons nos aimables remords,
> Comme les mendiants nourrissent leur vermine.

Dar să nu împingem analogia prea departe. Poezia lui Demostene Botez nu este nici atât de chinuită, nici atât de turbure. Materialul ei e mai limitat şi tonul mult mai blând. Melancolia din versurile lui Demostene Botez e o melancolie blajină şi domoală. E o melancolie agreabilă, câteodată chiar confortabilă, şi pentru poet şi pentru cetitor.

Ceiace o face agreabilă (vorbim de melancolie ca şi de poezie: în realitate sunt amândouă, la Demostene Botez, inseparabile) — ceiace constituie farmecul versurilor din „Floarea Pământului" din „Povestea Omului", din „Zilele Vieţii", este o delicioasă, o minunată spontaneitate. Demostene Botez îşi scrie versurile aşa cum ar sta de vorbă, fără nici o sforţare, limpede, curgător, fără retuşări laborioase, fără altă preocupare decât aceea de a spune cât mai just ceiace îi stă în inimă...

> Ich singe wie der Vogel singt...

Gândirea în imagini (care în proză este un simplu accesoriu, dar care în vers este o condiţie vitală) este pentru Demostene Botez o necesitate şi o funcţiune naturală. Poezia este în primul rând exagerare. Poetul deformează realitatea şi o transformă, cu ajutorul imaginilor, exagerându-i, în mic sau în mare, proporţiile. Demostene Botez este dispus întotdeauna să exagereze în mare şi în diform. Această înclinare îi dă prilej să scrie stihuri foarte frumoase:

> Parc'am rămas eu singur pe pământ.
> In cer, ca'ntr'o clopotniţă uitată,
> E-un clopot greu care-a uitat să bată,
> Cu funia purtată 'n nori de vânt.

De multe ori, însă, impresia aceasta de pustiu se umanizează, limitându-se. Şi acesta credem că este accentul cel mai adevărat al lui Demostene Botez, şi cel mai adânc·

> La geamul odăiţei prietenului meu,
> De când s'a dus şi nu se ştie unde,
> Stau stolurile trase 'n jos mereu,
> Şi după ele cineva s'ascunde...
> Presimt atât că dincolo de stoluri
> Urâtul stă acum stingher prin golur
> Şi în dulapu 'nchis ce-a mai rămas
> Tăcerea stă cum ar fi stat un ceas...

Sunt câteva motive care apar mereu în poezia lui Demostene Botez. Unul din ele, şi care îl caracterizează în deosebi, este acela al duminicilor. Demostene Botez a notat cel dintâi ciudata şi imensa tristeţă a duminicilor la oraş. Duminicile cu caterinci şi flaşnete, cu grădini publice prăfuite şi asudate, cu slujnice şi soldaţi, cu norod spilcuit pe străzi, duminici care se sfârşesc totdeauna prea repede pentru cei care le aşteaptă şase zile pe săptămână şi toarnă'n suflet o nesfârşită plictiseală poetului nostalgic şi nemulţumit. La Demostene Botez această tristeţă a duminicilor la oraş, isvorăşte dintr'un substrat mai adânc. Ea se leagă cu o chinuitoare nostalgie după o copilărie petrecută la ţară, după duminici de vară trăite în natură, — nostalgie care circulă mereu, dureroasă, dealungul întregii lui opere poetice şi care înfăţişează alt leit-motiv al cântecelor lui.

In vremea din urmă Demostene Botez pare să-şi fi găsit un paliativ (poate chiar un leac) pentru această nostalgie. Scrie versuri tot mai rar. In schimb publică impresii de călătorie, colorate, spirituale şi amuzante. Acesta e aspectul lui de prozator. Deşi interesant, acest aspect nu va ajunge totuş să ni-l facă uitat pe poetul neliniştei şi al duminicilor triste, al desrădăcinării şi al neîncrederii în fericire, poetul melancoliilor blânde de odinioară, din vremea când venea să bată

> La geamul odăiţei prietenului lui...

AL. A. PHILIPPIDE

Albert Préjean

Familiaritatea celui mai umil gazetar român cu cea mai celebră vedetă franceză, ar dovedi — desigur şi cel puţin — o prezumpţie vinovată. Cu toate astea, nu pentru a desvălui o intimitate subită între noi doui — ceeace în realitate nu poate exista încă, — ci pentru buna lui caracterizare, voiu spune că d. Albert Préjean, care ni-a vizitat zilele trecute, e mai puţin Préjean şi mai mult Albert.

Mărunt de statură, dar bine legat, cu ochi vioi, vioi la vorbă şi gest, Albert Préjean e un parizian prin excelenţă. Adică nu parizianul din protipendadă, tras prin inel, cu mustaţa subţire, artificios şi excesiv de civilizat. Ci parizianul de origină umilă, parizianul popular, care ştie să treacă de-asupra clasei sale. Acel parizian degajat, franc, spiritual, bun amic, bun tovarăş de petreceri.

Albert Préjean este ilustrarea perfectă a ceeace se numeşte *copain* la Paris. De-aceea este mai mult Albert decât Préjean. Şi deaceea mi se părea mai firesc că d. Robert Hakim, de la casa Osso, care-l însoţia, îl chema pur şi simplu „Albert“, şi-mi suna fals acel „Monsieur Préjean“ al meu.

Iată cum, din capul locului, m'am convins că d. Préjean e un adevărat „copain“.

In hall la Athénée Palace, pe o canapea şi lângă un pian de concert, d-sa începe prin a grăi următoarele, înnainte de-a spune altceva:

— Să bem ceva, prieteni! Vorbim mai bine când bem mai mult.

Şi se iveşte un „embarras de choix“: vin ori bere?

Pour Adevĕrul literar
en amicalement
A. Préjean
Bucarest 4-1932

— Bere! spune cu bucurie copilărească Albert Préjean.

Dintr'o dată, faptul că acest parizian sănătos, sportiv, sentimental şi lucid iubeşte băutura, despre care ştie că-i rodnică sămânţă de palavre, ne desvălue virtutea de comunicaţie şi simpatie a temperamentului său. In Albert Préjean trăesc, cu parfumul amintirii, „chefuri care au murit de mult“ cum spune un poet român.

Albert Préjean nu e un cântăreţ de forţă; este însă un admirabil şansonetist, cald şi unduios în glas. Jocul lui, plin de discreţie, este căptuşit cu duioşii. Acele duioşii de care e capabilă o inimă încercată de băiat care s'a luptat cu viaţa.

Viaţa lui Albert Préjean?

Ni-a istorisit-o simplu, cu căldură.

— Tata a fost un negustor de maşini agricole. Şi eu, în afară de calitatea de-a fi băiatul lui, nu eram nimic. După războiu, nici tata n'a mai fost nimic. In schimb eu am început să fiu ceva. Acest „ceva“ înseamnă că devenisem prietenul lui Georges Carpentier, şampionul la box. Eram veşnic lângă el, alături de ring, uneori pe ring chiar şi mă agitam ca şi când era vorba de propriul meu succes. Ştiu că mărturisind această pasiune pentru box, voiu atenua întrucâtva simpatia doamnelor care mă urmăresc pe ecran. Intr'adevăr, s'ar părea că sunt în contrazicere şansonetele mele melancolice, calde, cu arta de-a boxa. Dar mi s'ar face o nedreptate. Să ştiţi că şi boxerii au inimă, de multe ori bună, şi sunt sentimentali şi ştiu să facă dragoste. Eu, de-o pildă. Boxez şi sunt veşnic amorezat.

„Iţi mărturisesc că e o adevărată fericire să te simţi sănătos şi puternic, să ştii că n'ai nevoe de ajutorul altuia ca să-ţi apere, când eşti în grea primejdie, sentimentele tale. Adevărul e că profesionist n'am fost niciodată. Nici nu m'am gândit vreodată să fiu aşa ceva. Cum nu m'am gândit să ajung vedetă.

— *A propos*, cum s'a întâmplat?

— Simplu. Pe negândite. Pe întâmplate. M'a dus un prietin în studio. Şi mi-a plăcut atmosfera, ca ceva nou şi bizar. Agitaţia, munca, voluptatea de-a apărea pe ecran — mă atrăgeau desigur, dar în chip intim, fără s'o mărturisesc cuiva, abia mărturisindu-mi-o mie.

„Cum se ştia despre mine că sunt un sportiv încercat, mi se oferi un angajament. Era nevoe de un om care să se zvârle în apă, să escaladeze ziduri, să sară pe ferestre, atunci când un interpret dintr'un film trebuia s'o facă şi nu putea. La început eram amuzat. Eram amuzat şi de suma pe care o primeam pentru treaba asta. Dar în cele din urmă încercai o profundă tristeţe să mă ştiu o simplă unealtă — folositoare, mă rog — dar totdeauna în imposibilitate de-a interpreta eu, aşa cum mă pricepeam şi simţiam, un rol personal după calapodul meu.

„Iar întâmplarea face ca acest deziderat intim să fie realizat pe negândite. René Clair, actualul mare regisor francez, care pe vremea aceea era, ca şi mine, mai nimic, avu ideea să facă un film şi să solicite concursul meu. I l'am dat. Şi a ieşit *Paris qui dort*, care a fost un dublu triumf: al lui şi-al meu.

„Când de la filmul mut s'a trecut la cel sonor şi vorbitor, am trecut prin emoţii pe care nu le doresc nici celui mai bun amic al meu. M'am descurcat, Dumnezeu ştie cum. Din nou cu ajutorul binefăcător al întâmplării. Primul meu regisor, care m'a lansat în filmul mut, avea să debuteze în filmul sonor prilejuindu-mi mie însumi noul debut. René Clair a făcut cu mine *Sous les toits de Paris*.

„Şi de-atunci, au curs filmele şi — fără orgoliu, fără minciună — succesele“.

— D-le Préjean, sunteţi un parizian de rasă, adică unul care puteţi intra la „Cardinal“ ca şi la „Lapin à Gille“. Cunoaştem farmecele Parisului pentru noi, străinii. Dar pentru dv., în ce constau aceste farmece?

— Vezi d-ta, ca oraş, Parisul n'are farmece deosebite pentru noi. Sau noi nu le băgăm de seamă. Dar există colţuri în Paris, care înseamnă tinereţe, amintire, dragoste, prietenie. Iubim aceste colţuri, aceste străzi şi uliţi care ne poartă pe apa amintirii înapoi şi ne scot la iveală întâmplările dragi ale trecutului.

„Există în Paris locuri pe care d-ta le poţi cunoaşte mai bine decât mine, cum ar fi aici la Bucureşti locuri pe care eu cât stau aici, le-am băgat de seamă, şi d-ta nu, fiindcă nu te-au interesat. Dar Parisul pentru mine e copilăria mea, prima mea dragoste, preferinţele mele, lupta mea cu viaţa.

După ce a deschis cartea amintirii despre Paris, d. Préjean a cerut un pianist şi fără mofturi de vedetă, ni-a cântat: *Sous les toits de Paris, J'ai chanté mon amour à Jeanette.*

Cântece cu nimic înăuntru. Un nimic care înseamnă totuşi poezia frivolă şi simpatică, plină de sentimentalitate şi humor, a parizianului oarecum hai-hui şi nostalgic.

L. SEBASTIAN

Din Literatura Chineză

Inscripţie pe locuinţa unui prieten care-a murit

Lucrurile rămân, omul trece; n'o să ne mai revedem.

In curtea pustie îmi priponesc calul, durerea mă copleşeşte. In faţa ferestrei, copăceii de bambu înverziţi cresc pe-un pământ părăsit. Munţii de azur, în faţa porţii, sunt ca şi-odinioară.

Cu tristeţe contemplu acest cer de toamnă sub care se-aude căderea frunzelor, şi sălciile noduroase şi desfrunzite în care se-odihnesc bufniţele.

Lacrimile îmi curg şi mă gândesc la tine, plecat pentru totdeauna ca apa care fuge spre Est. De ce oare, în fiecare an, mai înfloresc aceste flori?

Bâtlanul

Marele fulg de zăpadă care s'a lăsat pe lacul albastru, e un bâtlan.

Acum, nemişcat pe bancul de nisip, bâtlanul alb priveşte Iarna.

Mânăstirea

Cu prima aurora pătrund în antica pagodă. Soarele, răsărind, străluceşte în vârful arborilor. Numai pe cărări întortochiate poţi s'ajungi în acest loc retras, în care chiliile călugărilor sunt ascunse de năvala florilor şi de-o grămadă de arbori seculari.

Zilele la munte sunt plăcute păsărelelor. Oglinda limpede a lacului simbolizează inima slujitorilor. Nici unul din sgomotele lumii n'ajunge în aceste locuri, în care se'nalţă sunetul clopotului şi-al tăbliţelor de piatră sonoră.

Unei dănţuitoare a palatului

Mânicile ei de mătase răspândesc în aer un veşnic parfum. Parcă e un lotus roşu legănându-se mlădios în ceaţa de toamnă, — un nor uşor dus de vânt pe vârful unui munte, — o tânără salcie abia atingând apa lacului, pentru întâia dată.

Fidelitate

Pe apele adânci ale fluviului Wu, sboară păsările Yuan-Yang [1]). Casele noastre, despărţite de apă, se privesc faţă 'n faţă. La cincisprezece ani ţi-am fost promisă, dar moartea părinţilor mei m'a izbit pe neaşteptate. Cu mare greutate au trecut doi ani bisextili, şi iată că a sosit clipa căsătoriei noastre.

Singură

Am tras grelele draperii ca s'admir luna strălucitoare şi m'am aplecat pe balustradă, cu vântul de Vest în faţă.

Sorb adierea nopţei îmbibată de parfumurile tulburătoare ale toamnei.

Jadul trandafiriu al fluviului cotropeşte la orizont jadul verde al vidului. Greerii cântă în iarbă, iar în fundul cel mai îndepărtat al cerului, răsună ţipetele berzelor nevăzute.

Amintirile vremilor apuse năvălesc în stoluri nenumărate. Şi astăseară, nu-i nimeni lângă mine ca să-i împărtăşesc gândurile.

Trad. de AL. T. STAMATIAD

1) Simbolul fidelităţei conjugale.

Cronica Şahului

VALERIU ONIŢIU

Născut la 8 Aprilie 1872, marele nostru problemist Valeriu Onitiu împlineşte vârsta de 60 de ani.

Valeriu Oniţiu

Stabifit la Sibiu, V. Oniţiu a fost în tinereţe unul din cei mai buni jucători de şah ai Ardealului. S'a dedicat însă de mult timp problemelor de şah. A compus vre-o 450 de probleme dintre care foarte multe au fost premiate la diferite concursuri internaţionale. In ultimul timp s'a consacrat mai cu seamă problemelor feerice, de care se ocupă şi acuma cu un deosebit succes.

Publicăm mai jos una din problemele sale premiate.

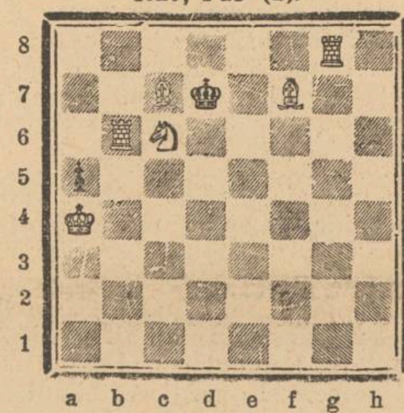
PROBLEMA No. 446

de **V. Oniţiu**, Sibiu

(„Pesti Naplo“ 1904).

Negru :

Rd7, Pa5 (2).

Alb :

Ra4, Tb6 şi g8, Cc6, Nc7 şi f7 (6).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 447

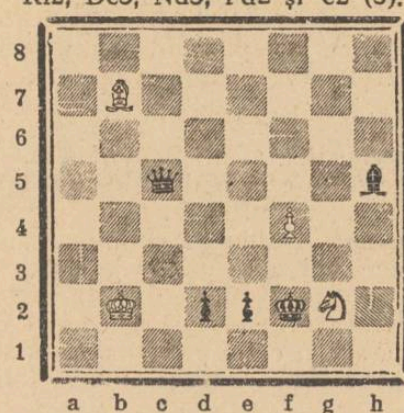
de **dr. L. Lazarus**, Cernăuţi

— dedicată d-lui V. Oniţiu —

(inedită)

Negru :

Rf2, Dc5, Nd5, Pd2 şi é2 (5).

Alb ;

Rb2, Cg2, Nb7, Pf4 (4).

Mat ajutor în 3 mutări.

Gemen : Nh5 la d1.

Negrul trage întâi.

PROBLEMA No. 448

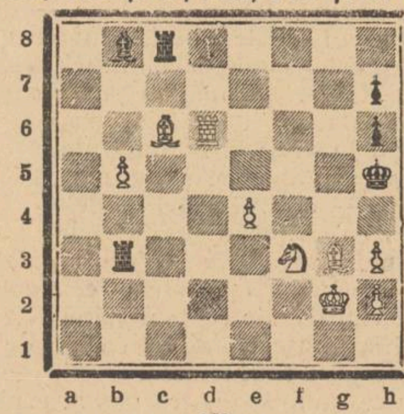
de **Alex. Nagy**, Bucureşti

— dedicată cu respectuoase omagii d-lui V. Oniţiu —

(inedită)

Negru :

Rh5, Tb3 şi c8, Nb8, Ph6 şi h7 (6),

Alb :

Rg2, Td6, Cf3, Nc6 şi g3, Pb5, é4, h2 şi h3 (9).

Mat maximal invers în 5 mutări.

Se cere ca alb să joace astfel ca negru, făcând cele mai lungi mişcări, să dea mat în 5 mutărt.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozităţi

Documente matematice de 4000 ani

Dacă s'au cunoscut în amănunţimi cercetările matematice ale Grecilor, în schimb, cele ale popoarelor care i-au precedat în cultură: Egipteni şi Assiro-Babilonieni au rămas multă vreme ascunse.

La 1858, englezul Rhind găsi la Luxor un papirus, a cărui traducere şi interpretare s'a căutat multă vreme şi s'a făcut, în mod desăvârşit, la 1929, de profesorii Chace, Bull şi Maunig dela Brown-University. Papyrus-ul, a cărui dată probabilă, fixată de egiptologi, este anul 1800 înainte de Hristos, e păstrat la British Museum — afară de câteva fragmente smulse şi regăsite apoi în proprietatea „Societăţii de istorie” din New-York — şi conţine o tabelă de transformare a fracţiilor în fracţiuni fundamentale, adică având numărătorul unu, şi soluţia a vreo 80 de probleme de aritmetică, algebră şi geometrie, care ne permit să cunoaştem technica matematică a Egiptenilor.

Un al doilea papyrus, mai important, a fost găsit tot la Luxor de către profesorul rus Golenişev şi se află astăzi în proprietatea muzeului de Belle-Arte din Moscova. A fost tradus în nemţeşte şi comentat, la 1930, de prof. Struve şi Turaioff. Data probabilă a sa e anul 2000 în. d. H. Conţine soluţiile a 25 probleme.

Partea cea mai importantă a ambelor papyrusuri o formează, fără îndoială, problemele. Majoritatea lor, rezolvite prin metodele noastre, ar conduce la ecuaţii de gradul I. Egiptenii nu cunoşteau metodele algebrice, dar distanţa dela acestea la metodele lor aritmetice nu este atât de mare. In orice caz, e un rudiment de algebră, mai mult de natură artistică. Scribul întrebuinţează două culori: negrul şi roşul, iar necunoscuta, indicată cu un nume special: Kan, este reprezentată ieroglific printr'o pasăre ibis, cu ciocul în pământ. Semnele *plus* şi *minus* sunt înfăţişate prin nişte picioare sau bastoane, îndreptate spre stânga sau dreapta şi semnul *egal* printr'un cărăbuş.

Natura problemelor e variată. Aşa, de pildă, se cere să se găsească un număr, care adunat cu cincimea sa, să dea 21. Egipteanul o rezolvă, presupunând necunoscuta egală cu 5. Acest număr, adunat cu cincimea sa, dă 6.

Or, 6, înmulţit cu $3\frac{1}{2}$ ne dă 21; deci numărul căutat va fi $5 \times 3\frac{1}{2} = 17\frac{1}{2}$.

Alte probleme ne arată că aveau noţiunea progresiunilor aritmetice şi geometrice.

Tot aşa de interesante sunt problemele de geometrie, majoritatea privind calculul ariilor şi volumelor. E curios faptul că multe din aceste calcule sunt făcute prin formule empirice şi ne dau, totuşi, rezultate foarte apropiate de formulele precise de azi. Aşa, pentru a afla suprafaţa cercului, înmulţeau pătratul razei prin pătratul fracţiei 16/9, care dă valoarea 3,16, destul de apropiată de Pi. Nu se cunoaşte cum au ajuns la această valoare.

Multe sunt probleme practice: aşa, aflarea volumului unui trunchiu de piramidă sau a suprafeţei unei cupole emisferice.

E cert că aceste soluţiuni erau cerute de nevoi arhitectonice.

Aceste câteva date ne arată că, odată cu progresul cercetărilor pentru desgroparea civilizaţiilor trecute, istoricul matematicilor va trebui să scrie capitole noui şi interesante asupra originilor algebrei şi geometriei.

„Aş vrea să ştiu”

G. RIVAN-Loco

Ce se înţelege prin etiologie?

Etiologia — termen derivat din două cuvinte greceşti, care însemnează respectiv cauză şi ştiinţă — se întrebuinţează în general pentru a desemna un studiu al cauzelor, fiind utilizat în special în medicină, unde se referă la analiza cauzelor diferitelor boale.

In acest sens, etiologia medicală se ocupă de cauzele interne, externe, depărtate sau apropiate ale unei anumite maladii. Studiul etiologic se mărgineşte în realitate la determinarea antecedentelor invariabile, fără a se preocupa de natura cauzelor în înţelesul riguros al cuvântului.

M. ROŞCATU-Ploeşti

Care e adevăratul înţeles al cuvântului intuiţie?

Intuiţia reprezintă facultatea cunoaşterii imediate, prin simpla vedere *(intueri* = a privi), spre deosebire de cunoaşterea obţinută cu ajutorul raţionamentului (cunoştiinţa *discursivă).* Platon întrebuinţează acest cuvânt în sensul unei cunoaşteri directe a „ideilor” tip — substratul sistemului său filosofic — adică, un soi de cunoştiinţă *a priori.*

La Kant intuiţia reprezintă o percepţie şi poate fi de două feluri: *intuiţia empirică* (vederea unui obiect oarecare d. ex.) şi *intuiţia pură:* percepţia timpului şi a spaţiului.

Kant tăgădueşte categoric existenţa unei intuiţii intelectuale, capabilă — după cum admite Schelling — de a prinde idealul şi realul în identitatea lor fundamentală.

In filosofia lui Bergson intuiţia joacă deasemenea un rol esenţial, fiind considerată ca instrumentul cel mai adecvat al cunoaşterii reale.

UN CITITOR-Giurgiu

Teoria precede practica în ştiinţă sau invers?

Nu există o regulă generală în această direcţie.

Istoria descoperirilor şi invenţiunilor ştiinţifice ne arată cazuri când teoria conduce la o realizare, căreia i se găsesc în urmă numeroase aplicaţii practice sau dimpotrivă, cazuri, când necesitatea unei soluţionări practice imediate conduce prin inducţiune la ipoteze şi teorii generale.

In prima categorie putem plasa de ex. descoperirea inducţiei electrice, care abia ulterior s'a dovedit că e baza tuturor aplicaţiilor electrotechnice. Deasemenea, descoperirea undelor hertziene care abia mai târziu a condus la realizarea telegrafiei fără fir.

In a doua categorie intră genul invenţiunilor lui Edison, şi în general, realizările technicei moderne care urmăresc întotdeauna o problemă practică imediată, a cărei soluţiune poate deveni uneori însă punctul de plecare al unor consideraţiuni teoretice generale. Realizările amatorilor în domeniul radiotechnicei — în special, direcţia undelor scurte — sunt un exemplu caracteristic al devansării teoriei prin practică.

Cărţi şi Reviste

CONST. KIRIŢESCU: Autonomia învăţământului

D. Constantin Kiriţescu a condus multă vreme destinele învăţământului nostru secundar, cu o competinţă şi un interes, mulţumită cărora această ramură a şcoalei şi-a clădit o temelie trainică şi şi-a câştigat un prestigiu de invidiat. Şi astăzi, dupăce d. Kiriţescu a trecut în fruntea altui serviciu din Ministerul Instrucţiunii, directivele d-sale continuă să stăpânească mecanismul atât de complicat al şcoalei secundare. Am putea chiar spune că d. Kiriţescu „a făcut şcoală", strângând în jurul d-sale o mână de oameni însufleţiţi de aceleaşi bune intenţiuni şi nutrind aceleaşi concepţii despre rosturile unei instituţiuni de soarta căreia e legat, în bună parte, viitorul ţării.

Raporturile ce există între cele trei grade de învăţământ l-au pus pe d. Kiriţescu în situaţia de a pătrunde în aceiaşi măsură chestiunile ce privesc învăţământul primar şi pe cel superior. Câte probleme ale şcoalei noastre primare n'au fost soluţionate în chip strălucit graţie luminilor d-sale! Astăzi, când d. Kiriţescu conduce la acelaşi departament serviciul învăţământului superior, avem prilejul să constatăm că şi acest domeniu îi e familiar. Prilejul ni l-a oferit o conferinţă ţinută la Institutul Pedagogic Român apărută de curând — într'o formă amplificată — în broşură.

D. Kiriţescu desvoltă în această lucrare o problemă fundamentală a învăţământului universitar: *autonomia.*

Autonomia învăţământului universitar este la noi o problemă de vie actualitate, fiindcă ea preocupă în momentul de faţă parlamentul ţării. Cercetarea obiectivă şi bogat documentată a d-lui Kiriţescu e deci binevenită atât prin importanţa ei generală, cât şi prin interesul ei actual.

Lucrarea d-lui Kiriţescu începe cu o prezentare a raporturilor între stat şi cultură. Instituţiile de cultură, — scrie d-sa, — au nevoie de un cadru în care să se desvolte şi să-şi valorifice acţiunea lor: cadru material şi cadru social. Cine zice *cultură* presupune totdeodată existenţa unui mediu prielnic pentru creaţiunea ştiinţifică, mijloace de investigaţie, mijloace de propagare. Datoria societăţii e, mai întâi, să înlesnească cercetarea adevărului şi propăşirea ştiinţei sub feluritele ei aspecte, susţinând pe cei ce s'au închinat acestei înalte misiuni şi punându-le la dispoziţie mijloacele necesare investigaţiilor; şi apoi, să înlesnească propagarea ştiinţei în masa omenirii.

Multă vreme, iniţiativa particulară a împlinit această funcţiune socială; *şcoala* e, la origine, opera ei. S'a ivit însă o putere organizată care s'a proclamat tutoare a şcoalei: biserica ori cetatea, sub diferitele ei forme. Această tutelă s'a legitimat, în formă, prin nevoia şcoalei de a i se asigura mijloacele materiale; în realitate, ea îşi găseşte justificarea în trebuinţa autorităţii de a-şi întări puterea, creând între administraţii săi o stare de spirit favorabilă ei.

Din moment ce statul a început să se ocupe de instrucţie şi educaţie, el a luat asupră-şi o sumă de îndatoriri, — cum ar fi de exemplu instrucţia săracilor şi a orfanilor, — dar şi o serie de drepturi. Statul fiind un gerant al interesului obştesc, el are, fireşte, dreptul de a se îngriji ca educaţia cetăţenilor să nu se îndeplinească într'un spirit ostil aşezământului pe care îl reprezintă. Aşa bunăoară, asupra învăţământului secundar controlul statului se exercită cu o deosebită vigilenţă; programele lui sunt programe de stat, iar acesta merge cu grija până a fixa şi împărţirea materiei de învăţământ în felioare de dimensiuni fixe şi a măsura matematiceşte ceasurile şi minutele în care poate fi mestecată fiecare felioară.

In treacăt, d. Kiriţescu relevă câteva din criticele ce se aduc organizării învăţământului secundar şi pledează pentru o autonomie a şcolarului. Să se ţină seama de individualitatea copilului, să i se cultive spiritul de iniţiativă şi simţul critic, să se lase liberă dezvoltarea facultăţilor lui sănătoase şi să i se facă educaţia solidarităţii cetăţeneşti.

Altul e aspectul autonomiei aplicate în învăţământul superior. Pe când în învăţământul secundar se tinde către o autonomie pedagogică, universitatea reclamă o autonomie ştiinţifică şi o autonomie de organizaţie.

Autonomia universitară ar consta în drepturile următoare:

1. Dreptul de a-şi da o organizaţie lăuntrică, alegând şi grupând după proprie chibzuială materiile de învăţământ şi constituindu-le în unităţi de predare (catedre ş. a.).

2. „Libertatea academică" a cercetării ştiinţifice şi a predării cursurilor.

3. Recrutarea personalului didactic şi ajutător, fără nici o imixtiune din afară.

4. Administrarea interioară prin propriile organe.

5. Controlul activităţii şcolare şi controlul disciplinar, atât în ce priveşte corpul didactic cât şi al studenţilor, prin organele universitare.

6. Alcătuirea proprie a bugetului şi aplicarea lui.

Astfel înţeleasă autonomia universitară ar fi — după părerea unora — îndreptăţită de natura şi calitatea instituţiei, de rolul pe care-l are în angrenajul statului.

D. Kiriţescu socoteşte însă că această autonomie trebue redusă în limitele adevăratelor interese ale universităţii şi în conformitate cu principiile democratice care stau la temelia statului. Pentru aceasta, d-sa face mai întâi o prezentare a felului cum sunt organizate universităţile străine.

Autonomia universităţilor are două obârşii: una tradiţionalistă, a doua raţionalistă.

Unele universităţi au fost înfiinţate din iniţiative în afara statului, cele mai deseori de biserică; şi-au administrat singure averile şi n'au primit în sânul lor decât pe cine au crezut ele de cuviinţă. Independenţa faţă de puterile constituite ale statului le-a creat o situaţie privilegiată, de care au beneficiat până în secolul al XIX-lea. Multe din ele s'au apropiat apoi de stat şi n'au păstrat decât o parte din caracterele vechii autonomii. Această tradiţie stă la baza autonomiei multor universităţi.

Autonomia universităţii s'a impus însă judecăţii noastre şi prin logica faptelor. Universitatea este, prin definiţie, templul celei mai înalte intelectualităţi. Este deci firesc să se acorde profesorilor atâta credit, încât să fie consideraţi capabili a-şi organiza şi a-şi conduce singuri instituţia.

Actuala autonomie a universităţii prezintă în diferitele ţări, pe lângă un fond principal comun, aspecte de detaliu variate. Scoţând din domeniul comparaţiei universităţile americane, la care organizarea e comercială, d. Kiriţescu subliniază trăsăturile fundamentale ale organizaţiei universităţilor din Anglia, Germania şi Franţa întrucât are legătură cu principiul autonomiei.

In Anglia, învăţământul superior se bucură de o completă autonomie. Un exemplu al libertăţii cu care se organizează universităţile, ni-l dă universitatea din Londra, alcătuită din 70 de instituţii, fiecare cu autonomia ei şi cu anumite restricţiuni în favoarea întregului. Legătura între aceste instituţii o formează numai birourile centrale, un senat comun, compus din 60 de membri şi o instanţă financiară comună. Nu există o autoritate centrală de stat sub forma unui minister al instrucţiunii.

In Germania, universitatea are vechi tradiţii istorice. Altădată ea trăia cu desăvârşire independentă. Astăzi însă, există o colaborare strânsă între stat şi universitate, colaborare graţie căreia instituţiile de cultură nu cunosc nici o grije materială. Un funcţionar al ministerului, *curatorul*, duce toată administraţia financiară; rectorul nu trebue, în concepţia germană, să fie abătut dela misiunea sa ştiinţifică. Un drept absolut al universităţii e acordarea titlului de „privat-docent"; numirea profesorilor se face însă printr'o colaborare a universităţii cu ministerul, evitându-se astfel impunerea spiritului de clică.

Autonomia universităţii franceze se înfăţişează cu un caracter şi mai restrâns decât al celei germane. Universitatea e instituţie de stat. Statul o finanţează, el creează, schimbă ori desfiinţează catedrele, el numeşte pe profesori, el prevede marile linii ale programelor de învăţământ. Rectorul este un funcţionar permanent numit de minister, astfel că e şi agent al statului pe lângă universitate, şi reprezentant al universităţii faţă de stat. O autoritate neutră, „secţia permanentă a Consiliului superior al Instrucţiei", şi un „Comitet consultativ al învăţământului superior" lărgesc întrucâtva ideea autonomiei universitare.

Trecând la universitatea românească, d. Kiriţescu arată că ideea autonomiei universitare s'a încetăţenit la noi ca şi aiurea. Prin urmare, problema ce trebuie discutată e „până unde trebue să se întindă autonomia, care sunt limitele ei raţionale, utile atât pentru buna funcţionare a instituţiei, cât şi pentru complexul social în care ea se încadrează; care sunt formele pe care autonomia poate să le îmbrace, spre a nu strica echilibrul organic al statului, spre a nu compromite ritmul regulat al funcţionării lui?"

Neavând o tradiţie asemănătoare universităţilor străine, autonomia nu apare la noi ca un imperativ istoric. Universitatea noastră, de dată recentă, e în întregime o creaţiune a statului, care a înfiinţat-o pentru trebuinţele sale. Ea răspunde la două nevoi sociale: întâia este *creaţiunea ştiinţifică*, cealaltă — *pregătirea elementelor de conducere a statului.* Dacă, pentru realizarea întâii funcţiuni, i se poate da universităţii o libertate nelimitată, e necesar un control serios al statului în ceiace priveşte a doua şi cea mai importantă funcţiune.

Acest control se impune şi din alte consideraţiuni. Universitatea, fiind o instituţie de stat, creată de acesta şi întreţinută din banul contribuabilului, nu se poate sustrage controlului acelora care răspund şi politiceşte, şi juridiceşte de actele ei: guvernanţii. *„Este admisibil ca cineva să poarte răspunderea pentru acte la care n'a participat?"* Dar statul mai are şi un interes moral, când e vorba de supravegherea mersului înaltei instituţiuni. Numai el poate să înfrâneze tendinţele — uneori nejustificate — de expansiune a universităţii, apărându-i astfel prestigiul şi menţinând o stare de echilibru între universităţi şi celelalte resorturi ale vieţii de stat.

Singura obiecţiune mai serioasă ce se poate aduce împotriva intervenţiei statului în universitate e următoarea: ministrul, organ politic, poate avea competenţa şi, mai ales, libertatea de conştiinţă, spre a interveni obiectiv în chestiunile de organizare ale universităţii? Dar d. Kiriţescu răspunde că nici hotărârile universităţii nu sunt totdeauna reflexul unor conştiinţe neîntunecate de nici un fel de sentimente ori de interese. „De multe ori intervenţia tutelară a ministrului a fost solicitată chiar din sânul universităţii, spre a se soluţiona chestiuni care, prin jocul combinaţiilor şi rivalităţilor, ajunseseră la un punct mort".

In concluzie, d. Kiriţescu arată că e drept ca universitatea să fie sustrasă dela voinţa autoritativă influenţată de politicianism a guvernelor, dar nu trebuie abandonată în mod exclusiv conducerii de sine, cu abdicarea totală a acelei puteri pe care principiul democratic o consacră ca reprezentantă a voinţei naţiunii. Soluţia e găsirea unui mecanism de colaborare a statului cu universitatea, în felul acelei instituţii neutrale pe care o întâlnim în Franţa. „El va avea misiunea să armonizeze acţiunea universităţilor cu a statului, fiind un organ de provenienţă şi constituire universitară, cu membri în parte aleşi, parte numiţi, care să constitue organul de consultare al ministrului în toate chestiunile privitoare la organizarea şi controlul universităţilor, regulatorul şi coordonatorul autonomiei, în cadrele întregii organizări constituţionale a vieţii noastre de stat".

„Autonomia învăţământului superior trebue întărită cât mai mult în direcţia spirituală. In direcţia organizatorică, ea trebue să se realizeze atât cât e compatibilă cu interesele generale şi solidare ale statului, fără să caute să iasă dintr'însul".

Am arătat aici numai liniile mari ale studiului d-lui Kiriţescu. Aceia care vor să cunoască de-aproape însuşirile de metodă, bogata documentare şi logica impecabilă ce caracterizează lucrarea vor trebui s'o citească în întregime. Pe lângă satisfacţia de a afla rezultatele unei cercetări profunde şi critice, ei vor încerca desfătarea unei lecturi de emoţii literare prin forma expunerii.

J. BYCK

Sincerităţi faţă de un idol

Numărul de pe Martie din „Nouvelle Revue Française" este în întregime închinat lui Goethe. Bogat şi variat, e remarcabil, mai ales, prin abundenţa punctelor de vedere din care e privită opera şi personalitatea lui Goethe. Tonul tuturor articolelor şi studiilor este însă acelaş: admirativ şi entusiast. Fac excepţie două mici articole: „Goethe astăzi" de Denis Saurat şi „Rezerve" de Ramon Fernandez. In amândouă Goethe este considerat cu cumpătată admiraţie şi un onorabil bun simţ. Fanaticii goetheani vor privi, desigur, drept sacrilegii aceste articole. Noi credem, însă, că ele cuprind multe adevăruri şi multe sincerităţi juste. Goethe, ca orice idol, falş sau nu, a fost până astăzi atât de linguşit de nenumăraţii lui comentatori şi atât de tămâiat, încât e util să se ivească din când în când vre-un îndrăzneţ care să deschidă ferestrele templului şi să vânture puţin fumul de tămâie al snobismului.

„Ce rămâne din opera lui Goethe?" — se întreabă, în articolul lui, Denis Saurat. „Rămâne un fel de suflu nemuritor, dar opera însăş e moartă". Totuş Goethe trăeşte mereu pentru noi, prin exemplul lui. „Va rămâne mereu ca un model şi un subiect; oamenii îi vor cerceta mereu opera, pentru a ajunge să priceapă ce fel de om era. Fiecare generaţie va căuta să resolve problema Goethe, problemă care consistă în fond în întrebarea pe care şi-o pune fiecare generaţie: oare ce-ar gândi Goethe despre noi?" Cu o îndrăzneală, poate exagerată, în orice caz de bună credinţă, autorul spune mai departe: „Corpul operei lui Goethe e mort. Trebue să mărturisim că, afară de *Ifigenia* (această *Ifigenie* care e în aceeaş măsură a lui Sofocle, a lui Euripide şi a lui Racine ca şi a lui Goethe) nici o operă de artă nu rămâne din Goethe. *Faust* e inform şi absurd. *Werther* e o prostie. *Hermann şi Dorothea* e o platitudine. Romanele lui Goethe sunt ilizibile: încercaţi. Insă sufletul acestei opere e nemuritor: sub o ciudată formă sporadică. In toate operele lui Goethe, se găsesc, ici şi colo, fraze surprinzătoare şi inepuizabile".

Ramon Fernandez formulează şi el câteva „Rezerve" cu privire la Goethe. Prudent, începe prin a-l găsi pe Goethe „cel mai alunecos dintre oamenii mari şi cel mai greu de mânuit". Şi adaugă imediat: „Să-ţi faci din Goethe o călăuză a vieţii şi mai ales a gândirii, iată un lucru care întrece puterea mea de-a pricepe. Uşor de definit, falş şi greu de cunoscut, lumina lui e cea mai înşelătoare din câte există". Mai departe, după ce arată ca absurdă pretenţia admiratorilor fanatici de a face din Goethe fie un „mare geniu aristocratic", fie un „poet — om de ştiinţă", fie un „umanitarist supra-uman", Ramon Fernandez găseşte că „cei mai aiuriţi dintre toţi sunt aceia care pretind că Goethe e indefinisabil pentrucă este un fel de infinit uman". Nu. Goethe este în primul rând „un mare scriitor, adică un om admirabil dotat ca să traducă în vorbe orice".

Ramon Fernandez exprimă aici ceeace spunea odinioară Emerson despre Goethe când îl considera ca tipul desăvârşit al Scriitorului. Aceasta ni se pare, într'adevăr, una din cele mai juste definiţii ale lui Goethe. De asta credem că Fernandez are dreptate când închee: „Nu-l atac pe Goethe ci pe sectarii lui, care-l amestecă în toate sosurile şi care vor să-l utilizeze pentru toate scopurile. Dar Goethe, dintre toate geniile, mi se pare tocmai cel mai puţin utilizabil. El s'a desvoltat, s'a găsit pe el însuş şi s'a cucerit pe el însuş în nişte condiţii şi nişte împrejurări care nu mai au nici o măsură comună cu condiţiile şi împrejurările timpului nostru. Europeanismul lui era fondat pe o comunitate istorică şi intelectuală tot aşa de perimată ca şi catolicitatea Evului Mediu. Idealul lui de cultură e astăzi desrădăcinat. Seninătatea lui este rodul unor sacrificii incompatibile cu sentimentele noastre etice. Goethe este supravieţuitorul cadrului istoric şi moral care l-a susţinut, şi acest lucru este deja enorm. Inutilizabil ca doctrină şi chiar într'o anumită măsură intelectualiceşte, el a lăsat totuş comori de experienţă care nu se pot compara decât cu ale lui Napoleon. Şi mai este ceva: cântecul lui rămâne mereu. La cea dintâi solicitare acest cântec răsună, inutil şi aproape sfânt".

Iată câteva aprecieri care, fără îndoială, stau neexprimate pe buzele multora. Este adevărat că astăzi Goethe nu mai este citit, că romanele lui sunt sterpe şi lipsite de viaţă. Doar poezia lui lirică este încă şi astăzi tânără, proaspătă, vie. Iar cel care are timp şi răbdare va găsi în „Conversaţiile cu Eckermann" şi din când în când, în romanele lui Goethe, multe vorbe înţelepte. Există însă destule antologii ale înţelepciunii lui Goethe pentru ca să mai aibă cineva nevoie să-şi piardă şi timpul şi răbdarea cu citirea operei lui.

Mai rămâne, *Faust*. *Faust* este într'adevăr „inform şi absurd" cum spune, poate prea categoric, Denis Saurat? Mai întâi, epitetul de *inform* nu are ce căuta aici. *Faust* nu este şi nu pretinde să fie tragedie clasică, de o exactitate geometrică. Absurd poate să fie, dar asta nu-l împiedică să fie, totuş, admirabil. *Faust* este poezie, de cea mai curată esenţă, de cea mai înaltă calitate. Dintr'un anume punct de vedere orice poezie este absurdă, şi tocmai această absurditate o face frumoasă. Cu adevărat absurdă este numai aşazisa poezie de idei, invenţie stupidă a unor esteticiani mai mult filosofi decât poeţi. *Faust* este considerat ca poezie de idei. E adevărat şi nu e. *Faust* este, pe jumătate cel puţin, plicticos şi greu citibil, încărcat şi greoi (dovadă, cu excepţia a câtorva pasagii, celebra „Noapte de Walpurgis clasică" din partea doua). *Faust* este astfel tocmai în măsura în care este poezia de idei. In schimb, însă, în cealaltă jumătate, ce nesfârşit şi vrăjit tezaur de imagini şi de gânduri poetice! Ce incomparabil prilej de vis şi de adâncire în contemplaţia pură! Şi, pe alocurea, ce supremă magie a versului!

Faust va trăi mereu faţă de oamenii pentru care această magie există, ca o realitate. Şi acesta este cu siguranţă cel mai frumos omagiu care se poate aduce lui Goethe.

AL. A. PHILIPPIDE

Eminesciane [1)]

Eminescu profesor (1884-1885)

După ce se întoarse din Italia (1884), Eminescu, sdruncinat moralmente de boală, se stabili la Iaşi. Câtava vreme trăi din ajutoarele date cu discreţie de junimişti, dar faptul acesta îl neliniştia, căci se aştepta ca în curând să rămână fără mijloace de existenţă. El ar fi vrut o ocupaţie uşoară, care să nu ceară prea multă încordare intelectuală, ca de pildă aceea de bibliotecar sau de revizor şcolar, funcţii pe care le mai avusese. Din păcate la bibliotecă nu era încă nici un loc vacant iar revizoratul din diferite pricini nu i s'a dat. Eminescu a cerut atunci catedra de istorie la *Şcoala publică de Comerciu şi Finance* din Iaşi, înfiinţată la 1 Septembrie 1880. I s'au oferit însă orele de geografie economică, fapt de care poetul se plânge într'o ştiută scrisoare, deoarece cursul presupunea cunoştinţe statistice şi economice precise, iar mijloace de informaţie Eminescu nu avea. S'ar fi părut după aceea scrisoare şi ţinând seama şi de starea sănătăţii, că Eminescu n'a profesat la Şcoala de comerţ. Cu toate acestea el a funcţionat un întreg an şcolar după cum rezultă din scriptele şcoalei. Este un semn al obişnuitei noastre indiferenţe pentru tot ce priveşte viaţa marilor noştri oameni, că nici unul din colegii de cancelarie ai poetului sau din şcolari n'au găsit cu cale să ne înfăţişeze un aspect al vieţii de profesor la acea şcoală, şi în aceea vreme turbure, a lui Eminescu.

Şcoala se afla atunci în casele „Zalariu", din str. Sf. Vineri 168 şi funcţiona pentru întâia oară cu cinci clase, adică cu curs complect, deoarece începuse cu o singură clasă. D. *Gh. Mitru*, profesor şi fost director al acestei şcoli care există şi astăzi, a publicat lista tuturor profesorilor care s'au perindat la acea şcoală în *Anuarul pe 1922—1923, precedat de un scurt istoric al Şcoalei* (Comerciale elem. de băeţi din Iaşi). Iaşi „Viaţa Românească" (1924). Aci îl vedem trecut şi pe Eminescu şi dl. Mitru ne comunică personal că a controlat prezenţa poetului la post prin semnătura din condică, semnătură pe care însă cei care s'au perindat prin cancelarie au tăiat-o ca amintire. Eminescu aşadar a fost profesor de geografie dela 1 Octomvrie 1884 până la 1 Septemvrie 1885, înţelegându-se aci şi vacanţa cea mare. Examinând tabloul constatăm că directori în această vreme au fost I. G. Stravolca (1 Oct. 1884—1 Mai 1885) şi B. I Radu (1 Mai 1885—). Colegii i-au fost *V. Arion*, fostul profesor univ. (geografie), *Cornelio Codrescu* (italiană), A. Weitzsecker (italiană) şi probabil tată sau oricum rudă a d-rei Weitzsecker de la şcoala de pictură care a colectat bani pentru poetul bolnav, *Dr. A. A. Bădărău*, fostul om politic, A. Averof (germana), Dr. Thiron (higiena), I. Caracicoveanu (drept), Gh. Roşu (mat.), C. Vişinescu (fizica), Th. Buicliu (caligr.), I. Cotea (româna), N. Dăncescu (germana). La această şcoală au funcţionat de altfel multe personalităţi, printre care *H. Tiktin* şi d-nii *G. Murnu* şi *G. Ibrăileanu.*

Moartea lui Eminescu

Data morţii lui Eminescu este şi ea controversată sau mai bine zis controversabilă, pentru bunul motiv că nu s'a ocupat nimeni de ea. Toate ştirile de prin gazete şi amintirile „martorilor oculari" sunt eronate. După unii Eminescu a murit în ziua de 15 (Joi), după alţii în noaptea dintre 15 şi 16, adică Vineri 16 Iunie dimineaţa. Data cea bună este fără îndoială cea de 15 Iunie, cum s'a scris pe piatra mormântului fiindcă atâta lucru e de crezut că ştiau prietenii. Oricât de slab lucru este actul de deces, el fiind alcătuit în urma unui bilet trimis de dr. Şuţu, este un lucru vrednic de crezare. Eminescu a fost găsit mort în dimineaţa zilei de Joi 15 Iunie şi după un calcul fiziologic, doctorul a stabilit ca moment al decesului ora 3 dimineaţa. Aşa dar Eminescu a murit în noaptea dintre zilele de Miercuri 14 şi Joi 15 Iunie.

Actul de deces stârneşte o lungă ironie. Declararea morţii s'a făcut în ultima zi, la 17 Iunie, la amiază, extrasul fiind necesar pentru înmormântare. Rămăşiţele poetului erau depuse la biserica Sf. Gheorghe-nou, aşa încât cei trimişi pentru această chestiune îl puteau aduce în grabă până la pornirea convoiului. D-rul Şuţu a găsit de cuviinţă să trimită doi servitori ai Spitalului Brâncovenesc, unde se făcuse autopsia cadavrului, cari au declarat moartea d-lui Mihail Eminescu, *poet*, punând apoi pecetea degetelor în loc de semnătură, fiindcă erau neştiutori de carte. Dăm mai jos acest act, copiat deadreptul după registru, şi care constitue un monument de amărăciune şi deriziune.

G. CALINESCU

Regis'ru pentru morţi pe anul 1889 (7).

Primăria Comunei Bucureşti

Oficiul stărei civile

Bellu

Registru starei civile pentru morţi

Ortodox-Roman

Mihail Eminescu de 43 ani poet ne căsătorit	No. 2935 *Din anul una mie opt sute opt deci şi* noua *luna* Iunie *dioa* septe spre dece — *ora* douăspredece *meridiane. — Act de mórte a* D-lui Mihail Eminescu de patru deci şi trei ani, poet, necasatorit, nascut în Comuna Botoseani fiul Decedatului Mihail Eminovici alte amanunte nu sa putut luoa — *decedat* la cinci spre dece corent *ora* trei ante *meridiane, în casa din strada* Municipala *No. 14 Suburbia* Dómna Balasea *Martori au fost:* Dl. Iordache Munteanu *de ani* trei deci *de profesie* servitor, din acel spital *şi* D. Ión Stirbu *de ani* două deci şi cinci *de profesie* servitor *din strada* aceiaşi No. 14 de la acel spital. — *cari au subscris împreuna cu noi acest act dupe ce li s'au cetit,* *Cazul morţii s'a constatat de noi prin doctoru verificator D-lu* Sutzu *care a şi liberat certificatul cu No.* 161 *Făcut de noi* Nicolae Hagi Stoica fiu consiliar *al comunei Bucuresci şi oficiar (sic) de stare civilă.* Martori n'au ştiut subscri. Martori (ss) + I. Munteanu (ss) + I. Stirbu Officiar (ss) H. Stoicafiu

1) Material utilizat în *Viaţa lui Eminescu* ce va apare peste câteva zile.

INSEMNĂRI

Poezia lui Goethe în româneşte

Cu prilejul centenarului morţii lui Goethe d-nii Oscar Walter Cisek şi Ştefan Neniţescu au avut buna idee să adune un mănunchi de traduceri din poeziile lui Goethe într'un volum omagial.

Goethe s'a bucurat de mulţi traducători în ţara noastră. Mai cu seamă înainte de 1900 traducerile din poeziile lui Goethe abundă. Calitatea literară a acestor traduceri este, însă, de o flagrantă inferioritate. Chiar în vremea când, cu Eminescu şi Odobescu, limba noastră literară ajunsese la maturitate, traducerile în româneşte continuau să fie foarte proaste. Traducătorii rămăseseră încă la vechiul principiu de-a traduce cât mai mult şi cât mai repede, principiu care era bun pe vremea lui Heliade, în perioada de formaţiune a literaturii şi a publicului, dar care acum trebuia înlocuit.

Versurile, mai ales, cer o tehnică specială a traducerii. Traducerea ad litteram n'are la versuri nici un sens. Versurile trebuesc transpuse. Trebue găsit un echivalent în limba în care traduci. Şi pentru asta e nevoie de multă dibăcie, dar e nevoie şi de talent. Traducătorul trebue să fie el însuş poet.

Editorii volumului omagial au ales traduceri din poeziile lui Goethe, făcute, cu prilejul centenarului din anul acesta, de poeţi români contemporani (cu excepţia a două poeme: *Prometheu* tradus de Cerna şi *Ucenicul vrăjitor* tradus de St. O. Iosif). Aşa e şi just. Deabia astăzi limba noastră literară e capabilă să se modeleze şi să aibă mlădierea necesară unei bune traduceri în versuri. Mai mult chiar. Versul românesc astăzi a ajuns la o perfecţiune care acum un sfert de secol nici nu putea fi bănuită. Din pricina asta mulţi din poeţii traducători — dacă nu cumva chiar toţi — transpunând în atmosfera actuală a poeziei româneşti au modernizat chiar unele expresii ale lui Goethe. Transpuse din nou în germană, unele versuri ale lui Goethe din traducerile de faţă ar aduce poate aminte de vreun poet german modern şi ar cuprinde accente şi tonuri din Rilke sau Stefan George. In cursul unui secol s'a ajuns astfel la un rezultat admirabil: în limba literară română contemporană lui Goethe, Goethe era intraductibil; astăzi Goethe nu numai că este perfect traductibil în româneşte, dar chiar poate prilejui adevărate transpuneri de artă.

Dovada este acest volum omagial, care reprezintă nu numai o antologie de traduceri a celor mai frumoase poezii ale lui Goethe ci şi o autentică operă de poezie românească originală. — *Al. A. PH.*

Perspicacitatea criticii

Felcerul militar Friedrich Schiller n'avea decât 23 de ani când i s'a reprezentat prima piesă. Prin conţinut şi formă, „Hoţii" rupeau cu tradiţia; au stârnit deci proteste şi critici vehemente. Subiectul era luat dintr'o povestire de Schubert apărută în 1775 într'o revistă germană. Neputându-şi găsi editor, Schiller îşi tipări cartea în 1781 pe propria lui cheltuială, păstrând însă anonimatul ca să nu intre în conflict cu superiorii. Cartea având mare succes, Schiller o prelucră pentru a putea fi reprezentată pe scenă; îi moderă limbajul declamator şi-i mută acţiunea în vremea lui Maximilian I.

Spectacolul a plăcut mult marelui public; cercurile palatine şi criticii o combătură însă cu asprime. „Dacă eram eu în locul lui Dumnezeu şi mă apucam să zidesc lumea — zicea un prinţ domnitor — şi dacă prevedeam atunci că are să scrie Schiller „Hoţii", nu mai cream lumea". Criticii spuneau că piesa nu respectă principiile aristotelice, că-i încărcată cu metafore şi cuprinde o mulţime de absurdităţi, provocând în scenele cele mai grave râsul. Succesul îl atribuiau jocului actorilor, decorurilor, dragostei de poleială falsă, lipsei de cultură, gustului prost şi stupidităţii publicului; recunoşteau însă că numai un geniu putea crea o operă, în care „măreţia se îmbina în chip respingător cu absurdul şi urâţenia".

Găseau scuzabilă tipărirea cărţii, ca a unui fenomen, a unei ciudăţenii literare; dar nu-i puteau justifica reprezentarea pe scenă. Abia după câţiva ani se recunoaşte meritul piesei; Goethe admite că drama lui Schiller e o *operă gigantică:* unii critici o ridică chiar deasupra lui Goetz a lui Goethe, numindu-l pe Schiller „Un Shakespeare german". Cu toată această vâlvă, piesa „Hoţii" s'a jucat la Berlin — până în 1805 când a murit Schiller — numai de 74 de ori; şi asta a fost piesa jucată cel mai mult dintre toate operele lui Schiller.

Cariera lui Eugen d'Albert

Eugen d'Albert, pianistul virtuoz şi compozitorul frumoasei şi melodioasei opere *Tiefland,* a murit de curând la Riga, unde se dusese să obţină divorţul de a şasea soţie. Riga a devenit pentru Europa ceiace este pentru Statele Unite Reno, oraşul divorţurilor accelerate. D'Albert era născut în Anglia din părinţi englezi, dar cum nimeni nu-i profet în ţara lui, s'a supărat din tinereţe pe compatrioţi şi s'a stabilit în Germnia, care a devenit pentru el o patrie adoptivă foarte bună. La 16 ani, profesorii din Londra îl sfătuiseră să se lase de pian şi să se apuce de altceva.

La 17 ani, d'Albert concerta însă în Palatul de Cristal din Londra, obţinând un succes răsunător, în special ca interpret al lui Schumann. Auzindu-l marele dirijor vienez Hans Richter, care se găsea tocmai la Londra, îl aduse în Austria şi-l luă sub scutul lui. Brahms, Liszt şi alţii de talia lor se ocupară de tânărul geniu şi-i dădură în lumea muzicală locul ce i se cuvenea. La vârsta de 30 de ani, d'Albert era dirijorul operei princiare din Weimar, de unde plecă însă repede, desgustat de intrigile camarilei.

Libretul la Tiefland i-a parvenit printr'o simplă întâmplare. O artistă diletantă bogată comandase o piesă lui Rudolf Lothar; d'Albert o găsi aruncată printre hârtiile de pe masa unei săli de aşteptare şi, entuziasmat de subiect, compuse muzica. Nici un director de operă nu avu curajul să monteze această compoziţie prea veristică. In cele din urmă a ajuns totuşi să fie cântată la opera din Praga, sub bagheta lui Leo Blech, cucerind un adevărat triumf.

După oarecari modificări, opera a obţinut succes şi pe celelalte scene mari ale Europei, fiind trecută în repertoriul lor permanent. D'Albert a mai scris şi alte opere, între altele „Ochii morţi", „Taurul din Olivera", „Golem", etc. şi două opere într'un act, mai puţin cunoscute, „Plecarea" şi „Flauto solo", apoi „Soţul împrumutat", „Soţia dăruită", „Sclava din Rhodos" şi numeroase bucăţi de concert, mai ales de muzică de cameră, precum şi un concert de pian cu orchestră, pe care-l cânta el însuşi de predilecţie.

Un poet... nomad

Poetul scandinav *Nis Petersen,* până acum câteva săptămâni necunoscut marelui public, a devenit celebru printr'un roman apărut în editura Prior din Copenhaga sub titlul „Drumul opincarilor" şi în care-şi descrie aventurile din ultimii zece ani.

Petersen a dus în aceşti zece ani viaţa celui mai autentic nomad, printre ţigani, saltimbanci şi vagabonzi. El şi cu tovarăşii lui au trecut astfel prin Finlanda şi Rusia Sovietică, unde n'au fost opriţi de nimeni, deşi ţiganilor nomazi le este interzisă intrarea în Rusia. La început neîncrezători, ţiganii l-au socotit apoi ca pe unul de-ai lor când l-au văzut că doarme îmbrăcat şi nu se spală cu săptămânile. A ajuns astfel la Marea Neagră. De aci a trecut în România în tovărăşia unui francez, care se pretinde descendent al familiei Rotschild şi a cărui înclinare nestăpânită spre viaţa nomadă îl împiedică dela orice activitate regulată.

Petersen s'a întors apoi pe jos în Suedia spre a lua parte la „congresul drumeţilor", unde vreo 300 de „cheminots" au venit să-şi desbată chestiunile „de breaslă" (paşaportul, viza de intrare, aziluri pentru oameni fără adăpost.)

Romanul „Drumul opincarilor", refuzat de mai toţi editorii, a fost în cele din urmă primit de Prior şi a obţinut un mare succes. Cartea va apărea în curând în traducere germană şi franceză. Autorul declară acum că nu mai are motiv să rătăcească pe drumuri: ceiace-l alungase de acasă, fusese sărăcia. Situaţia materială îmbunătăţindu-i-se, poetul îşi va organiza o viaţă tihnită şi confortabilă.

Sinclair propus pentru premiul Nobel

Acum vreo opt ani, Upton Sinclair a publicat cartea sa „Marşul Gâştelor", în care-şi bate joc cu cruzime de profesorii universitari americani. Şi totuşi un mare număr de profesori au adresat acum academiei suedeze o petiţie prin care-l propun pe Sinclair pentru premiul Nobel. Printre cele 770 de semnături de pe petiţie, jumătate sunt americane; la acestea s'au alăturat Einstein, filosoful englez Bertrand Russell, precum şi numeroşi savanţi din Franţa, Anglia, Belgia, Olanda, Rusia, Portugalia, Grecia, Algeria, etc. Sinclair are astăzi 53 de ani. Născut la Baltimore, el şi-a făcut educaţia la New-York. După o tinereţă plină de lipsuri şi muncă supra-omenească, romanul „Jungla" i-a adus în 1906 celebritatea internaţională.

Sinclair a mai scris numeroase pamflete şi monografii politice, sociale şi economice, şi o piesă „Prizonierii", reprezentată în 1928 în America. In curând va apărea o autobiografie, care e aşteptată cu nerăbdare.

Petiţia adresată Academiei suedeze spune: „Upton Sinclair, autorul a vreo 40 de volume cu conţinut divers, este fără îndoială cel mai citit scriitor al timpului nostru. Cărţile lui, traduse în 13 limbi, au influenţat adânc mentalitatea masselor şi opiniile claselor cultivate.

„Considerăm romanele lui Sinclair „Jungla", „Petrol" şi „Boston" ca opere remarcabile ale literaturii moderne, prin clar-viziunea lor în domeniul social, prin sinceritatea şi curajul care se degajează din ele, prin tehnica lor descriptivă foarte originală şi în fine prin vitalitatea şi orientarea nouă pe care au dat-o artei scrisului".

Vittorio Podrecca

La Paris a sosit, cu un bagaj impresionant şi cu numeroşi însoţitori specialişti, un genial trăgător de sfori, anume Vittorio Podrecca. Sforile pe care le trage pun în mişcare câteva zeci de păpuşi, iar bagajul său, în afară de cel pur technic, este alcătuit din humor, tragism, sentimente, viaţă.

Vittorio Podrecca este un director de teatru, teatru de păpuşi, cum sunt atâtea în Italia. Fantezia şi inteligenţa lui Podrecca pune să se mişte pe o scenă miniaturală păpuşi-personaje de opere comice, negri acrobaţi, baletişti şi baletiste, clowni, atleţi, concertişti, care joacă piese serioase, cu o justeţă de ţinută ireproşabilă.

Formaţia nouă *Teatro dei Piccoli* a scriitorului şi criticului italian Podrecca e fructul ingenioasei idei de-a reînvia primitivul teatru de marionete, înălţându-l la gradul de perfecţiune technică pe care-l prezintă regia modernă.

Inconjurat de o falangă de maşinişti, muzicanţi, electricieni, decoratori, Podrecca realizează o ordine sincronică între desfăşurarea acţiunii scenice şi muzica vocală şi instrumentală din culise, aşa încât iluzia artistică este perfectă.

In *La serva padronna,* de-o pildă, cu muzica de Pergolesi, operă de peste 200 de ani, cântul artiştilor din culise coincide atât de precis cu mimica şi jocul „actorilor" de pe scenă, încât nu te mai poţi gândi că ai în faţă câteva scândurele de formă oarecare învelite în carton şi pânză văpsită, ci pe însuşi bătrânul Uberto, amorezat de servitoarea lui cicălitoare, Serpina.

Toată succesiunea de gesturi, de atitudini, de mişcări se datoreşte abilităţii de manipulare a marionetiştilor operatori, subt conducerea lui Vittorio Podrecca.

Din culise, prin banala tragere de sfori (nu pe sfoară), operatorii produc toată desfăşurarea aceasta de graţie şi de voioşie, dar mai ales de perfecţiune artistică.

Ideea nouă a lui Podrecca este nu să dea spectacole special aranjate pentru interpretarea uşoară a micilor săi actori, ci să reprezinte, prin eforturi, piesele mari ale repertoriului universal. Astfel, a jucat cu păpuşi-interprete „Femeea îndărătnică" de Shakespeare. Să nu ne mirăm când vom asista la reprezentarea lui „Hamlet" sau „Quo Vadis".

Turneu de propagandă

Ateneul „Nicolae Iorga" în dorinţa de a propaga şi valorifica elementul creator românesc peste hotarele ţării, a organizat pentru vara acestui an un mare turneu de propagandă românească în Europa şi ţările Americii de Sud.

Turneul va trece prin Veneţia, Verona, Milano, Genova, Nissa, Barcelona, Dakar, Rio de Janeiro, Montevideo, Buenos Aires, Valparaiso, Arika, Canalul de Panama, Cristobal şi se va înapoia în Europa urmând la ducere linia oceanului Atlantic, iar la întoarcere linia oceanului Pacific.

Regina Maria a binevoit să onoreze cu înaltul său patronaj această iniţiativă.

Organizatorii turneului au întocmit următorul proect de program, care se va desfăşura în cadrul unei serate româneşti:

a) O conferinţă despre: pământul, rasa, istoria, industria, comerţul, arta şi literatura României;
b) Un act de teatru românesc;
c) Muzică populară românească (vocală);
d) Lecturi din scriitori români;
e) Un act de teatru istoric românesc;
f) Muzică românească (instrumentală);
g) România pitorească, agricolă şi industrială precum şi prezentarea specificului românesc (proecţiuni cinematografice).

Conferinţele vor fi ţinute în limba ţărilor respective.

Spectacolele de teatru vor fi interpretate, prin traduceri desăvârşite, în limbile respective, de către o formaţie compusă din actori de prim ordin ai teatrului românesc, care vor lua parte la acest turneu de propagandă.

Programul muzical, pus sub îngrijirea unui profesor dela Academia Regală de Muzică şi Artă Dramatică din Bucureşti, va fi executat de maeştri români de seamă.

In centrele mari ale Americii de Sud, în afară de aceste serate de gală, vor fi organizate expoziţii cuprinzătoare a tot ce ţara noastră are mai reprezentativ în editură, plastică, industrie casnică şi produse ale solului, subsolului şi fabricatelor româneşti, precum şi date statistice în legătură cu agricultura şi economia ţării româneşti.

Un dar şi o mărturisire

Am afirmat întotdeauna că laudele confraţilor nu ne flatează, iar injuriile lor ne sunt indiferente. Aceasta din pricină că avem certitudinea că pentru existenţa unei reviste literare elementul decisiv este, după calitatea colaboratorilor, aprobarea publicului.

O revistă literară care ar apărea pentru uzul exclusiv al scriitorilor, ar fi o absurditate. Scrim pentru public. Şi nu ne sfiim s'o mărturisim. Ba chiar, dimpotrivă, credem că această atitudine este singura care se potriveşte cu scopul însuşi al oricărei literaturi cinstite şi sincere.

Primim în fiecare zi numeroase scrisori dela cititorii noştri. Multe din ele însoţesc manuscrise. Le citim pe toate, cu curiozitate şi îngăduinţă. Nu e vina noastră dacă nu sunt publicabile. Incercăm, atât cât ne îngădue spaţiul, să răspundem prin „Poşta Redacţiei".

Mărturisim că ni se întâmplă mai puţin des ca să primim simple scrisori, neînsoţite de nici un manuscris, scrisori care să exprime numai mulţumiri pentru ce scriem şi publicăm.

Nu ne mirăm. Admiraţia desinteresată e un lucru atât de rar şi patima scrisului (dealtfel inofensivă) e atât de răspândită!

Acum de curând ni s'a întâmplat un lucru şi mai puţin obişnuit. Am primit un dar. D. Eugen Al. Apostoliu, învăţător în comuna Gorbăneşti din judeţul Botoşani, ne-a trimis o frumoasă pirogravură, reprezentând o scenă rustică, fin incizată şi admirabil compusă. Este o dovadă de îndemânare artistică remarcabilă şi o operă de migăloasă răbdare care, lucrată pentru noi, ne-a mişcat.

Ne-a impresionat — mărturisim — şi semnificaţia generală a acestui gest. Ne bucurăm din suflet că, pe aceste vremuri de aspre griji şi de penibile preocupări materiale, se mai găsesc oameni care, în colţuri îndepărtate ale ţării, se îndeletnicesc cu citirea literaturii şi, mai mult decât atât, se gândesc să-şi exprime frumos şi fără pretenţii, mulţumirea.

Varia

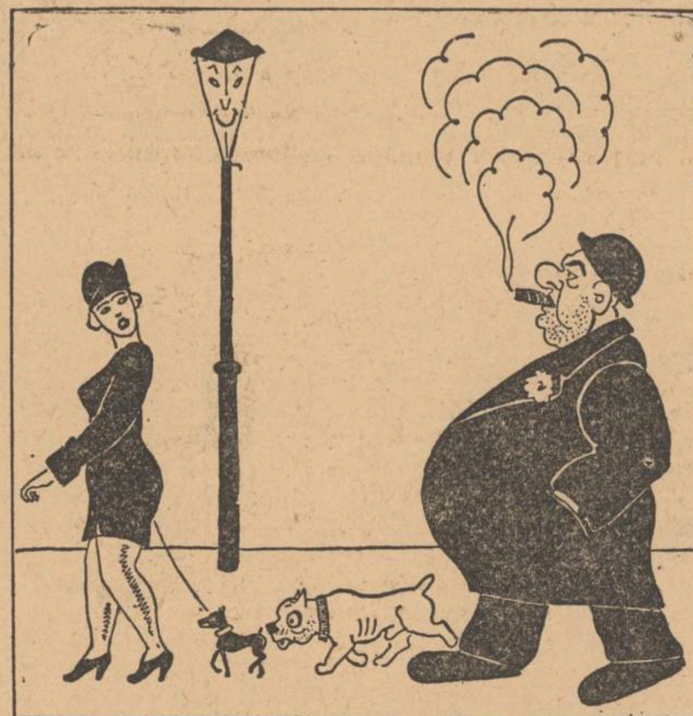
Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar": manuscrise, informaţii, reviste, cărţi, etc. — a se adresa la redacţie d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă 5—6.

* * *

Ultimul număr al publicaţiei săptămânale „Secolul" — publicaţie de politică şi cultură generală — aduce un bogat material informativ şi articole semnate de d-nii: T. Arghezi, C. Gongopol, Valjean, L. Sebastian, Mac Constantinescu, Ion Sân-Giorgiu, etc.

■ A apărut şi s'a pus în vânzare *„Celula No. 13"* de *Mircea Damian.* Volumul conţine peste 200 pagini şi se vinde cu 60 lei.

Reportaj sentimental

Trupul care îşi caută sufletul.

Obsesia lui 13

Actualităţi...

Exagerare

Potcovarul bate un cui în pantoful nevesti-si.

A apărut în editura „ADEVERUL"
KIMONOUL INSTELAT
ROMAN din Parisul american
400 PAGINI cu portretul autorului şi numeroase ilustraţii de I. VAL
Exemplarul LEI 80

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. - SERIA II-a. - No 593

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Dumnică 17 Aprilie 1932

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Goethe și concurența

Pe piața românească Goethe se găsește, mai întâi, în inferioritatea comună tuturor compatrioților săi de aceiași meserie: publicul de aici nu citește nemțește. La noi, literatura germană a fost totdeauna ținut minoritar. A știut bine nemțește o duzină de junimiști; însă nici în cercul lor, cultura germană a acestor puțini n'a avut mare putere de convingere. A citit bine literatură germană, un timp, burghezimea evree de la noi, mare și mică; de vreo douăzeci de ani această burghezime se francizează în tempo grăbit. — Transilvănenii, români ori sași, sunt afară din cauză.

Ce s'a putut face mai efectiv aici, pentru pomenirea lui Goethe, sunt fără îndoială traducerile din lirica acestuia: oricât s'ar zice de universal acest om, sincer lizibile, din tot scrisul său, sunt astăzi, afară de unele părți din *Faust,* versurile lirice. Nici un german cultivat și cu mintea liberă nu deschide, dacă nu e literat de carieră, un roman de Goethe, nici *Dichtung und Wahrheit;* cu atât mai puțin *Teoria culorilor, Călătoria în Italia* sau corespondența cu Schiller. Interesul pentru teatrul lui Goethe e din ce în ce mai problematic. Insă poezia lui Goethe a avut un sunet nou cu totul, așa cum a avut scrisul lui Eminescu în limba românească, cum are acum al lui Arghezi. Sunt începători de stiluri nouă. Se pare că începători de aceștia au sorți de durată mai mulți decât scriitorii care repetă numai tradiții stilistice, cu oricât de frumos talent ar face-o.

Proza lui Goethe, în total, e neutră și flască: surprize de nici un fel; nici diversități de ritm, nici frază care să culmineze, nici cuvânt strălucitor neașteptat. O pastă cenușie ce alunecă în monotonă prelingere. Pateticul din Werther sau din articolele de artă ale tânărului, sunt astăzi secate de farmecul juvenil pe care îl vor fi avut.

Aproape oricine, știe că frumusețea prozei germane șade în altă parte: la Lessing, la Heine, la Nietzsche, la Mommsen chiar. Acum îndată vom avea ocazia a pomeni un soiu de proză germană care umblă cu tot dinadinsul să fie frumoasă, — proza literaților germani care, între alte materii sublime, tratează despre Goethe.

Acelor care, cel puțin în zile comemorative s'ar gândi să deschidă cărțile acestui poet al cărui nume obligă, le stă în drum baricada compactă a esseiștilor germani, susținută de voința robustă a negustorilor de hârtie tipărită.

Altădată, și timp îndelungat, studiul literaturii și artei s'a făcut la Germani, în spirit erudit. La originile acestor studii, în țările germane, întâlnim exegesa teologică. La Francezi, studiul literaturii s'a născut din polemică estetică, la Germani din controversă istorică.

Din aceste începuturi a urmat că, în Franța istoria și critica literară au crescut în sensul beletristic, în Germania în cel filologic. Aci, monumente de erudiție subtilă; dincolo cercetări rafinate asupra omului moral și minuțioase precizări ale gustului. Intre cele două țări a fost o întrecere de minunată rodnicie. De vre-optzeci de ani, Francezii dau studiilor literare substanță erudită, însă Germanii, de vre-o douăzeci de ani, pare că nu vor alta, decât să le înece într'un patos cleios și fad, — din ambiție de eleganță, probabil. — Poate că în această actuală poftă enormă de a se glorifica prin patos, să fie și un reflex îndepărtat al originii teologice a studiilor literare în lumea germană: este ca o împrăștiare a stilului predicei, — stil care a determinat, se pare, și tehnica declamației versurilor și a prozei în gimnaziile germane.

Actual găsești pe piața nemțească cărți și despre filosofia dreptului compuse în tonul și după fasonul aprins al Cântării Cântărilor. Firește, subiectele de artă și literatură vor fi cântate cu crampe sublime. Goethe este culmea subiectelor nobile; pe nemțește: *vornehm.*

Mai mult de cincizeci de ani a fost cultivat acest subiect cu un fanatism sever — *Goethephilologie.* Din acea fierbere savantă și din ambiția progresivă a interpretării congeniale, a eșit esseistica pompoasă despre Goethe, o exploatare literară care domină azi librăria germană; și, inevitabil, produsele sale se exportă. Goethe e omul docentului cu jacheta impecabilă și ciupici de lac, a docentului de Berlin, prin excelență. Este ca un regiment de gardă a literaților: învățați subțiri, care fac lecții și scriu despre Goethe. Foarte de sus privesc ei „simpla biografie", „istoria vieții și a operelor", categorii învechite și vulgare ale bieților dascăli învățați de pe vremuri. Esseistul subțire întreabă — *vornehm,* — de „sensul spiritual al existenței lui Goethe în genere", de „ultimele constituiri și motivări ale spiritualității" (die letzten Beschaffenheiten und Beweggruende der Geistigkeit) „fenomenului originar *(Urphänomen!)* Goethe"; sau, ca să zicem așa, în definitiv: „de înțelesul pur, de ritmica (vezi bine!) și importanța *(importanța* e traducerea mea, revoltător de banală, a marelui cuvânt: *Bedeutsamkeit)* „ființei", și altele, și altele, și altele, multe dar de aceeași putere. Vorbim cum am spune de „Ideia Goethe, proiectată în planul etern semnificativului gând *(die Ebene des zeitlos bedeutsamen Gedankens)*" Atât. Nu-i așa?

Și apoi, la fiece pas: *Gestalt, Gestaltung, Geha*... — dar mai mult decât atât: *Begnadung* (har, cum ... cem noi, iar Germanii normali zic: *Gnade,* ceeace, ... dent, e cam prea simplu) — silabe fericite pentru ... odă sau predică. Bag seama că ghicim, în aceste ... perbe baloane verbale, o trebuință imperioasă de ... timida pe profan, înfățișându-i greutățile groza... inițierii — un înfricoșat vocabular de descânte...

Nu cred că greșim închipuindu-ne pe citito... man sedus, de preferință, prin sperietură. Es... cilitate militară în joc. ... nu

Mi s'a părut totdeauna că nici o altă vor... amețește mai pernicios pe ascultătorul inocent ca vorba *Unitate.* Nu mai e nimic de salvat: *unitate* a ajuns o vorbă lată în eseistică, și printr'însa. Fără îndoială, păcatul a plecat din filosofie.

Un goetheist extrafin nu permite să existe măcar un rând de Goethe, în care să nu fie El — El întreg. Și, dincolo de scris, unde te 'ntorci, dai de Unitate. Ori făcea copii fetelor din sat de primprejurul Weimarului, în concurență cu Karl August, ori scria bilețele Pivnițelor lui Auerbach pentru câteva lăzi de Bordeaux, ori își lua vânt pentru „O saehest du, voller Mondenschein!" — tot numai UNUL e — un SCHICKSAL unic — aceiași BILDNERKRAFT — acelaș DAIMON — aceiaș EIGENE GESTALT. In definitiv, chiar cu mai puțintică filosofie, te poți arunca a zice frumos: toate sunt una. Pe de altă parte, și dacă se mai slăbește cititorul din mâinile goetheistului, își va spune omul, pe înfundate, că, la așa grad, generalizarea încetează a fi interesantă. Dar, în definitiv, este, nu știu cum, foarte frumos să scrii: *Goethe selbst wollte* GESTALTER *sein.* Ai zice, dumneata, poate: *Künstler.* Nu așa! Fiindcă, de altfel, nu se mai zice nici capodoperei *Meisterwerk;* se zice: *Meistergebild.* Vezi! Și, dacă vezi, pricepi că este o întreprindere teribilă să scrii despre Goethe în mod demn, în sublim continuu. Goetheistul se riscă a ne spune primejdia uriașă a întreprinderii, deci calitatea ei eroică: Nici o iotă din Goethe nu poate înțelege, cine nu poartă în suflet o imagine totală a lui Goethe. Așa dar: trebuie să fii în stare a trăi pe Goethe în total, apoi să ai simțul limbii și al poeziei. — Iată un mister strașnic, de care simplii istorici literari, care nu operau în sublimul permanent, vorbeau cu simplicitate, de nesimțitori ce erau... „Respect și Entusiasm", ne învață goetheistul, sunt condițiile înțelegerii literare. Esseistica se practică în dispoziții liturgice. Efectul cel mai evident al procedării prin respect și entuziasm, este că esseistul vorbește înalt, și în ascensiune continuă, precum ați văzut, sau precum vedeți acum: „în naturile clasice, expresiunile conștiinței formative nu sunt decât indicele fidel a ceea ce se întâmplă în dedesubtul și în adâncul obscur, e strălucirea fierbințelei, Logosul Erosului lor. Atunci Logos și Eros nu sunt contraste necesare, ci numai diverse grade de strălucire ale aceleași stări".

Logos și Eros: — asta nu se înțelege cu una cu *grec,* o damă sărută pe un savant. Mai mareț mea... cumpără cartea. Șapte sute nouăzeci de pagini în octav de dicționar, — fără pic de exagerare. N'am socotit paginile registrului alfabetic al ideilor sublime cuprinse în carte. Esseistul e modest: se gândește că o asemenea biblie nu se poate citi, cu viața de astăzi, din scoarță în scoarță, în fiecare lună; admite ca profanul să se mulțumească a o consulta, și-i face scara analitică a înțelepciunilor sublime.

...Dacă nu vă e clară chestiunea cu Logos și Eros, și nu vă mulțumiți nici chiar cu indicațiunea prețioasă că Logos și Eros sunt, când căutați bine, unul și acelaș lucru — tot sublima Unitate, săraca! cum îi ese ei dreptatea pretutindeni! — căutați puțin mai departe (vorbesc, cum ați luat seama, de *Goethe* al regretatului Friedrich Gundolf, și foarte puțin de al lui Simmel, pe care-l regretăm încă de mai mulți ani decât pe cel d'intâi), până acolo unde ...ăsiți că în definitiv Goethe —*Goethe als Gestalt* — e ca un glob *(Kugel);* și în acest glob se întrevăd n...e zone. Dacă te uiți bine la aceste zone, vezi că sunt formate: 1) din conversațiile lui Goethe, 2) din scri...ile sale, 3) din operele lui literare. Toate aceste s... așa cum le vedeți; dar lucru însemnat e că ele sun... Goethe.

Simțiți însfârșit ... ce e vorba: ca să scrii despre Goethe, citești mai ... ce a rămas scris dela el, cât te vei pricepe mai bi... și gândești despre ce ai citit. cum te va lumina ...umnezeu.

Există o vor... nemțească veche, foarte simpatică, nicidecum sublir... a da cerurile dearostogolul *(die Himmel kreisen...ssen).* S'ar traduce în actual: a face articolul la uș... ...ui panopticum combinat cu muzeu de surprize.

Nu vreau ... înțeleagă cititorul că am vrut numai să râd împre... cu el. Gundolf și Simmel au fost oameni folosit... în meseria lor. Dar în orice afacere omenească ... e să facem partea unei tradiții oarecare, sau ...ai multor. Esseistica germană a căzut cu puterea ...ică a soartei peste cei doi vrednici literați. Iar ...ile lor cad cu greutate proporțională asupra citit... ...r care umblă după cultură sonoră. La câți din ac... nu le mănâncă esseistica timpul în care ar put... ...iti din Goethe!

Și ... pornit juni literați, aici la noi, să soarbă patosul ...isticei nemțești, ca pe o grijanie suprem inspira... ...

...român, în care cinstea spiritului și agerimea ...miseră într'o armonie rară, a făcut, în chip se...ar, icoana beției de cuvinte. E interesant istoric...că, acum, acest viciu ne revine pe cale germană.

PAUL ZARIFOPOL

Tizian — Venus

Convorbirile lui Tolstoi cu Gorki

Cugetări inedite. — Ideile filosofice și teosofice — Credință și Dumnezeire. Tolstoi și literații. — Despre femei și iubire. — Aprecierile lui Tolstoi asupra scriitorilor ruși, francezi și germani. — Tolstoi și Dostoevski — Adnotările lui Gorki

In timpul în care, după o boală grea, Tolstoi își făcea convalescența în regiunea Crimeei, la Gaspra, unii dintre bunii săi prieteni și admiratori, ca Gorki, Cehov, ș. a., venìră să-i ție tovărășie, animați și de ideea de a putea cunoaște în intimitate ideile marelui neo-evanghelist despre diferite probleme ale vieții.

Discuțiunile interesante și cu deosebire caracteristice pe care le aborda Tolstoi, au îndemnat pe Cehov să-l sugestioneze astfel pe Gorki:

— „Convorbirile lui Goethe și părerile sale au fost păstrate pentru posteritate, dar opiniunile lui Tolstoi se irosesc... După moartea lui ele vor fi căutate și toate amintirile și reminiscențele vor fi nespus de prețuite... Se vor inventa multe neadevăruri pe seama lui!..."

Gorki a pătruns rostul cuvintelor lui Cehov și a profitat de zilele pe care le-a petrecut în intimitatea lui Tolstoi, reținând și adnotând parte din convorbirile sale cu scriitorii, artiștii și diferite personalități care se abăteau prin Gaspra.

In volumul său *„Amintiri despre contemporani"* în care Gorki evocă pagini emotive despre Korolenko, Cehov, Andreew, Block, Garin, Karonin, Annenski, Anatole France, ș. a., găsim și însemnările lui Gorki despre Tolstoi, și părerile neo-evanghelistului dela Iasnaia-Poliana exprimate în decursul convorbirilor. Paradoxele și contrastele pe care le va remarca cunoscătorul operei complecte a lui Tolstoi, nu sunt în cele din urmă, decât sclipiri luminoase ale genialității sale.

Din însemnările lui Gorki, trecând peste reflecțiile sale personale asupra vieții și literaturii celebrului conte rus, extragem numai ideile lui Tolstoi care deși scoase din cadrul ornamental al partenerilor cu care s'a întreținut la Gaspra, sunt de sine stătătoare și poartă... blazonul filosofiei tolstoene.

Convorbire cu prietenul său, artistul Sulerzcki, asupra libertății:

— „... Ah, zise Tolstoi, mereu vorbești de libertate... libertate, libertate! Care e rostul ei? Și ce e libertatea? Privită din punct de vedere filosofic, ea e un pustiu imens... iar practic vorbind, în viața reală, ea te lenevește... In sensul acesta, bucurându-te de ea, ce te mai leagă de lume, de oameni? Privește! Și păsările sunt libere și totuși își fac cuiburi!...

Liberi au fost și Buda și Cristos, cu toate acestea au luat asupra lor păcatele lumii și au pornit de bunăvoe spre temnița vieții pământene... Mai departe n'a ajuns nimeni!... Dar tu? Dar noi? Cu toții dorim să fim liberi și degajați de îndatoririle noastre față de aproapele nostru — dar tocmai acest sentiment față de aceste îndatoriri ne-a făcut oameni. De n'am avea aceste simțiminte, am trăi ca niște fiare...

Libertate e... când toate și toți ar fi deopotrivă cu mine..., dar atuncea n'ași mai exista, căci omul se simte numai atuncea când e în contrazicere cu ceilalți...".

* * *

Ascultând pe Chopin, maestru interpretat de pianistul Goldenweiser:

— „Un prinț german a spus cândva: „Dacă vrei să ai sclavi, trebue să faci multă muzică". Aceasta e o cugetare serioasă, o observațiune profundă și exactă. Muzica domolește spiritul. Acest lucru l'au înțeles cel mai bine catolicii. Popii noștri, se înțelege, nu se vor împăca în biserică cu Mendelsohn".

* * *

— „Minoritatea are nevoe de Dumnezeu fiindcă are totul, majoritatea fiindcă n'are nimic...".

* * *

— „L'am înțeles pe Andersen când l'am recitit după zece ani, și am dedus că a fost un solitar. Nu-i cunosc biografia. Pe cât știu el a trăit haotic ș'a călătorit mult, ceeace întărește convingerea c'a fost un solitar. Tocmai de aceea el s'a adresat copiilor, deși aceasta e o greșală. Ca și cum copiii ar avea mai multă milă de om decât cei maturi!... Copiii nu compătimesc, căci nu pot compătimi".

* * *

Vizitat de marele duce Nicolai Mihailovici, Tolstoi întreținu cu el o convorbire în limba engleză și franceză. Apoi adresându-i-se în rusește:

— „Karamsin a scris pentru Țar, Soloviov e vast și anost, Kliucevski însă a scris pentru propria sa plăcere, dar e un șiret: când îl citești crezi că elogiază, dar când îl cercetezi mai profund observi că înjură...".

* * *

— „Frederic al Prusiei a spus foarte bine: „Fiecare să fie fericit în felul său!" iar când a murit a zis: „Sunt obosit de a mai putea domni peste sclavi!"

Oamenii mari sunt grozav de contrazicători. Asta li se va ierta laolaltă cu celelalte prostii, deși contrazicerea nu e prostie. Numai prostul e încăpățânat și n'are spiritul contrazicerii.

Da, Frederic a fost un om ciudat: el și-a însușit la Germani gloria de a fi cel mai bun domnitor, cu toate că nu-i putea suferi. Până și Goethe și Wieland nu îi plăceau".

* * *

După lectura versurilor lui Balmont:

— „Romantismul provine din groaza de a privi în ochii adevărului".

Sulerzcki îl contrazise și recită câteva versuri, în chip patetic. Tolstoi îl întrerupse:

— „Astea nu-s versuri... e vorbărie artificială, e poesie lipsită de artă. Când Feth a scris

Nu știu ce voesc să cânt
Dar cântecul îl simt în mine

el a dovedit un sentiment adevărat și popular pentru poesie. Țăranul nu știe că și el e poet, căci el cântă cântece adevărate, pornite din adâncul sufletului, ca paserea... Poeții noui inventează pur și simplu! Poesiile lui Nekrassov sunt jalnice dar lipsite de inspirație..."

— „Dar Béranger?" întrebă Sulerzcki.

— „Béranger? Asta e cu totul altceva. Ce avem noi comun cu Francezii? Ei sunt sensuali, viața spirituală n'are pentru ei atâta însemnătate câtă are carnea... Totul pentru Francezi e femeea; ei sunt un popor slăbit, epuizat. Doctorii susțin că toți ftizicii sunt sensuali..."

* * *

Discutând cu Cehov:

— „Țăranii sunt adevărați poeți. Ei vorbesc puțin dar simt mult. Adevărata înțelepciune e zgârcită în vorbe, cum sună și cuvintele din rugăciune: „Hospodi pomilui" („Doamne miluește")."

* * *

Un aforism din carnet:

— „Dumnezeu — e năzuința mea!"

Cetindu-l, Gorki îl ruga pe Tolstoi să i-l explice. Contele-țăran zise:

— „Ideea nu e completă. Voiam să spun: „Dumnezeu e năzuința mea de a-l recunoaște!... Nu, nu așa...".

Cu Dumnezeu, observă Gorki, Tolstoi avea raporturi prea puțin clare... Vorba ceea: „doi urși în aceeași vizunie..."

(Continuare în pag. II-a)

Preumblându-se cu Gorki prin parcul „Iussupov", Tolstoi zări o ţărancă, cu un sân mare şi voluptuos, lucrând la un strat cu flori. El o privi mult şi gânditor, apoi zise:

— Munca ţăranului e sângele poporului. Dacă nobilimea nu s'ar fi împerechiat din când în când cu asemenea iepe, de mult ar fi murit. Unii dintre nobili şi-au făcut de cap cu ele, alţii s'au însurat cu asemenea ţărance şi au avut copii voinici. Aşa dară şi 'n această privinţă ţărănimea a salvat nobilimea. Şi aşa se întâmplă că jumătatea unui neam nobil îşi iroseşte vigoarea pentru el, ca cealaltă jumătate să răsară în sângele închegat al satului ca să-l mai subţieze. Şi asta e foarte bine!...".

* * *

Tolstoi cătră Cehov:

— „D-ta ai fost mueratic?"

Anton Pavlovici zâmbi jenat, îşi smulse barba şi răspunse ceva neînţeles. Leo Nicolaevici însă privi în zarea 'ndepărtată, pe mare, şi mărturisi într'un aspru limbaj ţărănesc:

— „Eu am fost al dracului!"

* * *

Ascultând cântecul unei păsări dintr'o pădurice, în faţa unei bănci de piatră pe care se odihnea ca un Sebaoth, Tolstoi se adresă lui Gorki:

— „E furios, ştrengarul! Ce fel de pasere e?".

Gorki îi numi paserea — era un piţigoi — arătându-i că e paserea cea mai geloasă din toate.

Tolstoi zâmbi:

— „Toată viaţa acelaş cântec — gelozia! Omul are sute de melodii în sufletul său şi-i dojenit că-i gelos. Dreptate-i asta? Sunt momente când bărbatul spune femeii, de el vorbind, mai mult decât ar trebui să ştie. El vorbeşte şi uită repede totul, dar ea nu... Gelozia provine din teama ca sufletul să nu fie umilit, înjosit şi ridicul...".

La observaţiunea lui Gorki că această părere e în contrazicere cu „Sonata-Kreuzer" Tolstoi răspunse, cu un zâmbet uşor:

— „Dar eu nu-s piţigoi!...".

Şi 'n aceiaşi seară el mai spuse sub această impresiune:

— „Omul trebue să suporte trăsnete, boli grozave, epidemii şi toată chinurile sufleteşti, — dar tragedia cea mai mare în viaţă, şi în toate timpurile a fost şi remâne tragedia camerei de culcare...".

* * *

Despre stilul lui Dostoewski:

— „Scrisul său e grozav, s'ar putea spune că e intenţionat inestetic. Sunt convins c'a făcut-o într'adins şi că cochetează cu acest stil. In „Idiotul" el întrebuinţează cuvinte „europene"... Intr'un rând „Idiotul" zice: „Măgarul e un om bun şi folositor" şi nimeni nu râde, deşi cuvântul acesta provoacă râsul, sau o anumită reflecţie. Idiotul se exprimă astfel în faţa celor trei surori, care totuşi fac haz de el, mai cu seamă Aglaia!

Acesta e considerat cel mai rău roman din scrierile sale, şi partea cea mai rea e faptul că prinţul Myşkin e epileptic. Dac'ar fi fost teafăr, bunătatea inimii sale şi castitatea sa ne-ar înduioşa... Dostoewski n'a avut tăria să ni-l descrie ca om sănătos. De altfel lui nici nu-i plac oamenii sănătoşi; fiindcă el însuşi era bolnav, trebuia să fie toată lumea bolnavă...".

* * *

Cetind lui Gorki şi lui Sulerzcki o variantă a scenei păcătuirii din „Părintele Sergiu", Sulerzcki păru enervat şi se preumblă din loc în loc.

— „Ce ai? Nu-ţi place?" îl întrebă Leo Nicolaevici.

— „E grozav! Intocmai ca la Dostoewski! Scârboasă fată!... Un sân ca nişte ciuperci putrede! De ce nu păcătueşte încaltea c'o femee voinică?"

— „Atuncea ar fi săvârşit un păcat de neertat.. Aşa cel puţin se poate apăra că i-a fost milă de fată... Căci cine vrea să posede o asemenea fiinţă?."

* * *

— „Dostoewski descrie pe unul dintre eroii săi demenţi ca şi cum ar trăi pentru a se răsbuna împotriva altora, că serveşte o cauză în care nu crede. Prin aceasta el se crede pe sine însuşi — adică aceasta ar fi putut s'o spună despre el".

* * *

— „Unele expresii bisericeşti sunt foarte confuze. Ce sens au de pildă cuvintele: „Pământul cu toate bunurile sale sunt ale Domnului?" Aceasta nu mai e scriptură sfântă, ci materialism, ştiinţă de popularizare...".

* * *

Uneori avea plăcerea de a pune întrebări ciudate, aproape perfide:

— Ce idee ai de d-ta?

— Iţi iubeşti nevasta?

— Ce părere ai despre fiul meu?

— Iţi place Sofia Andreevna?

— Mă iubeşti, Alexe Maximovici?

Şi era foarte greu să-l minţi!

* * *

— „Femeea e mai sinceră cu trupul decât bărbatul, dar gândurile ei sunt mai ascunse. Când te minte, ea se minte pe sine. Rousseau a minţit şi el, dar nu s'a minţit singur...".

* * *

După ce Gorki îi cetise „Azilul de noapte":

— De ce astfel de lucrări?

Iar după lămuririle date de autorul „Azilului":

— „Andersen spune undeva: Poleiala dispare, dar pielea de porc rămâne, că-i mai tare!" Iar ţăranul nostru spune: „Totul se iroseşte, numai adevărul trăeşte!" Prin urmare nu înfrumuseţa nimic, căci altfel nu isbuteşti. Limba d-tale e foarte bogată, dar e prea împopoţonată. Poporul vorbeşte simplu, aproape concentrat. Ţăranul nu întreabă de ce o treime e mai mare decât o pătrime când ştie că patru e întotdeauna mai mare decât trei, cum întrebase cândva o domnişoară foarte cultă... Fereşte-te de artificialitate!"

Şi dup'o clipă de gândire:

— „Bătrânul din piesa d-tale nu e simpatic. Nu poţi crede în bunătatea lui. Mai bun e „Actorul". Cunoşti piesa mea „Roadele Inţelepciunei?" „Bucătarul" meu are ceva asemănător cu „Actorul" d-tale. E greu să scrii piese teatrale. „Prostituata" ţi-a reuşit foarte bine. Asemenea fiinţe există într'adevăr. Ai văzut vreuna?"

— „Da!"

— Da, asta se şi observă. Adevărul se simte întotdeauna. Multe din câte spui în piesă pornesc de la d-ta, şi deaceea nu ai caractere juste, toate persoanele sunt egale, afară de cele feminine... După cum se vede, nu prea cunoşti femeile, că nu-ţi reuşesc şi nu le poţi păstra în memorie...".

* * *

Tolstoi către Gorki, despre Korolenko:

— „Oare crede în Dumnezeu?

— „Nu ştiu!" răspunse Gorki.

— „Tocmai ce e principal, nu ştii! *Korolenko* crede, dar îi este ruşine s'o mărturisească faţă de ateişti!"

Apoi, în continuare:

— „*Andreew* se jenează şi el faţă de ateişti. Totuşi el crede în Dumnezeu! Ba se şi teme de D-zeu!"

* * *

O cugetare de-a lui, într'o convorbire cu Gorki:

„Inainte de toate păziţi-vă de voi înşi-vă — şi atuncea vor rămânea multe pentru ceilalţi oameni".

* * *

„Ce însamnă a şti? Ştiu că sunt scriitorul Tolstoi, că am soţie, copii, păr alb, faţa urâtă, barbă mare. Toate acestea sunt notate şi în paşaportul meu. Dar despre suflet nu se scrie nimic în paşaport. Despre suflet ştiu un singur lucru: sufletul se cere aproape de Dumnezeu. Dar ce este Dumnezeu? Este ceiace sufletul meu e numai o părticică infimă.. Asta e! Cine ştie să judece, acela crede cu greu. Dar a trăi cu Dunmezeu — asta se poate numai prin credinţă. *Tertianus* a spus: „Cugetarea e un rău!"

* * *

Discutând cu compozitorul *Taneiev* şi cu alţii despre muzică:

— „Muzica e rugăciunea mută a sufletului!..."

— Cum asta?, întrebă Sulerzcki.

— Fiindcă e lipsită de cuvinte. In muzică e mai mult suflet decât în cugetare. Muzicianii, în genere, sunt proşti. Cu cât un muzician e mai talentat, cu atât e mai mărginit. Ciudat că mai toţi sunt religioşi!"

* * *

Lui *Cehov*, telefonic:

— „Astăzi am o zi foarte frumoasă. Simt o bucurie în suflet şi aşi dori ca să te bucuri şi d-ta, fiindcă eşti un om tare bun şi cumsecade".

* * *

La cetirea corespondenţei:

Oamenii se agită şi prin scrisori. Iar când voi fi mort se vor întreba: Tolstoi? N'a fost acela care deşi conte a ţinut s'o facă pe cismarul?"

* * *

De *Turgheniew* era extaziat, de poeziile lui *Feth* vorbea glumind, iar de *Nekrassov* era sceptic. Pe toţi scriitorii însă îi iubea caşicum ar fi fost copiii săi.

De faţă cu Gorki şi Cehov despre *Gleb Uspenski:*

— „Acesta e un adevărat poet. Puterea sincerităţii sale aminteşte pe Dostoewski, cu toate că Dostoewski a fost un politicastru. Uspenski e mai simplu şi mai cinstit. Dac'ar fi crezut în Dumnezeu ar fi devenit sectar".

* * *

De Dostoewski vorbia rar, rezervat, caşicum ar fi vrut să evite discuţiunea:

— „Dac'ar fi cunoscut învăţăturile *Budistice* sau ale lui *Confucius* cu siguranţă că ele l'ar mai fi îmblânzit. Sângele său era rebel: când se 'nfuria i se învineţia chelia iar urechile îi tremurau de mânie... A simţit mult dar a gândit rău... A fost influenţat de Fourierişti, de Butaşevschi şi de alţii care gândiau la fel. Şi mai avea ceva evreiesc, greoi şi nenorocit. Ciudat, — când era atât de cetit! Nu pricep cauza. Totul e atât de apăsător şi nefolositor la el; toţi idioţii, piperniciţii, Raskolnikovii şi toţi ceilalţi eroi ai săi, care nici nu erau aşa, ci mult mai simpli şi mai înţelegători..."

* * *

Părerea sa despre *Leskov:*

— „Păcat că scriitorul acesta nu-i cetit. Acesta e un adevărat scriitor de talent. D-ta l'ai cetit?"

— „Da, eu îl cetesc cu plăcere, pentru limba sa literară!" răspunse Gorki.

— „Are o limbă admirabilă. Mă mir că-ţi place, căci d-ta ai ceva ne-rusesc... Chiar şi ideile d-tale nu sunt pure ruseşti... Nu-i aşa? Cred că nu te superi că ţi-o spun? Eu sunt un om bătrân, poate că nu pricep noua literatură, dar am impresia că nu-i curat rusească... Se scriu astăzi nişte versuri foarte ciudate... A scrie versuri — trebue să înveţi dela *Puşchin, Tiutşew, Feth...* Iată, d-le — se adresă Tolstoi către Cehov — d-ta eşti în toate rus adevărat".

* * *

Intr'o seară veni vorba de femei. Erau de faţă Gorki, Cehov, Surlezcki, Sergiu ş. a.

— „Despre femei voi spune adevărul când voi sta cu un picior în groapă... Atuncea voi spune adevărul!".

* * *

Cu Gorki despre diferiţi scriitori:

— „D-ta trebue să fi cetit foarte mult! Da! Dar ia spune-mi: *Korolenko* e oare muzical?

— „Nu cred, nu ştiu!" răspunse Gorki.

— „Nu ştii?! Dar nuvelele sale îţi plac?

— „Foarte mult!"

— „Desigur fiindcă sunt în contrast cu ale d-tale! El e liric, d-ta nu! Pe *Weltman* l'ai cetit?"

— Da.

— Nu-i aşa că e un scriitor bun? Viu, onest, neexagerat, uneori îl întrece pe *Gogol*. L-a cunoscut pe *Balzac, Gogol* însă l-a imitat pe *Marlinski*".

La observaţiunea lui Gorki că *Gogol* a fost, probabil, influenţat de *Hoffmann* şi poate chiar şi de *Dickens*, Tolstoi obiectă:

— Ai cetit-o asta undeva?! Nu? Nu-i exact. *Gogol* nu l-a cunoscut pe *Dickens!*

Iar la despărţire — către Gorki:

— „D-ta eşti un ţăran neoş ş'o vei duce greu între scriitori. Dar să nu-ţi fie teamă! Să scrii întotdeauna ceiace simţi!"

* * *

Reminiscenţele sale critice despre scriitori, mărturisite lui Gorki şi adnotate de acesta:

— *Korolenko* e un rus autentic; de aceia el judecă şi observă viaţa mai exact decât noi. Pe *Cehov* îl cam împiedică medicina. De n'ar fi medic, ar scrie şi mai bine. *Gorki* e un romantic şi romanticii trebue să fie şi au fost întotdeauna monarhişti!

In altă ordine de idei:

— „*Fraţii Zemganno*" e un roman prost. Francezii au trei scriitori: *Stendhal, Balzac, Flaubert* şi după părerea mea şi pe *Maupassant* — dar *Cehov* e mai bun decât *Maupassant*. Fraţii *Goncourt* sunt nişte paiaţe care vor să fie gravi. Ei au studiat viaţa din cărţi..."

* * *

Intr'un rând Tolstoi pune lui Gorki pe neaşteptate, această întrebare care căzu ca un trăsnet asupra poetului „vagabonzilor":

— De ce nu crezi în Dumnezeu?

— Fiindcă-mi lipseşte credinţa! răspunse Gorki.

— Asta nu-i adevărat. Din fire eşti credincios şi nu poţi fără Dumnezeu! Eşti ateu din ambiţie şi din cauză că lumea nu-i aşa cum o doreşti d-ta. Unii oameni sunt atei şi din timiditate. Asta-i întocmai caşi cu tinerii care adoră o femee şi nu au curajul s'o mărturisească de teamă că nu vor fi înţeleşi... In credinţă ca şi'n iubire trebue curaj şi semeţie... Trebue să-ţi spui singur, energic: *cred* şi totul va fi bine. Credinţa e mai tare ca iubirea. Iubirea e şi ea credinţă. Mereu vorbeşti de frumos, dar ce înseamnă frumuseţe? Suprema frumuseţă şi perfecţiune e Dumnezeu!"

Ascultându-l cu evlavie, caşicum [illegible] îi privi şi gândi în sine:

— Omul acesta seamănă a Dumnezeu!

C. SĂTEANU

INDEX ALFABETIC. *Sulerzcki* Leopold (Suler) artist rus mort la 1916. *Karamsin* N. Mihailovici, istoric rus (1766—1826). *Kliacevski* V. Ossipovici istoric rus, (1842—1911). *Soloviov* Evghenie, istoric rus (1820—1879). *Balmont* C. Dimitrievici, poet rus, (născut la 1867). *Feth* Atanasie, poet rus (1820-1892), *Nekrassov* Alexeevici, poet rus (1821—1877), *Cehov* Anton Pavlovici, scriitor (1860-1904), *Andreev* Leonid, scriitor, (1871-1919), *Korolenko* Wladimir, scriitor (1853—1921). *Taneiew Sergiu*, compozitor rus (1856—191), *Leskow* Nicolae, literat rus, (1831—1895) *Uspenski Gleb*, literat rus (1837—1880). *Butaşowski* Mihail, socialist rus (1841—1866). *Tiutşew* Ivanovici (1803—1873), *Weltmann* Alex. Fomici literat rus, (1800—1860), *Marlinski* Alexandrovici, scriitor rus (1797—1837). C. S.

Caleidoscop intelectual

Cum lucrează Paul Valery:

Simt o nemulţumire aproape fizică atunci când nu găsesc în cursul dimineţii o oră în care să lucrez cu mine însumi. Firea mea are nevoie de a-şi preciza gândurile. Nu-i dorinţa de a face ceva pentru public.

Nu pot spune că sunt născut pentru a scrie. Unui prieten care-mi spunea: „Dacă ceva m'ar împiedica să scriu, m'aş omorî", — i-am răspuns: „Dacă ceva m'ar forţa să scriu, — atunci da, m'aş omorî".

Am lucrat totdeauna. Dar mulţi ani de-arândul nici nu mi-a trecut prin minte să public ceva.

Dacă mă scol cu noaptea în cap, nu e nici o virtute. Mă supun pur şi simplu naturii mele nervoase.

Mă aşez la masa de lucru şi stau faţă în faţă cu a doua mea natură.

Mai târziu intervine facultatea de exteriorizare. Părăsesc atunci condeiul pentru maşina de scris.

Scrisul mă oboseşte. Maşina e pentru mine mult mai plăcută.

Cum lucrează Victor Margueritte:

„Arta mea este o înregistrare lentă de senzaţii vizuale. Ca o placă sensibilă, printr'o observaţie tenace, continuă, îmi fixez în minte aspectul fiinţelor şi a lucrurilor. Ideia unui roman îmi vine câte odată de-abea la sfârşitul unui an, când sunt încărcat de observaţiuni. Atunci sunt bine edificat asupra chestiunii ce vreau să tratez şi cadrul mi-e fixat în linii mari.

Inainte de a începe să lucrez, compun un plan destul de detaliat,

Intotdeauna sunt stăpânit de dorinţa de a combate anumite idei; ca emanciparea femeii, pacifismul, etc., idei în jurul cărora gravitează întreaga mea operă dela război încoace. Scenariul e mai mult ideologic decât romantic. Când scriu primul rând, nu ştiu încă exact ce vor fi personagiile mele, nici nu sunt măcar născute.

De altfel felul cum apar îmi rămâne adesceori necunoscut, dar — odată creiate, — ele există cu adevărat pentru mine.

Francezii ştiu să-şi aducă aminte

Nu există poate popor mai pi[...] şi mai recunoscător decât poporul Franţei. Oamen[...] care pun câte o piatră, mai mare sau mai mică, la [e]dificiul culturii franceze, au bucuria de-a şti că pat[...] şi compatrioţii lor nu-i uită. Chiar dacă nu totdeau[na] la timp, Francejii ştiu să-şi aducă aminte.

A doua zi după moartea poetului [An]dré Rivoire, câţiva prieteni şi admiratori au luat ini[ţiati]va ridicării unui monument în oraşul natal al poetu[lui] în Vienne (Isère).

La Paris s'a constituit un comitet, sub [p]reşedinţia d-lui Maurice Donnay dela Academie comp[us d]in d-nii: Louis-Mill, Romain Coolus, Charles Méré, [Gas]ton Rageot, etc.

Subscripţiile adunate au atins actualme[nte] suma de 84.000 franci. O sumă importantă, dacă te [gân]deşti că Francezul nu e cel mai generos burghez.

Deasemeni, există în Franţa o societate, L[...] de Berlioz, al cărei scop este să strângă fondu[rile] necesare pentru cumpărarea casei în care s'a născu[t] [au]tor Berlioz în Côte-Saint-André (Isère) şi în car[e] petrecut copilăria şi o parte din adolescenţă. So[cieta]tea îşi propune să transporte acolo muzeul Berlioz [care] există deja într'una din sălile vechiului castel clădi[t] locuit de Ludovic XI şi care-i ocupat acum de o şco[ală] primară superioară.

Editura Adeverul prezintă

GALA GALACTION
PAPUCII LUI MAHMUD
ROMAN
Editura „ADEVERUL", S. A. BUCUREŞTI
Preţul Lei 50

C. STERE
ÎN PREAJMA REVOLUŢIEI
ROMAN
PROLOG:
SMARAGDA THEODOROVNA
Prologul marii Revoluţii.
Roman din viaţa Basarabiei de odinioară.
Editura „ADEVERUL", S. A.
Str. Const. Mille 5—9
Preţul Lei 60

BLASCO IBAÑEZ
CALATORIA UNUI ROMANCIER ÎN JURUL LUMII
TRADUCERE H. SANIELEVICI
NEW-YORK
CUBA
PANAMA
SAN-FRANCISCO
HAWAI
JAPONIA
EDITURA „ADEVERUL" S. A., STRADA CONST. MILLE No. 5-7-9
PREŢUL LEI 60

BIBLIOTECA DIMINEAŢA
ION SÂN-GIORGIU
ATITUDINI CRITICE
No. 143
Preţul 7 Lei

Tablete

Rămăşiţe

Vechiul conac monastic al Mitropoliei şi-a pierdut odăile arhimandriţilor şi zidul frontal. Maidanul trece peste măgura lor, ca o chelie. Locul e confuz şi berc. Ca să găseşti perspectiva punctului de vedere municipal, ai căuta bolovanul istoric, pe care s'a suit d-l Primar când a poruncit catapetesmei fostei cetăţi să cadă. Ridiculizat, conform unui jurnal de modă grotesc, monumentul Brâncoveanului păstrează pe anatomia goală, din frac, reverul şi coada.

Părintele Capitalei a evoluat împrejurul Mitropoliei, probabil călare, căci fotograful, ca să trimită streinătăţii imaginea ei actuală, nu-şi poate fixa obiectivul nicăieri. Nimic nu se vede şi totul trebuie călcat, ca să te izbeşti de creaţie în parte. Fosta linie se poate admira cu metrul divizat şi valoarea aspectelor se cântăreşte în cubi de mortar şi cifre de buget. Altă dată, se puteau indica pomii frumoşi, în care Calinic Miclescu îşi ţinea papagalii, un tun de piatră pentru marcarea orelor de prânz, lanurile de lavandă... Zăbrele albe corsetau în suiş sălbătecia pădurii, strânsă'n stinghii de lemn, ca un buchet înalt al oraşului cu turle. Acum se apreciază cu „cât a costat". Frumuseţile actuale au defilat pe dinaintea meşterului Arvinte, în vagoane şi rubrici de registru şi emoţia vine dela deficit şi cifre.

In strâmbătura golului, obişnuită de arhitecţii, inginerii, peisagiştii şi urbaniştii comunii, s'a păstrat din toate clădirile un coş, pe unde ieşea un fum de clopote odinioară. Ai dori să fii de acord cu această estetică sinistră. Desorganizată, clopotniţa se usucă la soare, într'un cearşaf, ca un om ieşit din mare: marea a fugit şi corbii au mâncat costumul. Te-ai întreba de ce-i stă atât de prost orizontului descoperit. Clopotniţa termina decorativ în sus, după un bun simţ iconografic şi arhitectural verificat, poarta monumentală. Bolţii şi porţii le trebuia o chivără înaltă. Ele au servit destinaţiei normale. Acum, când intrarea se face prin orizont, pe delături, turnul nu mai corespunde la nimic. Din toată casa a rămas în tocul ei o uşe în picioare, ca după cutremur. S'a gândit comuna la strigoii foştilor mitropoliţi, deprinşi să treacă pe poarta veche şi care ar şovăi să mai dea noaptea ocol bisericii domneşti? S'a suprimat verbul şi a fost păstrat substantivul. Peisajul repetă nebun o singură vorbă fără sens. Din pălărie, el şi-a oprit în jurul capului cureaua căptuşelii. Perspective de balamuc: Un trecător bate cu degetul întors pe falangă într'un petic de întuneric, unde a fost, înainte de expropriere, o fereastră cu perdele de aţă. El fumează scrumul din chibritelniţă şi dacă te uiţi de aproape l-ai ghicit. A murit acum 300 de ani şi s'a ras Duminică proaspăt, pe maxilara scheletului, gătit, fără guler, cu o cravată „papillon".

Ca să înţelegi cugetarea municipală, totul trebue văzut după orele 22. Cu ivirea stelelor se desluşeşte tabloul, ca un text citit cu pauză treptată a ideii.

Noaptea e, într'adevăr, feerică. S'au descărcat legumele în piaţa Bibescu-Vodă. E momentul distribuţiei aromelor de ţelină, tarhon, leuştean şi usturoi în coşurile cu cobiliţă ale precupeţilor. Miroase a ridichi şi cimbru. Ne apropiem de parcul de [illegible] tistul a conceput panta care suie la Cameră şi Patriarhie ca o vitrină şi a umplut-o cu lămpi cu picior. Globurile lactee, câte patru sau câte trei, prinse pe ramificaţii ondulate sucit, conţin pomada mată luminoasă a vaselinei electrice.

Lipsesc de subt fiecare lavaboul cu apa la două temperaturi, masa de cristal cu cosmetice şi oglinda de părete — şi câte un frizer în halat alb subt lampadare. Salonul e vast, separat în patru săli de balet. O! Hollywood, tu nici nu visezi de câtă influenţă estetică te bucuri în Bucureşti. Dacă s'ar fi montat măcar un bar automatic pe stânga, partea dreaptă ar fi putut să se pretexeze, cum se zice în Parlament, la ghitare mecanice ascunse'n boschete de liliac.

Lumina placidă se face către ziuă tristă. Ceva de sanatoriu, ceva de catafalc.

Pentrucă tot a fost corectată, colina putea să fie şi mai feerică, prin combinarea unei grădini zoologice, cu Luna Park şi cu lac. Cişmigiul e mai fericit cu avuzul lui de pulbere de apă rece şi de vapori, sută la sută în culori şi sonori. Aurora boreală şi Veneţia s'au căpătat cu becul, cu luntrea şi cu lebezile de subt sălcii plângătoare. Romantica municipală a făcut toată risipa de geniu utilă şi mai lipsesc totuş multe. Ai vrea ca scaunul pe care te aşezi să cânte şi să zică „mulţumesc" în trei limbi europene, dacă te scoli. Şi ce, ar fi urât să auzi cucul, cu o piesă de doi lei, aruncată într'o puşculiţă? Zgomotul de sârmă care pune vocea la loc nu strică iluzia într'atât, încât să fie justificată întârzierea unui supliment de confort al urechii.

Totuş, Bucureşteanul se scârbeşte de asemenea modernizare, inspirată de la reclama luminoasă şi de la vorbirea pe radical. El ar vrea ţărână veche curată şi găteli de parvenitism cu sticlă poleită şi mărgăritare false mai puţine.

Dar mai sunt Bucureşteni? Toţi acei reformatori de carte poştală şi de pian electric, tăbărîţi pe Capitală, în birourile, bodegile şi panoramele ei, şi însărcinaţi cu dichisirea oraşului, cu turtirea dealurilor şi cu monotonizarea occidentală a bulevardelor văzute americano-balcanic, nu vin să-şi impue cerebralitatea, din provincia vacii şi a cocenilor, unde s'au introdus gramofonul, ciorapul, jaretiera şi garderobul ca un ideal? Şi nu sosesc ei mai ales din provincia nouă, lustruită şi goală?

T. ARGHEZI

*) Ţinem să facem observaţia că aprecierile d-lui Arghezi din acest articol, ni se par nedrepte. Lucrările din Dealul Patriarhiei trebuiau să se execute după un plan mult mai artistic adoptat de primar, plan care nu s'a putut realiza însă din vin[a] altora. Dar chiar aşa, opera urbanistică dela Adunarea Deput[a]ţilor este remarcabilă. In orice caz nu merită dojană d. De[m.] Dobrescu, primarul pătimaş al înfrumuseţării Capitalei — a[cel] care, fără odihnă şi cu gest curajos (în împrejurările grele [de] astăzi), se sileşte să dea Bucureştilor un aspect occidental.
Ad. Lit.

EDIŢIA II-a a romanului d-lui C. S[tere]

Prima ediţie fiind complect epuizată, în cu[rând] apare ediţia II-a din partea I-a a romanului [d-lui C.] Stere „In preajma revoluţiei" alcătuită din [vo-lumele]: Smaragda Theodorovna şi Copilăria [...] Răutu.

PLASTICA

Transilvania ne-a trimis două solii de artă: pe d-na *Grete Csaki-Copony* şi pe d. *Hermann Konnerth.*

D-na Csaki-Copony expune o pictură turmentată, cu o cromatică vie, cu forme violentate şi întinse către o expresie haotică, morbidă, — nefirească.

Parcă frământarea care îmbracă sugestia în haină colorată ar tinde să distrame orice înţeles curent, orice prezentare concretă.

Pictorul vrea desigur, aci, să interpreteze stări sufleteşti, să-şi recomande personajul prin însăşi această deformare.

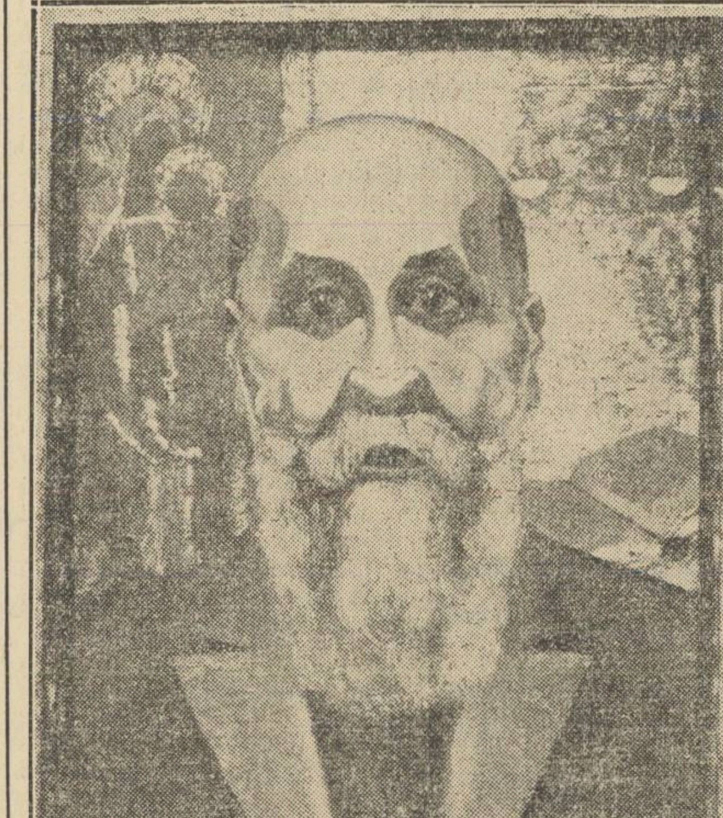
Izbuteşte uneori.

Insuşirile pe care le posedă, ne îndreptăţesc însă a-i cere d-nei Csaki-Copony să se apropie mai mult de limpezirea pe care o anunţă desenele şi aquarelele expuse.

D. Hermann Konnerth se înfăţişează şi d-sa pentru întâia dată publicului bucureştean.

In tablourile pe care le prezintă se evidenţiază o sensibilitate imprecis definită, dar străină de înrâuriri sau ecouri maladive.

Bizuită adesea pe stilizarea decorativă, pictura aceasta elimină succesiv elementele de informaţie şi dexteritate ale meşteşugului, pentru a reţine din chipul şi din personalitatea modelelor numai trăsătura fundamentală, determinantă, caracteristică.

Hermann Konnert — **Portret**

Astfel, portretul d-lui Nicolae Iorga a suferit o întreagă gamă de transformări până la ceiace artistul ar putea numi *planul definitiv al imaginii.*

In căutarea aceasta a expresivităţii ultime, simbolice, vedem reflectată întreaga personalitate a pictorului.

Peisajele din sudul Franţei sunt tratate cu multă virtuozitate coloristică, în spaţii largi şi bune efecte de perspectivă.

Temele d-lui Konnerth sunt îndeobşte simple. Insufleţirea lor plastică e obţinută printr'un realism plin de vioiciune, care nu se reduce însă la simpla transcriere a lucrurilor, ci vrea să le creeze din nou, pentru a le divulga structura şi sensul lăuntric.

O pictură de investigaţie, de clarificare, de luminişuri, dar încă nu e maturitate deplină.

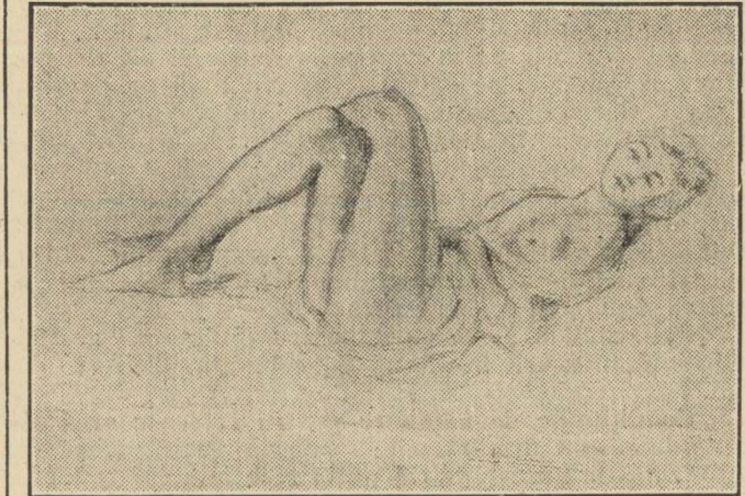
Alături de ace[ste] manifestări se înscriu în actualitate câteva efortu[ri] tinereşti cutezătoare, de care suntem datori să fac[em] menţiune.

Astfel, în sa[la] Caselor Naţionale din pasajul English, d. *S. Perahim* expune o serie de ciudăţenii ostentative pe care [le] intitulează candid: pictură, aquarelă, desen. Fireşte, [nu] sunt nimic mai mult, dar nici atât.

D. Perahi[m] care — s'o recunoaştem — este un talent inventiv [d]esface lucrurile din materialitatea lor, le despoaie [de] pondere şi formă, le etichetează literar „Arcaşa cu [câ]ntecul de soare" (deşi în panoul respectiv nu se poate descifra nici arcaşa, nici pântecul, nici soarele), sau „Domestica întâmplare cu morcovi" şi se lansează „avantgardist" sacrificat şi neînţeles.

Lăsăm altora satisfacţia de a descoperi aci prezenţa unei probităţi morale, atât de utilă generaţiilor noui.

D. Perahim are însă mijloace să străbată şi altă cale.

G. M. Cantacuzino — **Desen**

Un alt tânăr, d. *Neagu,* expune caricaturi în sala Mozart.

D. Neagu cade în cealaltă extremă: e prea puţin îndrăzneţ pentru genul pe care-l practică.

Exceptând două sau trei bucăţi, în care impulsivitatea liniei dă vigoare schiţei, tehnica d-sale se dovedeşte lipsită de unitate, insuficientă, stângace în şarjă şi eftină ca spirit.

D. Neagu nu e caricaturist.

Sporindu-şi elementele de cunoaştere şi adâncindu-şi studiul, poate totuş deveni.

La Hasefer, d. *G. M. Cantacuzino* a grupat lucrări de alb şi negru. Nimic personal şi nimic remarcabil. Artistul încă nu şi-a găsit expresia.

Simplele schiţe pe care le prezintă ascund, fără îndoială, posibilităţi.

Hărnicia se cere însă întregită prin stil. Şi d. Cantacuzino nu se poate opri la mijloc de drum.

Academia de pictură de sub conducerea d-lui C. Vlădescu a organizat în strada Matei Millo No. 10 o expoziţie a lucrărilor înfăptuite de elevi în cursul anului. Expun elevii cei mai vechi, dintre care unii s'au afirmat şi la ultimele saloane oficiale.

In prezentarea aceasta mai intimă, dar mai edificatoare, găsim câteva talente a căror desvoltare va trebui urmărită cu încredere.

Notăm pe d. *G. Tacian,* cu o bogată serie de pânze dedicate pitorescului periferiei bucureştene. [...] de adâncă sinceritate, bucăţile acestea re-

C. Vlădescu — **Desen**

velează un temperament bine definit, o viziune personală atât în coloritul discret şi unitar, cât şi în resursele emotive.

Deasemeni, schiţele din lumea celor necăjiţi au spontaneitate şi pătrundere interioară.

Un observator tot atât de atent e şi d. *G. Vânătoru,* ale cărui nuduri, portrete, naturi moarte, flori şi peisaje sunt executate într'un colorit cald şi precis, evidenţiând mai mult decât toţi ceilalţi colegi ai d-sale valoarea îndrumărilor sub care s'a format.

D-ra *Magda Stupcan* are o cromatică delicată şi un simţ desvoltat al compoziţiei.

Colţuri vechi ale Capitalei, frumos echilibrate în pagină, expune d. *N. Ştefănescu.*

D. *Dumitrescu-Şercaia* e reţinut, preocupat de materie, de cercetarea problemelor pastei şi de lărgirea expresiei statice.

D-ra *Viorica Grigorescu* aduce o inteligentă observare a naturii, un colorit bogat, luminos şi multă vigoare în construcţie.

Interesante — studiile de nud ale d-rei *Emilia Demetra.*

Intr'o gamă de griuri, pe alocuri prea voită, naturile moarte ale d-lui *Valentin Höflich* exprimă insuficient materia, deşi artistul are o viziune pronunţat personală.

Aquarelele d-nei *Eliza Băicoianu* sunt bine compuse în limitele unei nepretenţioase evoluţii decorative.

O accentuată tendinţă de diferenţiere a materiei distingem în lucrările de tonalităţi sobre şi bine legate ale d-rei *Fulvia Păcăteanu.*

In sfârşit, d-ra *Aurora Hagi-Ştefan* expune aquarele de un tineresc gust romantic, iar d-na *R. Geller* găseşte, în aceiaşi tehnică, promiţătoare indicaţiuni de consistenţă.

Singurul sculptor al grupului, d. *N. Pomenea,* înfăţişează trei portrete expresive, dovedind o serioasă cunoaştere a meşteşugului şi înţelegere în evitarea detaliului de prisos. In deosebi bustul artistei K. G. conţine o notă de calmă siguranţă în preciziunea formelor armonios cumpănite.

Pictorul *C. Vlădescu,* expunând alături de elevii săi, vrea desigur să afirme încrederea în făgăduitoarele talente ce-l înconjoară şi în rezultatele obţinute fără anihilarea resurselor proprii fiecărui temperament.

Intr'adevăr, lucrările tinerilor expozanţi nu au comun decât ţinuta de matură sinceritate a expresiei şi soliditatea desenului. Pretutindeni sunt evitate dulcegăriile şi efectele uşoare.

Exemplul l-a dat maestrul însuşi, care, în motive variate, impune o tehnică solidă, caracterizată prin linişte, probitate şi armonie.

H. BLAZIAN

Memorial II

Ţărmul olandez

de Mihai D. Ralea

Intre Amsterdam şi Rotterdam, litoralul olandez e presărat cu o serie de mici orăşele. Fiecare a jucat cândva, ca republică negustorească, un rol eminent în istorie. Harlem, Delft, Leyda sunt azi cetăţi moarte, paralizate de o iremediabilă abulie, visătoare în urmă către secoli de viaţă şi belşug, amorţite pe maluri de canale cu apă stagnată. Mătasea broaştei face opac luciul apei. Nici o oglindă nu mai reflectează imaginea vechilor case.

Leyda e luminată astăzi puternic de soare. Casele olandeze sunt vopsite în roş, în roz, în verde, în cafeniu. Ferestrele rămân numai albe şi privesc cu ochi iscoditori. Ultimul etaj se ascute la capăt şi se termină în triunghiu. In piaţa principală e iarmaroc. Soarele reliefează minunate costume ţărăneşti. Matroane grase, trecute de patruzeci de ani, cu obraz fraged şi roz de copil de lapte, poartă rochii negre pe gâtul cărora contrastează numai impecabile gulere de dantelă scrobită. Capul e acoperit de bonetă de dantelă tot aşa de albă, ca în portretele vechi de Franz Hals sau Rembrandt. Femeile mai tinere n'au încă expresivitate. Figura lor e încă candidă şi dulce-bovină. Popoarele acestea de nord au copilărie târzie şi nu capătă maturitatea decât după patruzeci de ani. La meridionali, care trăesc iute, (am observat în Spania şi Grecia), bătrânii sunt hidoşi. Acolo numai tinereţea e frumoasă. La septentrionali capul nu capătă caracterul definitiv decât cu timpul. Masca amorfă a figurii se accentuiază cu greu. Nordicii sunt frumoşi la bătrâneţe.

Intre apa albastră, casele colorate şi omenirea împestriţată a bâlciului, tabloul capătă un deosebit relief. Oamenii par mici şi perfect desenaţi. Specificul lor detaşat şi autonom. Viaţa, mişcarea, nu-i contopeşte, nu-i amestecă în mulţimi nediferenţiate. Calitatea mediului oferă astfel, lui Breughel, tot secretul artei sale, de mulţimi caricaturale, în care fiecare personaj se desprinde cu fizionomie particulară.

14 Septembrie

Olanda e o ţară fericită. Figurile sunt grase, bonome, tinere. Corpurile grase şi joviale. Sub haine sumbre carnea trupului e mereu proaspătă şi roză. Bogăţia, opulenţa curg, de secoli, în toate casele. Oamenii şi-au modelat faţa într'un surâs satisfăcut. De n'ar fi inchietudinile religioase ale norodului, poporul acesta n'ar fi avut nici o turburare sufletească. Burghezia cu sufletul ei sănătos, suficient, vesel, cu bucuriile ei moderate, făcute din ospăţuri prelungite, din glume pipărate, din copii şi femei dolofane, din liniştea sufletească care o dă chimirul plin de aur şi viaţa asigurată din lipsa de gusturi şi visuri ambiţioase pentru aventuri imposibile, — aici şi în Flandra s'a format mai întâi. Deaceia în pictură, Olanda a inaugurat realismul. Realismul bucuriei de a trăi, cu voluptăţile modeste şi cotidiane. Tablouri care prezintă mediuri familiare ori prieteneşti cu intimitatea lor bonomă, peisajul calm şi suficient în care se pot vedea oameni care glumesc şi oameni care-şi caută de treabă printre copiii care se joacă; diferitele ceasuri ale zilei prinse în diferitele ocupaţii ale unei omeniri mulţumite de dânsa şi de Dumnezeu. Realismul înseamnă împăcare cu viaţa şi pictura olandeză respiră peste tot acceptarea existenţei şi plăcerea pentru lucruri aşa cum sunt, fără demonismul nici unei prefaceri.

Haga e un oraş de funcţionari, de şcoli şi de muzee. Popoarele prea comerciale îşi adăpostesc guvernele şi monarhii în locuri liniştite şi adăpostite de larma afacerilor. Străzi late mărginite de tei seculari tae oraşul în lung şi în larg. Trecătorii nu par a se grăbi. Pasul lor e măsurat, socotit ca al şefilor de birou cu orar precis. Intr'o piaţă mare şi strălucită de curăţenie, câteva berării şi-au scos scaunele în stradă. Câteva orchestre mediocre intonează fără temperament „Lucia de Lamermor" ori „Norma", partituri care nu se mai cântă nicăeri în Europa. Oraş provincial în toată puterea cuvântului, oraş provincial ca toate capitalele care nu-şi au sediul în centrul comercial al ţării. Aşa trebue să fie şi Washington.

Castelul regal îşi oglindeşte cupolele într'un lac sumbru, înconjurat de copaci cu frunza aproape neagră. Bine înţeles lebede şi bine înţeles clar de lună, care, în nord ţine loc de soare. Câteva perechi mimează printre copacii parcului ancestralul tic al atracţiei erotice. Atmosferă de cromolitografie. Un chef studenţesc, la un bar în faţa hotelului, sună straniu şi deplasat. Sgomotul nu se poate integra locului: parcă vine din alte părţi, ca o voce râncedă de radio.

In Harlem pentru Franz Hals. Frumoase dantelării de gotic tardiv în piaţa publică. Muzeul nu e ceiace e Toledo pentru Greco, Madrid pentru Velasquez ori Amsterdam pentru Rembrandt. Pânzele expuse nu sunt din cele mai reprezentative. Oraşele natale se cred totdeauna obligate de a alcătui din improvizaţii un loc de pelerinaj. Şi cum opera, dacă e căutată, se exportă imediat, oraşele natale sunt cel mai puţin bogate în a trezi imaginea eroului dispărut.

Franz Hals e un pictor perfect, nu e pictor mare. Sufletul său e armonios, echilibrat, just. Portretele sale au ingenuităţi, naivităţi; dar şi corectitudini de om de treabă. E un înţelept al picturii şi, fără îndoială, un mare psiholog. Dar mai ales e un spirit modern. Mai

(Continuare în pag. IV-a)

Hermann Konnert — **Portret**

întâi pentru tehnica sa impresionistă, care ştie să pue direct, fără tranziţie şi fără frică de brutalitate, tonuri disparate unele peste altele. Manet n'a fost mai îndrăzneţ câteva secole mai târziu. Spirit modern e mai ales Franz Hals pentru că îi lipseşte gustul grandiosului. Portretele sale aleg temele şi oamenii după un modest realism. El nu caută superbi curtezani îmbrăcaţi în dantelă şi catifea care pozează între o teribilă tapiserie de Bruxelles şi un majestos levrier, ca Van Dick. Figurile sale sunt luate de pe stradă, din piaţă, dintre prieteni. Ca oamenii moderni el are *gustul insignifiantului* şi al secundarului cărora le ghiceşte secretele şi le ridică rangul.

MIHAI D. RALEA

Femeia de azi

Psihologia culorilor

Aşa cum am spune „se ferea ca de foc”, Balzac, într'unul din romanele sale, schimbă: „comme de porter une robe jaune”.

E mult de atunci şi culorile au pe rând răstimpurile lor de favoare. Totuş n'a putut fi numai o oportunitate de modă oroarea de galben şi intenţia de interdicţie care străbate comparaţia balzaciană.

Astăzi când însăşi Moda lasă femeilor oarecare iniţiativă, chiar îndrumând, ca un monarh adaptat democratismului, spre emancipare de sub tutela decretelor, chestiunea culorii unei rochii noui nu mai poate fi lăsată pe seama modelului din *Vogue* sub care se anunţă mereu schimbat: „cenuşiul îmbracă bine“ sau „preferaţi albastrul”. Voim să ştim de ce, presupunând, cum presupun toate femeile, că orice culoare le prinde la fel de minunat, şi rămâne de găsit numai avantajul sau scăderile culorii însăşi.

La un congres al asociaţiilor de publicitate din lumea întreagă, un american competent a fulgerat de la tribună:

— Nu întrebuinţaţi niciodată galbenul!

Era vorba de afişele de reclamă alimentară.

Recomandaţia a fost bineînţeles motivată. Fără a se adânci prea mult în teorii abstracte, profesorul de afişe dovedi cum creerul omenesc opune în mod sistematic oricărei culori, asociaţii de idei sau reacţiuni bine definite.

„Galbenul, precizează el, e legat în minte cu ideea de boală, de friguri galbene, gălbinare, etc. Atmosfera din jurul unei reclame alimentare trebue să fie dimpotrivă sănătoasă, curată, apetisantă”.

Dacă Balzac n'ar fi fost atât de concis în fobia sa, ar fi explicat poate, ca şi profesorul Willman, că aceeaş ambianţă sănătoasă, curată, apetisantă, trebue să o aibă în vedere şi femeile în alcătuirea garderobei, eram să zic a reclamei lor proprii.

Dar adeptele galbenului n'ar fi găsit oare destule comparaţii opuse? Cele două lucruri fără care nimeni nu poate trăi, sunt galbene: soarele, aurul. Se lipseşte vreo floare de galbenul staminelor? Un lan de grâu copt nu-i o plăcere pentru ochii dezinteresaţi ca şi pentru cei ai proprietarului său?

Expertul în culori recomandă însă cu entuziasm numai roşul şi verdele.

„Roşul evocă fructul copt, verdele, [illegible] proaspăt, de iarbă, de crud, o viziune tonică”.

Desigur că ideea fructului copt, oprit sau nu, îndreptăţeşte destul şi o rochie nouă roşie, dar nelipsita asociaţie de idei este, în jurul acestei culori, mult mai diversă. O femee îmbrăcată în roşu poate apărea ochilor ca un semnal de stradă: „Nu vă apropiaţi. Pericol”, sau ca un steag de agitaţii şi revendicări la care ea nu s'a gândit. Roşu mai este, e adevărat, şi focul, de care se leagă azi mai slab ideea de spaimă şi primejdie decât aceia de cămin încălzit, de confort. O toaletă aprinsroşie a evocat totuş vreodată ideea confortabilă a unei gospodine de cămin? Roşul e o culoare aventurieră, nu casnică. Aventura, în sensul ei lărgit şi înalt, tentează rar însă pe femei, mult mai rar decât rochia roşie. Spiritul aventuros e o calitate masculină. Dar femeile, dacă nu sunt în general atrase de marea aventură, sunt în schimb de bărbaţii aventuroşi, la rândul lor bănuiţi a fi atraşi de rochia roşie. Şi iată cum, toate se înlănţue.

Albastrul e o culoare melancolică, mai larg: literară. Culoarea aceasta, în miile de nuanţe ale cerului şi ale mării îşi asociază ideea contemplaţiei, a visului, a nedefinitului, ceva care ţine de muzică şi de poezie, de lucrurile nerostite şi nepipăite. Poate de aceea, practicul expert alimentar nu-i găseşte motive nici de repudiere, nici de recomandare: o culoare neutră. „Gustul“ său nu-i găseşte nici o savoare. Femeile în albastru n'au deci şanse de a seduce pe gurmanzi.

Pentru acest scop, va fi cred mai nimerită rochia verde. Verdele este într'adevăr, după cum s'a decretat de la tribună, culoarea apetisantă şi tonică a proaspătului. Mai cu seamă vegetarienii nu vor găsi mijloace de rezistenţă în faţa acestei culori.

E vina caselor de modă care orânduesc de sute de ani fiecare cută şi danteluţă a rochiilor, că au omis totdeauna felul acesta de explicaţii, din neprevederea de a-şi asocia un psiholog. Câte eşecuri şi decepţii s'ar fi putut evita.

Există totuş, în moda feminină, o culoare care înfruntă asociaţiile de idei, expertizele psihologice şi Moda însăşi. Culoarea dominantă a ultimilor ani, negrul, care peste tot, în lumea albă cel puţin, este culoarea jalei, a morţii. Totuş, fără a fi silite de un doliu, toate femeile au îmbrăcat în anii din urmă uniforma negrului. Priviţi-le trecând, pe femeile iernii trecute şi ale primăverii care începe: o procesiune de haine negre. De la palton sau pardesiu până la pantof, răzbat doar zece centimetri de ciorap „pâine prăjită“ şi sus, între gulerul înalt şi pălăria absentă pe ondulaţii, doar zece centimetri înviorați de pudră şi roşu. Sub haina lungă, acelaş negru. Fusese înjumătăţit cu tonuri vii, apoi resemnat la un guleraş alb îngust, despuiat în cele din urmă şi de acesta.

O floare cât de mică la piept ar ţipa cu cel mai prost gust. O aripioară bicoloră care se arătase timid pe pălării, a fost smulsă după câte-va zile de control în oglindă. Negru, numai negrul. Vitrinele magazinelor nu-l expun niciodată. In ele se revarsă toată gama înflorită şi îndrăzneaţă a curcubeului chimic. Clienta examinează, compară, consultă pe patron, pe vânzător, pe prieteni, şi după condescendente aprobări, s'a hotărît: din nou patru metri de materie neagră.

Mai de mult, femeile care obişnuiau să se îmbrace mereu în negru căpătau un aer tragic, adesea voit. Să fi devenit azi tragicul o pretenţie generală? In orice caz, uniforma l-a exclus.

ALICE GABRIELESCU

STEFAN GROSSMANN

Binefăcătorul

In 1918, chiar în ziua anului nou, milionarul american Charles M. E. Chugge publică în ziarele din New-York următorul anunţ:

„M'am hotărît să acord unui tânăr proletar, cu o activitate de zece ani într'o mină de cărbuni, o subvenţie pentru *o călătorie în jurul lumii*. Călătoria urmează a fi făcută în tovărăşia secretarului meu, cu următorul itinerar. Plecarea se va face din New-York, cu parcursul: Japonia, Arhipelagul Malaiez, India; traversând Marea-Roşie în Europa. Ajunşi aci cei doi călători se vor opri pe Riviera, trecând apoi prin Italia, Franţa, Germania, Scandinavia şi Rusia. Vor trece apoi prin Crimea în Asia-Mică, în Egipt, în centrul Africei, înaintând de-alungul ţărmului până la Captown. O parte a călătoriei poate fi consacrată Australiei, pe care călătorul, dacă doreşte, o poate trece în itinerar. Durata ocolului lumii e hotărîtă pe trei ani. Pentru pregătirea necesară (studiul limbilor etc.) se acordă o şedere de un an la New-York.

Pot candida la concurs, pentru obţinerea acestei subvenţii, minierii în vârstă de cel puţin treizeci de ani.

Condiţiunile de admitere pentru cel care vrea să candideze sunt următoarele:

1. Să fie minier de cel puţin zece ani.
2. Să dea dovadă de inteligenţă naturală, să fie înzestrat cu spirit de observaţie şi să aibă temperament vioiu.
3. Să-şi ia obligaţia că după terminarea călătoriei va lucra mai departe, în aceiaşi mină, încă zece ani.

Protecţia este exclusă. Asupra alegerii câştigătorului, vor hotărî şase oameni absolut imparţiali, numiţi, nu de mine, ci de cei mai distinşi scriitori ai Americii.

Pentru cheltuelile călătoriei depun suma de 30.000 lire sterline. Călătoria va fi deci efectuată cât se poate de confortabil.

Personal, ţin să fac cunoştinţa celui subvenţionat abia după înapoierea lui din călătorie.

Charles M. E. Chugge

Se procedase cu corectitudine şi fără influenţe din afară. Din cele aproape 6000 de oferte sosite, comisiunea alesese 240 mai caracteristice. Soarta avea să hotărască una dintre acestea. Concursul era deci nepărtinitor. Minierul Francis Roth din New-Orleans avu norocul ca oferta sa să fie scoasă din urnă.

Roth era necăsătorit, având înfăţişarea unui om de patruzeci de ani; căci nu poţi lucra treisprezece ani într'o mină de cărbuni, fără să te resimţi. Faţa încadrată de barbă, era serioasă şi trasă; ochii, încă ageri, prinseseră o urmă de melancolie, iar trupul lui înalt şi svelt era puţin îndoit. In tinereţe scrisese câteva poezii unei fete, poezii pe care le adăugase la oferta sa, deşi el nu mai era entuziasmat de literatura unor vremuri frumoase. De fapt nici nu luase oferta prea în serios; ci mai mult în glumă, expediând-o fără să se mai gân[illegible] din mină, în biroul societăţii, ca să i se facă cunoscut că el, Francis Roth, e fericitul care va întreprinde călătoria de trei ani în jurul lumii, cu sprijinul material al d-lui Ch. M. E. Chugge, nu se arătă, în primul moment, câtuşi de puţin fericit, căci auzea, ce-i drept, cuvintele, dar nu le simţea încă rostul.

— Nici nu zâmbeşti măcar? — zise funcţionarul.

— Ba da, — răspunse Francis, străduindu-se să ia o atitudine voioasă.

Insfârşit, i se citiră din nou toate condiţiunile. Trebuia doar să le mai semneze.

— Un singur punct e însemnat, — zise funcţionarul. Trebue să-ţi iei angajamentul că vei reintra în serviciul nostru, după terminarea călătoriei, pentru încă zece ani! Domnul Charles M. E. Chugge, nu vrea să-ţi răpească pentru totdeauna mijloacele de trai şi de aceea vrea — desigur că nu va fi nevoe — să-i acorzi dreptul de-a te readuce în mină, eventual cu garda fabricii noastre, cu detectivii noştri. Dar astea sunt numai posibilităţile extreme, care desigur că nu se vor produce niciodată. La facerea unui contract însă, trebue să te gândeşti la toate!

Francis Roth semnă.

Trăi un an la New-York; studiă cu sârguinţă franceza, germana, italiana; învăţă să se 'mbrace distins, să mănânce manierat, cum să se poarte cu femeile. Luă chiar lecţiuni de pian, pe care învăţase să le asculte şi să le aprecieze, dar nu să le şi execute. Frecventă teatrele cele mai bune, opera; învăţă să vâslească şi să înoate. Tot timpul anului îl petrecu într'o vilă, pe ţărmul oceanului, în tovărăşia unui pictor tânăr, care-l învăţă să guste frumuseţea mării, farmecul apusului de soare, splendorile peisajelor de iarnă. Adesea, rătăcea zile de-a rândul pe mare, într'un yacht mic, în tovărăşia verişoarei pictorului şi astfel căpătă şi ultima şlefuire, nobleţa sufletească.

La 14 Octombrie 1920, Francis Roth se îmbarcă pe marele vas englez „Victoria”. Tânărul pictor îl însoţea ca secretar. Pe vapor îl aştepta un trimis al d-lui Charles M. E. Chugge; acesta îi înmână un carnet de cecuri, pe care avea să-l întrebuinţeze — în afară de subvenţie — în marile oraşe mondiale, de la Tokio până la Stockholm. Pentru fiecare oraş îi erau acordate 1000 de lire, dar tot cu condiţia să fie utilizate, adică să fie cheltuite într'adevăr, în fiecare oraş!

E cu neputinţă de descris cum şi-a petrecut Francis Roth cei trei ani. Minunăţiile Japoniei, splendoarea secularelor păduri indiene, eleganţa Rivierei, fericirea călătoriilor pe mare în strălucirea soarelui şi a ploilor de stele, prietenia cu pictorul, la început scrisorile pline de dor către verişoara acestuia, desfrâul Parisului, frumuseţea priveliştilor nordice, o noapte în pustiu, sub cerul galben, apoi călătoria cu transsiberianul prin deşert şi singurătate, la Moscova, în faţa splendoarei Cremlinului, o lună de vară la Lido în Veneţia, lungit pe ţărm, aproape gol, sub arşiţa soarelui, lângă cele mai frumoase femei ale Europei; apoi, la Roma, îngenunchiând înaintea lui Michel Angelo; la Nisa, petrecând cel mai nebunatic carnaval din lume, pe urmă pomenindu-se ca 'n vis în Asia-Mică, în locuri părăginite şi moarte, sfinte atâtor oameni. Devenea tot mai tânăr, din zi în zi. Prietenul său, pictorul, era echipat cu o valiză plină de scrisori destinate celor mai primitori oameni din lume. Cunoscu pe cei mai de seamă scriitori ai Europei, ba mai mult încă: acele spirite generoase şi modeste ale tuturor ţărilor, care stau deasupra celebrităţii, caracterele cele mai alese, femeile cele mai seducătoare — în faţa cărora ştia însă să se înfrâneze — văzu cartierele celei mai negre mizerii, ale obscurităţii, goliciunii şi murdăriei, căutând însă să fugă cât mai degrabă din calea lor. Ziua cea mai fericită o trăi în Iava. Dar despre asta, altădată.

Când debarcă la 14 Octombrie 1923 la New-York, îi păru totul ca visul unei nopţi.

Voia să-i facă o vizită de mulţumire d-lui Charles M. E. Chugge, dar prietenul său, pictorul îi zise:

— Aşteaptă, căci o să-ţi trimeată o invitaţie.

La 18 Octombrie, era din nou în New-Orleans. Intră în vechea sa locuinţă şi se speriă de micimea, de bezna şi mizeria ei. Dar îşi deschise cufărul, fără să spună un cuvânt şi'şi împodobi locuinţa cu toate bunătăţile strânse în decursul călătoriei: covoare persane, broderii ungureşti, gravuri japoneze în lemn, porţelanuri chinezeşti, mătăsuri franceze, samovare englezeşti, narghilele turceşti, cutii cu fluturi din Brazilia, păsări împăiate din India şi alte sute de comori încântătoare.

La 20 Octombrie, primi ordin să-şi reia serviciul în ziua de 22, la mina de cărbuni, galeria VII, etajul al treilea. Işi reaminti deodată legământul făcut, se gândi la agenţii care îl puteau ridica.

La 22 Octombrie, se afla din nou în fundul galeriei, pe jumătate gol, cu pieptul negru de praf, prin care curgea în şiroaie sudoarea, singur de tot, numai cu o lampă mică lângă el şi — aci trebuia să rămână unsprezece ore! Ascultă loviturile în piatra umedă şi neagră, auzi din depărtare pocniturile camarazilor săi, mâncă pâine din palma neagră. In mijlocul întunecatei singurătăţi a galeriei, văzu deodată Oceanul în lumina zorilor, priveliştile înzăpezite ale Norvegiei, carnavalul din Nissa, şi se pomeni că aude toate orchestrele Parisului.

Ciocănea, ciocănea mereu. Şi cele unsprezce ore trecură într'adevăr.

Francis Roth era şi după lucru singur de tot. N'avea chef de vorbă şi acest fapt îl puneau ceilalţi în seama mândriei şi îngâmfării lui.

Nu vorbea cu nimeni.

In ziua a treia fu chemat, pe neaşteptate, din fundul galeriei. Mister Charles M. E. Chugge îl aştepta în sala de primire a direcţiunii. Poate doreşte cumva să-şi schimbe îmbrăcămintea? — Nu! — Cu atât mai bine! Mr. M. E. Chugge vrea aşa-şi-aşa să-l vadă în haine de minier. Numai o mică amintire pentru binefăcătorul său voia să-şi mai ia repede Francis Roth din locuinţa sa. Intr'un minut o făcu şi pe asta.

Francis Roth îl văzu pentru prima oară, în sala de primire a direcţiunii minelor, pe binefăcătorul său, M. E. Chugge. Era un om apatic, palid şi gras, care şedea alene într'un fotoliu moale de piele. Faţa, asemeni unui burete, părea somnoroasă. Mâna-i mică şi umflată salută fără vlagă.

— Ia loc, Mister Roth, şi povesteşte-mi cum te simţi?

O descriere amănunţită sau în linii generale a călătoriei mele? Să încep cu îmbarcarea?

Obrazul spongios al lui Chugge zâmbea flegmatic:

— Ba nu, nu, nu! Să-mi povesteşti cum te simţi *acum!*

Francis Roth bănuise, încă de când era în drum spre casă, că miliardarul nu se va informa despre evenimentele călătoriei sale în jurul lumii. De aceea îşi pusese mica amintire în buzunar. Dar din spirit de prevedere întrebă încă odată.

— Să vă povestesc cum am petrecut în India... de nopţile nordice... de vânătorile noastre în Bengal?

Obrazul palid şi gras zâmbi şi mai leneş, iar mâna cărnoasă arăta cu degetul gros spre podea.

— Nu asta, dragul meu, nu asta... Cum te — simţi — acum — după călătorie — colo jos, în galerie, unde vei trăi zece ani de-aci înainte...

In sala de primire se făcu linişte.

Francis Roth puse mâna în buzunar, unde se afla preţioasa amintire, scoase cu repeziciunea unui fulger un revolver şi trase asupra binefăcătorului său, Mister Charles M. E. Chugge, trei focuri. Unul îl nimeri în tâmplă, două îl loviră în pântece.

Când povesti juraţilor din New-Orleans despre călătoria sa în jurul lumii şi despre convorbirea cu binefăcătorul său, aceştia îl achitară în unanimitate.

Trad. A. BYCK

Corăbii de hârtie

Hârtiile pe cari în nopţi de-arândul
Mi-am mâzgălit şi sufletul şi gândul
Le mângâi şi le strâng pe fiecare,
Că va să vie ora de plecare.

In jurul meu îşi creşte aiurarea
Pământul, confundându-se cu marea;
La fel ca ea înalţă să coboare,
Mereu alţi oameni şi acelaş soare.

Privind în mine şi privind departe,
Din foile sortite pentr'o carte,
In aşteptarea orei ce-o să vie,
Pornesc în larg corăbii de hârtie.

D. N. TEODORESCU

(Din volumul cu acelaş titlu, care va apare).

A apărut în editura „ADEVERUL”
KIMONOUL INSTELAT
ROMAN din Parisul american
400 PAGINI cu portretul autorului şi numeroase ilustraţii de I. VAL
Exemplarul LEI 80

J. F. LOUIS MERLET

O sară la Demerara

— Da, e grozav să rătăceşti prin păduri, fără drumuri, fără să ştii încotro s'apuci... Ştiu şi eu ce 'nsamnă asta... Suntem aici o ceată de ocnaşi care-am spălat putina. Şi nu de poliţiştii engleji ne temem noi, fugarii...

„Ia uitaţi-vă la semnul ăsta... Tot un trădător, pe care vroiam să-l scap, m'a împodobit aşa, într'o zi când era turtă de *tafia.*

„Plecasem trei de la Saint-Jean-du-Maroni. Doi dintre noi părăsiseră lagărul luând cu ei unelte de săpat. Şi după ce au cercetat ţinutul, au descoperit spre Sud zăcăminte aurifere în aluviuni, aproape de suprafaţă. Ne-am pus pe lucru şi, după o căutare cu folos, ne-am hotărît s'o luăm deadreptul peste pădure şi să fugim pe teritoriul olandez, mulţumită complicităţii unui indian caraib pe care trebuia să-l plătim ca să ne treacă fluviul. Dormeam într'o colibă păcătoasă de frunze de *wapa,* — şi numai noi ştim cum trăiam şi ce lipsuri înduram!

„După câtva timp de viaţă pe jumătate sălbatecă în pădurea neumblată, aprovizionaţi cu merinde de oamenii din lagăr care trebuiau să plece cu noi, am ajuns să adunăm o cantitate de praf de aur pe care am putut însfârşit s'o vindem unui mexican, — un aventurier care, după ce a lucrat în Oyapoc, se statornicise la Saint-Laurent-du-Maroni şi se pregătea să se urce spre Inini.

„Ce ticălos! Ne-a plătit un franc şi jumătate gramul de aur: dacă vrem, dacă nu... Şi a trebuit să primim, căci altfel mizerabilul ne-ar fi dat pe mâna poliţiei.

„Insfârşit, ne-am văzut cu câteva sute de franci. Bani munciţi, nu glumă! Asta însemna pentru noi, dacă am fi fost cuminţi şi chibzuiţi, putinţa de a ne îmbarca, — mântuirea, libertatea câştigată din nou.

„Unul dintre noi a plecat înainte ca să vadă ce-i cu piroga care trebuia să ne debarce la dreapta de Albina, în Guyana olandeză. Eram prin urmare singur, depozitar al câştigului comun, cu Albert, pe care l-aţi cunoscut şi care — uitasem să vă spun — a încercat pe urmă să omoare un gardian şi s'a ales cu o pedeapsă suplimentară de 15 ani de muncă silnică.

„Doborât de muncă şi de lipsuri, ars de friguri, — de cele care se capătă în pădure, — piroteam în colibă. Albert fuma, ghemuit cu picioarele subt el. Şi deodată m'am trezit, căci am auzit foşnind frunzele de *wapa.* Şi mi-am văzut tovarăşul, înarmat cu o cazma pe care o învârtea spre mine. M'am întors şi m'am ferit într'o parte dintr'o săritură. Prea târziu. Tăişul m'a ajuns la umăr şi la braţ. Cu pieptul gol, plin de sânge, m'am prăbuşit la pământ. Albert, năuc, pe jumătate beat, dăduse drumul cazmalei, şi a trebuit să-i cer ajutor. Da, dragii mei, am fost nevoit să-mi rog asasinul să mă îngrijească. Putea s'o isprăvească cu mine, bestia!

— Dă-mi bani, mi-a spus el. Renunţ, nu mai plec cu voi, dar îmi vreau partea.

— Atunci, îngrijeşte-mă.

— Bine. Am fost nebun!

„Şi mi-a făcut un pansament cu alcool, cum a putut şi el.

„I-am dat 150 de franci şi a dispărut.

* * *

„Eu eram prea bolnav ca să-mi urmez tovarăşul care trebuia să aştepte zece zile, şi mai mult, ca să poată trece apa cu o pirogă. Indianul complice era în pădure numai pentru o săptămână. M'am întors cu greu, după câteva zile de chinuri cumplite, la avantposturile penitenciare, de unde am fost trimis la spital. Şi pe urmă, după ce m'am vindecat, am ispăşit o pedeapsă în închisoare, pentru absenţă ilegală.

„Pe Albert l-au cules pe-aproape de Saint-Louis, într'o colibă de indigeni care-l ascundeau şi unde 'şi băuse cei 150 de franci. Au trebuit să-i pue cămaşa de forţă. Şi atunci, când a ieşit de la carceră, a încercat să omoare pe gardian.

„Eu am izbutit să evadez peste două luni, — şi a fost o adevărată minune, căci mă puseseră, prudenţi, în lagărul *incorigibililor*. Dar cellalt tovarăş veghia. El păstrase banii mei şi banii lui la adăpost bun, între două cărămizi ale bărăcii, după ce-a stat şi el, ca şi mine, două luni „acasă“.

„Şi într'o sară, am pornit cu barca. Ce călătorie, dragii mei! Ne-am abătut din drum. In loc s'o luăm spre Guyana olandeză, am plutit şaizeci de ceasuri până la Sud de Demerara. In chip de pânză aveam un cerşaf vechiu, şterpelit de la spital. Il luasem ca să ne facem rufe. Şi ne-am folosit de el ca să mergem mai repede, să nu dăm peste bancurile de nisip de la Hattes ori să ne pomenim subt lumina vaporului cu reflectoare...

„Cum am trăit pe urmă? Ei, Doamne, nu mai ştiu nici eu. Am cumpărat mărunţişuri de la Chineji, am desfăcut „articole de Paris“ fabricate la Amsterdam sau în Germania în interior, „în ţară“, cum zic pe aici. Şi calicie, veşnic calicie... Dar o să scăpăm noi şi de asta. Chinezul are parale, şi nu se teme decât de ceilalţi Chineji şi de hinduşi... Suntem aici şase băeţi vrednici care ne-am putea încerca norocul. Vom închipui o încăerare cu hinduşii, într'o sară de dans. Poliţiştilor, aici ca şi aiurea, nu prea le place să se amestece în explicaţii de astea mărunte. In timpul încăerării, punem mâna pe patron. E uşor de tăiat un fir electric. Nu trebue lumină! Ştiu unde 'şi ţine Chinezul banii, îi luăm şi o ştergem... Vă asigur că afacerea se poate aranja minunat!“

— *Very late, sir! You must go ut, police order!* murmură Chinezul, — exact în clipa în care Ferdinand Legros, osândit la douăzeci de ani pentru omor şi evadat din penitenciar expunea tovarăşilor, fugari ca şi el, proectele lui de bogăţie...

* * *

Afară, noaptea minunată a ţărilor de la echinocţiu era liniştită şi dulce, încărcată cu parfumuri.

Intr'o colibă mai retrasă, nişte negri cântau o melopee, însoţindu-şi cupletele triste cu acorduri de armonică şi de tam-tam.

Trad. de OTILIA CAZIMIR

Bibliografie

EMIL VÂRTOSU: *„1821“, Date şi fapte noi.* — Bucureşti 1932, Ed. „Aşezământul Cultural Ion C. Brătianu“, 253 pg., 8 planşe.

Amintiri feroviare

Inaugurarea unei gări

Sunt cincizeci de ani fără câţiva de când, de la Costeşti spre Turnu-Măgurele, a coborît linia ferată secundară, destinată judeţului Teleorman. Mă pregăteam să intru în clasa întâia primară şi învăţam alfabetul, cu ajutorul primului meu dascăl, seminaristul Ilie R. Popescu, venit şi el tot din sus, din seminarul dela Curtea de Argeş.

Ştiam că la hotarul moşiei noastre, soldaţi din geniu lucrează de multă vreme ca să ridice terasamentul trebuitor, dealungul hotarului, prin câteva văi şi vâlcele din partea locului. Intr'o zi văzusem pe aceşti soldaţi chiar în sat la noi, în urmărirea unui salaş de ţigani zavragii, care păruseră suspecţi ofiţerului cu comanda lucrărilor.

Mai ştiam vag — din spusele tatei — un lucru pe care nu-l voi mai putea controla niciodată şi anume că un mare număr de lucrători streini, care munciseră toată vara, cu fierăstrăul, la fasonatul traverselor, când au ajuns la graniţa patriei lor — Bulgaria, Serbia sau care?... — au fost prinşi de nu ştiu ce duşmani şi executaţi...

Nu văzusem până atunci nici un tren, şi nici o linie ferată. Tata era om care călătorise de multe ori, şi cu trenul şi cu vaporul, dar noi copiii eram prea mici şi nu călătorisem de cât cu trăsura noastră, cel mult până la Ruşii de Vede, unde trăia mama mare, şi până la conacul moşiei naşilor noştri, peste pădure şi peste apa Vezii. Intrebasem noi cândva pe mama:

— Mamă, cum este trenul ăla?...

Dar explicările mamei nu ne edificaseră destul. ...Este un şir de căruţe, legate una de alta, şi toate cu coviltir de fier.... Şi merg aşa una după alta, da merg fără cai şi fără boi, pentrucă le trage o maşină... o maşină la fel cu vaporul cu care treeram grâul vara...

— Da, mamă, vaporul nostru... dudue, zbârnâe, flueră, însă rămâne pe loc şi batoza rămâne şi ea pe loc... Atunci cum merge vaporul trenului şi cum duce după el căruţele de fier?...

Este de crezut că nici mama nu era prea bine instruită asupra acestui „vapor" special care târa căruţele de fier şi nu putea să stabilească deosebirea, prea savantă, care există între locomobilă şi locomotivă.

Am întrebat atunci pe tata să ne spună cum merge vaporul trenului şi de ce vaporul nostru din arie stă înţepenit, toată vremea, măcar că sforăie şi flueră... Dar tata, care avea treabă, ni-a răspuns căutând nu ştiu ce prin sertarele scriitorului şi cu spatele spre noi:

— O să vedeţi voi zilele astea, când va sosi trenul, întâi, în Ruşi, că vă iau şi pe voi la târnosirea gării...

Tata ne lua cu el la Ruşi!... Vom vedea şi noi trenul, care de atâta timp îşi tot sapă drum, în coastele moşiei noastre!... Aceasta nu era nici de cum explicaţia pe care o ceream, dar cine mai umblă după explicaţiuni abstracte, atunci când are făgăduinţa unei plăceri concrete!

Am ajuns în Ruşi, în urma unei călătorii din care nu mi-a rămas nici o amintire, şi am poposit la un prieten al tatei, nu la neamuri, ca [illegible] nă târzie sau era primăvară, nu pot să mai spun. Ştiu atâta că era un noroi înfricoşat, un noroi cum numai la noi la Ruşi poţi să admiri... Era cerul posac şi burniţa. Dar toată lumea alerga la gară, unde erau să sosească din Bucureşti, cu primul tren inaugural, câteva personagii oficiale...

Tata, care trebuia să se ducă şi să stea între oamenii de frunte ai judeţului, ne-a lăsat în paza pedagogului nostru, seminaristul Ilie R. Popescu... In spatele gării, erau nişte adâncături făcute cu casmaua, de sigur de lucrătorii care ridicaseră dealul rectilin pe spinarea căruia trecea linia ferată... De ce ne-a dus Ilie R. Popescu prin aceste gropi nu-mi dau seama...

Mai târziu am ajuns şi noi în îmbulzeala cea mare de pe peron... Pedagogul nostru probabil vedea ceva şi inaugurarea gării Roşiori şi a liniei create i-a lăsat cred eu precise amintiri... Mie mi-a rămas un singur nume: *Radu Mihai...* Acest personaj — vestit acum vre-o cincizeci de ani — era, după cum am aflat mai târziu, prefectul poliţiei Capitalei... Ce-a căutat el la inaugurarea gării Roşiori? Insoţea poate pe ministrul de interne sau era delegat de acest ministru?... Eu, care mă ţineam cu disperare de paltonul lui Ilie R. Popescu ca să nu mă zmulgă şi să nu mă înece mulţimea grămădită, n'am înţeles nici discursurile rostite, nici entuziasmul urarelor de pe peron. Mi-aduc aminte că mă luptam să scot capul de subt nişte suluri de carton sau de muşama, pe care un negustor sau un funcţionar al gării mi le pusese în ceafă, mie celui ce deabia ajungeam la şoldul lui. Dar mi-aduc aminte şi mai limpede că, aci pe peronul gării Roşiori, am făcut întâie şi sacră cunoştinţă cu bradul şi cu mireasma lui.

Strâmtorat, nebăgat în seamă, acoperit de trupurile adulţilor strânşi unii într'alţii, am ajuns lângă un stâlp de fier, îmbrăcat în crengi de brad... De aici mi-am scos toată mângâerea şi toată despăgubirea mea, în această zi umedă, noroioasă, îmbulzită şi haotică.

Nu văzusem până aci crengi de brad. Ştiam vag că este un copac, numit — după limba de la noi din sat — *cetină...* Am întrebat pe pedagogul nostru:

— De ce lemn sunt crăcile astea?

Ilie R. Popescu mi-a răspuns, plictisit şi antipedagogic:

— Lasă-mă să ascult ce zice ăla!... De cetină sunt, de ce vrei să fie!...

Ilie R. Popescu care venea din Curtea de Argeş şi era să fie, de aci înainte, doi ani dascălul meu era prea avar cu ştiinţa şi cu amabilitatea lui...

N'am mai supărat pe seminarist şi mi-am lipit obrazul de palmele verzi, balzamice şi uşor înţepătoare care îmbrăcau stâlpul de fontă.

Dar unde erau căruţele cu coviltir de fier? Unde era „vaporul" care le trăgea? Ce s'a făcut tot trenu inaugural, venit din Bucureşti?...

Vă spun drept că nu l-am văzut de loc, în ziua ceea! Mulţimea care clocotea în jurul meu, strigăte înghesuiala, uralele... m'au năucit cu totul... Şi negr este de vină şi primul meu dascăl, care, dacă şi-ar fi priceput ceva mai bine situaţia, ar fi inaugurat ş lui cu mine, arătându-mi trenul — această n senzaţională în Ruşii de Vede — şi explicându-mi vaporul din arie stă pe loc, pe când cel venit de curești, aleargă pe muchii de fier...

GALA GALACT

Marcelle Chantal

Dintre toţi actorii şi toate actriţele de cinematograf care ne-au vizitat în ultimul timp, d-na Marcelle Chantal a purtat o pecete particulară. Printre noi, „a plutit ca visul de uşor". Inaltă, cu ochi impregnaţi de melancolie uşoară, cu un profil în linii atât de regulate şi atât de distinse, d-na Chantal a fost o plăcută revelaţie, o apariţie serafică şi diafană.

Interpreta din *Tendresse* s'a născut în oraşul Lumină, e o pură pariziancă şi face parte din cea mai nobilă societate a Parisului. Nu e actriţă de meserie. Adică nu e legată prin nevoi de meseria de actor. Joacă şi cântă când vrea, când i se pare că rolul i se potriveşte. De-aceea poate cântă şi joacă numai bine.

De-o subtilă feminitate, cu rarele-i calităţi de cântăreaţă şi comediană, d-na Chantal — uimitor, nu? — s'a dovedit în convorbirea lungă şi indiscretă pe care am avut-o, de-o inteligenţă subţire, fină, abilă. A ştiut să răspundă de nenumărate ori, când n'a voit să ne răspundă.

— D-nă, se spune că faceţi parte din elita pariziană şi fără îndoială aşa este. Dar fiindcă v'aţi născut la Paris, n'aţi fost tentată să întârziaţi noaptea prin cartierele populare ale Parisului „où on peut faire la bombe" (unde se pot trage chefuri)?

— Trec de multe ori prin Montparnasse, Montmartre sau prin Cartierul Latin. Dar numai trec. Nu-mi plac aceste colţuri ale oraşului meu. Ştiu, se spune că sunt cele mai pitoreşti, cele mai caracteristic pariziene. Asta o spun străinii. Noi însă, n'o credem toţii.

Pour Adevĕrul literar
bien sympathiquement
Marcelle Chantal

„Chef? Chef în înţelesul parizian al cuvântului? Nu, nu-mi place şi n'am făcut niciodată aşa ceva. Nu-mi place să mă culc la ...nci dimineaţa, fiidncă am obiceiul să mă scol la ş...e.

— Atunci cum ... amuzaţi?

— La mine ac... Iubesc prietenia şi muzica şi convorbirea. Te ro...ă mă crezi că şi asta e „parizian".

D-na Chantal ...beşte muzica.

Vedeţi dv., în ...ilm, în filmul sonor de ultimă oră, toate actriţele a...nvăţat să cânte. Altfel nu se poate. Operetă fără câ...c aţi mai văzut? Şi în ultimul timp, film sonor şi ...oitor, înseamnă operetă. Unele interprete îşi dau ...neala, beau ouă crude şi iese ceva.

D-na Cha...l cântă însă nu prin presiunile pe care le face ...esitatea noului gen de film, ci dintr'o necesitate a...ut interioară. E absolventă, cu premiul întâiu, al C...ervatorului din Paris şi angajata Operei Comice... e o cultură şi un simţ muzical superioare. Ni-a cânta... glas cu eterna melancolie pe care o are în priviri... din Puccini, Reynaldo Hahn, Massenet.

— C...ţi, d-nă, că muzica e indispensabilă filmului s...?

— Fiindcă suntem la începuturile filmului sonor, m...a e o atracţie în plus. Cred că ai băgat de seamă ...-ta că muzica folosită în film este aria uşoară, f...istă, plină de humor, uneori foarte ieftin, care î...ucereşte. Muzica poate fi indispensabilă numai ...ă publicul va înţelege, mai târziu, că trebue să ...te partiturile inspirate ale literaturii muzicale su...are.

...ndcă aveam în faţă una dintre cele mai distin...elegante doamne ale Parisului, nu puteam rezista s... de-a o întreba lucruri referitoare la unele inti...i. Aş fi voit să aflu dela această frumoasă doam...păreri asupra dragostei, chestiune foarte subţire. ...luat-o pe departe.

— Suntem curioşi, d-nă, să cunoaştem cea mai ...cută amintire din viaţa dv.

— Am una. Operaţia de apendicită de la 16 ani.

— Cum se explică?

— Foarte simplu. Toată lumea mă înconjură cu atenţie. Eram răsfăţată. Şi mi s'a dat un narcotic.

— Dar cea mai plăcută amintire în legătură cu dragostea?

— N'am!

Intr'adevăr, d-na Chantal, măritată şi divorţată, a însemnat trăsăturilor ei tristeţile decepţiei amoroase.

Intrucât această chestiune nu părea să facă prea multă plăcere actriţei franceze, am trecut uşor şi am schimbat întrebarea.

— Cum aţi turnat întâia oară?

— A, cu primul meu film a fost „drôle". Am fost dusă de un prietin al fostului meu soţ într'un studio ca să-l vizitez din curiozitate. Se turna „Colierul reginei" în regia lui Gaston Ravel şi în rolul principal Pola Negri. Pola Negri, la un moment dat enervată, plictisită, a rupt contractul. Şi atunci... atunci Gaston Raval mi-a spus să interpretez eu rolul principal din „Colierul reginei". Am acceptat. Şi n'a fost rău. Am avut succes. Şi succesul ăsta n'a fost desminţit de niciun spectacol următor.

D-na Chantal mărturiseşte o osteneală şi, fiindcă noi ne 'mbulziam cu întrebările, d-sa ne declară zâmbind:

— Les journalistes ne sont pas humains.

M'am despărţit de Marcelle Chantal oarecum melancolic. Avea dreptate: Ziariştii nu sunt umani. Nu sunt nici oameni. Fiindcă sunt siliţi uneori să facă unele lucruri ce nu se împacă cu gustul lor intim, sunt siliţi adesea să facă ce nu vor.

Să ia, de pildă, interview-uri...

L. SEBASTIAN

Miniatură

Un fond subtil de peruzea,
Un lac şi plopi: pastel banal
C'o lună mare cât o stea,
Resfrânt în iris ca 'ntr'un val.

Eu l-am privit în treacăt, mut...
Dar azi întorc, ca file, anii
Şi 'n ochi ţi-l caut, să-l sărut,
Ca 'ntâia slovă din cetanii.

Şi-ajuns la ultimul cuvânt
Strivesc în plânsu-ţi diafan
Vigneta toamnei pe-un mormânt
La capătul unui roman.

M. D. IOANID

(Din volumul „Poteci în lăuntrul meu" care va apărea în curând).

Varia

■ DANTE: *Infernul.* — Tradus de Alexandru Marcu, cu gravuri de Mac Constantinescu, editat de „Scrisul Românesc". Craiova 1932. — Lei 90. — O scuză pentru apariţia unei noui traduceri româneşti după „Infernul" lui Dante?

Evident, traducerea d-lui prof. Alexandru Marcu nu are vigoarea, asprimea expresiei specific dantescă, pe care a ştiut, de multe ori, s'o păstreze în transpune-

Traducerea d-lui Alexandru Marcu, oarecum mai liberă sau mai liberată, făcută în versuri ritmate după metrul original, însă fără rimele împărechiate ale terţinelor, are totuşi o calitate ce-o avantajează: prin liberarea de constrângerea de-a găsi rima, textul d-sale e mai clar şi, deci, mai lizibil.

Apoi, comentarul d-sale, simplu, limpede, nu încurcă lectura: o ajută, o împlineşte.

Ediţia, ilustrată de d. Mac Constantinescu şi tipărită la „Scrisul românesc" se face vrednică, prin eleganţa-i sobră, de toate laudele unui adevărat iubitor de cărţi.

■ F. ADERCA: *Aventurile d-lui Ionel Lăcustă-Termidor* — cu 26 fotografii după natură. Ed. „Naţionala" S. Ciornei — Colecţia „Rosidor" — Buc. 1932 — Lei 25. — Recenta carte a d-lui Aderca e o echilibristică cerebrală.

Lăcustă-Termidor al d-lui Aderca a fost, în viaţa d-sale lăuntric aventuroasă, de toate şi aproape nimic.

Cu experienţele şi prin naivitatea d-sale, inconştient d. Lăcustă îşi bate joc, în chip nevinovat ingenios, de viaţă, iubire, aventură, împrumutând dela d. Aderca însuşi un humor subţire.

■ E. ARMAND: *Mari curtezane şi vestiţi libertini* — prelucrare, cu o introducere de Eugen Relgis — Ed. „Cugetarea" Buc. 1932 — Lei 55.

Materialul cărţii — istorie, informaţie, etică — e utilizat, deşi cu precizie ştiinţifică, într'o manieră uşoară, ce are virtutea să isce interes.

■ H. PAPADAT-BENGESCU: *Drumul ascuns* — roman — Ed. „Naţionala" S. Ciornei. Buc. 1932. Lei 50. După „Concert din muzică de Bach", d-na Papadat-Bengescu dărue cititorilor săi acest nou roman, care e avantajat prin claritatea stilului, printr'un dinamism al acţiunii şi printr'o aprofundare a personajelor.

■ PETRE I. GHIAŢĂ: *Esseuri de sociologie* — Ed. „Cugetarea" Buc. — Lei 30. — Este un *memento* — clar, succinct, bine informat — ce poate sluji candidatului la bacalaureat sau celui dornic să intre în primele taine ale sociologiei.

■ MIRCEA DAMIAN: *Celula No. 13.* — şaptezeci şi cinci de nopţi la închisoarea Văcăreşti. — Tipografia „Vremea". — Lei 60. — Imagini şi portrete dintr'o închisoare românească, unde autorul a stat două luni şi jumătate, Celula No. 13 este şi un prilej pentru autor de a desvălui o nouă lature a temparamentului său, dovedit până acuma vesel, anume: amărăciunea interioară.

Câteva linii: „Nicăeri n'am văzut o toamnă mai românească şi mai întreagă, ca la Văcăreşti. Parcă se strânge, toată, în curte. Numai în curte. Căci pavilioanele nu au anotimpuri... Toamna de aci este mai frumoasă, pentrucă e mică: se întinde numai pe o bucată de cer. Şi doare ca primăvara, ca pasiunea şi ca dorul...".

■ Comitetul pentru ridicarea unui monument lui Frédéric Mistral s'a întrunit sub preşedinţia lui Marius Dubois şi a hotărît ca monumentul, datorit sculptorului L. Botinelli, să fie inaugurat la 22 Mai în cadrul unei mari serbări provensale, pe platoul dela Longchamp.

SECRETELE IMPERIULUI MEU

de C. B. COCHRAM

Regele Teatrului
(Interview)

Mi s'a cerut adeseaori părerea în privinţa crizei mondiale a teatrului. De cele mai multe ori am fost ispitit să răspund că această criză teatrală nu există decât în lună! Şi dacă acolo există — e numai prin faptul că planeta e lipsită de aer. In adevăr, dacă ar fi aer în lună, ar fi şi acolo teatre, iar selenienii ar frequenta cu aceiaşi asiduitate spectacolele bune!

Toată lumea sufere astăzi de o depresiune economică. Fără îndoială, faptul acesta are o repercusiune apreciabilă asupra teatrului. Totuşi repercusiunea nu este mai accentuată aici, decât în celelalte domenii ale activităţii umane.

Pot chiar afirma că această repercusiune este mult mai mică în teatru, decât în oricare altă parte.

Teatrul se bucură de o situaţiune privilegiată. Cu cât se accentuiază depresiunea şi cu cât omul e mai copleşit de supărări, — cu atât sufletul lui aspiră la distracţii. Starea aceasta de lucruri forţează pe director să monteze spectacole în legătură cu cerinţele epocii, adică spectacole capabile să aducă o uşurare sau chiar o consolare publicului deprimat.

Criza programelor

Ca urmare, trebuie să recunoaştem că există cu adevărat o criză în alcătuirea programelor. Foarte mulţi directori de teatru nu mai ajung să se adapteze gustului publicului.

Intenţia mea nu e să-mi critic prin aceasta colegii, fiindcă atunci ar trebui să mă critic întâi pe mine, ci mai curând să specific greutăţile de care se izbeşte un director doritor de a-şi mulţumi spectatorii.

Aici e punctul sensibil al problemei teatrului. Iată motivul principal al opiniei, atât de răspândite astăzi, care vrea să spuie că toate ţările din lume trec printr'o criză teatrală acută.

Or, nimic mai greşit. Piesele bune, „up to date", scrise şi montate cu o cunoştinţă profundă a publicului contimporan, au succes — chiar mare. Eu cred că în timpurile fericite dinainte de războiu s'au înregistrat de multe ori succese mai mici decât cele prezente.

Totuşi, timpurile nouă creiază probleme nouă şi erorile vor fi inevitabile, atâta timp cât directorii de teatru nu vor reuşi să le rezolve. Tocmai complexul acestor erori este numit, de altfel fără nici un temei: criza teatrală.

Rivalii teatrului

S'a spus că filmul vorbitor, televiziunea şi gramofonul, care exercită o mare atracţiune asupra mulţimii — sporesc criza teatrală.

Afirmaţia mi se pare absurdă. In adevăr, filmul vorbitor ca şi televiziunea şi T. F. F. — formează fiecare un gen special de distracţie, tot aşa ca şi scena. Eu însumi iau parte cu multă plăcere la aceste spectacole. Sunt un spectator pasionat al cinematografului şi ador un disc bun. Cât priveşte televiziunea, nu sunt prea entuziasmat, pentru moment, fiindcă, în ceiace priveşte tehnica, se află încă în vârsta copilăriei... Un program de circ sau de muzic-hall bine alcătuit îmi oferă deasemenea ore minunate de destindere.

Cu toate acestea sunt convins că cea mai fină distracţie trebue s'o cauţi într'un teatru bun. Scena e ceva cu totul aparte, ceva mai mult decât orice altă distracţie. Ea rămâne, şi încă multă vreme, oglinda cea mai precisă şi mai sensibilă a epocii sale. Teatrul e o iluzie ale cărui rădăcini sunt adânc împlântate în viaţa reală. Cu cât viaţa e mai tristă, cu atât iluzia trebue să fie mai veselă şi mai nepăsătoare. Teatrul trebue să servească de antidot. Iată dece astăzi — deşi lucrările serioase îşi au publicul lor — prinde cu mult mai bine genul uşor.

Teatrul e nemuritor

O comparaţie, simplă dar justă, ilustrează minunat această stare de lucruri. Omul îşi variază hrana în cursul aceleiaşi zile şi'n cursul aceluiaş an, după anotimpuri. Fiecare sezon şi chiar fiecare parte din zi îşi au mâncările specifice. Dacă bucătarul — în cazul de faţă managerul — ştie să presimtă gustul clienţilor, să se conformeze anotimpului şi să nu întrebuinţeze decât articole de primă calitate, va fi sigur de prosperarea restaurantului său. In caz contrariu, clienţii riscă să capete indigestie şi desigur nu vor mai reveni.

Atunci instituţia va fi periclitată, va da faliment şi atunci... se vorbeşte din nou de criza din teatru.

In definitiv nu e vorba decât de o criză culinară.

Teatrul va eşi victorios din toate crizele, căci el încarnează forma cea mai firească a distracţiei umane. El nu poate fi înlocuit cu nici un fel de gen de distracţie. Teatrul şi viaţa formează un tot, deşi pe planuri diferite. Dacă oglinda reflectează o imagine falsă a realităţii, o spargi şi o arunci. Prima grijă e să-ţi procuri alta.

Atâta timp cât va mai dăinui în om dorinţa de a contempla, forma cea mai perfectă şi mai umană a acestei contemplări — teatrul — nu va putea dispărea.

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

— Ultimele numere apărute —

No. 134	*„Naivul"* de Voltaire, 130 pagini	Lei 12.
„ 135	*„Fedra"* de J. Racine 130 pagini	„ 12.—
„ 136	*„Maternitate"* de Sigrid Undset. 90 pagini	„ 8.—
„ 137	*„Câţiva inşi"* de Const. Graur, 130 de pagini	„ 10.—
„ 138	*„Incercări de Precizie literară"* de Paul Zarifopol, 112 pagini	„ 8.—
„ 139	*„Societatea Veselă"* de Salom Alechem, 96 pagini	„ 8.—
„ 140	*„Ce-am văzut în Olanda"* de Eduard S. Konya, 94 pagini	„ 6.—
„ 141	*„Scene Nocturne"* de Nicolae Nicandrov, 63 pagini	„ 5.—
„ 142	*„Nuvele"* de Em. Gârleanu. 92 pagini	„ 7.—
„ 143	*„Atitudini Critice"* de Ion Sân-Giorgiu, 96 pagini	„ 7.—

De vânzare la librării şi chioşcuri.

Cronica teatrală

„Daniela sau Drumul prin ceață", piesă modernă în 4 acte de Victor Eftim u

Cu ultima d-sale piesă, *Daniela sau Drumul prin ceață*, reprezentată la Teatrul Național, d. Victor Eftimiu a dat dovadă că ține să-și înoiască temele.

Un scriitor al unei singure cărți cu succes mondial — o „carte de războiu" cum se spune de câtăva vreme — și-a epuizat toate resursele talentului său literar. Dar înlăuntrul lui, țipă dorul de glorie și nemurire. E dorul complex al omului orgolios, lipsit însă de posibilități reale. Unica lui carte i-a adus un renume repede stins, i-a adus bani și femei.

Soția scriitorului, tipul femeii pasionate, care nu cere în schimbul iubirii ei decât iubirea lui, vede că Yan, scriitorul, e pierdut pentru ea prin succesele sale. Dar așteaptă, cu răbdarea și puterea de jertfă de care sunt capabile femeile, ziua recâștigării sentimentale a propriului ei soț.

Pe lângă cele două femei străine care l'au acaparat pe Yan, își face apariția în căsnicia lui Yan și a Sybilei, un vechiu îndrăgostit al ei, un aventurier: Fingal, care pare să fie raisonneur-ul piesei, întrucât ideea ei o aflăm din gura lui. Intervenția, tumultuoasă, inteligentă a lui Fingal face ca Yan să renunțe la dorul lui factice de faimă, să se reîntoarcă în brațele soției sale și să redevină un burghez așezat.

Pe tema aceasta — care nu seamănă cu niciuna din cele vreo douăzeci de piese ale d-lui Eftimiu — autorul a construit patru acte, în care poate găsim unele neverosimilități în situații, dar în care aflăm o puternică tehnică teatrală, subliniată de publicul spectator cu aplauze călduroase.

In rolul Sybilei, d-na Agepsina Macri a fost actrița de totdeauna: pasionată, caldă, comunicativă. Știe atât de bine să sufere această mare actriță, încât e cu neputință să nu te simți tulburat.

D-na Marioara Voiculescu, rea, vicleană, ambițioasă în rolul ei, a adus pe scenă distincția ținutei sale și nuanțarea psihologică a interpretării.

Despre d. Bulfinski, chiar dacă ai porni cu gândul să vorbești de rău, îți e cu neputință. Fingal al său, expansiv, ingenios, a umplut scena mai mult ca niciodată.

Cu d. Bălțățeanu nu știm ce să facem. E o problemă delicată. Sexul slab — se zice — ține morțiș să-l vadă pe afiș. De aceia nu există piesă în repetiție sau în reprezentație să nu-l fi acaparat, așa cum au făcut în „Daniela" cele două femei de care vorbeam. N'areaface că talentul d-sale nu-i prea mare, că vorbește cam zugrumat și se cam strâmbă când vrea să impresioneze prin durerea lui. Iată, în „Daniela": dela prima până la ultima scenă, d. Bălțățeanu a plâns cu crețuri pe nas și cu sprinceana stângă ridicată. Dar dacă d-sa are talie și e frumos...

D-na Puia Ionescu-Mihailidi, mi se pare, din considerente asemănătoare, este folosită în mai toate piesele. Dacă nu ne înșelăm, d-na Puia are „sex appeal". Talent, mai puțin. Este însă conștientă de calitățile sale, ca să zicem așa, fizice. De-o pildă, a stat într'o scenă din „Daniela" aproape cinci minute cu spatele gol către noi. Nu ne plângem de această poziție ... carum ireverențioasă, fiindcă ni-a făcut plăcere.

Piesa d-lui Eftimiu ar fi fost vrednică, mai ales pentru rolul lui Yan, de o interpretare mai fericită.

Decorurile sobre, aceleași pentru toate actele — patru — erau în nota și atmosfera textului.

„Apollonius din Tyane", poem tragi-comic în 3 acte, în versuri de d. Adrian Verea

Poemul tragi-comic al d-lui Adrian Verea, *Apollonius din Tyane*, atât de mult așteptat, a avut o premieră fericită. Sala era plină și, la fiecare sfârșit de act, s'a arătat entuziastă.

D. Adrian Verea este autorul unui vechiu volum de versuri, *Iașii*, în care versul ușor, inspirat, răscolia amintiri dragi despre atmosfera de altă dată a bătrânei capitale moldovenești. Cu aceiași ușurință de versificație și tot atât de inspirat, d. Verea a dat Teatrului Modern depe vremuri, o comedie delicioasă: *Să nu-ți faci idoli!* în care omul de teatru a folosit o tehnică abilă, de jur împrejurul unei idei originale.

Cronicar teatral încercat și om de bun simț, de-o modestie excesivă, d. Adrian Verea n'a abuzat, cu noua sa piesă în versuri, reprezentată la Național, nici de răbdarea nici de naivitatea publicului.

„Apollonius din Tyane" înfățișează filosofia aspră, ascetică, neînduplecată a vieții, fața'n fața cu viața însăși, care se cere trăită după îndemnul instinctelor și al pasiunii.

Apollonius fură Chimerei, o dansatoare, admiratorii ei pasionați, ca să-i câștige pentru ideea lui de sihastru încruntat. Dar grația, frumusețea, puterea de viață a dansatoarei, izbutesc în cele din urmă să înfrângă filosofia stearpă, factice a lui Apollonius și să i-o preschimbe într'o filosofie lumească, în care viața vine pe întâiul plan.

D. Adrian Verea a reușit să scrie în trei acte versificate, un poem cuceritor și să construiască un spectacol interesant. Intrucât pe această temă, dacă ar fi încăput pe mâinile altuia, s'ar fi făcut un spectacol greoiu, ținem să subliniem inteligența teatrală a d-lui Verea, care a știut să fie fantezist, spiritual, vioi. Dacă scena în care filosoful blestemă pe cei ce mint cu moartea, e plină de dramatism, scena din actul următor în care mor cei ce mint — lingușitorii, interesații — e irezistibil comică. Acel comic căptușit cu melancolia constatării unor lucruri triste.

Interpretarea, deși nici de data asta n'am scăpat de d. Bălțățeanu, a fost excelentă. D. Manolescu, palid, încruntat, profetic, l-a jucat conștient pe Apollonius, cu uimitoare modulări de glas și nuanțări în diversele situații ale piesei.

Am avut plăcerea să însemnăm altădată, debutul promițător al d-rei Maria Anca. Suntem fericiți acum să spunem că d-sa n'a desmințit cu nimic făgăduelile debutului. Chimera d-sale a fost când învinsă, când învingătoare, rea, calină, sublimă și vulgară, cu aceeași naturalețe și aceiași vigoare în fiecare situație.

Despre d. Pop-Marțian vom spune că e unul din puținii noștri actori care știu să spună versuri.

Mâna discretă și din umbră a d-lui Paul Gusty a fost văzută, simțită de atâtea ori în regia piesei. Decorurile d-lui Traian Cornescu, luminoase, n'au trădat dorințele autorului.

Un spectacol de sfârșit de stagiune, care desigur va continua să fie pe afiș în cea viitoare.

I. Sb.

Sexul slab în secolul XX.

O oră de vorbă cu Principesa Lucien Murat

— Credeți în adevăr că femeile vor juca un rol important în istoria secolului nostru? — Aceasta a fost prima întrebare pe care am pus-o Principesei Murat.

„Dela apariția Evei, femeia progresează neîncetat. Urmăresc cu multă plăcere progresul acesta, — a răspuns principesa. Civilizația unei țări crește în proporție cu locul pe care-l ocupă femeia.

In vremuri când domină spiritul, femeia n'are nevoie să aspire la onoruri și la funcțiuni pentruca să se impună. Dimpotrivă, într'o epocă de realizări materiale, ca epoca noastră, e necesară consfințirea ideilor prin sufragiul mulțimii. Iată dece, în timpul nostru democratic, femeile — în loc să se mulțumească cu situația de consilieră a bărbatului, împletind toată ziua la ciorap, — tind să le devină rivale.

Fără îndoială, uzurparea tronurilor ne răpește un loc pe care Elisabeta Angliei, Caterina Rusiei și nobila regină Victoria — li-au ținut cu multă strălucire și pe care ultima mea nouă Regină Cristina a Suediei, de atlfel cam prea filosoafă, l-a desconsiderat complect.

Dar câte situații nu vor mai fi luate bărbaților, începând cu cea de Președinte de Republică, atât de mult dorită, până la cea de comandant al unei armate federative europene!

— O femee e destul de independentă pentru a putea conduce o țară?

„Regina Cristina a Suediei pretindea că femeia nu e aptă să guverneze: ea spunea:

„Experiența m'a învățat că defectul sexului e cel mai mare defect".

In adevăr, regina e cunoscută cu drept cuvânt paradoxală și androgină.

Rusia, vastă cât un continent, e gata s'o desmintă. Rusia n'a fost bine guvernată decât de femei. Poate că salvarea-i va veni tot printr'o femee.

Ce-ar face de exemplu Caterina, dacă ar reveni în secolul nostru?

Dac'ar reveni Caterina cu vulturul și cei trei Orlofi, ce ocazie minunată ar avea să dea o măiastră lovitură de stat, așa cum înțelegea ea!

Rusia adoră gesturile teatrale, fastul succedând mizeriei. Dar pentruca o revoluție să reușiască, trebue ca ea să exprime voința poporului. Sufletul înăbușit al acestui popor misterios oare se mai poate regăsi astăzi?

— Care e diferența între femeea americană și cea din Europa?

„Femeea americană are un adevărat cult pentru frumusețea ei.

Franceza, mai puțin frumoasă, — își cultivă spiritul. Prima domină bărbatul și-l exploatează dela distanță; cealaltă-l conduce de aproape și preferă să iubească și să fie adorată ca un obiect de preț.

Americanele sunt sclavele luxului, Francezele nu se ocupă de el decât ca de un cadru. Americana nu-și fixează un cadru. E în veșnică mișcare. Femeia latină se deplasează împreună cu cadrul ei. E vorba de ambianță, ... vață din cărți, ci din clopot în clopot, pe de-asupra câmpiilor noastre.

Femeia americană, mai conjugală, se supune legilor dragostei, schimbându-și des bărbatul; femeia franceză, mamă prin excelență, își păstrează căminul prin tradiție. Iată prin ce diferă femeile din vechiul continent de cele din America".

— In ce fel vedeți viitorul relațiunilor dintre bărbat și femee?

„Eu cred că'n decursul timpului, bărbatul, constrâns să protejeze rassa, fără alcool, fără emoții, înconjurat de un harem idilic, se va odihni, în timp ce femeia va lucra pentru a-l hrăni. In schimb, dacă bărbatul va mai păstra un pic de cavalerism, o va răsplăti cu un surâs, cu bucurii și plăceri".

Cu aceste cuvinte a luat sfârșit conversațiunea noastră.

1300 numere apărute

conține lucrări literare, de pedagogie, de educație, de știință popularizată ale scriitorilor români și străini.

De vânzare la toate Librăriile din țară. Cereți catalogul gratuit la Librăria „Universala" Alcalay & Co., București.

CITIȚI AZI:

LECTURA No. 375

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

JACQES THÉRY

FRUMOASA CĂPCĂUNĂ

Lei 5. Scrierea complectă la chioșcari și librari.

Cronica Sahului

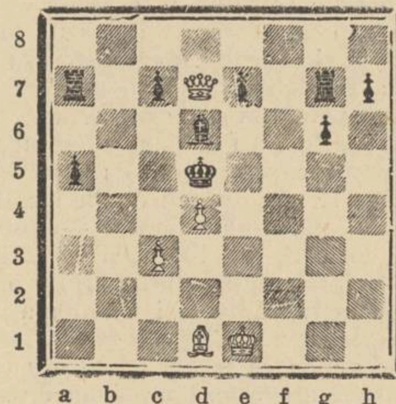
PROBLEMA No. 449

de **Alex. Nagy**, București

(inedită)

Negru :

Rd5, Ta7 și g7, Nd6, Pa5, c7, é7, g6 și h7 (9).

Alb :

Ré1, Dd7, Nd1, Pc3 și d4 (5).

Alb joacă și face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 450

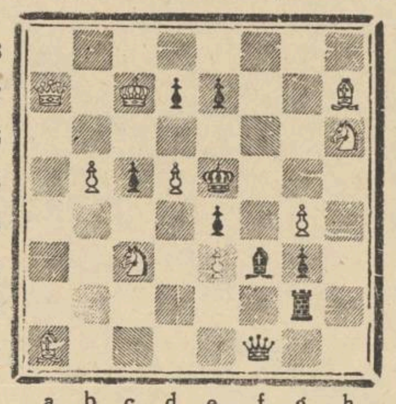
de **A. F. Ianovcic**, Soroca

— dedicată d-lui dr. L. Lazarus —

(inedită)

Negru :

Ré5, Df1, Tg2, Nf3, Pc5, d7, é4, é7 și g3 (9).

Alb ;

Rc7, Da7, Cc3 și h6, Na1 și h7, Pb5, d5, é3 și g4 (10).

Alb joacă și face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 207

Jucată la Londra, în concursul internațional de maeștri în ziua de 10 Februarie 1932.

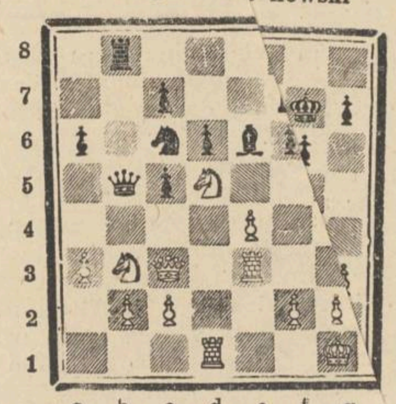
Alb: Dr. A. Alechin. **Negru : G. Koltanowski**

Partidă spaniolă

... b5, a7—a6 ; 4. Nb5—a4, d7—d6 : 5. Na4×c6+, cea mai bună continuare după mutarea anterioară a negrului. 5...., b7×c6 ; 6. d2—d4, é5×d4 ; poate mai bine ar fi fost f6, deoarece nebunul de pe alb al albelor nu se mai găsește pe tablă 7. Cf3×d4, Ns8—d7 ; 8. 0–0, g7—g6 ; mai bună ca mutarea obicinuită Né7, la care alb ar fi putut răspunde cu Df3, amenințând é5 ! 9. Cb1—c3, Nf8—g7 ; 10. Tf1—é1, Cg8—é7 ; 11. Nc1—f4, 0–0 ; 12. Dd1—d2, c6–c5 ; 13. Cd4—b3, Cé7—c6 ; 14. Nf4—h6, Nd7—é6 ; 15 Nh6×g7, Rg8×g7 ; 16. Cc3—d5, f7—f6 ; 17. Ta1—d1, Ta8–b8 ; 18. Dd2—c3, Dd8—c8 ; 19. a2—a3, Dc8—b7 ; 20. h2—h3, Tf8—f7 ; 21. Té1—é3, Dd7—5 ? această mutare primejdueşte poziția negrului ; mai bine ar fi fost mutarea

Situația partidei după a 2_a mutare a negrului.

Negru : Koltanowski

Alb : Dr. Alechin.

recomandată de maestrul Mieses : N×d6 ... de Cd4 ! 22. Cd5×c7 ! acest sacrificiu e menit să înlă... pionii din centru ai adversarului, împiedecând cooper... figurilor negre. 22...., Tf7×c7 ; 23. Td1×d6, Né6—c4 ; a... ta e fără îndoială o greșeală ; mai bine ar fi fost Té8. ...3—a4 !, foarte bine calculat ; dama albă trebue să ...re nu numai nebunul din c4, ci și calul din c6 (D×f6 ... 24...., Db5×a4 ; 25. Cb3×c5, Da4—b5 ; 26. Dc3×f6+, ...—g8 ; 27. Cc5—d7, Tb8—d8 ; la Tbc8, ar fi urmat b... alb câștigă ușor. 28. Té3—f3 ! la T×c6, negrul ar fi ...uns cu avantaj prin Tc×d7 ; acum alb amenință Cé5 Db5—b4 ; 29. c2—c3, Db4—b5 ; 30. Cd7—é5 !, T...., 31. Cé5×c6 și negrul abandonează. La T×c6 ar fi ...8 ; mat în 3 mutări, iar la Tf7, Td8+, T×d8 ; D×d8+ ... Dd4+ ; Rg8 ; T×f7, etc. și alb câștigă.

P. I. NEGREAN
S. THAU.

FOTOGRAFIILE Dvs.

și ale celor ce vă sunt dragi, pot apărea - GRATUIT - în revista

Magazinul

Trimiteți-le pe adresa revistei, București, str. Const. Mille 9.

Curiozități

Căsătoria în Turcia

După statisticele din 1930, cu tot numărul mare al divorțurilor cerute, n'au fost pronunțate decât 2.120 de divorțuri. Anul acesta s'au făcut 50.689 căsătorii.

Divorțul se obține foarte greu din cauza judecătorilor, care sunt împotrivă. In 131 de cazuri, divorțul nu a fost acordat decât după trei ani. 6% din divorțuri au fost cerute pentru nepotrivire de caracter, 260 — infidelitatea soțiilor și numai 26 necredința soților. Acesta nu este un indiciu că Turcii sunt mai credincioși decât soțiile lor.

Necredința soțului este tolerată. Iată de ce, multe femei nu divorțează, când au dovezi că sunt înșelate. Atitudinea aceasta este o rămășiță a poligamiei pe care noile legi nu au desființat-o cu desăvârșire.

Cu toate că la sate Turcii se căsătoresc foarte tineri, numărul căsătoriilor civile n'a depășit 29.565 — ceiace ne face să observăm că numai codul civil nu este în stare să statornicească principiile monogamiei.

Poligamia este un obicei înrădăcinat cunoscut și favorizat de imani și de persoane oficiale. De-aceia s-a făcut o lege care condamnă pe toți acei care primesc să favorizeze poligamia.

„Aș vrea să știu"

C. RĂDULESCU-Tg. Jiu

Ce deosebire este între „amintire" și „reminiscență"?

Amintirea este un act deplin al memoriei și cuprinde două elemente esențiale: 1) *reapariția* sau *retrăirea* unei idei dobândite anterior și 2) *recunoașterea* ei în conștiință.

Ea se deosebește de simpla reminiscență, care nu e decât *revenirea* unei idei în conștiință, fără ca mintea noastră să-și poată dea seama de condițiile în timp și spațiu, care au însoțit prima ei apariție. Din această cauză, avem impresia că ideia se produce pentru prima oară.

LIVIU GOLD-Odobești

a) O lucrare asupra vieții romanțate a lui Goethe în limba franceză.

Vă recomandăm lucrarea „Goethe" de Jean Marie Carré, apărută în colecția „Vies des hommes illustres", editura Gallimard, Paris.

b) Cine a fost Calderon de Barca?

Calderon de Barca (1600-1681) a fost unul din cei mai fecunzi autori dramatici spanioli din veacul al 17-lea. A scris peste două sute de piese de teatru; după unii, chiar o mie.

Cele mai de seamă sunt: „Viața e un vis", „Devotamentul pentru cruce", „Adevărul și minciuna în viață", „Medicul onoarei", „Judecătorul din Zalameca" (care se reprezintă actualmente pe scena Teatrului Național din București) etc.

Caracteristica operelor lui Calderon este spiritul inventiv și dogmatic. Tendința de moralizare ia une... predici.

A zugrăvit în linii sobre și puternice caracterul spaniol din vremea lui, exaltând virtuțile caracteristice: onoarea, credința și spiritul aventurilor eroice.

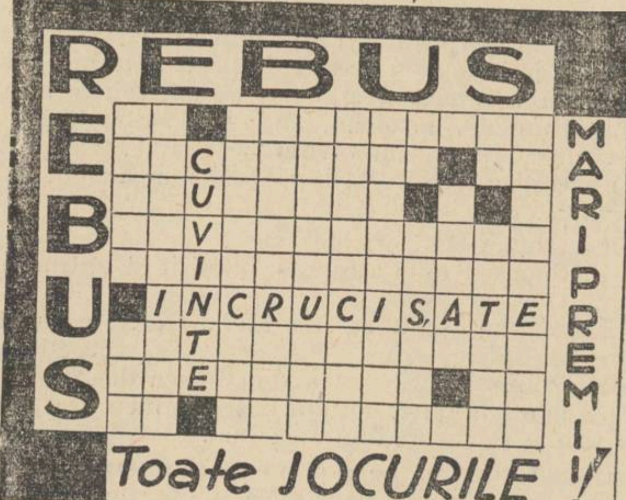
L. JUSTER-Bacău

In ce constă al doilea plan de 5 ani al Rusiei?

Primul plan quinquenal rusesc privea epoca anilor 1928-1932 și urmăria în primul rând industrializarea Rusiei europene.

Al doilea plan de cinci ani, elaborat pentru intervalul 1933-1937, tinde să transforme ținuturile rusești din Asia, precum și teritoriile arctice, în regiuni cultivabile și industriale. E vorba de un teritoriu, cu o suprafață de vreo trei ori mai întinsă decât restul continentului european (fără Rusia). Teritoriul e actualmente ocupat în cea mai mare parte de păduri, care vor fi înlocuite prin numeroase centre industriale. Programul prevede triplarea actualei producții de cărbuni și petrol, intensificarea industriilor miniere și electrificarea întregii Rusii asiatice.

Conducătorii sovietelor speră că prin realizarea celui de-al doilea plan quinquenal, Rusia să nu mai aibă nevoie să importe nimic din afară, iar standardul de viață al populației să fie ridicat la de cinci ori cel actual, grație mecanizării agriculturii și colectivizării întreprinderilor agricole.

GOETHE
FAUST

...gedie în 5 acte. Traducere de Iosif Nădejde. A apărut în excelenta Bi...tecă „Dimineața" No. 32

2... pagini 20 Lei

...e la toate librăriile și depozitele de ziare.

Cărţi şi Reviste

EMIL LUDWIG: Heinrich Schliemann*)

Niciunul dintre eroii zugrăviţi până acum de Ludwig — fie Napoleon, Bismark, Wilhelm al II-lea sau Lincoln — nu sufere comparaţie, în ceeace priveşte viaţa agitată şi experienţa, cu Heinrich Schliemann: arheolog din instinct, fanatic şi diletant de geniu.

Cartea lui Ludwig este o poveste bizară, străbătută de impulsul înnăscut pentru aur, manifestat întâi în mod practic, apoi istoric.

„In acest roman — spune Ludwig — veţi găsi un om care îşi croieşte el însuşi destinul, care îşi hotărăşte el însuşi aproape fiecare acţiune, pretutindeni, independent, fără idei preconcepute: un monoman, poate chiar o natură mitomană care lasă în urma sa graniţele normalului; un amestec de fantastic şi realism care îşi smulge grandioasele realizări şi-şi menţine însăşi viaţa printr'o energie şi un control neistovit... Este un roman omenesc pe care l-ai socoti de necrezut, dacă fiecare pagină n'ar fi presărată cu documente".

Heinrich Schliemann, născut la 6 Ianuarie 1822, în orăşelul Neu-Buckow din Mecklenburg, era fiul unui predicator protestant. Din pricina proastei stări materiale a părintelui său, părăseşte şcoala, la vârsta de 14 ani, intrând ca practicant la un băcan din orăşelul Fürstenberg. Neobişnuit cu munca grea, capătă o hemoptisie care are drept consecinţă concedierea lui. Se duce la Hamburg. Un agent de vapoare îi înlesneşte îmbarcarea spre America; dar vaporul suferă un naufragiu. Scapă ca prin minune şi ajunge la Amsterdam. După privaţiuni de tot felul, reuşeşte să fie angajat într'un birou comercial. Starea sănătăţii sale se îmbunătăţeşte. Jumătate din salariu îl sacrifică însă pentru studiul limbilor străine, deşi locueşte o cameră la mansardă unde vara se coace de căldură, iar iarna îngheaţă de frig. Datorită râvnei şi memoriei sale stăpâneşte, după şase luni de studiu, limba engleză tot atât de bine ca şi limba maternă. Ii era suficient să recitească de trei ori 20 de pagini ca să le poată repeta din memorie fără nici o întrerupere.

In decursul anilor ajunse să cunoască la perfecţie 18 limbi.

In 1844 obţine postul de corespondent şi contabil la marea casă de agentură Schröder & Co. din Amsterdam, care îl trimite apoi ca reprezentant la Petersburg. In 1847 i se admite înscrierea în corpul angrosiştilor. De aci înainte Schliemann începe o carieră strălucită. Face negoţ cu indigo, nitrat, pucioasă şi plumb. Strânge ban cu ban. Numai de pe urma războiului Crimeei câştigă două milioane de franci. Are o avere fantastică. Deodată i se trezeşte în minte visul copilăriei sale: desgroparea Troii. Invaţă greaca veche şi modernă şi se lasă de afaceri. Pentru a-şi complecta cunoştinţele în studiul antichităţii întreprinde un şir de călătorii. Se duce prin Tunis în Egipt, de aci în India şi insulele Sunda. Stă două luni în China, apoi trece în Japonia, Havana, Mexico şi Statele-Unite.

In 1868 începe primele săpături pe insula Itaca. De aci porneşte spre Troja, având în buzunar Iliada lui Homer: biblia lui de care nu se desparte o clipă şi în care are o încredere oarbă.

Presupunerile sale că vechea Troe trebue căutată pe colina Hissarlic se dovedesc a fi întemeiate. Incepe săpăturile în stil mare şi descoperă comoara lui Priam, compusă din 2 diademe de aur dintre care una din 90 de lanţuri, 12.271 de inele, 4066 tablete de aur în formă de inimă, 16 idoli, 24 coliere de aur; apoi cercei, nasturi, ace, prisme vre-o 8700 de piese, o cupă mare de aur în greutate de 601 grame, şi o cană de aur cu alte două cupe, dintre care una din electron, şi alta din argint.

La 1876 începe săpăturile pe Acropolis în Mikena, unde descoperă mormintele regilor, fapt atât de însemnat încât pune în umbră chiar comoara lui Priam. Intre 1884—85 face săpături în Tiryns, apoi în Orlomenos în Beoţia.

Când nu se afla în călătorie sau în Atena, lucra ne'ntrerupt câte 14 ore pe zi. La Tiryns se scula zilnic la ora 4 fără un sfert, lua 4 grame de chinină, făcea o baie în mare, călărea 25 de minute şi era pe şantier înainte de răsăritul soarelui. La ora 8 îmbuca repede puţină pâine, brânză şi o portocală şi nu părăsea lucrul până la apusul soarelui.

Schliemann a înscris în arheologie o eră nouă. Cu toate astea a avut de suferit şi el caşi alţii, ironia şi scepticismul contimporanilor invidioşi de roadele diletantismului său genial, care a redat viaţă faptelor istorice privite de unii ca simple ficţiuni poetice.

Sfârşitul i-a fost crud. Se afla la Neapole, în drum dela Paris la Atena. Suferind de urechi, se duce la un medic; dar cade deodată în Piazza Sancta Carita lovit de paralizie, fără graiu, dar cu conştiinţa întreagă: „un străin care cade pe stradă într'un oraş străin, la mijlocul drumului între prima şi a doua sa patrie; un călător necunoscut, fără aparenţă strălucitoare, cu o pungă de aur la piept".

A doua zi, la 26 Decembrie 1890, în timpul consultului de medici, marele diletant adoarme pe veci într'o cameră alăturată.

Doresc, — spune Ludwig — ca tineretul să înveţe de aci tot ce poate realiza în viaţă, dacă un fiu de pastor din Mecklenburg, crescut în împrejurări atât de vitrege, a putut ajunge atât de departe.

AD. B.

*) In depozit la librăria Hasefer.

B. TRAVEN: Land des Frühlings
Buecherbilde Gutenberg—Berlin

Traven e romancierul popular al Germaniei. Succesele lui nu se desmint niciodată.

„Land des Frühlings" este cartea însemnărilor de călătorie în Chiapas (America).

Fantasia pe care o cheltuit-o totdeauna B. Traven în romanele sale, e pusă acum în slujba observaţiilor pe marginea realităţilor văzute.

Cu un sentimentalism subţire Traven face un elogiu literar, fantezist al ţinuturilor Chiapas pe care le numeşte „Ţara primăverii".

Ediţia e însoţită de numeroase clişee luate pe loc, alese cu gust şi tipărite în hors-texte cu multă îngrijire.

E o lectură ataşantă şi plină de interes.

STEFAN ZWEIG; Die Heilung durch den Geist
Insel Verlag — Leipzig

Stefan Zweig continuă seria portretelor literare, cu extinderi şi manieră de esseu.

In ultima sa carte — foarte voluminoasă — încadrează trei tipuri, deosebite şi destul de bizare, în cuprinsul unei singure idei: „Mântuirea prin Spirit".

Cele trei portrete sunt ale lui Franz-Anton Mesmer, Mary Baker-Eddy şi Sigmund Freud.

Cu noul volum, Zweig n'a pierdut nimic din vigoarea lui, din erudiţia cu care urmăreşte o personalitate în complexul ei şi din puterea de-a pătrunde integral psihologiile variate ale spiritelor mari.

„Die Heilung durch den Geist" este una din cele mai bune lucrări ale sale.

GEORGES DUHAMEL: Querelles de famille
ed. Mercure de France — Paris

După ce în „Scènes de la vie future" s'a certat cu America, autorul „Călătoriei la Moscova", ţine în aceste „Certuri în familie" să închee unele socoteli cu bătrâna Europă.

Se cunoaşte maniera lui Duhamel: stil limpede, humor subţire, o bunătate firească interioară, un larg suflu de umanitate.

Cu acest bagaj sufletesc, certurile lui Duhamel cu Europa vor fi cât se poate de „în surdină", de blajine, cu tendinţa naturală de clarificare şi reprobare a tradiţiilor şi moravurilor perimate, vătămătoare.

Există între aceste „Querelle de famille" un *Mesaj către şeful guvernului* francez atât de subtil în ironia lui şi atât de binevoitor în intenţie, încât dreptatea în ceartă e numai a lui Duhamel.

Ideile acestui bun scriitor al Franţei contimporane sunt urmărite totdeauna cu legitim interes, fiindcă totdeauna sunt noui şi bune.

Francis Carco: Traduit de l'argot
— roman — Les Editions de France

Specialitatea lui Francis Carco este incursiunea în viaţa mizeră a Parisului popular şi dealtfel pitoresc. Midinete, apaşi, prostituate, boemi (fiindcă Parisul mai păstrează şi azi ceva din această sectă romantică) — iată în genere personajele în jurul cărora se 'nvârteşte acţiunea romanelor lui Carco.

In „Traduit de l'argot" avem tabloul vieţii primejdioase şi obscure a pungaşilor care populează mahalalele Parisului. Zic: *tablou*, dar asta nu înseamnă că nu-i *roman*.

O acţiune vie, ţesută se 'nţelege cu firele imaginaţiei, dar totdeauna pe marginea realităţii. Viaţa pulsează cu intensitate şi cunoaştem arta, cheltuită şi aici, cu care Francis Carco ştie să creeze momente psihologice căptuşite cu duioşie, chiar când e vorba de aceste personaje mizerabile, de acei oameni ce formează „zgura societăţii".

„Traduit de l'argot" este, pe lângă un tablou pitoresc al unor moravuri particulare, un roman puternic, interesant prin materialul lui nou.

Francois Mauriac: Le noeud de vipères
— roman — Grasset

Cu romanul recent apărut, François Mauriac, a scris cea mai bună carte a anului literar.

Nu numai psihologie reală şi puternică, nu numai acţiune încordată şi stil perfect literar, dar pe deasupra o problemă extrem de interesantă.

Am fost obicinuiţi, în ultimul timp de romancierii francezi, cu cărţi dulci de dragoste mai mult sau mai puţin fericită. Se părea că în afară de „amor" nu mai există nimic interesant, vrednic a fi pus într'un roman.

François Mauriac pune în „Le noeud de vipères" problema psihologică a răutăţii omeneşti. Personajul central, rău, închis, acru — o răutate de temperament, incurabilă — ţine să fie iubit pentru el însuşi, în chip dezinteresat. Nu reuşeşte. Fără să fie iubit, e temut. Lumea din preajma lui — soţie, copii, familie — îl menajează, din teama că altfel vor pierde averea importantă pe care o are. Tragedia răutăţii atinge ultima treaptă, atunci când luciditatea descoperă adevărul lucrurilor.

Dar sfârşitul romanului e desvăluirea unei mistici a răutăţii, dacă se poate spune. Intreaga familie a avocatului bătrân care-i personajul central, se molipseşte de răutatea lui.

Interesant ca problemă, cu ţinuta literară pe care o au deobiceiu romanele lui Mauriac, „Le noeud de vipères" se citeşte cu interes, cucerind.

Revista de Filosofie

Ultimul volum al valoroasei reviste conduse de d. C. Rădulescu-Motru cuprinde în cea mai mare parte studii consacrate lui Hegel: „Comemorarea lui Hegel" de I. Petrovici, „Teoria Statului la Hegel" de Nicolae Petrescu, „Biologia hegeliană" de Eugeniu Sperantia, „Hegel şi filosofia religiei" de I. Nisipeanu, „Renaşterea hegelianismului" de Mircea Florian, „Centenarul lui Hegel" d. C. Rădulescu-Motru.

Urmărind să înfăţişeze personalitatea lui Hegel şi atmosfera în mijlocul căreia s'a desvoltat, d. I. Petrovici schiţează mai întâi istoricul diferitelor soluţii ce s'au dat problemei conştiinţei din clipa în care cugetătorii au început a-şi da osteneala să găsească o garanţie că ideile noastre se potrivesc cu lumea din afară şi că ceiace avem în capul nostru corespunde adevărului. Dela Descartes, Spinoza, Malebranche, Leibnitz şi Berkeley, pentru care garantul adevărului este Dumnezeu, d-sa trece la David Hume, Immanuel Kant, Fichte şi Schelling, şi se opreşte la Hegel.

După Hegel, tot ce există în natură şi în lume încape într'o formulă dialectică: tot ce este real este şi raţional. Procesul logic care urmăreşte toate aspectele existenţei se rezumă în faimoasa triadă: teză, antiteză şi sinteză.

Hegel a ajuns la această concepţie în urma unei observări empirice, luată în special din viaţa socială. Intr'adevăr, în viaţa colectivă a omenirii se remarcă succesiuni de acestea, contrastante, în teză, antiteză şi sinteză. Bunăoară, după o epocă de încredere dogmatică, apare o perioadă bruscă de scepticism, de îndoială absolută. Va-să-zică: antiteza. Pe urmă se produce sinteza: se combină confienţa cu îndoiala, şi avem un fel de criticism, cu credinţă mai atenuată, mai moderată.

E ingenioasă observaţia pe care o face d. Petrovici, arătând că Hegel a căzut victimă propriei sale legi — teză, antiteză şi sinteză — şi, după ce a ajuns în culmea gloriei, a trebuit să cunoască profunzimile disgraţiei. Bine înţeles că sinteza a şi venit; anume, s'a întors cultul pentru Hegel, s'a întors gloria hegeliană, dar ceva mai moderată, mai temperată, nu aşa cum fusese în epoca fanatismului iniţial. De revenit, trebuia să revie, — scrie d. Petrovici, — pentrucă, netăgăduit, acest sistem hegelian dovedeşte mai întâi o forţă genială, iar în al doilea rând, pe lângă părţile perimate şi învechite, se găsesc în enorma construcţie spirituală şi o mulţime de lucruri care sunt încă valabile, cum ar fi de pildă legea triadei. Această lege, dacă n'o fi absolută, există ca o realitate cel puţin în câmpul vieţii colective.

In acelaşi volum, aflăm un studiu despre Giovanni Gentile datorit d-lui Ramiro Ortiz şi o polemică între d-nii G. Zapan şi Const. Georgiade, în jurul problemei: „Orientarea şi selecţiunea profesională".

Capitolul foarte bogat al recenziilor e redactat de d-nii I. Brucăr, C. Noica, E. Cioran, N. Bagdasar, N. Tatu, I. M. Nestor, C . Georgiade, A. Zorileanu şi N. Mărgineanu. — *Bk.*

Astăzi !
Păstraţi bonul
apărut în excelenta revista
REALITATEA ILUSTRATĂ
şi veţi câştiga 50.000 lei!
32 pagini, cu sute de fotografii in culori
şi senzaţionale reportaje
De vânzare pretutindeni Preţul 10 Lei

Cronica literară

M. SADOVEANU: Nunta Domniţei Ruxanda

Şi de data aceasta d. M. Sadoveanu şi-a ales unul din momentele cele mai frământate şi mai învolburate de pulbere epică din istoria Moldaviei. Cine n'a citit cronica lui Miron Costin?: „Şi într'acesta an au căutat a facere Vasilie Vodă şi veselia fiicei sele Rucsandei după Timuş, feciorul lui Hmil Hatmanul Cazăcesc. Mare retocmeală în de potriva caselor şi firilor. Aceastâ parte era o domnie de 18 ani şi Impărăţiei cu bişiug şi cu cinste semănătoare; eară cealaltă parte de doi ani eşită din ţărănie. Ruşcile cu Lado, Lado pren toate unghiurile. Ginerele numai singur chip de om, eară toată firea de hеară".

Nunta domniţei Ruxanda a fost într'adevăr efectul şi pricina unor mari băjanii pentru Moldova şi începutul prăbuşirii lui Vasilie Lupu. In urma lovirii de către unii boieri a unei oarde de tătari, descălecate la Brătuleni, Moldova fu prădată în 1850 de Calga Sultanul din Crîm unit cu cazacii lui Hmielnizki. Hatmanul ceru dela Vasile Lupu pe Ruxanda, fata mai mică, ca soţie pentru Timuş (Timotei), feciorul său, şi acesta, neavând în cotro, după o zadarnică speranţă într'o izbândă a Polonilor împotriva Cazacilor, trebui să consimtă. In Iaşul de curând refăcut după arderea lui de către tătari, sosi ginerile să-şi ia mireasa, din mânile domnului şi a doamnei, *Caterina*, o circasiană înrudită cu Hanul tătăresc, căci Vasile era căsătorit a doua oară, întâia soţie fiind Tudosca (Teodosia) Bucioc.

„Acum însfârşit se făcu nunta — zice d. Iorga —, şi Timuş, cu tovarăşii săi de luptă şi cu druştele căzăceşti pe care le adusese cu dânsul, petrecură după moda ţerii lor, bătând pe Evreii din Iaşi şi îmbătându-se. Timuş nu se pricepea să schimbe o vorbă cu oamenii, şi, când rămânea singur, el se uita pe fereastră curăţindu-şi unghiile. Cineva care a fost faţă la această ciudată nuntă, spunea că el sămăna cu un lup prins în mărăcini".

Se ştie că în curând după aceea s'a ridicat împotriva domniei cu ajutor dela Rakozi şi dela Matei Basarab, Ştefan Gheorghe, Logofătul cel mare, care şi scoase pe Vasile din scaun. Din nou sosiră în ţară cazacii lui Timuş, în ajutorul socrului şi apoi împotriva lui Matei Basarab, dar curând după aceasta Vasile fu gonit iarăş din scaun iar Timuş închis în Suciava, unde şi muri lovit de o schijă într'un picior. De unele întâmplări secundare ce au putut sluji d-lui Sadoveanu în urzeala cărţii luăm cunoştinţă cu mai multă culoare tot din Miron Costin, cum sunt de pildă complicitatea lui Ciogolea, uciderea pisarului domnesc Kotnarski (pe nume, pare-mi-se, după un document ce am la îndemână, George şi nu Iosif) de către Timuş, pentru motivul că ar fi stat împotriva înrudirii Hatmanului cu Vasile-Voevod şi însfârşit moartea boierului Ştefan, Pârcălabul de Soroca, ucis de boierii hânceşti. „Om de mirat la întregimea lui de sfaturi şi de înţelepciune, cât pre acele vremi abia de era pământean de potriva lui, cu carele şi Vasilie Vodă singur, osebi de boieri, făcea sfaturi multe şi multe ceasuri voroavă; aşa era de întreg la fire. Eară la statul trupului său era gârbov, ghebos, şi la cap cucuiat, cât puteai să zici că este adevărat Isop, la cap". Aşa ni-l înfăţişează pe Pârcălab acelaş Miron Costin.

Intr'o gravură veche (reprodusă de d. Iorga în ed. şcolară a *Istoriei Românilor)* facem cunoştinţă şi cu Gheorghe Ştefan. O faţă anguloasă dar cu fălci mari, păr în fuioare şi mustăţi lăsate căzăceşte înspre bărbia rasă, căciula conică cu două mari pene de struţ şi contăş leşesc cu brandemburguri. O pictură înfăţişează pe Maria, fata mai mare a lui Vasile, dată după Ianus Radziwill, mare magnat lituan, din ţinuta căreia putem deduce cu închipuirea pe aceea a domniţei Ruxanda.

Despre împrejurările din aceşti ultimi ani ai domniei lui Vasile Lupu, ne-a lăsat un tablou plin de culoare şi util romancierului arhidiaconul Paul de Alep, care a întovărăşit în Ţările-româneşti pe Macarie, patriarhul de Antiochia. Originalul scris în limba arabă, a fost tradus în limba engleză de BELFOUR, cu titlul *The travels of Macarius, Patriarch of Antioch,* versiune retradusă apoi în româneşte de G. T. Caliman şi tipărită în *Archiva istorică a României* (Tom. I, P. 2. Febr.-Martie, Aprilie-Mai. Buc. 1865). In afară de o mulţime de aspecte ale vieţii de atunci ni se dau acolo amănunte asupra ceremonialului de curte şi a purtărilor lui Vasile. Iată cum este primit patriarhul în chiar vremea pe care ne-o evocă d. Sadoveanu, în sunetul clopotelor şi în deosebi al aceluia dela Sf. Sava, lucrat în Danemarca. „A doua zi veni boierul Ion sluger şi toţi magnaţii, care ne întâmpinaseră la sosirea noastră, acompaniaţi acum de 50 soldaţi de gardă, toţi îmbrăcaţi în roşu. Cu dânşii veni o caretă regală, trasă de şase cai suri, în care s'a aşezat Patriarhul, investmântat în mantia sa, eară eu m'am pus la uşă, ţinând crucea. Sodalţii merseră înaintea noastră doi câte doi, până la intrarea palatului, numit româneşte Curte şi atunci abordară scara Divanului, trecând între şiruri de soldaţi... Toată boierimea eşi a-l întâmpina în salonul exterior şi în salonul învecinat. Beiul veni să-l întâmpine în salonul interior, care serveşte pentru asemenea ocaziuni şi-i sărută mâna. Masa dela curte e plină de fast bizantin: „... merseră amândoi la Divan sau salonul exterior unde sta întinsă masa regală, cu talere, lingure şi furculiţe de argint şi de aur. Vasilie-vodă se puse în capul mesei pe un fotoliu îmbrăcat cu catifea şi ţintuit cu cuie de argint aurite; eară la dreapta-i fu pus un alt fotoliu pentru domnul nostru Patriarcul... Toate talerele erau acoperite cu altele asemenea lor, până la timpul de mâncare, când s'au rădicat copertele, fiind aci obiceiul de a aduce la masă talere acoperite... primul bucătar, de câte ori venia cu mâncare, dusă de servitori, tot-d'a-una o presinta beiului, rădicând acoperişul. Dacă aceasta plăcea beiului, el o punea de'nainte-i în tăcere şi mânca; apoi aducându-se o altă mâncare, dacă nu plăcea beiului, el ridica ochii ca semn şi bucătarul o lua şi o punea sub masă (?) La stânga beiului sta un servitor în frumoasă îmbrăcăminte, care lua unele mâncări şi punea iute de'naintea beiului, pe când un alt servitor schimba talerele cele de argint, ştergându-le în grabă. Silahdarul sau „Megas Spatari" stete tot timpul d'a dreapta beiului, purtând o coroană cu petre scumpe, precum şi sabia, eară în mână ţinând sceptrul regal. Lângă dânsul stau nemişcaţi paharnicul şi alţi servitori. Inaintea beiului era sus un vas de lemn pe trei picioare, cu apă, în care erau puse sticle cu diferite vinuri, spirturi, şi bere. Mai era încă lângă beiu un scaun, acoperit cu alb, cu mai multe cupe de sticlă şi cu păhăruţe de argint şi de porţelan. Ofiţerul turna vin beiului şi patriarhului în cupe asemenea şi de câte ori ei beau, toţi se sculau în picioare". Nu mai cităm nimic din descrierea oraşului, a orologiului dela Trei Ierarhi, a venirii lui Timuş cu cazacii săi şi-a schinguirii evreilor în turnuri. Cititorul va găsi toate acestea recreate după izvoare, în romanul d-lui Sadoveanu.

Din miezul evenimentelor politice romancierul a lăsat să crească lugerul unei mici intrigi de dragoste: a iubirii unui tânăr boier Bogdan, nepot al Pârcălabului de Soroca şi a secretarului domnesc Kotnarski pentru domniţa Ruxanda, a uciderii acestuia din urmă de către Timuş şi însfârşit, printr'o mică licenţă literară, a răzbunării lui Bogdan împotriva Hatmanului căzăcesc pe care îl omoară la Suceava.

Cu totul remarcabil la d. Sadoveanu este, un inenarabil duh de răzmeriţă, un ton de autenticitate istorică de martor ocular. Fără să se piardă în amănunte descriptive, fără să ducă analiza persoanelor până la criticism, scriitorul are un dar de evocare a vremilor, de reactualizare în istorie, care face să cadă orice zid al timpului între d-sa si epoca povestită. Romanul istoric este sugrumat la romantici de prea multă decoraţie, de o căutare a pitorescului de genul muzeului Carnavalet, însfârşit de un scrupul de reconstrucţie care artificializează viaţa şi o înnăbuşe în mătăsuri decorative. Dar d. Sadoveanu nu strânge material mort pentru a-i da o aparenţă de mişcare, ci trăeşte istoria în personagiul principal al ei, făcând din romanul istoric o simplă posibilitate a sufletului său epic de moldovean. Intocmai cum Sărmanul Dionis trăia în epoca lui Alexandru cel Bun şi aceea a lui Eminescu totdeodată, d. Sadoveanu stă în divan cu boierii şi goneşte tătarii peste Nistru cu un sentiment al realităţii cronicei ce face din d-sa cronicar şi erou de cronică totdeodată.

Problema talentului de evocator al d-lui Sadoveanu este strâns legată de aceea a stilului. Condeiul povestitorului este acela al lui Miron Costin, subţiat puţin prin gândirea evoluată a omului modern dar aşa de puţin, încât Costin om cu carte ar fi putut foarte bine, în închipuirea noastră, printr'o simplificare a frazei, să se înţeleagă cu d. Sadoveanu. Aceeaş frază scurtă, apăsată, moldovenească, de cronică, aceeaş iubire cu ahturi de ţara Moldovei şi, la fundul sufletului, o nelinişte de vitejii, de lupte, şi fugi la codru, îndulcită de o filozofie blândă şi înţeleaptă a vieţii în vecinică prefacere.

D. Sadoveanu descrie scurt ca un diac pe marginea unui octoih:

„Venise asupra ţării o vreme de toamnă timpurie. Fulguise pe munţi, căzuseră brume la văi. In satele dărâmate de pojar, norodul se îngropase cu grăbire în bordeie. In Iaşi, din risipituri, se înălţaseră iarăş căsuţe".

Şi într'altă parte:

„Călătorind cu mare iuţeală în sanie, pe pârtie bună, am ajuns poverile la Prut şi, a-doua-zi dimineaţa, am intrat odată cu ele în Iaşi. Pretutindeni toate erau albe, ascunzând semnele pojarului. Iar în marginea târgului, oameni nevoiaşi jertfeau sfântului Ignat râmătorii şi rânjeau la noi dintre stâlpii de fum, ascuţindu-şi dinţii pentru praznicele sărbătorilor".

Nicăeri nu se străvede acel aer de document apocrif ce supără cu aparenţa unei parodii în încercările atâtora reconstructori de stiluri. Autorul „Nunţii Domniţei Ruxanda" scrie moldoveneşte cum scria Niculce sau Creangă, cu o mireasmă grea de vin vechiu de Cotnar, păstrat într'o bute veche, aceea a unui simţ de ţară cu toată străvechimea ei. D. Sadoveanu scrie ca eroii săi învesmântat în contăş şi cu gugiuman, şi este nu un romancier, ci cel mai mare cronicar pe care l-a dat Moldova, minunat cronicar şi vrednic urmaş al lui Ureche, al celor doi Costineşti şi al lui Niculce.

G. CĂLINESCU

INSEMNĂRI

Noua anchetă a „Adevĕrului Literar"

Cu numărul viitor, „Adevĕrul literar şi artistic" deschide o nouă anchetă printre scriitorii noştri, cu subiectul:

Cea mai plăcută amintire din viaţa literară.

Intrucât ne adresăm scriitorilor noştri de frunte şi întrucât subiectul poate fi prilej de-a aminti unele momente istorice ale vieţii noastre literare, ancheta va isca, desigur, interes printre cititorii „Adevĕrului literar şi artistic".

Exemplu de curaj

„Gândirea" este profund scârbită de „laşitatea noastră colectivă". Şi cum reacţionează d. Nichifor Crainic contra acestei laşităţi? Ce exemplu de curaj dă d-sa contemporanilor?

Revista d-lui Nichifor Crainic vorbeşte — în ultimul număr — despre d. Iorga. Nici o laudă neutilizată.

Iar punctul culminant — credem că-i atins în pasajul de maj jos:

„Insetatului acesta de frumos şi de lumină (N. Iorga), noi nu avem curajul să-i spunem adevărul. Vina rămâne deopotrivă: a laşităţii noastre colective dar şi a domnului profesor N. Iorga: prea e mare, alături de noi, prea ne domină! Nouă ne imputăm păcatul de a fi prea mici".

După severitatea exercitată de guvernul prezidat de d. Iorga faţă de grupul d-lui Nichifor Crainic, — nu ştim cum să admirăm demnul act de curaj al „Gândirii", făcut contra „laşităţii colective".

D. Lovinescu şi scriitoarele

„In cercul Sburătorului, — spune un elev al d-lui Lovinescu într'o revistă bucureşteană, — scriitoarele s'au răsfăţat într'un aer de civilitate şi egală confraternitate cu bărbaţii. Câteva au afirmat o personalitate artistică de primă importanţă. Obligate prin existenţa lor dublă de femei şi artiste să fie observate de ochiul neistovit, al criticului, au trecut în instantaneul portretului cu fluturări de poezie şi amenitate de atitudine. Literatul s'a aliat cu psihologul, uneori cu o precădere excesiv reconfortantă care a suprapus o imagine idealizată peste imaginea reală. Desigur, nu tindem a ne asuma completări documentare, prin această remarcă, dar simţim cum peste ape subterane au crescut flori mirezmate, al căror parfum ne distrage dela o scrutare mai rece. Discreţia scriitorului este dictată de delicateţea bărbatului în faţa femeii, acceptată în primul rând în calitatea ei socială, apoi în cea profesională. Nemulţumiţii ar putea să regrete că n'au fost femei, spre a-şi îndulci liniile prea aspre".

Noi credeam că ochiul criticului priveşte, cu imparţialitate, opera unui bărbat sau a unei femei — indiferent...

Auzim astăzi dela un cunoscător al tuturor colţurilor „Sburătorului" — că d. Lovinescu, în critice, este mai gentil cu femeile decât cu bărbaţii.

Va trebui deci să aplicăm asupra laudelor d-sale, la adresa femeilor, o curbă de reducere aproximativ de 25 la sută — uneori şi mai mult.

Dar asta înseamnă că „imaginea-i idealizată" nu se „suprapune" exact „peste imagina reală"...

Nu-i tot una

Cetim într'o publicaţie săptămânală următoarele rânduri, semnate „Camil Baltazar":

„Prin „România Literară", revista sa de curând apărută, scriitorul Liviu Rebreanu adresează editurii Socec un apel să nu moară. Cum şi eu am adresat, acum vre-un an şi jmătate, chiar în coloanele „Vremii" un apel similar editurii Socec; cum şi peniţa mea s'a încurcat atunci în aţele din hârtie ale aceloraşi reproşuri...".

Vezi însă că nu-i tot una când scrie d. Liviu Rebreanu — şi când peniţa d-lui Camil Baltazar „se încurcă în aţele hârtiei...".

Farsele d-lui Eugen Lovinescu

De câtva timp d. Lovinescu se ţine de farse.

O mulţime de tineri şi tinere, maturi şi mature, care au citit bucăţi în cenaclul „Sburătorului" — vin spre publicare în redacţia „Adevĕrului Literar". Cucoanele cunosc metoda dela ghiveciu. Il faci acasă şi îl dai în cuptor la simigiria din colţ.

Această lume scriitoricească, dupâ prepararea bucăţilor în colaborare cu d. Lovinescu, năvăleşte la noi.

Şi ne supără din mai multe puncte de vedere.

Maj întâiu, noi avem revistă, nu cenaclu. In redacţia noastră se scrie. Şi cum stai aplecat asupra foii de hârtie, — de-odată te sperie vre-un tânăr care, năvălind pe uşă, începe (fără a cere permisiune) să declame furios nişte versuri zgomotoase. De-abea îl linişteşti.

In al doilea rând, dupăce fixăm pe scaun pe „scriitorii" d-lui Lovinescu, dupăce le scoatem din mână manuscrisul descleştându-le degetele, — şi dupăce izbutim să cetim o pagină, — nu putem să scăpăm de dânşii din redacţie, în urma refuzului nostru.

— De ce nu-mi publicaţi poezia? — ne întreabă poetul pus pe price...

— Fiindcă nu-i bună.

— Dar d. Lovinescu mi-a spus că-i admirabilă.

— Să ţi-o publice dumnealui...

— Păi n'are revistă.

D. Lovinescu a infiltrat debutanţilor atâta încredere, jucându-şi rolul cu perfectă seriozitate, — încât ei nu pot pricepe în ruptul capului că sunt victimele unei mistificări.

Maestrul „Sburătorului" îşi bate desigur joc de dânşii. Vrând să ne sâcâe cu vizite dezagreabile, d-sa ne trimite aproape zilnic pe toţi nechemaţii.

Ii prevenim pe această cale că la mijloc este o farsă.

Căci nu ne închipuim că d. Lovinescu este lipsit într'atâta de gust artistic — încât firma „Sburătorul" poate pune titlul „admirabil" pe o bucată vrednică de coş, dintr'o singură aruncătură de ochi.

Fericirea d-lui Nichifor Crainic

„Gândirea" se ocupă de problema fericirii.

Iată cum priveşte d. Nichifor Crainic chestia:

„O revistă germană (Die literarische Welt) a avut ideia de a adresa maj multor personalităţi de seamă întrebarea dacă fericirea mai e cu putinţă în împrejurările sociale care, în Germania, au atins un grad de tensiune necunoscut în trecut. Răspunsurile primite sunt dintre cele mai caracteristice. Pentru a ilustra sentimentul intern care urmăreşte pe mulţi germani de astăzi, este poate în deajuns a aminti răspunsul unuia dintre scriitori întrebaţi, care povesteşte între altele, că nimic nu l-a fericit mai mult în vremea din urmă, decât privirea unei veveriţe, plină de graţie şi comicărie în mişcările ei. Se înţelege desigur că omului căruia i-a surâs fericirea în această privelişte, îi lipseşte cumplit în atâtea alte împrejurări capitale ale vieţii".

Dacă directorul „Gândirii" ar fi supus unui interogatoriu similar, — d-sa ar răspunde desigur: că cea mai mare fericire... nu i-a dat-o veveriţa, ci căldăruşa.
— *M. Sevastos.*

Două premii culturale „Ioan N. Roman"

Pentru a perpetua amintirea scriitorului Ioan N. Roman, de curând dispărut, familia sa a hotărît înfiinţarea a două premii anuale.

Ele vor încununa opere literare, artistice şi culturale în legătură cu provincia dobrogeană, de care a fost legată aproape întreaga activitate a lui Ioan N. Roman.

Primul se va numi : *Premiul cultural dobrogean „Ioan N. Roman"*, în valoare de 12.000 lei — întreg sau divizibil, după aprecierea juriului — şi se va decerna de către o comisie alcătuită din d-nii:

Jean Bart, scriitor, membru al Academiei Române,

C. Brătescu, decanul Facultăţii de Ştiinţe din Cernăuţi, membru al Academiei Române,

Ion Marin Sadoveanu, scriitor, inspector general al teatrelor.

Const. Sarry, publicist, directorul ziarului „Dobrogea Jună",

O. Tafrali, profesor universitar,

Sculptorul Jalea,

Bonifaciu I. Roman, avocat,

Traian Lăzărescu, consilier la Curtea de Apel din Chişinău.

Juriul a fost astfel alcătuit, încât să cuprindă personalităţi de origine dobrogeană sau a căror activitate intelectuală are vechi legături cu această provincie.

Se vor premia rând pe rând lucrări literare, istorice, geografice, juridice, etc. cu subiecte din viaţa şi trecutul Dobrogei, cu preferinţă lucrări referitoare la Dobrogea-veche.

Ioan N. Roman

Premiul va putea fi decernat şi unei lucrări plastice cu aceleaşi motive de inspiraţie.

In anul 1932 se vor premia lucrări literare în proză, — roman, nuvelă, descrieri de pitorescul dobrogean, folclor, etc. — în care să se răsfrângă momente şi aspecte din viaţa, sufletul şi peisajul Dobrogei.

Al doilea premiu, de poezie, în valoare de 2000 lei se va numi *„Premiul de poezie „Ioan N. Roman"* şi va fi decernat de către „Societatea Scriitorilor Români".

El va fi o menţiune pentru cea mai bună poezie inspirată din peisajul şi sufletul Dobrogei sau al mării.

Orice lămuriri se dau de către secretarul comitetului d. *Traian Lăzărescu*, consilier la Curtea de Apel din Chişinău, str. Regele Ferdinand I, 68.

Iacob Negruzzi şi Junimea

In fascicula consacrată lui Iacob Negruzzi, aflăm articolul pe care d. C. Meissner îl închină memoriei fostului d-sale coleg dela „Junimea".

In cuvinte impresionante, d. Meissner arată rolul pe care l-a jucat Iacob Negruzzi în viaţa noastră intelectuală, însufleţind şedinţele societăţii „Junimea" şi conducând revista „Convorbiri Literare".

Necontestatul şef spiritual al întregii activităţi junimiste a fost Titu Maiorescu; de un nepreţuit ajutor îi era însă Iacob Negruzzi. Acest muncitor harnic, inimos şi entuziast şi-a pus toată râvna în serviciul revistei, — scrie d. Meissner. Nu era numaj unul din scriitorii cei mai asidui, publicându-şi într'una numeroasele sale lucrări. Dar ani de ani, vreme de decenii, toată grija apariţiei revistei era lăsată în seama lui. El îi era şi director, şi redactor, şi secretar de redacţie, şi corector şi administrator. Apoi, tot el, mai mult decât oricare altul, îmboldea pe toţi la colaborare, la aducere de articole şi recenzii. De nu era Iacob Negruzzi, „Convorbirile Literare" nu s'ar fi putut menţine, într'o epocă atât de neprielnică unor năzuinţi culturale superioare.

Din corespondenţa lui Iacob Negruzzi se publică, tot aci, două scrisori adresate lui Anton Naum. Pentru ilustrarea metodelor critice dela „Junimea", reproducem, dintr'o scrisoare cu data 3 Noembrie 1895, rândurile de mai jos:

„Intre altele s'a cetit Elegia ta şi, după cum mă aşteptam, a plăcut foarte mult la toţi şi voesc să o public în numărul din 1 Decemvrie. Iată câteva mici observaţiuni făcute eri şi pe care le supun aprecierii tale. Maj întâi Maiorescu zice că, Elegia fiind scrisă în gustul antic şi reproducând oarecare idei din diferite ode ale lui Horaţiu, tu ai trebui, pe lângă motto a lui Horaţiu, sau aşa ceva asemănat, ceeace ar spune proştilor ce miroasă pretutindeni rea credinţă, că autorul îşi dă bine samă şi nu vrea să ascundă că scrie în genul satiricului antic. Ce zici de aceasta? Altă observaţie:

„Fruntea noastră altă dată se'nălţa ca un stejar" S'a zis că comparaţia ar fi riscată, că trupul omului fiind vertical s'ar putea compara cu stejarul, iar fruntea obiciunuit considerată, nu ca *lungă*, ci ca *lată*, n'ar suferi poate această comparare.

„Şi priapii *muieratici*. Muieratici înseamnează oare pe acel ce aleargă după muieri, sau pe acel devenit muiere *efféminé*, sau amândouă?

„Par'că văd sbircita *Nonă*". Ce este o Nonă? Eri sara nici unul din cei prezenţi nu-şi aducea aminte şi n'au mai căutat prin *zipcionare*. *)

Insfârşit o îndoială a mea:

„Aibi curajul şi priveşte". Imperativul este oare *aibi* ori *ai?* Aibi îmi pare a fi conjunctivul pres., căci imperativul pers. 2 se formează la noi obicinuit după pers. 3 a indicativului pres. d. ex.: mănâncă, trage, ţine, iar nu mănânci, tragi, ţii, etc. Ce zici?"

Comemorarea lui Murillo

In anul 1682 Bartolomé Estéban Murillo s'a prăbuşit de pe o schelă pe când picta într'o biserică din Cadiz „logodna sfintei Ecaterina". In urma acestui accident, Murillo a murit.

Cu prilejul împlinirii a 250 de ani dela moartea lui, societatea germano-spaniolă a organizat o comemorare în aula universităţii. Preşedintele societăţii Freiherr von Rechenberg, salutând această manifestare, a căutat să scoată în evidenţă însemnătatea legăturilor de prietenie dintre ambele ţări. Dr. Alfred Kuhn a caracterizat locul lui Murillo în arta spaniolă: ca reprezentant al unui simţimânt popular-naiv, cu înclinaţiuni spre o umanitate religioasă, departe de orice frământare mistică şi preocupare teologică; în concepţia sa despre fiinţa omenească se desvălue caracterul naţiunii spaniole care respinge colectivismul şi abstractul.

Directorul general al muzeelor statului, consilierul Waetzoldt a relevat partea de contribuţie a cercetătorilor de artă germani la descoperirea lui Murillo: dela Sandrart la Friedrich Schlegel şi Karl Justi.

Luând cuvântul reprezentantul consulatului spaniol, acesta şi-a exprimat mulţumirile ţării sale pentru spiritul de înţelegere al Germanilor faţă de opera lui Murillo.

Comemorarea s'a încheiat cu executarea quartetului lui Cassado de către quartetul de coarde Brunier.

*) *Dicţionare*, cu fonetismul, pumnist, pe care «J..n mea» l-a atac t cu înverşunare.

La cinematograful „RIO" din Calea Victoriei va avea loc la 16 Aprilie, orele 9 seara, concursul de frumuseţe organizat de marea revistă

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

pentru alegerea celei mai frumoase domnişoare din ţară. Dintre numeroasele alese regionale, reprezentând toate provinciile publicul asisten va desemna pe „MISS ROMÂNIA 1932"

Invitaţiile se pot reţine la administraţia revistei, Str. Const. Mille 9.

Farsa

Drama

Opera

Comedia

Revista

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X.-SERIA II-a.-No 594

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Dumnică 24 Aprilie 1932

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Contribuții la istoria literară

Catihetul lui Ion Creangă

Conta? sau Grigorescu?

Care din acești doi preoți să fi fost *catihetul* dela „fabrica de popi" din Folticeni, despre care vorbește Ion Creangă, în „Amintiri din copilărie"? Conta sau Grigorescu este catihetul care „făcea ziua noapte și noaptea zi, jucând stos, rar venia pe la școală", și care pentru un plocon de două merțe de orz și două de ovăz, l-a primit pe Creangă în fabrica de popi?

Asupra acestei chestiuni se discută.

Dl. K. T. Kirileanu, adnotând o ediție a scrierilor lui Creangă, și dl. Eugen Lovinescu, în altă ediție, spun că acest catihet este Conta, pe când dl. Boutière, întemeiat pe cele spuse de Mihai Lupescu, în revista „Ion Creangă", susține că ar fi părintele Vasile Grigorescu, zis și Catihetul, fost multă vreme profesor la gimnaziul din Folticeni.

Mihai Lupescu, stând de vorbă cu părintele Grigorescu, acesta i-a spus că a fost profesor lui Creangă, care „a venit la mine la școală toamna și a stat până aproape de Paști".

In două articole ce am publicat, unul în ziarul „Lumea", din Iași, iar altul în „Convorbiri literare", am arătat că Creangă vorbește de catihetul Conta, și pe lângă indicația lui Creangă însuși, din Amintiri: „lasăte în *conta* Sfinției sale", mai aduceam, ca dovezi în susținerea afirmației mele, faptul că, în biserica Sf. Ilie din Folticeni, am găsit un Penticostarion, tipărit în 1848, cu însemnare scrisă și iscălită de aceiași mână, că a fost dăruit bisericei, la 9 septembre 1853, de *I. Conta Catihet;* mai spuneam că trăiesc și astăzi, în Folticeni. oameni serioși, rude cu acel Conta, care știu bine că el a fost catihetul școlii, și apoi protoiereu al județului. In fine, mai invocam niște argumente „sentimentale" (precum le numesc d-nii Țimiraș și Predescu), spunând că, după cât am cunoscut eu pe fostul meu profesor, părintele Vasile Grigorescu, este cu neputință să fi fost el omul venal și vițios, pe care-l zugrăvește Creangă. Argument care „nu poate fi luat în serios" — spune dl. Predescu, în „Floare de foc", No. 9, din 5 Martie 1932.

In ziarul „Adevĕrul", dela 27 Februar a. c., dl. Nicolae Țimiraș stabilește că Creangă a venit la catihetul din Folticeni, în toamna lui 1852. Afirmă apoi că în toamna 1853 școala din Folticeni s'a *desființat*, și Creangă s'a *reînscris* la școala domnească din Târgul-Neamțului, unde a învățat până la 1855, când s'a înscris la seminarul dela Socola; la școala domnească, pe când era, la 4 Februarie 1855, un *Iconom Conta* încredințează lui *„Kreangă Ioan"* o carte de învățătură bisericească, un „Manual de tipic".

Cine e acest Conta? se întreabă d. Țimiraș; să fie catihetul din Penticostarion? Existau, pe vremea aceea, trei preoți cu numele de Conta?

Existau mai mulți. Eu cunosc patru: Neculai Conta, din Folticeni, catihetul lui Creangă; preotul G. sau Gr. Conta, tatăl filosofului Vasile Conta, care în 1854 s'a mutat, din Ghindăuani, în Târgul-Neamțului; cunosc un preot Nestor Conta, din Botești, ținutul Neamțului, al cărui fiu Vasile Conta absolve, la 30 Iulie 1839, școala din orașul Piatra, și, în fine, C. Conta Sachelariu, care la 1864 trăia în Iași, în ograda bisericei Bărboiu, și era corespondentul lui Vasile Conta, filosoful de mai târziu. (Articolul meu: „Să fi fost armean Vasile Conta?", din ziarul „Lumea", dela 7 Oct. 1931).

I. Conta (adică Iconom) al meu, din Penticostarion, și Iconom Conta al d-lui Țimiraș, din Manual de tipic, este una și aceiași persoană, preotul Neculai Conta, catihetul dela fabrica de popi din Folticeni, care era catihet și la 1852, când a venit Creangă în Folticeni, și la 1853, când a dăruit Penticostarionul, și la 1855, când a încredințat lui Creangă Manualul de tipic.

Tipicul este o carte care învață pe preot rânduiala slujbei bisericești. Ce rost ar fi avut un profesor de școală primară, chiar preot, să fi încredințat unui elev al său o astfel de carte!

Școala de catiheți din Folticeni nu a fost desființată în toamna 1853, cum spune dl. Țimiraș; ea a funcționat, neîntrerupt, dela înființare, până în 1859, când s'a contopit cu școala domnească din acelaș oraș.

Dl. Lucian Predescu este un cunoscător adânc al lui Creangă. Teza d-sale de doctorat, un minunat studiu despre viața și opera lui Creangă, va da la iveală lucruri senzaționale. Discutând și d-sa chestia aceasta, ajunge la următoarea concluzie: „cei doi profesori catiheți, preoții Conta și V. Grigorescu, pe care d-nii A. Gorovei și N. Țimiraș, îi substituie unul altuia, au fost *amândoi* catiheții lui Creangă, dar unul la 1852 (Conta) și altul la 1854 (V. Grigorescu). Cât privește pe I. Conta din 1853, al d-lui A. Gorovei, acela n'are nici o legătură cu catihetul lui Creangă, după cum n'are nici o legătură și „iconomul Conta", descoperit de d. N. Țimiraș la 1855. In schimb, Gr. Conta, pe care d. N. Țimiraș îl contestă d-lui Jean Boutière, a existat, dar nu catihet, ci profesor la 1854 la Ghica-Vodă" (adică la școala din Târgul-Neamțului).

Am avut norocul să descopăr un nou document, foarte interesant, care limpezește toate lucrurile acestea, și-mi dă dreptate mie.

In „Inventarul" școalei din satul Petica, lângă Folticeni, sub No. 66, cap. III, pag. 55, este trecut un manuscris de 78 pagini, coli mari liniate, întitulat: *„Amintiri din vieața Economului Vasilie Grigorescu Stavrofor.* Anul 1912 Iunie în 18 zile", și apoi iscălitura: „V. Grigoresco Iconom Stavrofor". Este o autobiografie a persoanei care ne interesează, scrisă, în întregime, de mâna sa.

Școala din Petica, satul în care s'a născut preotul V. Grigorescu, este zidită și înzestrată de el, în 1902, și manuscrisul acesta l-a depus în arhiva școlii.

Iată ce spune autorul acestei foarte interesante autobiografii, scrisă cu doi ani mai înainte de a fi stat de vorbă cu fostul lui elev, și coleg al meu de școală, Mihai Lupescu:

Incepe așa: „Văzând că firul vieții mele este ajuns aproape de capăt, m'am gândit a lăsa familiei mele, și prietenilor mei, oarecare amintiri, — notițe — din viața mea, care, cred, că cine le va ceti, nu-i va părea rău".

Și chiar așa s'a întâmplat să fie.

Familia preotului Grigorescu este de baștină din Bucovina. Bunicul său, *Vasile Podolski*, era de loc din Pătrăuți, aproape de Suceava. In 1812, bunicul, cu patru fete și doi feciori, au trecut în Moldova, și au descălicat în satul Petica. La 1821, bunicul a fugit în Bucovina, de frica volintirilor, iar fiul său Grigori — tata preotului nostru — a rămas acasă, și cu vremea s'a făcut popă. Vasile Podolski (Grigorescu) s'a născut la 10 August 1831, și după ce a învățat buchile dela tată-său, la vârsta de 13 ani a intrat la școala particulară a lui Neculai Dașchevici, din Folticeni, care „da lecții de cetire, caligrafie și de limba nemțească", iar la 1844 a intrat în școala domnească, condusă de Arhimandritul *Neofit Scriban*, care, în mania naționalistă de atunci, i-a schimbat numele în acel de *Ponteanu*. In loc de străinul *pod*, trebuia latinescul *pontem*. In toamna aceluiași an, preotul Grigori Podolski duce pe fiul său Vasile Ponteanu la seminarul din Socola, unde Arhiereului *Filaret Scriban* nu-i place numele de Ponteanu, și-l înscrie în școală cu numele *Grigorescu*, dela Grigore, numele tatălui.

In anul 1854, Vasile Grigorescu a ieșit din seminar, cu atestat de șase clase, și a venit acasă.

La 1852 Ion Creangă intră la catihetul din Folticeni, pe când Vasile Grigorescu era încă elev în seminar, în care a zăbovit din pricinele pe care le arată în autobiografie.

In cursul verii 1854, se întâlnește, la Târgul-Neamțului, cu „părintele Isaia Teodorescu, ce-i mai zice și Duhu, profesor al meu de matematică la seminarie", căruia îi spune că fiind informat despre intenția părintelui Calinic Miclescu, egumenul mănăstirei Slatina, de a înființa o școală în satul Mălini, ar vrea să capete acel loc. Popa Duhu i-a dat o scrisoare către egumen, care l-a numit la școala ale cărei cursuri trebuiau să înceapă în Septembrie 1854, conform contractului scris, intervenit între ei.

Vlădica Filaret Scriban îl cheamă la Iași, și aflând că a făcut un angajament de învățător la Mălini, îi spune: „Mai bine să te duci la o școală a Statului, că acolo totdeauna are să te aibă în privire și ai să fii înaintat. Iată că am mijlocit la Epitropia Școalelor să se înființeze *supleanți* pe la școalele catihetice, și *am să te recomand ca să fii supleant la școala catihetică din Folticeni*, iar mult peste un an *am să te numesc catihet*". La 27 Septembrie 1854, a primit decretul de *supleant*, cu începere din Octombre.

Era *catihet* Vasile Grigorescu?

Nu. Catihet poate să fie numai un *preut*, care să aibă și autorizarea Mitropoliei. In Octombre 1854, Grigorescu nu era preot. El spune: „Au trecut anul 1854 și a venit anul 1855, și fiindcă *catihetul* s'au făcut și protopop, în locul decedatului protopop Dimitrie Ienășescu, se cerea să fie numit un nou *catihet* în locul lui, trebuia iarăși ca să mă gândesc la însurătoare".

La 16 Octombre 1855, Vasile Grigorescu s'a căsătorit cu Ecaterina, fiica preutului Grigore Popovici, din Bănești, județul Botoșani. După nuntă „venind acasă și văzând că *Catihetu-mi propune ca eu să țin și locul lui la școala catihetică*", s'a înțeles cu Matei Gane (tata scriitorului Nicu Gane), epitropul bisericei Adormirea din Folticeni, să fie preut la acea biserică.

Cine era catihetul numit protoiereu, care-i propunea lui Vasile Grigorescu, în Noembrie 1855, să-i ție locul la școală? Spune el singur: „Pe atunci erau doi protopopi în un județ, unul în partea muntelui și unul în partea câmpului; cel din partea muntelui era *părintele Nicolai Conta*, ședea în oraș, și cel de câmp era părintele Gheorghe Florescu, ședea în Ruginoasa".

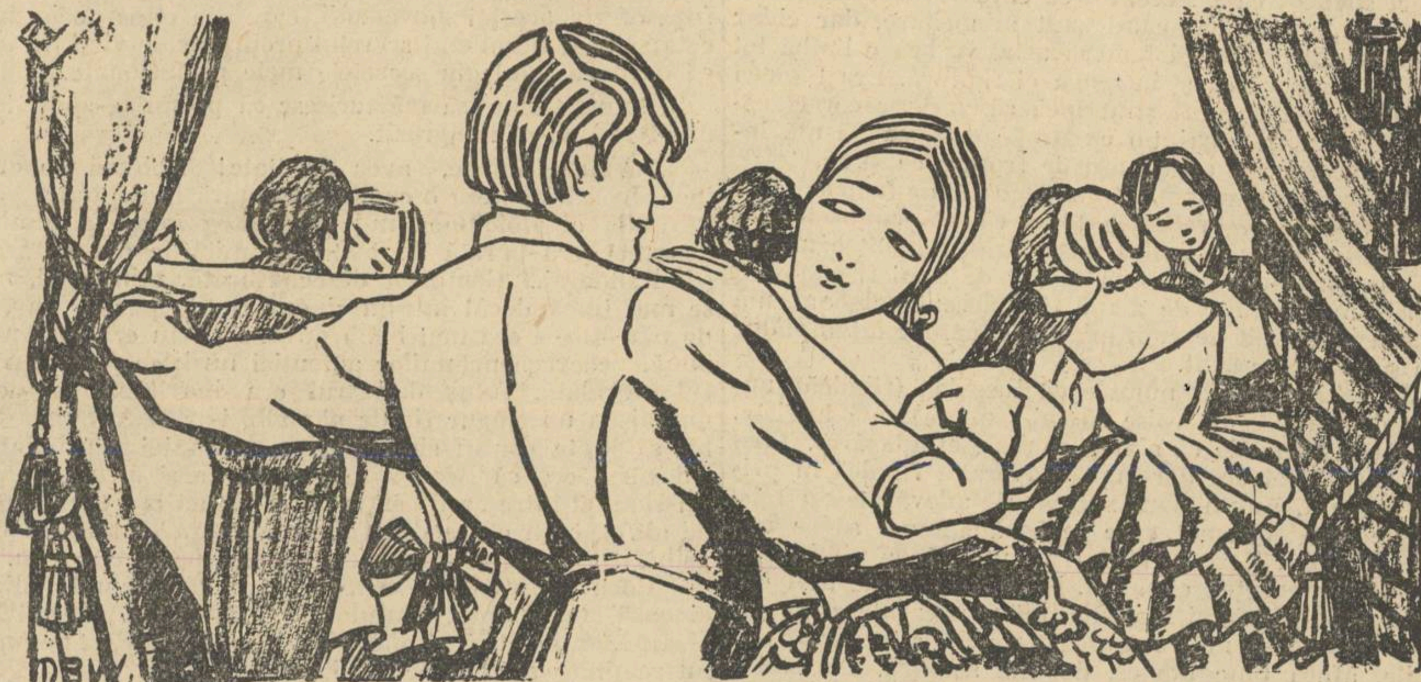
La 16 Martie 1856, Vasile Grigorescu a îmbrăcat haina preoțească, hirotonisit diacon, și a doua zi, Duminică 17 Martie, a fost făcut preot.

La pagina 65 a manuscrisului, el scrie așa: „Murind protoiereul Dimitrie Ienășescu și devenind protoiereu *Nicolai Conta, CARELE ERA ȘI CATIHET*, îi venia greu ca să mai urmeze și cu școala, așa că după înțelegerea ce am avut-o, am rămas eu singur cu școala, oferindu-mi jumătate din leafa sa, și aceasta au urmat până în toamna anului 1856, când în 27 August, tot acel an, *primesc decretul de catihet*. După care am urmat cu școala până la anul 1859, când unindu-se școala catihetică cu cea primară, eu am trecut ca institutor la clasa III primară de băieți, iar părintele diacon Ioan Savel e numit ca suplinitor la clasa I-a dela numita școală".

Și acuma rezumatul: la 1852, când a venit Ion Creangă, la școala de popi din Folticeni, catihet era Conta, iar Vasile Grigorescu era elev în seminar la Socola; în Octombrie 1854, când s'a reîntors Creangă în Folticeni, Vasile Grigorescu supleantul, era mirean, absolvent de seminar, neînsurat; tot așa era Grigorescu și după Paști, în 1855, când a plecat Creangă dela fabrică, iar în 1856, toamna, când Vasile Grigorescu a fost numit *catihet*, Ion Creangă era la altă fabrică de popi, la Socola.

Astfel s'a limpezit chestiunea aceasta, așa de mult discutată: preotul Vasile Grigorescu n'a fost catihetul lui Creangă.

ARTUR GOROVEI

Spovedania unui candidat la însurătoare

de ION MINULESCU

Până astăzi, n'am scris în viața mea decât rețete medicale. Ca să fiu sincer, precizez chiar: O singură rețetă...O rețetă tipică... O rețetă lipsită de orice prestanță profesională, pe care o copiez aidoma, mărginindu-mă să-i schimb la nevoe, numai dozajul medicamentelor. Vina însă nu este a mea ci a clienților mei, care în majoritatea lor, suferă de aceiași boală și ca atare nu au nevoe decât de aceleași medicamente.

Eu sunt ceeace în limbajul nostru profesional se numește „un medic psihiatru", iar în limbajul popular „un doctor de nebuni". Țin să se știe însă că această îndeletnicire socială,deși foarte onorabilă și mai ales foarte rentabilă, nu mi-am ales-o eu. Mi-a fost impusă de profesorii de la facultate, care probabil descoperiseră în mine aptitudini speciale pentru vindecarea boalelor mintale, care însă după părerea mea personală, nu se vindecă nici odată. Dar cum știam că mai există și medici specialiști în cancer (tot o boală fără leac) m'am supus sugestiunilor venite pe cale erarhică și de teamă să nu-mi periclitez cariera medicală m'am conformat dorinței unanime a binevoitorilor mei dascăli.

Subiectul tezei mele de doctorat a fost un studiu comparativ din toate punctele de vedere, între Paradisul din Biblie și Azilele de alienați.

„Alienat" este termenul științific, pe care noi medicii psihiatri, îl întrebuințăm în discuțiile noastre academice. In azil, însă acestor alienați li se spune „nebuni" așa după cum de altfel, poporul i-a botezat cu mult înaintea noastră.

Deși s'ar părea cea mai sinistră din toate specialitățile bolilor fără leac, psihiatria contează totuș ca o specialitate foarte agreabilă. Este singura specialitate medicală, care exclude orce răspundere profesională. Ași putea spune că în anume cazuri ea se confundă cu însăși nebunia, boala omenirii întregi și obsesia mai tuturor specialiștilor de boale mintale. Ciudată boală și nebunia asta!... Este singura boală care îți permite luxul să nu suferi niciodată din cauza ei, nici fizicește. nici moralmente și care te împacă de-opotrivă și cu tine însuți (lucru aproape imposibil în viața de toate zilele) și cu restul semenilor tăi, de care poți face complectă abstracție, fără cea mai mică mustrare de conștiință. Nebunia este bunica tutulor boalelor omenești. Ea îți procură suprema satisfacție de a trăi fără nici un control atât în timp cât și în spațiu și a putea fi totdeauna numai acela care îți închipui că ești. Poți fi adică, tot ce-ți trece prin gând: Șahul Persiei, Împăratul Chinei, Mihai Viteazu, Napoleon Bonaparte, Isus Cristos și chiar Dumnezeu!...

De altfel, cam acelaș lucru, stă scris și în Biblie „Dumnezeu a făcut pe om, după chipul și asemănarea sa". Acest prețios amănunt, ne dovedește cu prisosință că primul om a fost nebun. Altminteri nu s'ar putea explica pentru ce Adam, a comis imprudența de a se face indezirabil în grădina propriului său părinte, unde după cum se știe, fusese instalat pentru vecinicie în mod absolut gratuit și fără nici un fel de obligații materiale, morale sau sociale.

Noroc însă că în anul 1796, iubitorul de oameni, englezul William Tuke (care nu era nici măcar medic psihiatru) avea să desăvârșească creația lui Dumnezeu, construind în orașul său natal York, primul azil de alienați din lume. Acest locaș ideal, avea să devină cu timpul prototipul așa zisului Paradis al nebunilor din zilele noastre. In acest Paradis, urmașii lui Adam, trăesc fericiți, fără teamă c'ar mai putea fi dați afară. Ba ceva mai mult chiar, cei care încearcă s'o șteargă pe furiș, sunt opriți cu forța de gardienii azilului și dojeniți părintește de medicul-șef, care în cazul de față joacă rolul lui Dumnezeu de altă dată.

Eh, bine!... Cu acest titlu suprem mă pot mândri și eu, care pe lângă medic psihiatru, mai sunt și medicul-șef al Azilului de alienați din Sibiu, orașul meu natal.

Nu vă spun însă acest amănunt ca să-mi dau cine știe ce mare importanță fiindcă medicii psihiatri sunt toți la fel. Vreau numai să pun în curent pe cetitorii mei, cu cine anume vor avea ocazia să stea de vorbă. Și când mă gândesc că în tot lungul carierei mele medicale, n'am stat de vorbă decât cu nebunii!... Departe de mine însă, intenția orcărei aluzii răutăcioase la adresa oamenilor cu mintea întreagă, care vor binevoi să-mi citiască spovedania. Nu vreau să trag de mânecă pe nimeni. Vreau numai să dovedesc confraților mei ipocriți că sunt anume cazuri, când chiar un medic psihiatru, poate simți nevoia imperioasă de a mai semna și altceva, decât aceiași veșnică rețetă. Dovadă... Spovedania mea, pe care o puteți lua drept tot un fel de rețetă: — o rețetă însă cu totul nouă, pe care de data asta, sunt nevoit să mi-o prescriu mie însumi.

Faptul acesta mă încântă cu atât mai mult, cu cât îmi dă prilejul să-mi controlez singur prima mea rețetă nouă, deși credința mea rămâne veșnic aceiași. Nebunia nu are nevoe decât de o singură rețetă. Rețeta norocului!... Vorbesc însă de nebunia autentică și nu de așa zisele cazuri de nebunie din dragoste, care câteodată se pot vindeca chiar fără nici un fel de rețetă. De aceia și idealul meu de medic psihiatru a fost totdeauna, să nu care cumva să confund pe cea dintâi cu cea de-a doua. Până astăzi cel puțin, sunt sigur că nu m'am înșelat niciodată. De data asta însă, îmi dau seama că mă găsesc în fața unui caz excepțional, pe care mi-este teamă să-l examinez numai eu singur. Este cazul când emoția fixării diagnosticului just, poate periclita până chiar și mintea sănătoasă a celui mai excelent medic psihiatru. Bunăoară, cazul meu... Cazul medicului șef al Azilului de alienați din Sibiu, care pentru prima oară în cursul carierei sale, este amenințat să cadă victimă propriei sale specialități. Iată pentru ce cred că nu-mi rămâne altceva mai bun de făcut decât să mă adresez și domniilor voastre. Cu alte cuvinte, iată adevăratul motiv al spovedaniei mele.

* * *

De obicei, un medic psihiatru nu se spovedește nici odată, fiindcă rolul lui social și științific, este să facă el pe duhovnicul nebunilor, care după cum se știe, obișnuesc să se spovedească zilnic, atât medicilor cât și gardienilor din azil. Excepție fac numai nebunii fuduli care nu se spovedesc decât la zile mari, sub formă de interview în ziarele de mare tiraj.

Un medic psihiatru deci, nu poate fi decât ceiace îi dă drept să fie, prestigiul diplomei sale de doctorat. Cu toate acestea sunt anumite cazuri, când un medic psihiatru, mai înainte de a fi ce trebue să fie, continuă totuș să mai fie, acelaș om ca toți oamenii, adică tot un fel de urmaș al lui Adam. Aceasta înseamnă că deși duhovnic oficial al nebunilor, un medic psihiatru poate simți câte odată și el, voluptatea omenească de a se spovedi. Dar dacă este așa, cui s'ar putea spovedi un medic psihiatru?

Clienților lui, adică nebunilor?

Imposibil!... Ar însemna ca medicul psihiatru să fie mai nebun decât proprii lui clienți...

Confraților lui, adică celorlalți medici psihiatri?

Mai rău!... Confrații lui n'ar avea față de el, nici măcar buna cuviință a nebunilor, care în cel mai rău caz, i-ar putea întoarce spatele și atâta tot. Nu, nu!... Confrații lui ar proceda cu totul altfel. S'ar grăbi să-l pună în cămașa de forță, ca pe oricare alt nebun autentic, iar Ministerul sănătății publice din Bucureșt1, ar numi în locul lui, a doua zi chiar, un alt medic psihiatru, dacă nu tot așa de bun ca el, în orice caz, unul care n'a simțit încă nevoia să se spovedească.

Nu-mi rămâne așa dar, decât să mă spovedesc publicului anonim, singurul meu client cu mintea întreagă, cu care pot sta de vorbă, fără teamă de a fi judecat altfel decât așa cum sunt. Declar totuș, că din clipa în care m'am hotărât să mă spovedesc, simt că nimic nu mă mai interesează din tot ce ar mai putea urma după spovedania mea. Datoria medicului este să-și semneze rețeta și atâta tot. Treaba clientului ce are de gând să facă cu ea. Dacă are încredere în medic, cu siguranță că dă fuga cu ea la farmacie. Dacă nu, probabil că o face uitată în buzunar sau o aruncă ostentativ în lada cu gunoaie. La fel sunt liberi să facă ce vor voi cu această spovedanie și cititorii mei, pe care declar că-i scutesc de orice comentarii asupra spovedaniei mele. Ii scutesc chiar de curiozitatea de-a o ceti până la sfârșit. Ii previn totuș că rostul unei spovedanii este să fie citită în întregime.

* * *

Incep cu o zi unică în viața mea. Este ziua în care pentru prima oară după aproape cincisprezece ani de experiențe zilnice, am simțit cum conștiința specialității mele de medic psihiatru începe să se clatine pe arcurile propriilor mele rezultate științifice. Este ziua în care am primit vizita neașteptată a unei necunoscute suspecte, care întâmplător era o femee foarte frumoasă și după toate aparențele, chiar o femee perfect normală. Anormală, nu-i era, dacă vreți, decât frumusețea!... Era așa de frumoasă că nu suporta nici un fel

(Continuare în pag. II-a)

de calificativ pentru identificarea justă a acestei frumuseţi unice, cu care părinţii avuseseră norocul s'o nască, iar Dumnezeu fantezia s'o înzestreze. Pentru mine apariţia neaşteptată a acestei frumuseţi la Sibiu între zidurile albe şi reci ale azilului de nebuni, era o adevărată sărbătoare a ochilor. Ochii sunt avantgarda simţurilor. Dar simţurile mele nu luaseră încă până atunci contact decât cu frumuseţi normale. Frumuseţea ei însă, avea ceva din aspectul agresiv al ilustraţiilor din jurnalele de modă. Era îmbrăcată aşa, cum parcă numai ea singură poseda secretul de a se face remarcată. La noi în Ardeal, femeile chiar când sunt foarte frumoase, au în toaletele lor câte un defect strident ca şi accentul cu care vorbesc limba românească, nu numai când sunt minoritare, dar chiar romänce adevărate. Şi femeea asta, vorbea o limbă tot aşa de frumoasă ca şi întreaga ei făptură. Era femeea pe care, dacă n'aşi fi ştiut încă să vorbesc corect româneşte, aşi fi angajat-o ca profesoară ca să mă înveţe să vorbesc şi eu tot aşa de frumos ca şi ea.

Deşi mi-era complect necunoscută, femeia asta foarte frumoasă, pretindea totuş că mă cunoaşte. De unde? Din faima numelui meu care probabil ajunsese până la ea. Bine înţeles că faptul de a-mi fi cunoscut numele mai înainte de a mă fi cunoscut personal, mă încânta mai mult de cum m'ar fi cunoscut întâmplător fără să ştie cine sunt.

In schimb însă, numele ei, Rezeda (fiindcă numele de familie nu voise să mi-l spună), mă întrista. Imi făcea impresia că n'ar fi numele ei adevărat. Tristeţea mea însă, era oarecum exagerată, fiindcă în primul monent, nu-mi dam seama că, adevărat sau fals, numele acestei femei care se încăpăţânase să se numească numai Rezeda, n'ar fi putut adăoga nimic mai mult la frumuseţea ei unică. Plăcerea dar de a fi cunoscut-o chiar numai aşa, cum mi se prezentase incomplect, trebuia să mă scutească de orice alte curiozităţi inutile, afară bine înţeles, de una singură. Curiozitatea de a cunoaşte cât mai repede scopul vizitei sale la Sibiu. Rezeda însă, parcă îmi ghicise gândul, fiindcă se grăbi să mă lămurească mai înainte de a fi apucat să-mi deschid gura. Imi mărturisi fără nici-un pic de jenă, că numai pentru simpla mea cunoştinţă personală, nu şi-ar fi riscat niciodată reputaţia ei socială cu un voiaj la Sibiu. De altfel, Rezeda pretindea că bărbaţii pe care îi cunoscuse până atunci, o desgustaseră în aşa hal, că pentru nimic în lume n'ar mai fi fost dispusă să pornească în căutarea altora. După ea, toţi bărbaţii erau la fel. Nu-i putea deosebi decât din fotografii. La Sibiu însă, venise fiindcă ştia cu siguranţă, că numai aci avea să găsească ce căuta. Nu un bărbat oarecare. Şi un anume medic psihiatru, de care simţea că are nevoe şi pe care spera că l'a şi găsit.

Femeea asta aşa de frumoasă, care părea că plesneşte de sănătatea compactă şi eternă a unei statui de marmoră, pretindea că este bolnavă şi încă bolnavă grav... Bănuia chiar că ar fi... nebună!...

La început temerea ei, mă făcu, bine înţeles, să zâmbesc. Eram sigur că nebunia Rezedei nu putea fi altceva decât cochetăria exagerată a unei femei frumoase, a cărei singură temere era că nu-şi putea pune îndeajuns în valoare darurile ei naturale. In cazul acesta nebunia ei mă aranja de minune. I-o puteam vindeca imediat şi aproape fără nici un fel de medicament. Era o nebunie ideală, care în cazul Rezedei nu-i întunecase încă minţile complect, deoarece îi mai păstrase, dacă nu altceva, cel puţin cuminţenia de a-şi fi ales singură medicul psihiatru care trebuia s'o însdrevenească. Şi medicul acela, eram chiar eu!... Brava mie!...

Ca om, nu puteam fi decât măgulit. Ca medic însă, aşi fi vrut să fiu un altul. Mi-era teamă să nu-i greşesc diagnosticul...

Pentru prima oară în cariera mea de medic psihiatru, trebuia să examinez o nebună care mi se prezenta ea singură, de bună voe. Toate celelalte îmi fuseseră aduse cu forţa... Mă întrebam deci, şi pe drept cuvânt, cu ce rebus savant şi misterios mă ameninţă fantezia inconştientă a acestei femei frumoase cu nume de floare, care deşi pretindea că este nebună, fusese totuş destul de conştientă ca din toată lista medicilor psihiatri din România întregită, să nu se împiedice decât de faima numelui meu. Era oare cu adevărat victima unui caz de nebunie sui generis, sau făcea numai pe nebuna fiindcă-şi pusese în gând să-şi bată joc de mine?...

După cum încerca să mă convingă cu surâsul ei agresiv şi cu sclipirile şirete şi intermitente ale celor doi licurici ascunşi sub pleoape, mărturisesc că deocamdată nu puteam risca nici un diagnostic serios. Pentru a scăpa dar de privirile ei pe care simţeam că nu le-aşi mai putea suporta fără să-mi trădez inferioritatea mea faţă de ea, pretextai că nu mi-am terminat încă toate vizitele bolnavilor. Adevărul era însă, că în afară de ea, nu mai aveam în vedere nici un alt bolnav. Numai că pe Rezeda, trebuia s'o tratez altfel. Nu-i puteam prescrie aceiaşi reţetă ca şi celorlalte cliente ale mele, cele care refuzau să-mi mărturisească nebunia lor. O rugai deci să m'aştepte câteva minute chiar în biroul în care se găsea, şi unde întâmplător, alături de ea, se mai găsea încă ceva... Un tratat de psihiatrie, deschis tocmai la pagina cu simptomele de nebunie la femeile histerice.

După câteva minute de vorbă cu mine însumi, deschisei uşa biroului, hotărât să-i spun adevărul pe faţă. Aveam de gând să-i declar solemn ca s'o pot impresiona dela început chiar, că după toate probabilităţile ştiinţifice, nu este nebună şi ca atare, medicul căruia i se adresase nu-i poate fi de nici un folos, deoarece pe acest medic şef al Azilului de alienaţi din Sibiu, nu-l interesează decât nebunii adevăraţi...

Dar, ca să parafrasez un vechi dicton francez „medicul propune şi clientul dispune". In lipsa mea, Rezeda răsfoise probabil tratatul de psihiatrie, deoarece mă primi bătând din palme veselă, ca şi cum mi-ar fi pregătit o surpriză plăcută. Să te ferească Dumnezeu însă de surprizele nebunelor, chiar când sunt vesele. Surpriza Rezedei avea să mă facă să-mi pierd „tout mon latin". Avea să-mi dovedească gugumănia de a fi crezut c'am reuşit să descopăr adevărul. Ei bine! Nu... Adevărul adevărat, era altul. Era adevărul pe care deocamdată nu-l cunoştea decât singură ea. Era chiar secretul propriei sale vieţi, pe care până atunci, de teamă să nu i-l mai cunoască şi alţii, îl păstrase ascuns în fundul poşetei de piele de crocodil, alături de actele ei de identitate, câteva bijuterii, mai multe hârtii de bancă, o batistă murdară, un „rouge" de buze şi o cutie de pudră Rachel. De data asta însă Rezeda se răsgândise. Il scosese din poşetă şi-l resfirase pe biroul meu fiindcă probabil nu mai trebuia să fie un secret, nici pentru ea, nici pentru mine.

Secretul vieţii sale, era ceva „à n'en plus finir". Era o spovedanie pe 58 de file format comercial, în care noua mea clientă se prezenta goală toată, ca în statuetele erotice descoperite la Pompei. Spovedania Rezedei, era un adevărat tezaur arheologic. Era mai de preţ poate decât „Cloşca cu pui" descoperită de români la Pietroasa şi păstrată de bolşevici la Moscova. Dacă ar fi pus-o la licitaţie, ar fi putut obţine pentru ea o sumă fabuloasă. Şi totuş, acest tezaur unic mi-l oferea gratuit. Bănuia probabil că singura mea avere nu era decât o leafă de medic-şef al unui azil de alienaţi...

L-am primit aşa dar, după cum mi-era oferit. L-am primit fiindcă trebuia să-l primesc. Conştiinţa mea de medic psihiatru, nu-mi îngăduia necuviinţa de a-i refuza oferta acestei spovedanii, care din clipa aceia, înceta să mai fie numai secretul propriei sale vieţi, fiindcă devenea unul din secretele mele profesionale.

Şi totuş, trebue să mărturisesc că pe mine, spovedania Rezedei, m'a îngrozit.

Sărmana femee, avea dreptate! Nebună nu era încă. In schimb, era o candidată sigură la nebunie. Admirabila ei vioiciune, nu-i mai putea folosi la nimic, deoarece era barată de toate calamităţile din cufăraşul Pandorei... Complect dezechilibrată, mintea ei, nu se mai ţinea decât într'un singur fir de păr — un fir de păr alb — cea mai bună dovadă că nu era încă nebună, deoarece nebunilor autentici nu li se albeşte părul niciodată. Totuş, dezastrul era inevitabil, fiindcă numai cu un singur fir de păr alb, i-ar fi fost imposibil să lupte contra simptomelor nebuniei apropiate. Adevărul era că Rezeda se balansa ca şi nedumerirea lui Hamlet între „a fi" şi „a nu fi" exact aşa după cum de altfel, cred că se descoperise singură în tratatul de psihiatrie pe care i-l lăsasem deschis pe biroul meu.

Cochetă, mândră, capricioasă, încăpăţânată, mincinoasă, insinuantă, paradoxală, meschină, agresivă, bizară, fantomatică şi diabolică, lipsită complect de simţul realităţii şi al ridicolului, negând orice evidenţă şi punând în evidenţă numai inexistenţi abracadabrante, posedată de afecţiuni şi duşmănii absurde şi nejustificate, capabilă de acte perverse şi chiar criminale, gata oricând să se dea în spectacol public, provocând sau simulând lovituri de teatru cu năzbâtii inventate pe de-a'ntregul şi susţinute de sfori invizibile, încâlcite şi imposibil de descurcat, Rezeda golise aproape întregul cufăraş al Pandorei. Nu-i mai lipseau decât „impulsiunile morbide" şi „halucinaţiunile omirice" ca să se poată considera scoasă de-abinele din rândul oamenilor cu mintea întreagă. Iată floricelele de retorică medicală, din buchetul omagial, cu care trebuia să-mi întâmpin noua clientă, chiar pe pragul azilului.

* * *

Cât timp nu ştiusem încă cine era Rezeda, ştiam cel puţin cine eram eu. Acum însă după ce aflasem cine este ea, nu mai ştiam parcă cine sunt eu. Mi-era teamă să nu care cumva să fiu chiar unul din proprii mei clienţi. Un nebun care putea fi orice i-ar fi trecut prin gând, începând cu Adam, primul om şi sfârşind cu Boadbil ultimul Abenseraj!... Dar care din doi aşi fi putut fi, mi-era perfect egal, fiindcă şi unul şi altul, erau la fel — doi nenorociţi care-şi pierduseră tocmai ceiace le fusese mai scump în viaţă. Adam, Paradisul... Boadbil, Grenada!... Şi totuş, medicul psihiatru putea pierde ceva şi mai mult. O putea pierde pe Rezeda... Cea mai de seamă clientă a lui. Pentru a o putea păstra, trebuia să se renunţe la câte ceva, şi de o parte şi de alta. Rezeda trebuia să renunţe la ceiace pretindea că constituie scopul vizitei sale la Sibiu, iar medicul psihiatru, la ceiace ştia că fusese până în clipa când o cunoscuse. Trebuia dar ca fiecare din noi, să renunţăm la ceiace eram în prezent şi să ne mulţumim numai cu ce ne fusese dat să fim şi unul şi altul, încă dela începutul începuturilor noastre. Rezeda trebuia să renunţe la nebunia ei, şi să rămână numai o femee oarecare, o femee anonimă cu calificativul însă, de „foarte frumoasă", iar eu să renunţ la specialitatea mea de medic psihiatru, şi să rămân numai un bărbat oarecare, un bărbat tot anonim, dar fără nici un fel de calificativ.

Dar chiar dacă ar fi fost aşa, femeea asta anonimă ar fi continuat să mă turbure ca şi cum ar fi fost o celebritate mondială. Rezeda era aşa de frumoasă, că numai un orb ar fi putut trece nepăsător pe lângă ea. Şi doar eu nu eram încă orb. Nu eram nici măcar miop. Nu eram decât orbit de frumuseţea ei, cu care încerca să „facă pe dracul în patru" numai să poată eşi din anonimat.

Iată cel mai adevărat adevăr, pe care la rândul meu, trebuia să-l dovedesc Rezedei cu aceiaşi putere de convingere cu care îmi dovedise şi ea, adevărul din poşeta de piele de crocodil. Cum i l-am dovedit, nu mai ştiu. Nu vreau să-mi mai aduc aminte. Destul că am reuşit s'o conving că nici ea nu mai era nebună, nici eu nu mai eram medic psihiatru. Rămăsesem faţă'n faţă, numai ceiace fiecare din noi trebuia să fie în clipa aceia. Ea, o escroacă sentimentală, iar eu un detectiv tot sentimental. Exact ca în toate romanele senzaţionale... Rezultatul... Tot aşa de banal... Două ore şi patruzeci şi cinci de minute, după prezentarea Rezedei la Azilul de alienaţi din Sibiu, nebuna escroacă se constituia de bună voe, prizonieră în braţele medicului-şef detectiv!...

In limbajul nostru profesional, aceasta înseamnă a pune un diagnostic just. Este drept însă, că din punct de vedere medical, diagnosticul meu, cam lăsa de dorit. Dar dacă toţi medicii psihiatri n'ar activa decât în cadrul strict al specialităţilor, ştiinţa psihiatriei n'ar mai putea face nici un progres. Ar rămâne vecinic acolo, unde a lăsat-o Hippocrat.

* * *

Deşi am aproape 40 de ani, până astăzi n'am avut încă o amantă oficială. Amantele mele n'au fost decât surorile de caritate mai tinere, care din când în când, acceptau câte un act de caritate şi faţă de medicul-şef al azilului de alienaţi. M'am mărginit să mi le însuşesc însă, numai ca pe nişte bolnave noi, graţie cărora mi-aşi fi putut îmbogăţi experienţele medicale, şi atâta tot. Pe unele din ele, este drept că mi-a plăcut să le păstrez mai mult decât pe altele. Dar de iubit adevărat, n'am iubit nici una din ele. N'am iubit dintr'un scrupul profesional. Când iubeşti o femee, nu mai poţi iubi nimic altceva. O femee când îţi intră în suflet, înseamnă că eşti pierdut. Intră ca o armată inamică, într'un oraş care nu s'a putut apăra. Intră obrasnică şi cu pretenţii absurde, de posesiune vecinică. Intră cu ideia fixă să schimbe tot ce-i trece prin gând... Schimbă autorităţile oficiale, schimbă numele străzilor şi firmele magazinelor, schimbă mersul vehiculelor pe străzi şi al pietonilor pe trotuare, schimbă ora meridianului local şi câteodată încearcă să schimbe chiar ceiace s'ar părea că nu se poate schimba niciodată: naţionalitatea, limba şi credinţa strămoşească a orăşenilor.

Din fericire însă, femeea nu-ţi poate schimba cu uşurinţă decât sufletul, care de cele mai multe ori, nu este decât un fel de reclamă sgomotoasă. Dar dacă pentru majoritatea oamenilor sufletul nu este cine ştie ce mare lucru, în schimb, un medic psihiatru fără suflet, nu face două parale, fiindcă pe nebuni nu-i poţi suporta decât cu sufletul. Or eu până azi cel puţin, am reuşit să-mi păstrez sufletul intact, aşa cum mi l-a dăruit Dumnezeu ca să-l pun numai la dispoziţia nebunilor care pot avea nevoe de el, mai mult decât femeia pe care aşi iubi-o. De data asta însă, s'a sfârşit şi cu sufletul meu şi cu nebunii mei. Nebunii nu mă mai interesează în bloc. Nu mă mai interesează decât o singură nebună... Rezeda!... Mă interesează numai nebuna pe care o iubesc, fiindcă este cea mai frumoasă nu numai din toate nebunele din azil, dar din toate femeile din lume. Este singura femee căreia i-am dat voe să-mi intre în suflet. Dece?... Fiindcă nu este o femee ca toate femeile. Nu este decât o biată nebună. Şi femeile nebune sunt aşa de ocupate cu ravagiile din capul lor, că nu mai au timp să producă ravagii şi în sufletul celor care le poartă de grije. Dorinţa mea ar fi să-i pot purta de grijă chiar toată viaţa. De altfel, acesta este şi idealul Rezedei... Un ideal imposibil... Ştiu... Dar cum pentru nebuni nu există nimic imposibil, nu m'ar mira să văd petrecându-se şi această minune. Deocamdată, Rezeda pare a fi înţeles în fine, că singurul bărbat care nu s'a mulţumit numai s'o cunoască, dar a reuşit să o şi înţeleagă, sunt numai eu. Altminteri nu-mi pot explica pentru ce Rezeda, care ar putea fi chiar nebună, mă iubeşte totuşi, ca şi cum n'ar fi decât o femee în toate minţile.

I. MINULESCU

(Sfârşitul în nr. viitor).

Caleidoscop intelectual

O nouă operă a lui Gerhardt Hauptmann

Gerhardt Hauptmann, care în curând împlineşte vârsta de şaptezeci de ani şi care întreprinde în momentul de faţă un turneu de conferinţe în Statele Unite, a fost viu aclamat la Berlin pentru ultima-i piesă „Vor Sonnenuntergang".

Autorul a declarat cu această ocazie, că nu va mai scrie nimic pentru teatru. Chiar titlul piesei sale nu e lipsit de oarecare intenţie.

Prima piesă scrisă în 1889 se intitula „Vor Sonnenaufgang".

Gerhard Hauptmann seamănă în unele privinţi cu Goethe.

Eroul său se îndrăgosteşte la vârsta de şaptezeci de ani de o fată caşi înţeleptul din Weimar, care la aceiaşi vârstă are un sentiment puternic pentru Ulrike von Levetzow. Copiii lui poartă nume goetheene: ca Wolfgang, Egmont, Ottilie, Bettina.

Ei nu privesc cu respectul cuvenit dragostea tatălui lor pentru fetiţa blondă şi modestă, care are un nume nordic Inken Peters.

Scena cea mai puternică din actul al treilea, de un realism clasic, arată pe toţi protagoniştii în jurul mesei. E o masă de familie, la care a fost invitată şi Inken. Copiii n'o primesc cum se cuvine şi tatăl se vede nevoit să-i gonească pe toţi din casa lui.

In ultimul act, Inken e instalată în casă. Dar nu după mult timp se primeşte ştirea că copiii şi-au pus tatăl sub interdicţie.

Lovitura e prea puternică şi bătrânul nu-i poate supravieţui. Sfârşitul acesta tragic va fi probabil modificat în textul imprimat, ce n'a apărut încă.

In tot cazul, marele scriitor a dovedit, scriind această piesă, o mare putere de creaţie.

Anecdote

Pe când sufragetele engleze luptau pentru drepturile politice, Lloyd George — asistând la o întrunire feministă — a fost apostrofat astfel de o oratoare: „Să fii d-ta bărbatul meu, te-aş otrăvi", — la care Lloyd George a răspuns prompt: „Să fii dumneata nevasta mea, aş lua cu plăcere otrava, ca să... scap!"

Cineva spunea odată într'un grup de artişti, la Paris, că — în şcoală — Pascal îşi vindeca durerea de cap inventând probleme de geometrie. Tristan Bernard, care era de faţă, a răspuns: „Cu mine era tocmai pe dos. Eu scăpam de problemele de geometrie, inventând dureri de cap".

Pe la 1890, un grup de artişti din Berlin ţinea morţiş să înlocuiască pe pictorul Liebermann, conducătorul mişcării artistice germane, cu alt pictor, Lesser Ury. Pentru a-l compromite pe cel dintâi, adversarii răspândiră zvonul că tablourile lui fuseseră corectate de Ury, care le dăduse forma definitivă. La această calomnie, Liebermann spuse râzând: „Că Ury susţine că a colaborat la tablourile mele, mă lasă rece. L'aş da însă în judecată dacă ar pretinde că am lucrat eu la ale lui!".

Intr'o societate distinsă, Richard Strauss face cunoştinţă cu o doamnă, foarte mândră de vocea ei, deşi habar n'avea de canto. După câtva timp doamna îi, spune, plină de fericire, că a cântat la un concert mai multe bucăţi de ale lui, câştigând ca onorar 1000 de mărci.

— Asta mă bucură, îi răspunde maestrul; acum ai bani ca să iei însfârşit şi dumneata câteva lecţii de canto.

La premiera piesei „Hidalla" a lui Wedekind, publicul râdea, fluera, bătea toba cu cheile, aşa că spectacolul nu se putu termina decât cu mare greu. Totuşi, a doua zi direcţia avu curajul să-l repete, de astă dată cu un număr infim de spectatori; dar şi aceştia fluerau. Atunci Wedekind, care deţinea rolul principal, se apropie de rampă şi-i ameninţă: „Domnilor, nu vă jucaţi cu focul. Azi avem noi, actorii, superioritatea numerică şi..."

Editura Adevărul prezintă:

C. STERE

ÎN PREAJMA REVOLUŢIEI

ROMAN

**

COPILĂRIA ŞI ADOLESCENŢA LUI VANIA RĂUTU

VICTOR EFTIMIU

KIMONOUL INSTELAT

ROMAN DIN PARISUL AMERICAN

EDITURA „ADEVERUL", S. A.

PRINŢUL FELIX IUSUPOV

EU L-AM UCIS PE RASPUTIN!

ATELIERELE ADEVERUL S. A. BUCUREŞTI

BIBLIOTECA DIMINEAŢA

CLAUDE ANET

DOMNIŞOARA BOURRAT

ÎN ROMANEŞTE DE ROVENA SANIELEVICI

No. 144 Preţul 5 Lei

Tabletă

Dealul Mitropoliei

Ziarul „Adevĕrul artistic și literar" la care am cinstea să colaborez, a însoțit tableta mea trecută de un elogiu cuvenit d-lui Primar. Cum s'ar putea înțelege, mai mult din notița redacției decât din tableta colaboratorului, că autorul acesteia din urmă ar tăgădui calitățile constructive ale Primarului și caracterul civilizat al rezultatelor obținute în municipiu, sunt dator să contest opinia ce mi se atribuește.

Am scris laude iscălite pentru d-l Dobrescu numeroase, și înainte de-a fi avut plăcerea să-l cunosc personal și după aceea și poate că înainte de a-i fi fost meritele relevate de către ziarul literar, în care îmi strecor numele printre atât de numeroși colaboratori remarcabili. Nu am aflat de d-l Dobrescu după ferchezuiala dealului Mitropoliei. Am știut că lucrează și l-am văzut la lucru și am fost cel dintâi, cred, care i-am felicitat în scris concepția d-sale de a contraria concepțiile Primarului precedent, asigurate numai cetățenilor cu un venit dela un milion în sus. Găsind o activitate dela centru la periferii, d-l Dobrescu a înlocuit-o cu o activitate dela periferie la centre. Sunt unul din mahalagiii cei mai excentrici ai municipiului și am călcat cu picioarele mele pietrele străzilor pardosite după concepția primarului actual. Nu s'a putut trece cu vederea nici concursul de aplicare sistematică, acordat concepțiilor, de munca și strădania Primarilor de sectoare, printre care mi-aș fi făcut o imputare aspră dacă nu aș fi pomenit întotdeauna și numele celui mai înzestrat din ei, al d-lui Chiriță Vasilescu.

Ba m'am ținut de capul d-lui Dobrescu să-și realizeze una din bunele d-sale idei, de a construi pentru muncitori, manuali și intelectuali, cartiere de locuințe ieftine cu adevărat. Cinci puncte municipale erau hotărâte să primească în primul an câte 150 de apartamente, destinate intelectualilor. Nefiind tinichigiu și profesia mea putând fi asimilată cu o causerie intelectuală, nu e monstruos că m'am gândit în special la scriitori: ziariști, prozatori și poeți. Dacă din frumosul proiect, care trebuia repetat în fiecare an, până la zidirea mai multor mii de locuințe pentru lucrătorii uneltelor mari și mici, nu s'a ales decât un cartier, în afară de hotarul orașului, așezat peste drum de un cimitir, unde se duc pe zi câte 10 convoaie cu zece dricuri și zece muzici de instrumente jelitoare, vina nu este desigur, a d-lui Primar, dar nu e nici vina mea.

Apartamentele au fost construite și au stat închise mai mult de un an, tocmai cât a fost nevoie ca noul cartier să nu mai prezinte acelaș interes dela început pentru d-l Primar, orientat către regiuni mai asfaltate. Hectarele de noroi n'au fost împietrite nici până azi, lumina electrică nici până azi nu s'a introdus și nici gardul cimitirului, care trebuia să servească educația copiilor locatarilor-proprietari nu a fost înlocuit cu zidul prevăzut și cu o intrare pe o latură mai puțin observată a morților. D-l Primar clădise cartierul dar în bunăvoința grabei d-sale mai scăpase din vedere să instituie o situație juridică pentru așezăminte. Proprietarul era considerat chiriaș, plătea anual prețul construcției și devenea proprietar în 15 ani, după împrejurări: dacă până'n 15 ani se putea găsi un motiv juridic, care nici până până azi nu a fost descoperit. Biurocratizată, intenția d-lui Dobrescu a ricoșat și împroprietăriții cu plată și cu o plată bine cifrată n'au nici până azi măcar un contract de închiriere.

D-l Dobrescu a mai avut și alte bune intențiuni, proiectând de pildă o Bancă a intelectualilor, unde orice liber-profesionist sărac să poată afla un împrumut de instalare, advocat, medic, ziarist, inginer. Dobânda trebuia să reprezinte, aproape de nulă, numai cheltuielile de întreținere ale Băncii — și capitalul se împrospăta automatic, chiar dacă, în definitiv, ar fi fost pierdut pentru Bancă, fiind câștigat de un muncitor. Numai o singură tranșă a reîmproprietăririi anuale reprezinta în intenția Primarului suma de 7 milioane din venitul afișajului, care trebuia, conform aceleeaș intenții, să revie în exploatarea Municipiului.

Banca a fost o intenție frumoasă și ca toate frumusețile, a murit. Cât privește afișajul, nu e de insistat.

Intre momente, se edificau acele monumentale transformări, care vor figura în cariera de Primar a d-lui Dobrescu ca niște mari bătălii câștigate: Znagovul, Băneasa, Șoseaua Kisseleff. Dar d-l Dobrescu, excedat de lucru și nebizuindu-se decât pe propriile d-sale puteri de execuție, nu mai era ușor de găsit, prins între U. C. B., S. T. B., G. O., C. S și alte numeroase litere din alfabet, subt care se ascund îndeletnicirile variate la extrem, ale Apei, Canalizării, Curentului electric, tramvaielor, grădinilor orașului, comisiei de sistematizare, etc. Amintirile și intențiile cedau locul realităților și printre ele Primarul mai da fuga și prin străinătate, ca să ia contactură cu urbanistica occidentală, cu consorțiile și cu văzduhul europenesc, care se potrivește totdeauna bine cu un repaos bine câștigat.

Va să zică, d-l Primar Dobrescu are asigurată nu numai stima dar și recunoștința noastră. Avem prin urmare odată sau de două ori voie să nu fim de acord cu toate realizările d-sale. Nu ne place și nouă de vreo două ori câte un lucru. De două ori d. Dobrescu nu ne este *tabu*. E o crimă? Nu ne place de pildă o așa numită propagandă culturală la Municipiul București, condusă și susținută de intelecte fără dovezi și fără nume și care devoră drepturilor literare o groază de parale: ne-am ocupat de această cărturărie municipală într'o publicație lunară, scoasă de coreligionarii politici ai d-lui Dobrescu, care se știe că este național-țărănist. Credeți, oare, că d-l Dobrescu nu împărtășește exact părerea noastră în ceiace privește hingherii și gunoierii culturali ai Municipiului? N'are însă ce face: este angajat. N'avem și noi voie să fim angajați cu literile românește și să semnalăm starea de așezare a la turca, a culturalismului local? In goana peniței mai face omul și câte o greșală, nu zic: dar măduva cusurului e adevărată. [1])

Trebuie elucidat obiectul tabletei precedente. Tot un desacord, probabil de gust. Iată că nouă ne plăcea mai mult dealul Mitropoliei de anul trecut decât ăl de-acum. Și am spus-o fiindcă ne stătea la înghițitoare. Absența gustului e de partea noastră, nici nu mă îndoiesc. Căci este cu totul imposibil ca d-lui Dobrescu să-i lipsească această facultate estetică. După ce ai retezat colțul din strada Academiei și ai dat de pereți strada Smârdan în dreptul Băncii Naționale; după ce ai retras grilajul Prezidenției și al imobilului de lângă Poliție; după ce ai scos Cișmigiul în strada Știrbey Vodă, etc. etc., gustul nu se mai discută.

Au mai rămas unii orientali, care țineau la câteva vechituri urâte ale Bucureștilor. Când ne găseam în străinătăți, unde ani de zile măsuram cu pasul sute de kilometri de monotonie arhitecturală și urbanistică, ne apuca un dor feroce de vechii București, înapoiați. Doream să-i mirosim și putoarea, care altădată ne desgustase, lăturile, fumul de grătare și să auzim chiotele stupide din hală și din cârciumile ei cu naiuri. Ne venea să luăm brusc trenul, să ne scoborâm de-a fuga în gara de Nord, două zile, să dăm ocol vechii Capitale, și să luăm trenul de-a'ndaratele, ca să ne recivilizăm. Ce mult am înțeles într'un oraș elvețian pe un compatriot al nostru, om de știință, delegat la un congres! O secundă, bietul om mi se păruse idiot. Călătorea de 45 de zile, nu vorbea nicio limbă și plângea cu lacrimi dese în cravată. Ii era dor de cămașa de noapte și de papuci și nu mai mâncase varză cu carne și mititei o lună și jumătate. Așa era dorul lui, dorul lui de țară.

Ce vrei, dacă îți plăcea infinit mai mult suișul primitiv al Mitropoliei decât parcul ei actual englezesc? Ți-e dor de gardul de zăbrele putred, de duhovnicul Fteodosie și de gardistul bătrân din poarta boltită a clopotniței. N'a mai rămas nimic. Primarul, fără un oftat, a pus târnăcop, beton, lumină electrică și gazon...

T. ARGHEZI

1) Facem o rezervă lăudabilă pentru d. Eufem Mihăileanu. Recunoaștem greutățile întâmpinate de d-sa din pricina diferitelor contingențe. — *Ad. Lit.*

Memorial II

Unul din farmecele Nordului e intimitatea căminului. Sudul are soare, azur, mare, vegetație. Nordicul trebue să se retragă în casă ca să scape de ploae, de vânt, de umezeală. Toată viața s'a mutat de pe plaje, dela terasa cafenelei, depe câmpul înflorit în căldura molcomă și binefăcătoare a odăii. Camera închisă presupune taifas, duioșie, glumă, apropiere. Ea strânge oamenii, nu-i împrăștie ca peisajul naturii.

In acest detaliu geografic și arhitectonic stă secretul căldurii, sociabilității, duioșiei romanului englezesc. Acolo sunt bătrâni buni și sfătoși, notari glumeți, delicioase și adevărate fete candide, mame de familie fecunde, gospodine și vesele, flăcăi entuziaști, voinici și puri. Ceiace e romanul englezesc pentru literatură, e Jean Steen pentru pictură. Cu el pătrunzi în case oneste, optimiste și sănătoase. Acolo plutește satisfacția și dragostea simplă. Reunirile, unde bătrâni septuagenari și robuste fecioare de șaisprezece ani, matroane serioase și bufoni de ocazie, petrec nevinovat și jovial.

25 Septembrie

Depe vaporul care părăsește Vlisingen nu se poate deosebi țărmul. Litoralul e una cu apa, contopit în orizont. Marea e normală. Un vânt rece suflă dinspre nord. Englezii stau înfășurați în șaluri groase de lână, cu acea indiferență egală pentru genul uman care constitue aroganța lor deosebită. Ceilalți, în costume încă văratice, inconștient, la adaptările sinuoase ale confortului care presupune o imensă garderobă purtată cu mari cheltueli pretutindeni, tremură pe bord.

Oamenii nu se uită unii la alții. Parcă se evită politicos. Nici măcar o privire pe furiș care să spioneze ființa aproapelui în speranța de a-l surprinde cu vreo lipsă, așa cum se practică în Europa. Discreția și egoismul nordic au început. Englezul, mai mult ca oricine se dispensează de ceilalți oameni, de societate. Cum nu pozează pentru nici un public, e total indiferent la publicitate, la reclamă. Nici o seducție nu-l animă, nicio cochetărie nu-l turbură. S'a deprins să trăiască pentru el singur și pentru principii. Seducția i se pare o virtute ordinară. Robinson nu putea să fie decât un roman englezesc.

* * *

Seara acostăm la Harwich. Vameșii își fac datoria fără să pronunțe un cuvânt. Trenul pentru Londra așteaptă pe chei. Hamalii poartă bagajele, le depun în vagon, își primesc bacșișul în deplină tăcere. In toată gara nu se aude o vorbă: răsună numai pe asfalt pași domoli. Fiecare se așează la locul lui ca o jucărie mecanică, al cărei resort îi predestinează două, trei mișcări precise. Ca la un semnal, tot în tăcere jurnale, cărți se deschid cu mișcări de fantoșe trase de sfoară.

In fața mea, o fată a surâs parcă. Cinci perechi de ochi mirați și severi au fixat-o. Scandalul e sancționat. Fata și-a plecat privirea în jos, rușinată, umilită, pocăită. Până la Londra nu se mai poate spera vreo recidivă.

Când sosește conductorul, biletele se întind pe rând, fără să fie cerute. După ce și-a făcut datoria, demnul funcționar pleacă tot așa de tăcut cum a venit. Suntem în împărăția tăcerii. Parcă a murit ceva și oamenii se reculeg. Sau parcă se așteaptă în concentrare o catastrofă. Trenul taciturn, fuge straniu în noapte, purtând cu el un ospiciu de surdo-muți.

* * *

Londra, estetic și arhitectonic vorbind, e un oraș urât. Dar nici un oraș n'are un suflet așa de enigmatic. Londra e o lume de ceață, de păcură, de cluburi elegante, de neagră mizerie, de indieni, de levantini, de chinezi, de fete nevinovate și blonde și de bruni călăi, de eroine modeste și necunoscute à la Dickens și de cavaleri de industrie venali, de împușcături pornite din negură ca în romanele-detective ale lui Wallace și din blânzi profesori de Latină — care pescuesc Duminica pe Tamisa, din morfinomani și perverțiți; din pastori puritani, din pajiști de flori și mormane de gunoae. Sufletul acestui oraș e imens, uriaș, perfid, insezisabil. E o lume fără dimensiuni previzibile, o planetă, un univers.

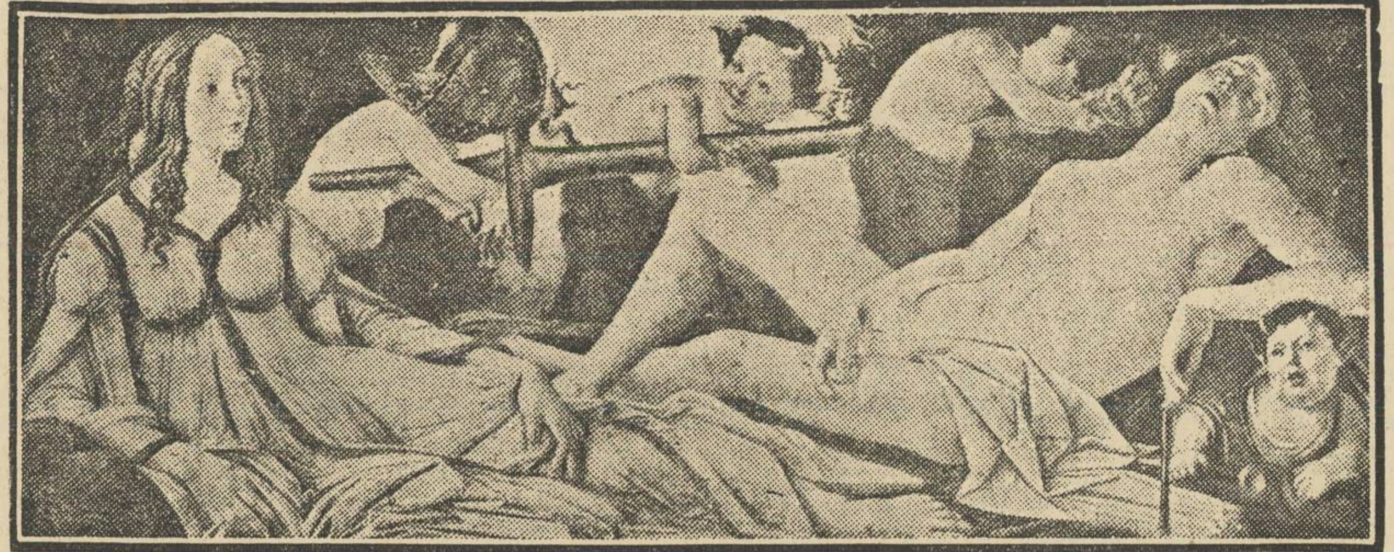
Parisul, Viena, Berlinul se pot înțelege, se pot contura cu mintea, se pot defini, interpreta. Londra e amorfă și colosală.

La Paris domină unele cartiere, unii politiciani, unele vedete care subordonează restul, oferind totului un caracter inteligibil.

Londra trăește, unanim, dezordonat, simultan și fără caracter.

Viața acestui oraș e o colecție astronomică de infinite drame, speranțe, crime și iluzii, care se desfășoară necunoscut și anonim ca vârtejul atomilor într'un corp. Ce importă în asemenea condiții, concordanța cu o arhitectură sau cu un principiu estetic?

MIHAI D. RALEA

Nedumeriri

Grigore Popovici, deși trăia de cinci ani la oraș, rămăsese la obiceiurile lui de la țară, unde fusese notar. Işi bea, între șase și șapte seara, jumătatea lui de litru de vin, — în timpul din urmă o reducea adeseori la un sfert din pricina economiilor; — mânca dimineața și seara pită cu slănină, — rar se atingea de cafea, de ceaiu, ori de vreo mâncare caldă pregătită de dumneaei; muncea intens în biroul lui dela administrația financiară; nu simțea nevoia nici unei distracții artistice, — din partea lui se puteau închide și teatrul și cinematografele din oraș; avea doi-trei prieteni cu care se întâlnea seara la vin într'un restaurant de-a treia mână; și, când se mânia, înjura ca un surugiu și era gata de bătaie.

Omul se purta îmbrăcat în vechea lui piele, și nici un îndemn lăuntric nu-i venea să o schimbe. Se simțea bine așa, și nu râvnea la felul de viață al altora de categoria sa, care după ce-și aflară slujbă la oraș, se dădeau în vânt să „guste viața", să „trăiască și ei odată" în lumea asta. Drept este că aceștia ajungeau de multe ori să tragă pe dracu' de coadă, fără nici o lescae în buzunar, nevoiți să cerșească împrumuturi. Ba unii se treziră și fără slujbă, în vreme ce Grigore Popovici după ce-și asigură definitivatul, începu să avanseze.

Om cuminte și așezat se știa de-acum asigurat în cariera lui. Ii rămânea ceva peste cheltuiala zilnică, deși nu era zgârcit ci numai cruțător. Avea un libel de depuneri cu o sumă frumușică, pe care-l păstra într'un loc cunoscut numai de el.

Indemnul lăuntric nu-i da ghes să-și schimbe viața poate nu numai din motivul că e greu să-ți părăsești obiceiurile, ci și pentrucă fostul notar se apropia de anul al cincizecilea. Ba chiar intrase bine în el. Viața, se pare, nu-l mai ispitea cu farmecele sale, chiar noui fiind. Erau toate semnele date că Grigore Popovici se pregătește pentru viața de pensionar.

Dar felul lui de viață, de când s'au mutat la oraș, o desnădăjduia pe soția dumnisale, pe doamna Victoria, născută Popa. Asaltul ei pentru a-l „moderniza" era zilnic, dar se izbea de-o stâncă neclintită. Nu erau numai stăruințe, ci lacrimi, adeseori amenințări și tăvăliri pe jos, ba uneori doamna Victoria leșina în toată legea. Numai în astfel de cazuri intervenea bărbatul și-i da cu oțet. Incolo, în toiul asaltului ei, rămânea neclintit, mormăind uneori câte un cuvânt, în vreme ce își citea gazeta.

Doamna Victoria născută Popa, — fiică de portărel, crescută într'o suburbie a orașului, — s'a dus numai cu mare scârbă la țară, după un notar. Și cât a trăit în tinile Alunișului și-a blestemat și zilele și pe domnul Grigore Popovici. Ea întineri cu mulți ani când se putură muta la oraș. Și numai decât începu să se ciopleascā, să-și lepede scoarța dela țară, — ceiace nu-i fu prea greu, fiind încă tânără, cu vre-o doisprezece ani mai tânără ca dumnealui. In două săptămâni ajunsese și la vopsitul unghiilor. Se înhăitase cu vre-o trei-patru doamne de seama ei, — îmbrăcată la fel ca ele, cu decoltajuri, cu rochie scurtă, cu ghete cu tocuri de-un cot, — și bătea cu un fel de furie trotuarele și cinematografele.

Cum nu aveau copii, și cum bărbatul, dacă avea la masă pită și slănină, nu zicea nimic, doamna Victoria, în lunile cele dintâi după mutarea la oraș, așa se cufundase în viața cea nouă, încât și uitase că are soț.

Deodată băgă de seamă că nu-i șade bine să alerge mereu singură, sau cu prietenele acelea. Și atunci începu asaltul împotriva bărbatului.

Mai întâi află că nu-i frumos să mai poarte mustăți și barbă.

— Cine dracu' se mai poartă așa acum după războiu? Când vom eși împreună toată lumea va crede că am de bărbat un popă sau un jidov. Zău, Grigoraș, fă-mi și tu atâta pe voe și modernizează-te un pic. N'ai idee cât de bine ți-ar sta! Așa sobru și serios cum ești tu, ar crede lumea că ești un englez.

— Dar' dacă nu voi fi definitivat în slujbă, dacă voiu fi pus în drum, și englezul va trebui să meargă iar la sate?"

Doamna Victoria se gândi și află că bărbatul are dreptate. Incepu din nou asaltul, numai după definitivat.

— Nu-mi place să mă rad, femee, și nu-ți mai răci gura de-ajaba. Tu poți merge unde voești singură, ca și până acum. N'o să te fac eu de rușine cu barba și mustățile mele.

— Da! Insă ce vor gândi oamenii? Că sunt una de aia, o haimana cum se spune acum!

— Apoi eu și ras, ști tu bine că nu es nicăiri, decât la crâșmă. Iar acolo nu vii tu. Ce-ți pasă ție de gura lumii dacă ești o femee cinstită.

— Dar' omule, nu poți trăi tot în bârlog! Trebue să te mai cultivi și tu, ce Dumnezeu! Pentru ce trăim în România mare, cu *tot confortul?* Avem teatru, avem operă, avem strălucite cinematografe.

Grigore ridică brațul în semn de protest.

— Și e nevoe să cunoaștem și noi lumea. O să avem și noi invitații noștri. Vom da o masă, două, trei. Nu putem trăi fără relații.

Bărbatul nu mai răspunse. Işi citi mai departe în tihnă gazeta, apoi se întinse pe divan și adormi. Incepu în grabă să sforăe atât de cumplit, încât Doamna Victoria trebui să ese.

Scena aceasta se repeta cu neîndurare aproape în fiecare zi, fie că era vorba de ras, de cinema, de societate, de o invitare la masă, de un costum nou, de un frac sau un smoc pentru dumnealui. Cu cât treceau anii situația se agrava. Asaltul Doamnei Victoria era tot mai furios, ajunsese până la leșin.

Dar Grigore rămânea împietrit în obiceiurile sale, spre desnădejdea soției pe care acum trotoarul și cinematograful, chiar cofetăria zilnică, nu o mai satisfăceau.

Dela o vreme bărbatul băgă de seamă că nevasta lui s'a făcut mai gospodină, în înțelesul că lipsia puțin de acasă. Voi să afle motivul și-l descoperi îndată. Masa din odăița pe care Victoria o schimbase în odaia ei de toaletă, era plină de cărți. Le privi, le cercetă: erau numai romane. Volumele erau frunzărite, uzate mult, semn că trecuseră prin multe mâni. Ceti titlurile și numele de autori. Titlurile erau picante, aproape toate vizând viața sexuală. Autorii erau necunoscuți lui Grigore Popovici. Aproape toate erau traduceri din limbi străine.

Bărbatul mai băgă de seamă că Victoria, decând se arătară cărțile acele, încetă cu asaltul împotriva lui. Numai din când în când îi arunca priviri disprețuitoare.

Doamna Victoria citi câteva săptămâni pe furiș, pe urmă citea și în fața lui, ba si serile până noaptea târziu. Ea se făcuse tăcută, palidă, cu cearcăne vinete în jurul ochilor. Era par'că mai frumoasă, mai zveltă. Adică mai subțire era în realitate, căci de când se pusese pe citit, doamna Victoria se apucă de o strașnică cură de slăbire.

Grigore Popovici nu avu curiositatea să vadă ce citește soția lui. Era mulțumit că-i dădea lui pace, că nu mai încerca să-l modernizeze.

După vr'o trei luni de citire continuă, într'o Duminecă, Doamna Victoria se prezentă foarte solemnă în fața bărbatului:

— Ascultă, Grigore, eu nu mai pot trăi cu tine. Trebue să ne despărțim.

— Ce să facem? întrebă omul neînțelegând.

— Trebue să divorțăm.

— Ei, iacă! Ce te-a apucat? întrebă el îngrozit puțin.

— Nimic nu m'a apucat, dar tu nu ești bărbat. Și eu am trăit o viață nenorocită. Acum văd limpede.

— Din cărțile acelea?

— Din ele și din simțirea mea. Copii nu avem, ne despărțim ușor. Tu porți mai departe barbă și mustăți, mănânci pită și slănină, dormi și sforăi, eu vreau să trăesc. Vorba e ce *apanaj* îmi dai.

— Ce e aia? întrebă bărbatul.

— Apoi da, ce plată lunară îmi dai din care să pot trăi. Din opt mii cât ai, cred că tu te poți mulțumi cu trei, și cinci să mi le dai mie.

— Ce? Ești nebună?

— Ba nu sunt nebună de loc.

Așa se face la despărțire între oameni bine. Apoi ai și o inimă bună, păcat numai că nu ești bărbat.

Vorba asta, repetată, îl înfurie pe Grigore ca năframa roșie pe bivol.

— Nu sunt bărbat? Dar ce sunt? urlă el ridicându-se de pe scaun, și repezindu-se ca un turbat.

Doamna Victoria zăcu o săptămână în pat. Veni și doctorul. Pe urmă viața reveni la normal, cu o oarecare schimbare.

Victoria îi spuse prietenei sale care-i împrumuta cărțile:

— Dragă, ce-am pățit! Al meu nu vrea divorț, vrea coarne!

Și din ziua aceea Victoria îi puse o pereche, apoi alta, și iar, întru toate după rețetele din romanele pe care le citise și le citește încă. Ea știa de-acum că cinstea conjugală e o prostie, și că nu toți oamenii sunt bărbați. Intrase, ca o femee modernă, în tovărășia prietenelor sale. Numai un regret avea: Ce păcat că nu începuse mai de vreme! Ce oameni scumpi scriitorii ăștia de romane! Ce de viață nouă au descoperit!

Iar Grigore Popovici mânca acum și la amiază pită și slănină și purta perechile de coarne, tot mai multe, cu o ușurință nemaipomenită.

Numai într'o seară, la un pahar de vin cu prietenii, îl întrebă pe unul:

— Ascultă, Petre, tu citești romanele aceste nouă, traduse din limbi streine?

— Aș!

— Nu știu ce dracu pot scrie, că toate femeile înnebunesc citindu-le!

— Ei, zise altul, ce să scrie! Toate pornesc dintr'o doctrină nouă, a unui doctor.

— Ce vorbești? se miră Grigore.

— Pe legea mea. Am auzit undeva o conferință despre învățătura asta. Cum să-ți spun? zice că toată viața omului se reduce la... la *sexualitate*, cum dracu'-i zice, adică la viața rușinoasă a omului. Și în romane, acum, se zice că numai despre viața asta se scrie. Apoi femeii ce-i trebue alta pentru a înnebuni?

— Hm! făcu Grigore, poate ai dreptate. Le strică la cap pe mueri!

— Ei, la cap! Vorbești și tu prostii!, se miră prietenul care auzise conferința.

Iar Grigore Popovici rămase mulțumit cu explicarea asta, și-și văzu mai departe de obiceiurile sale, mărginându-se să spună uneori, cu mândrie:

— Aș vrea să văd o carte care m'ar face și pe mine să-mi schimb viața!

I. AGARBICEANU

Fortunat Strowsky

Fata modernă

Să încercăm să spunem şi noi ceva despre fata modernă, care se află pretutindeni în ţările civilizate, unde se prezintă sub diferite aspecte locale sau naţionale. In substanţa şi esenţa ei, ea este întotdeauna aceiaşi.

E produsul libertăţii, spontaneităţii, responsabilităţii, cunoaşterii lucrurilor, substituit constrângerii, nepăsării, trândăviei şi ignoranţei feciorelnice; produsul fustei scurte, substituit rochiei lungi şi însfârşit al „băetanei" substituit feminismului.

In Statele-Unite felul acesta de a fi are vechime şi tradiţie. Americana s'a obişnuit de mult cu rolul de fată modernă, încât nu-i mai acordă nici o importanţă.

Franceza începe să se desmeticească din ameţeala primelor încercări. Intâlnind încă rezistenţă împrejuru-i, ea nu a ajuns la siguranţa Americanei. A rămas bănuitoare şi puţin agresivă.

Germana îşi complică evoluţia cu toate frământările ţării sale. Germania şi Germana se transformă împreună: una pentru a fi tare şi cealaltă spre a fi modernă.

Am întâlnit pentru prima oară fata modernă, într'un restaurant, unde nu erau primiţi decât scriitori celebri, stele şi frumuseţi consacrate. Am pătruns înăuntru, însoţit de prieteni iluştri; printre care şi Louis Bromfield.

Două fiinţe superbe veniră să vorbească lui Bromfield. Una ca şi cealaltă venise în maşini luxoase. Una era o artistă renumită iar cealaltă fiica unui milionar. Bromfield îmi spuse: „Sunt secretarele mele".

Intr'adevăr, erau secretarele lui. Bromfield prepara atunci primul lui roman „The green bay tree". Eroina este cerută în căsătorie de un tânăr bogat şi pe cale de a deveni mare personalitate politică în Stat. Ea refuză. Pretendentul disperat strigă:

— Cum? Eşti amanta mea! Eşti însărcinată! Mă goneşti?

— Ce te priveşte? Pentru moment n'am nevoe nici de tine, nici de vre-un alt bărbat. Voi şti să-mi cresc copilul. Bună seara!...

Şi pleacă la Paris. Iată ceva, cu adevărat modern.

„Nepăsătorii" roman italian, semnat de Alberto Moravia, care a avut mare succes dincolo de Alpi, ne dovedeşte cu mult talent un defect al tinerei fete moderne: lipsa de voinţă.

Este povestea unei familii compusă din mamă, fiică, fiu şi amantul mamei. Totul se petrece în burghezie. Mama se află într'o situaţie din cele mai grele. iar amantul este un şarlatan. Urmăreşte fata.

De ce-i cedează fata, când cunoaşte relaţiile dintre mama ei şi omul acela?

Sexul n'o îndeamnă decât în urmă. E lipsită de imaginaţie, vrea să scape numai de viaţa monotonă. Primeşte totul în cunoştinţă de cauză. Altă fată, nemodernizată, poate ar fi primit şi ea, dar nu cu bună ştiinţă sau, cel puţin, s'ar fi prefăcut neştiutoare.

Denise, eroina din „Cercle de famille" este un tip adevărat de tânără fată modernă. Surprinde secretul mamei sale. Munceşte îşi afirmă personalitatea, face faţă destinului. Sorbona nu are elevă mai bună. Se logodeşte. Se dă, se desparte, cu aceiaşi luciditate şi voinţă. Tinerii o preţuiesc ca pe un camarad. Au pentru ea mai multă dragoste şi mai mult respect ca pentru un camarad. Le lasă amintiri neuitate, care se pot schimba uşor în iubire.

M'am gândit adeseori că modernismul fetelor, nu datează din secolul nostru. Ele nu datoresc nimic sau absolut nimic automobilului, cinematografului, electricităţii, vitezei şi grijilor de după război.

Condiţiile generale ale vieţii au creiat modernismul. Teatrul clasic ne-a arătat adeseori fete moderne; le numea însă „tinere văduve". Célimene semăna cu frumoasele secretare ale d-lui Bromfield. Ea nu găsea scăpare decât în cochetărie.

Modernă este orice fată, cu voinţă şi virtute conştientă. Modernism înseamnă să ai încredere în tine. când eşti frumoasă şi când ai douăzeci de ani. Nu într'un amant, nu într'un soţ, nu într'o convenţie socială. — *C. D.*

Curcubeul negru

Curcubeul negru-al veşniciei,
Peste norii gândurilor-prins,
Molcum soarbe din tăcerea glie
Pentru cerul de neanturi lins.

Stelele, albine, săgetează
Luna, oval fagure şi stup.
Sufletul pe brânci se furişează,
Să nu-l sfarme stâncile din trup

Colbul întunericului calcă,
Hămesitul lumilor cuvânt.
Piscul nopţii luminat pe-o falcă
Işi înfige brazii în pământ.

GEORGE LESNEA

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

— Ultimele numere apărute —

No. 134 „*Naivul*" de Voltaire, 130 pagini Lei 12.—
„ 135 „*Fedra*" de J. Racine 130 pagini „ 12.—
„ 136 „*Maternitate*" de Sigrid Undset. 90 pagini „ 8.—
„ 137 „*Câţiva inşi*" de Const. Graur, 130 de pagini „ 10.—
„ 138 „*Incercări de Precizie literară*" de Paul Zarifopol, 112 pagini „ 8.—
„ 139 „*Societatea Veselă*" de Salom Alechem, 96 pagini „ 8.—
„ 140 „*Ce-am văzut în Olanda*" de Eduard S. Konya, 94 pagini „ 6.—
„ 141 „*Scene Nocturne*" de Nicolae Nicandrov, 63 pagini „ 5.—
„ 142 „*Nuvele*" de Em. Gârleanu. 92 pagini „ 7.—
„ 143 „*Atitudini Critice*" de Ion Sân-Giorgiu, 96 pagini „ 7.—

De vânzare la librării şi chioşcuri.

HEINRICH MANN

Jocuri de dragoste

Când Lea află că iubitul ei s'a logodit, se duse imediat la el. Victor nu era acasă. Il aşteptă, plimbându-se prin odaie. Era spre seară. Lea se gândi:

— Diseară trebue să joc, e premieră şi n'am anunţat că nu pot juca.

Dar gândul ei îndată se întoarse cătră Victor şi trădarea lui:

— Am să-l pierd şi îl iubesc.

Inima începu să-i bată cu putere. Lea se privi în oglindă şi se văzu galbenă la faţă ca o moartă. Se măsură o clipă cu privirea, din cap până în picioare: „Dacă aş muri acuma lumea ar spune: Era elegantă şi frumoasă şi actriţă celebră. A jertfit unui bărbat dragoste, strălucire, vanitate; a fost părăsită şi şi-a luat viaţa".

Căută ceva în poşetă, dar aruncă repede poşeta şi începu să se plimbe prin odaie. Deodată îl simţi în dosul ei.

— Te-am speriat, spuse Victor.

Vederea lui îi făcu frică; totuş se stăpâni şi spuse, mânioasă:

— Bănuesc că nu-i adevărat ce-am auzit.

El dădu din umeri:

— Aşa bănueşti tu. Dar ştiai mai de mult. Ţi-am dat să înţelegi de câteva ori.

— Nu te credeam!

— N'ai fi vrut cumva să-ţi cer ţie mâna logodnicei mele!

Dar ea, schimbând subit tonul:

— Spune-mi ce ţi-am făcut?

Şi se prăbuşi pe un scaun. El se apropie de ea, îi mângâie părul: mâna lui era ca întotdeauna uşoară şi ademenitoare:

— Numai pe tine te iubesc, Lea. Din pricina asta mi-a lipsit curajul să vorbesc deschis cu tine. A trebuit să fac pasul ăsta penibil pentrucă sunt ambiţios şi plin de prejudecăţi. Numai din cauza asta. Dacă aş vrea, aş putea să-mi iau cuvântul înapoi.

Se priviră amândoi prin oglindă. El îi văzu faţa luminându-se.

— Ia-ţi cuvântul înapoi, spuse ea cu vocea ei cea mai frumoasă, plecându-se spre el ca s'o sărute.

El o sărută şi spuse:

— Până acum ne-am despărţit de câteva ori şi iar ne-am împăcat. Acuma însă e vorba de o căsătorie, care-mi este necesară. Dar asta nu înseamnă nimic, noi rămânem ca înainte.

Ea se smulse din mâinile lui şi sări în sus. I se uită acum drept în faţă, cu priviri fixe de oarbă.

— Cum adică? Ce vrei? Să te însori şi să continui să trăeşti cu mine?

El presimţi deodată o nenorocire. Intinse braţul s'o prindă, dar ea fugi într'un colţ. Scoase repede ceva din poşetă şi duse mâna la gură. Dar Victor sări lângă ea, oprindu-i mâna.

— Lasă asta, spuse el, aspru.

— A! da, nu ţi-ar plăcea desigur.

Şi ea râse strident. Dar începu imediat să plângă. Plângea, ghemuită la pământ. Acuma el era acela care mergea încoace şi încolo prin odaie, cu fruntea încreţită, frângându-şi mânile. O auzea, în neştire, vorbind, cu un glas de copil:

— Eu nu-ţi vreau răul, spunea ea şi glasul ei era plin de umilinţă. Niciodată nu ţi-am vrut răul. Să fie cum vrei tu. Eşti liber.

— Minunat, îşi spuse Victor. Acuma e scena lacrămilor din actul al treilea. Cine se lasă prins e pierdut.

Şi îşi încrucişă braţele. Văzând că nu scoate o vorbă, Lea se ridică de jos. Şi, în timp ce-şi aranja părul, spuse:

— Acuma văd că a fost o greşală să încerc să iau otravă aici la tine. O actriţă cunoscută moartă la tine în odaie: te-ar fi compromis. Iartă-mă!

Era o ironie, cu toată privirea ei seducătoare. El nu păru deloc liniştit.

— Nu mi-ar face plăcere nicăeri, draga mea. Nici aici, nici în altă parte.

— Te înţeleg foarte bine. — Ironia apăru deodată, dramatică. — Totuş nu ştiu dacă ai să te interesezi de mine la poliţie.

Acuma ea era gata de plecare. El se repezi în urma ei, o apucă de mână:

— Joci astăseară? Promite-mi că joci!

— Ţi-i în grijă să nu piardă direcţia din pricina mea?

— Dacă joci ai să-ţi mai schimbi gândurile. In orice caz mai câştigi timp. Promite-mi!

— Am promis doar că am să fiu ascultătoare, spuse ea blândă şi resemnată.

Dar privirea ei era şovăitoare, ferindu-se de el, pierdută'n gol, rătăcită. Neliniştea lui crescu deodată. Isbucni:

— In vorba ta n'am putut avea niciodată încredere.

— Credeam că astăzi aş fi putut *eu* să spun asta despre tine.

Glasul ei era mereu blajin şi enigmatic.

— Nu mă mai iubeşti? o întrebă el desnădăjduit.

— O! cum aş vrea să-mi dai voie să-ţi dovedesc că te iubesc!

Privire tragică.

— Am să te conduc, hotărî Victor. Merg la teatru cu tine. Nu vreau să te slăbesc din ochi nicio clipă.

— Atunci numai pe scenă am să isbutesc, şopti Lea.

II.

Victor îşi luă locul în stal. Spectacolul începuse. Nu voise s'o lase singură decât când se anunţase că trebue să intre în scenă. Mereu se gândia: „Oare astă-seară are să poată fi veselă?" Pentrucă, după cât ştia el, trebuia să fie veselă în piesă. Chiar acum de curând Lea repetase în faţa lui scena care se sfârşia cu strigătul: „Doar n'aţi crezut că aveţi să petreceţi fără mine?" Aşadar, probabil, o piesă veselă. Dar oare cum are să poată ea astăseară?...

Piesa părea mai degrabă frivolă. Iarăş o piesă cu amoruri fatale. Acţiunea era totuş cam melancolică. Victor venise tocmai în clipa când eroina avusese o despărţire furtunoasă de amantul numărul unu. El o iubise, o chinuise, o înşelase şi iarăş o luase dela început. Ea suferise, se răzbunase, îl adusese din nou la ea şi îl alungase de câteva ori. Acum totul era sfârşit Era singură, zdrobită, desnădăjduită, amărâtă de moarte. Nu se gândia decât să dispară. Numai moartea ar fi putut-o mulţumi.

In locul morţii apăru însă amantul numărul doi, un june cavaler bine crescut, îndrăgostit de ea. Venea cu suflet adânc şi idealist, căutând aventuri excepţionale în această banală lume. După câteva decepţii, foarte comprehensibile, acest june individ spera să găsească în eroina piesii satisfacerea idealurilor lui. Ea era gata, dealtfel, să-şi mai amâne proectele funebre. Amantul infidel din stal îşi spunea că face asta din oboseală şi din indiferenţă.

Şi cum întâmpina ea, biet suflet zdrobit, propunerile tânărului? Ea stătea întinsă pe divan, el îi vorbea aşezat pe marginea divanului, şi, în fund, prieteni veseli benchetuiau la o masă. Trupul ei molatic, cu linii mlădioase, svelt şi plin, stătea nemişcat în rochia strălucitoare. Cu un genunchi uşor ridicat, cu capul rezemat de-o pernă, întreaga ei atitudine înfăţişa o leneşă şi inutilă existenţă. Umărul gol apărea alb, şi braţul gol atârna, inert şi zădarnic, pe marginea divanului. De ce nu? De ce să nu accepte declaraţiile tânărului care căuta credinţă în dragoste şi făgăduia supunere?

Finalul: un sărut. Părul ei bogat şi blond se cutremură când dădu capul pe spate, înălţându-şi buzele spre buzele lui. Faţa ei apăru, sub sărutare, albă, prea albă, cu fardul exagerat şi cu dunga neagră a genelor închise. Cum? buzele acestea mai îndrăzneau să sărute făgăduinţele vieţii? O palidă mască de mort apăru în locul chipului fericit de adineauri.

Şi acum, sărbătorirea noului amor! Prietenii dela masă se ridică. Femeia se ridică şi ea de pe divan, cu o mişcare repede, cu braţele întinse: „Doar n'aţi crezut că aveţi să petreceţi fără mine?" Strigătul răsună strident şi cortina căzu.

Cum? Asta a fost strigătul de bucurie? Ţipătul acesta strident? Dar dacă cumva acuma ea s'a prăbuşit peste masă, în spasmurile morţii, a morţii celei adevărate, în dosul cortinei. Dar iată cortina se ridică din nou. Eroina şi eroul se înclinau în faţa publicului.

Amantul infidel din stal spunea, în gând, femeii din dosul cortinei: „Da, da, draga mea, am îmbătrânit amândoi, asta e totul. Când te-am cunoscut, aveai farmecul naiv al începătorilor. Ah! tinereţea noastră! Acum şi tu şi eu suntem mai copţi la minte şi ne despărţim. Şi totuş abia acuma ne-am înţelege mai bine şi ne-am putea face viaţa mai uşoară unul altuia. Când suntem tineri mai mult ne chinuim unii pe alţii. S'a întâmplat cu noi cum s'a întâmplat cu tine şi cu amantul numărul unu: ne-am iubit, ne-am chinuit, ne-am înşelat şi am luat-o iar dela început. Şi acuma să ne părăsim? Acum când frumuseţea ta şi talentul tău sunt mai mari decât oricând?"

Victor oftă; adâncit în gânduri, uitase că trebuia să-şi păzească amanta să nu se sinucidă. Işi aduse aminte deodată. In jurul lui se făcu întuneric, antractul se sfârşise. Fu apucat de o panică cumplită. Are s'o mai vadă vie pe scenă? Sau, când are să se ridice cortina, are s'o zărească zăcând moartă? Cum are să fie? Cortina are să se lase din nou şi după aceea cineva are să iasă să spuie că reprezentaţia se întrerupe din cauză că artista s'a îmbolnăvit...

Cortina. Slavă Domnului: ea trăia încă. Dar el nu-şi mai putea stăpâni tremurul care-l apucase.

Ea juca acum rolul unei femei fericite. Nici Victor n'o văzuse vreodată aşa de fericită cum era astăseară cu amantul numărul doi. Totuş el era mai fericit decât ea. Ea părea mai puţin încrezătoare. Dragostea asta putea să se sfârşească tot aşa de trist ca şi cealaltă — în cazul când ea ar fi iubit şi de data asta cu tot atâta putere. Ii era frică să iubească şi să fie din nou părăsită. De asta se grăbea să o ia înaintea amantului. Numai din pricina asta îl înşela pe cel de-al doilea cu cel dintîi, şi se lăsa prinsă. Scenă patetică. Amantul doi îşi dă seama abia acum că o iubeşte. Amantul unu i-a promis satisfacţie şi a plecat. Ea spunea că l-a iubit mereu pe cel dintâi, niciodată pe acesta de acuma. Amantul doi n'o crede, nu vrea s'o creadă. Iubirea lui era adevărată. Ea mărturiseşte: nu, nu iubeşte pe niciunul. Nici pe cel cu care l-a înşelat întradins. Şi acela trebuia să afle că îi este indiferent — şi că toţi deacum îi sunt indiferenţi! „Oricine poate crede că mă are; cine mă are într'adevăr? Nimeni. A fost odată!" El îi spune că ar putea s'o ierte. „De ce? Pentruca mai târziu să mă poţi alunga mai bine? Mai târziu, când n'am să mă mai pot apăra?" El tăgădueşte. Şi ea îi răspunde: „Ba da. .Cel pe care îl iubesc, întotdeauna mă alungă".

Victor, din stal, se gândea: „Acum văd cât poate ea suferi, cât a suferit şi cât ar mai putea suferi încă. Braţele ei s'asvârl ostenite înainte, ca pentru a se ruga, dar cad din nou: la ce bună ruga? Ochii ei nu văd pe nimeni, privirile ei atârnă rătăcite 'n gol. Insă întreaga ei fiinţă, străluceşte de o flacără lăuntrică, care o iluminează toată şi o consumă. Da, da. Ea se înalţă mereu. Şi eu? Cu căsătoria mea meschină am să mă scobor mereu, la fund, tot mai la fund. Afară de ea nici o femeie nu-mi poate aduce fericirea. Cariera mea? Pentruce? Pentru a mă înjosi ca om? Şi în vremea asta ea pe scenă străluceşte. Işi iroseşte sufletul cu alţi bărbaţi şi e plină de lumină! Cum aş putea să sufăr asta?"

Pe scenă artista îşi pregătea finalul, plecarea. Bărbatul fusese învins. O blestema acum din tot sufletul, doborât şi furios. Ea însă era victorioasă. Se despărţea de el, calmă şi dureroasă. O ultimă strângere de mână? El îi respinse mâna întinsă, dând din umeri, jignit. Şi atunci ea, întorcându-se să plece, avu un gest, o vorbă simplă: „Atunci, nu!" In gestul acesta era toată arta, în vorba asta tot sfârşitul. Strigătul de bucurie de adineauri nu fusese natural. Dar acest: „Atunci nu!" fusese minunat, de un adevăr ireproşabil.

Aplauzele veniră, nu prea multe, totuş destule. Ultima scenă păruse cam neverosimilă. Toate aceste nuanţe de suflet contraziceau bunul simţ. Actul întâi fusese mai apreciat. In orice caz cucoanele din sală fuseseră foarte emoţionate de toaletele eroinei.

III.

Victor ieşi înaintea tuturor. Artista se înclina încă la rampă când el şi ajunsese în cabina ei. Ea intră şi se aşeză ostenită pe scaun. Spuse:

— Aveai dreptate. Mi-a făcut bine că am jucat.

El îngenunchie lângă ea, cu un hohot:

— Lea, nu mă mai însor.

— Asta e cel mai mare succes al meu, strigă ea. Dar tu trebue să te căsătoreşti. Pentrucă acuma am sfârşit cu tine. Ce bine îmi pare! — adăogă ea tristă, dar parcă numai cu amintirea unei tristeţi.

Victor tresări, înfiorat:

— Ce înseamnă asta? Ţi-am spus doar că îţi sacrific totul.

— Destul! spuse ea, aspru. Şi data viitoare? Când ai să mă 'nşeli iarăşi data viitoare va trebui să joc din nou ca astăzi — şi poate fără nici-un rezultat? Să nu te mai pot ţine? Să nu mă mai pot libera de tine? Astăzi m'am liberat. Am scăpat uşor. Ah! dragul meu, acuma suferă şi tu!

Şi, în timp ce el şovăia, împreunând mâinile să se roage, ea îi strigă:

— Schimbare de costum pentru actul al treilea! Vă rog să ieşiţi din cabină!

In româneşte de AL. A. PHILIPPIDE

E. ARMAND

Don Juan

E posibil ca Don Juan să fie un personaj istoric. El e înainte de toate un tip reprezentativ, de care s'au ocupat atâţia scriitori: Molière, Byron, Mérimée, B. Shaw, Ortega y Gasset, etc. Sintetizând studiile lui Ingenieros şi Araquistain, l-am putea prezenta pe Don Juan ca omul care, dispreţuind onorurile, banul, gloria, nu are decât un ideal: de a iubi şi de a fi iubit de femei. Sacrifică totul, pentru a iubi Femeia în toate femeile, neţinând seama de convenţiuni sociale, de legături familiare. Deasupra instituţiilor, dogmelor şi obiceiurilor, el pune dreptul de a iubi. El e îngerul răsvrătirii, predicatorul legilor naturale. Zadarnic îl persecută Biserica; ea nu-l poate înlănţui, după cum nici Dumnezeu n'a biruit pe Satan. Instinctul domină artificialul, fizica e deasupra metafisicei.

Don Juan a fost numit un anarchist al amorului. Orice proprietate amoroasă, e pentru el un furt. Sare peste zidurile moralei, fără remuşcări, dar cu graţie. Adulterul e pentru el un act de eliberare individuală. Don Juan e un ilegalist dublat de un ateu, căci a cutezat să calce pragul căminului, dar şi pragul mânăstirii. Revoluţionar sentimental, el s'a folosit fără scrupule de orice armă: de minciună caşi de viclenie, pentru a seduce. El nu e însă ipocrit, nesincer. Ar fi putut exista un Don Juan, dacă nu s'ar găsi femei dispuse de a fi seduse? El isbuteşte, pentrucă în făptura femeiască stăruie dorinţa de eliberare sexuală. Cuvintele lui sunt chemări ale naturii; de-aceia el e ascultat, iar femeile, presimţind că rezistenţa lor e inutilă, se apără fără convingere, deşi toate murmură împotriva lui.

Farmecul lui Don Juan e în optimismul său. El ignorează excesele tragice ale fidelităţii şi virtuţii, activând în ritmul dublu al expansiunii şi al libertăţii, care îl feresc de bănueli, de gelozie. Tocmai de aceia el e un model de nestatornicie, evitând oboseala ce însoţeşte obişnuinţa şi desgustul ce naşte din obligaţie. Preferă chiar seducţia posesiunii însişi, refuzând ocaziile lesnicioase, dispreţuind diletantismul vicios. Ceiace cere el femeii, e voluptatea sinceră, intensă; el trece dela o femeie la alta cu credinţa că a dat tot atâta fericire cât a primit. Ignorează suferinţa femeii părăsite, căci el nu e un camarad sau un amic al celora pe care le-a sedus. E un răsvrătit, care trece furtunatec prin viaţa acelora care s'au lăsat încântate de glasul său.

Don Juan reprezintă oare tipul normal al bărbatului? El e inexplicabil la Atena şi Roma, sau în Parisul şi Berlinul de azi, unde sub masca monogamiei relaţiile sexuale sunt poligamice. El corespunde epocii Renaşterii, într'o ţară ca Spania, unde instinctul de reproducere era dispreţuit, iar castitatea era divinizată în numele păcatului original.

Comparaţia dintre Don Juan şi Faust nu e isbutită. Faust a vrut libertatea gândirii şi a vieţii, deasupra limitelor spirituale şi sociale ale lumii. Don Juan, prea puţin cerebral, a ignorat conflictele intelectuale. El e păgânul ce râvneşte la iubirea absolută, nesfârşită în felurimea ei, luptând contra unei societăţi care înfrânează iubirea prin monogamie şi catolicism. Comparat cu Werther, meditativul incapabil să acţioneze în momentul potrivit, Don Juan e instinctivul neîmpiedicat de reverii şi care isbândeşte totdeauna, pentrucă în toate dorinţele lui e un început de acţiune. Acei care pretind că-l adoră pe Werther şi că-l urăsc pe Don Juan, mint; iar orice femeie normală preferă să fie „înşelată" de un biruitor ca Don Juan, decât să fie plictisită de un învins ca Werther.

Legenda spune că Don Juan recurgea şi la serviciile *algebristelor* care mişunau în Sevilla catolică. Aceste furnizoare erau numite astfel, pentrucă aveau de rezolvat cele mai grele probleme privitoare la apropierea sexelor. Când erau prinse, li se ungea trupul cu miere ca să fie acoperite apoi cu pene şi plimbate astfel pe un măgar prin oraş, huiduite de concetăţenii lor ingraţi.

Don Juan şi-a sfârşit însă viaţa cumsecade: s'a însurat, a devenit şef de familie, s'a pocăit. A murit „ca un sfânt" şi, pe mormântul său, se produceau miracole. De fapt, există doi Don Juan. Un Don Juan Tenorio, care e creaţiunea poetului spaniol Tirso de Molina din secolul 16-lea. Don Juanul istoric, a cărui viaţă e povestită de Prosper Mérimée, s'a numit Don Miquel Manara care deşi născut la Sevilla, avu părinţi corsicani. Legenda corsicană atribue lui Don Juan, după o bogată serie de aventuri amoroase, şi relaţiuni incestuoase cu o soră a lui. El nu s'a mulţumit s'o seducă pentru frumuseţea ei care a pricinuit destule victime, ci a vrut ca sora lui să-l iubească şi cu sufletul. Strigătele ei de spaimă au atras pe locuitorii satului — dar Don Miguel Manara a ştiut să-şi facă drum cu sabia. Iubirile lui erau sângeroase; patul său de dragoste era înconjurat de cadavre. Acest voluptos feroce a scris în testamentul său: „Eu, Don Miguel Manara, cenuşă şi pulbere, păcătos miserabil, am slujit Babylonul şi pe diavolul cu tot felul de grozăvii, cu orgoliu, adulter, blasfemie, scandal şi jaf. Păcatele mele, infamiile mele sunt nenumărate: numai înţelegerea lui Dumnezeu le poate îndura şi numai nesfârşita lui milă mi le poate ierta".

„Cel mai rău om din lume" are totuşi, din 1902, o statuie în capitala Andaluziei. Credincioşii din Sevila aşteaptă canonizarea acestui Don Juan, al cărui portret ce se află la ospiciul *Caridad*, e arătat — nu ca al unui pângăritor neruşinat, — ci ca al unui sfânt pocăit, cu mormânt miraculos.

EDIŢIA II-a a romanului d-lui C. STERE

Prima ediţie fiind complect epuizată, a apărut ediţia II-a din partea I-a a romanului d-lui C. Stere „In preajma revoluţiei" alcătuită din două volume: Smaragda Theodorovna şi Copilăria lui Vania Răutu.

CRONICA LITERARA

D. Murăraşu: Naţionalismul lui Eminescu

Am deschis voluminosul op al d-lui Murăraşu cu o bună intenţie superlativă şi pentru seriozitatea temei tratate, dar şi pentrucă, de câtăva vreme, studiile eminesciene sunt primite de către „eminescologi", în special de către cei dela Cernăuţi, cu o duşmănie revoltătoare, caşicând Eminescu ar fi domeniul de exploatare al câtorva arendaşi. Este în amintirea multora ostilitatea cu care a fost recenzat studiul d-lui Tudor Vianu, discutabil fireşte ca orice lucru omenesc, dar rezolvat într'un plan superior. Ei bine, nicicând, cu toată prealabila bună dispoziţie, n'am avut o dezamăgire mai crudă ca acum şi aş face un rău serviciu şi cititorului şi d-lui Murăraşu dacă nu mi-aşi înfăţişa judecata în toată goliciunea ei.

D-l Murăraşu şi-a luat din Eminescu nu aspectul cel mai dificil, adică acela estetic care cere talent critic, dar unul foarte serios pentru care e nevoe de o întinsă cultură şi filozofică şi istorică şi anume *concepţia politică.* E de observat că autorul însuş nu e lămurit asupra temei sale. „Scopul lucrării mele — zice într'un loc — e lămurirea lui Eminescu naţionalistul şi arătarea calităţilor literare ale operei privite sub unghiul problemei cercetate". Dar ce vrea să zică *Eminescu naţionalistul?* Naţionalismul poate fi o concluzie nu un punct de plecare, interesul nostru fiind de a afla concepţiile sociale ale lui Eminescu în toată întinderea lor, singura preocupare în stare de a ne da curajul să citim aproape 400 de pagini. Apoi ce rost are critica estetică aplicată la articolele politice? Esteticeşte, Eminescu trebue studiat în întregimea lui sau cel puţin ca prozator, aşa încât a studia Scrisoarea III-a alături de articolele politice pentru expresia literară e un lucru dacă nu superflu şi nemetodic, cel puţin deplasat. Intr'alt loc găsim o declaraţiune într'adevăr bizară: „Având convingerea că principalul e studiul literar, nu certurile de şcoală răspânditoare de sterilitate intelectuală şi că nu există metodă bună ori rea în mod absolut, am plecat dela însăşi natura subiectului urmându-i cerinţele. Trebuia să aplic şi metoda istorică şi cea estetică". De metodă istorică îmbinată cu cercetare estetică se obişnueşte a se vorbi în domeniul faptelor literare. Dar concepţia naţionalistă a lui Eminescu nu este fenomen literar decât accidental şi când este nu ne interesează ca atare. Naţionalismul şi în genere opiniile sociologice şi politice ale lui Eminescu fac parte dintr'o altă latură a activităţii sale, aceia a gânditorului politic şi aci metodele literare n'au ce căta. Cât de străin este d. Murăraşu de obiectul său se vede la sfârşit, după ce ne oboseşte cu lectura a 300 de pagini greoaie. Acolo spune: „Va trebui odată într'o lucrare anume să se cerceteze sistematic câtă cultură filosofică şi literară s'a contopit cu fiinţa sufletească a lui Eminescu", adică aşteaptă dela alţii tocmai ceiace trebuia să facă d-sa, pentrucă în definitiv, problema activităţii politice a poetului include pe acea a culturii şi a construcţiei sale filozofice.

Planul unei asemenea lucrări se putea deduce în chipul cel mai simplu din împrejurările istorice. In primul rând autorul avea să stabilească pe scurt contactul operei lui Eminescu cu ideologia europeană contimporană, prin universitate şi lecturi, schiţând naţionalismul filozofic german post-kantian şi chiar cel italian mazzinian, evident în atmosfera României-June dela Viena şi coborând în ţară la naţionalismul mistic al generaţiei eroice, citate în Poezia *Epigonii.* Pentru aceasta se cer cunoştinţi filozofice şi oricum predispoziţiuni pentru speculaţiune, însuşiri ce lipsesc cu desăvârşire d-lui Murăraşu. Indemnat probabil de profesorii examinatori dela Universitate (căci cartea e în fond o teză de doctorat), d. Murăraşu schiţează vag şi lamentabil pe vreo două pagini naţionalismul german, folosindu-se de lucrări excentrice ca *Victor Basch, Les doctrines politiques des philosophes classiques de l'Allemagne.* Paris. Alcan, 1927, fiindcă nu are putinţa să se folosească direct de textele filozofice originale. Examinând pe manuscrise însemnările de cursuri ale lui Eminescu dela Viena şi mai ales dela Berlin, d. Murăraşu trebuia să restabilească probabila informaţie filozofică a lui Eminescu pentruca din ea să-i deducă şi să-i explice ideile politice.

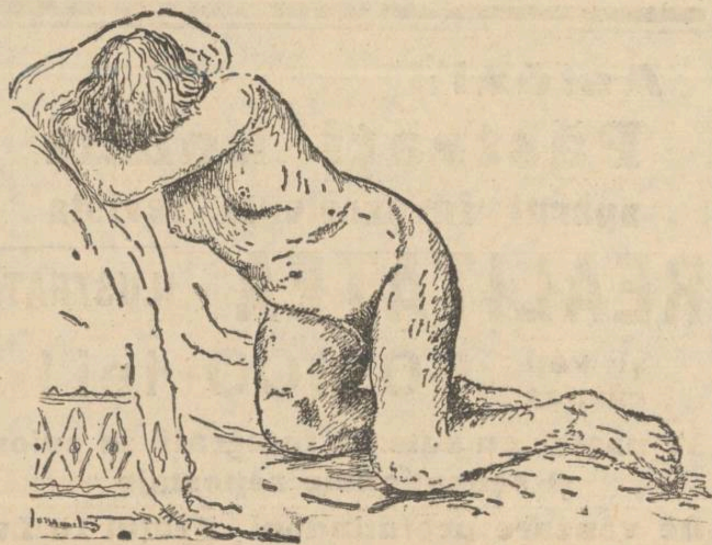
Pe de altă parte d. Murăraşu trebuia să definească doctrina conservatoare în limitele interesului studiului dumisale şi totodată şi doctrina liberalismului, pentru bunul motiv că Eminescu scrie la o gazetă conservatoare al cărei exponent este şi atacă pe liberali. Dar cum putem noi şti ce este propriu lui Eminescu şi ce aparţine de pildă şi lui Maiorescu şi Junimii în genere, şi cum putem avea condiţiile unei înţelegeri obiective, fără să ni se înfăţişeze liberalismul, aşa de crunt atacat de poet, în altă lumină decât aceia cu care ne apare în opera sa? Ba d. Murăraşu trebuia să facă şi câteva portrete de personalităţi atacate, în deosebi acela al lui C. A. Rosetti, ca din compararea între omul cel adevărat şi caricatura lui datorită lui Eminescu să iasă un criteriu de judecată a polemicei eminesciene. In definitiv, ceiace deosebia pe Eminescu de conservatorii junimişti era misticismul lui naţionalist, care însă caracterizează pe unii — pe cei mai mulţi din liberali, înrâuriţi la rândul lor de mazzinism. Astfel încât era interesant să se arate, în ciuda ostilităţilor, apropierile dintre Eminescu şi adversarii săi. Dar ce stau eu şi vorbesc! D. Murăraşu n'a întreprins niciun studiu, n'a raportat concepţia politică eminesciană la nimic, ci s'a mulţumit să citească articolele lui Eminescu, luându-le ca unic material de cercetare.

In aceste condiţiuni studiul d-lui Murăraşu era de la început o întreprindere ratată. Autorul a făcut-o însă şi amuzantă. Cu o lipsă rară de limpiditate mintală, autorul ia articolele lui Eminescu, le rezumă şi le lipeşte, alcătuind un sistem fără nici o idee călăuzitoare de ordin critic. In treacăt fie zis, d. Murăraşu nu ne dă nici măcar o bună bibliografie a articolelor eminesciene. Toate articolele, indiferent dacă au fost sau nu publicate, trebuiau înşiruite în ordine cronologică şi printre ele, cu semne speciale, toate acelea bănuite a fi ale lui Eminescu. D. Murăraşu n'a făcut aceasta decât într'un chip imperfect şi evaziv şi, evident, noul cercetător va trebui să ia lucrurile dela capăt. Iată cum a procedat d. Murăraşu. Şi-a împărţit cartea în trei părţi, partea I tratând despre *Formele naţionalismului eminescian* şi a II-a despre *Natura naţionalismului eminescian.* Această de a doua parte, impropriu denumită astfel, căci ar voi să cerceteze izvoarele naţionalismului eminescian, este mai mică decât cealaltă deşi ar trebui să fie mai desvoltată şi formează un apendice, deşi ar trebui să fie cheia de boltă a cărţii. Felul cum tratează autorul gândirea sociologică a poetului, este de o mare inepţie. In cap. *Substratul afectiv şi ideologic al naţionalismului eminescian,* ni se dau astfel de definiţiuni: „Ţinut pururi treaz ca sub o baghetă magică dominatoare şi călăuzitoare de acorduri, de gândul naţiunii, sufletul lui Eminescu a trecut printr'o variată gamă de simţiri". Odată autorul binevoeşte să observe că „la baza atitudinii lui Eminescu sunt şi convingeri filosofice", ceiace noi am avea naivitatea să credem din capul locului. In anume versuri *(Rău şi ură Dacă nu sunt, nu este istorie),* în care răul este considerat substrat al istoriei, oricine ar vedea un prilej de investigare a influenţei pesimismului german. D. Murăraşu trece înainte ca peste o anecdotă. Partea I-a, care este foarte amplă şi tratează despre *Formele naţionalismului eminescian* este o compilaţie, prolixă, fără umbră de înţelegere şi simţ istoric, a articolelor din *Timpul.* In capitolele cu titluri naive nu e nimic ce să nu putem afla cu mai mult folos de-adreptul din Eminescu. Titluri ca *Dragostea de neam şi ţară, Indrăgostitul de trecutul strămoşesc,* amintesc abecedarul ca de altfel şi definiţiile din text. Iată cum caracterizează d. Murăraşu naţionalismul lui Eminescu: „Eminescu e mândru de origina noastră romană. El mărturiseşte entusiasmul ce-l cuprindea când se gândia la strămoşii latini. El spune că ne simţim şi noi puternici, numai că ne gândim la aceşti strămoşi" sau „Lui Eminescu îi place să rătăcească cu sufletul în epocile de mărire ale istoriei noastre" sau „A trăit durerile neamului, i-a cântat nădejdile, s'a contopit sufleteşte cu sufletul mulţimii însetate de dreptate şi de mai bine. A cunoscut trecutul neamului şi l-a iubit cu patimă, i-a privit prezentul şi sufletul poetului s'a revărsat în durere, în mânie, în revoltă, şi-a aruncat privirile dincolo de marginile strâmte ale vieţii unui om, şi în planul vremurilor ce aveau să vină, ochiul de vultur al poetului a întrezărit viitorul şi l-a vestit profetic". In această manieră lirică, de retorică seacă, şi mocirloasă urmează sute de pagini sterile, compilaţii de articole, pe un aparat critic fictiv ce nu reprezintă decât pagina articolului referit. Stilul în care scrie d. Murăraşu toată această polilogie este greoiu şi trivial. „Lăsând — zice într'un loc — eroii trecutului în umbra lor sfântă, poetul *biciue* prezentul cu o ironie ce taie ca un *pumnal,* cu violenţe de limbaj ce cad ca *trăznetul*" ceeace constitue culmea metaforei, căci pentru ideea de violent se întrebuinţează trei imagini deodată: biciu, pumnal şi trăznet. „Voind să ne ridicăm la nivelul statelor civilizate — zice aiurea — noi în loc să ne ducem la ele şi să studiem pe ce căi s'au ridicat, am făcut ca *bădăranul* de la ţară care se îmbracă de-odată cu haine ce nu-s de talia lui". Expresie înjosită de periferie ca şi aceasta: „nu se putea ajunge decât alungând dela conducere pătura de pungaşi şi de *cocote*". D. Murăraşu găseşte într'un loc că Eminescu e de părere *să dăm la naiba* toţi perceptorii, iar polemica poetului i se pare de o *vervă îndrăcită.* Seci pe dinăuntru frazele sunt înnoroiate pe dinafară de neglijenţe supărătoare: „Pentru Eminescu statul e un *organism,* un foarte gingaş *organism.* Intocmai cum un organism..."

Partea III-a a opului, care se ocupă cu *Expresia literară a naţionalismului eminescian* e de o platitudine desăvârşită şi de un comic inimitabil. Iată în ce chip hazliu „analizează" d. Murăraşu *Scrisoarea III-a:* „Eminescu ne înfăţişează un sultan care în visu-i vede luna schimbându-se în fecioară, apropiindu-se de el şi, în cadrul feeric al naturii, mărturisindu-i dorinţa de a-şi lega viaţa ei de-a lui. Din inima sultanului se înalţă un stejar care an cu an devine mai măreţ... Acum se înlănţue noi evenimente, acum conflictul e gata să isbucnească. Baiazid primeşte în cortu-i pe Mircea etc. etc." D. Murăraşu mai studiază şi *Doina* în acest chip: „In Basarabia de la Hotin şi până în Mare Românii au de-a face cu Muscali, în Bucovina de la Boian la Vatra Dornei străinii sunt ca omizile ce copleşesc cornii, de străini dai oriunde, ajungi să nu mai ştii unde te afli. Şi la munte şi la vale, şi în Ardeal de la Sătmar la Săcele sunt numai vaduri de trecere a duşmanului. Românul dă mereu îndărăt, e străin în propria lui ţară. Puhoiul de străini înaintează mereu, cântecele pier, păsările sboară, spinul doar mai creşte la uşa bietului creştin, codrul — fratele Românului cade sub secure, isvoarele-i seacă, e sărac şi el în ţară săracă".

D. Murăraşu este din familia eminescologilor îndârjiţi asemeni lui N. Zaharia şi Octav Minar, care-şi închipuiau că intenţia unică de a face istorie literară este meritoasă, chiar dacă n'aveau pentru aceasta nicio pregătire. D. Murăraşu are ce-i drept ceva în plus: un aer doctoral şi suficient, o falsă aparenţă de erudiţie, obţinută printr'o verbozitate prolixă pe sute de pagini, dar sub care se ascunde cea mai plată platitudine ce mi-a fost dat să constat vreodată, unită cu o naivă îngâmfare ce-l face să „distrugă" pe d. Ibrăileanu în note fără competenţă şi pătrundere ideologică. O astfel de lucrare trebuia să rămână înmormântată în archivele seminariilor de literatură şi e de mirare că s'a găsit un editor pentru astfel de inepţii când nu se găseşte unul pentru importantul studiu al d-lui Raşcu asupra influenţelor franceze în opera lui Eminescu. In 400 de pagini acre la lectură d. Murăraşu n'a adus nici o contribuţie şi carul studiilor eminesciene a rămas pe loc acolo unde se afla şi mai 'nainte.

G. CALINESCU

Domnişoara Bety

In dimineaţa aceia, Coana Aglae, cum sta în faţa ferestrei — locul ei favorit pentru că are „vedere la stradă" spune d-ei, şi pentru că urmăreşte mai bine chiriaşii veşnic în urmă cu plata, spun ceilalţi, — în dimineaţa aceia, cât p'aci să-i cadă ochelarii de uimire: D-ra Bety, „nemţoaica slăbănoagă şi amărâtă", sosea cu faţa roşie, cu ochi strălucitori de bucurie. — Ce-ai d-ră Bety? Nu cumva ţi-a venit vre-o moştenire din America? — Ah, coană Aglae, ce fericită sunt! şi d-ra Bety se repezi la bătrâna, unica ei confidentă din zilele negre prin care trecea şi, fără să ţină seamă că-i trântise jos ghemul de lână şi acele de împletit, o sărută cu sgomot pe amândoi obrajii apoi, cu acelaş elan, prinse în palme capul mustăcios al lui Napoleon, — motanul negru ca noaptea întins pe podele. la picioarele bătrânei, — şi-l sărută între urechi, spre nemulţumirea bietului pisoiu, care trezit din somn se scutură plictisit şi se aşează pe cealaltă parte, pe când d-ra Bety, în pornirea ei de a îmbrăţişa, era să înceapă cu crătiţele şi oalele înşiruite pe pereţi, dacă coana Aglae n'ar fi întrebat-o iar: — Ce-i maică cu mata? — Sunt fericită coană Aglae, şti, am un post, auzi matale, mamă Aglae, un post de 3 mii... Bătrâna îşi scoase ochelarii, îşi suflă nasul, se aşează mai bine pe scaun pe când d-ra Bety, în picioare, în faţa ei, povesteşte repede bucuria neaşteptată. Azi, încercase iarăşi ceeace de 18 luni încercase mereu: un anunţ la ziar, o adresă şi în faţa unei uşi închise, se amestecase iarăşi printre zecele de fete, elegante şi frumoase, care o priveau cu batjocură. Dar ce minune: Ea biata, cu rochia-i uzată, cu faţa palidă şi suptă, acoperită pe jumătate de ochelari, ea fusese aleasă!... — Da, d-ră, te angajez! Trei mii, îţi convine? Şi, cum ea tremurând, cu glasul înecat de lacrimi, căuta să-i mulţumească, avocatul îi spuse blând: — Nu, d-ră, n'ai de ce să-mi mulţumeşti! Am mult de lucru şi am nevoe de un serios ajutor. Sunt sigur că d-ta îmi vei fi de mult folos... Şi din nou d-ra Bety sărută pe bătrâna care, lăcrăma şi ea de bucurie spunându-i: — Să fie cu noroc, maică, că prea ai tras multe, zău, prea ai răbdat multe, maică... iar fetiţa, pentru a doua oară, în bucuria ei se apleacă peste motanul abea adormit şi începu să-l sărute fericită, spunându-i tremurător: — Sunt fericită, Napoleon, auzi tu, sunt fericită! — pe când pisoiul căsca privind-o liniştit.

Da, d-ra Bety era fericită. Numai cine a trecut prin asemenea clipe o poate înţelege. Nu-i vorbă, ea nu iubea banii, — o carte frumoasă, muzica, un spectacol privit dela galerie, o făceau fericită, — dar ori cum, prea fusese lungă iarna aceia, în cămăruţa întunecoasă şi îngheţată, prea era greu de trăit numai cu ajutorul singurei ei rude, un bătrân pianist, ce-şi câştiga pâinea, cântând romanţe vechi, într'o berărie de provincie.

Venise primăvara: soare pe stradă şi soare în sufletul ei! Se scula cu cântecul pe buze, se îmbrăca în fugă şi, ronţăind un corn, în tramvaiul ce o ducea spre lucru, zâmbea cerului albastru, străzilor pline de lume grăbită, copiilor ce se îndreptau cu cărţile sub braţ spre şcoală, oltenilor cu coşurile pline de verdeaţă, — zâmbea vieţii întregi. Cobora din tramvaiu în faţa clădirii mari, ce o intimida şi acum ca şi în prima zi, şi, lângă uşa de stejar, înainte de a suna, îşi apăsa o clipă inima, atât de tare îi bătea, — apoi suna. Cati, servitoarea, venea să-i deschidă. Işi lăsa pardesiul şi fără să treacă prin faţa oglinzii, deschidea uşa vastului şi elegantului birou, unde, într'un colţ o aştepta maşina ei de scris, cu hârtiile frumos rânduite. O figură palidă şi inteligentă, se ridica o clipă de peste hârtiile răvăşite: — Bună dimineaţă, d-ră, azi iar avem o zi grea. Ciocănitul maşinii de scris începea ritmic, acelaş mereu. Dar pentru d-ra Bety, el nu era acelaş. In fiecare zi îi cânta o melodie tot mai frumoasă. Era în cântecul acesta, ceva atât de blând, de duios, de sfios şi de încântător... D-ra Bety îşi urzea un vis: primul ei vis de iubire... Nu, d-ra Bety nu era frumoasă, nu era elegantă, dar avea un suflet care năzuia spre frumos, dar afară era primăvară, dar ea avea numai 18 ani... Ea nici nu-şi dădea seama. Era fericită pentru că era primăvară, era fericită pentru că avea de lucru, pentru că îi era drag... biroul în care lucra. Seara, când pleca, pornea de multeori pe jos dealungul şoselei Ştefan cel Mare. Din parcurile caselor boereşti, se ridicau miresme îmbălsămate. Prin geamurile larg deschise, străbăteau sunetele unui pian sau plânsul duios al unei viori. In faţa caselor, pe scaune, stau grupuri de bătrâne în faţa ceştilor de cafea pe când ceva mai departe, tineri urzeau poveşti de iubire, sub lumina blândă a apusului de Aprilie. Ea mergea încet, privind cu drag în juru-i. In minte îşi retrăia ceas cu ceas, ziua întreagă. Amintirea ei nu se îndura să se despartă de camera cu regret părăsită. Ce drag îi era locul acela! Dragi îi erau cadrele de pe pereţi, etajerele pline de cărţi, maşina de scris, biroul înalt de stejar şi, aici amintirea ei nu mai îndrăsnea, dar pieptul i se umplea de o dulce căldură. Iubirea ei... o steluţă lucind sfios pe un colţ îndepărtat de cer albastru, o steluţă pe care o priveşti cu drag, pe care ai vrea s'o iei cu tine deşi ştii că ea nu-ţi va aparţine niciodată şi, parcă tocmai deaceia ţi-e mai dragă!... D-ra Bety nu era frumoasă, dar eri el i-a spus zâmbind: — Ce mâini mici ai d-ta. Nici n'ai crede că pot lucra atât de mult! De-ar fi ştiut el că fata s'a gândit toată noaptea, numai la cuvintele acestea. In altă zi ea cumpărase un buchet de viorele pe care seara, la plecare, l-a uitat între hârtii. A doua zi deschizând uşa, primul lucru zărit a fost buchetul ei, surâzând într'un vas, pe biroul lui. Trei seri plecând, ea privea zâmbind florile: i se părea că lasă ceva din ea, lângă el... Dar a patra zi buchetul ofilit nu mai era pe birou şi în ziua aceia a fost tot timpul tristă.

... Şi vara a trecut. D-ra Bety a venit în fiecare zi în camera aceia elegantă şi a scris ceasuri întregi, lângă el. Seara pleca, dar tot sufletul ei rămânea acolo. El n'a bănuit nimic. Ochii ei ascunşi sub ochelari mari, nu i-au mărturisit nimic, n'au îndrăsnit să-i mărturisească... Şi dacă uneori, el punea zâmbind mâna pe umărul ei, spunându-i o vorbă bună, niciodată n'a observat că obrajii palizi se fac mai vii, că mânile subţiri, bat clapele mai încet... El n'a observat nimic... d-ra Bety nu era frumoasă!... Acum vara a trecut. Azi plouă. Salcâmul din faţa ferestrei şi-a pierdut jumătate din podoabă. Cerul e întunecat şi trist. D-ra Bety scrie, dar ochii ei se ridică mereu întrebător spre uşă. De ce nu vine? De câtva timp lipseşte mai des, e distrat, schimbat. Uneori pare trist, alteori o fericire mare i se citeşte pe figură. Ce mult ar vrea să ştie ce se petrece în sufletul lui.

... Nu, azi nu scrim, d-ră. Azi e zi de vacanţă. Uite, te rog să primeşti asta, nu, nu mă supăra, te rog... Sunt fericit, aş vrea să fi şi d-ta. Eşti liberă să-ţi petreci ziua cum vrei, să te bucuri. Azi e logodna mea.

... S'a înserat. Plouă. Picături mici, dese, lovesc geamurile. Strada e pustie. D-ra Bety merge încet, cu capul în jos. Ea nu simte ploaia ce-i loveşte obrajii palizi, nu simte pentru că din ochii ocoperiţi de ochelari mari, cade o altă ploaie, ce se scurge încet pe gulerul vechiu al pardesiului. Merge încet, fără grabă, ca omul ce nu are nici o ţintă. Uneori câte un trecător se întoarce mirat după fata aceasta urâtă, care merge aşa dusă în gânduri. Plouă mereu, e toamnă. Florile primăverii se usucă sub ploaia rece de toamnă. Visul d-rei Bety s'a uscat şi el...

LUCREŢIA DASCALESCU

Din Martial

(Epigrame) (Cartea I)

XVI

Şi epigrame bune şi mai ales slabe
Şi multe rele-ades vor fi găsite,
Citindu-mă, căci nu se poate altfel;
Aşa se face orice carte, — Avite.

XIX

Doi dinţi o tuse-ţi scoase şi doi alta
Din toţi cei patru ce-i mai ţin eu minte.
Tuşeşte-acum cât vrei, a treia tuse
Nu-ţi va mai scoate, Aelia, nici-un dinte.

XX

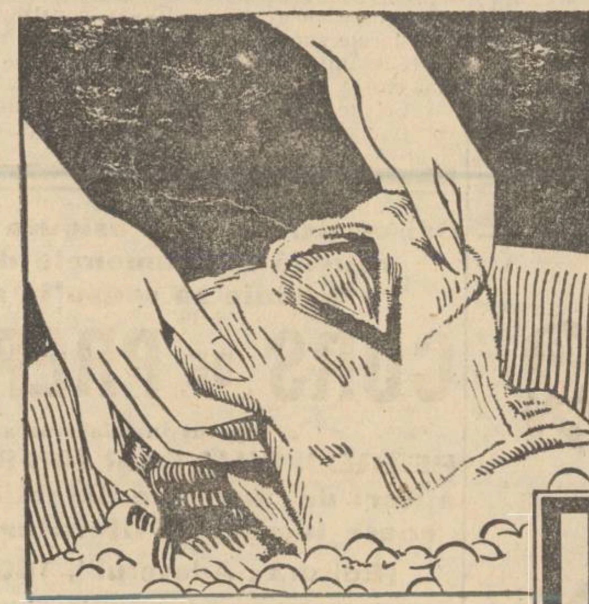
Eşti nebun, Ceciliane, să inviţi atâta gloată
Şi în faţă-i să'nghiţi singur de ciuperci mâncarea toată?
Ce urări să-ţi fac dar demne de-a ta burtă desfundată?
— Să mănânci ciuperci din care Cláudius mâncase-odată! *)

XXXVII

Bine când reciţi tu versuri, toate-acelea sunt de mine
Rău când le reciţi, se schimbă: ale tale-s, Fidentine.

I. M. MARINESCU

*) Claudius împăratul Romei, fu otrăvit de soţia sa Agrippina cu o mâncare de ciuperci, care-i plăcea foarte mult.

Spălaţi-le întotdeauna singură. Nimic nu le spală atât de repede, cruţându-le totodată, ca mâinile Dv. cu

LUX

iar mâinile vă rămân fine şi netede

Spălaţi în apă căldicică! Respectaţi modul de întrebuinţare!

Şaliapin în „Don Quichotte"

„Cinematograful, — îşi începe Şaliapin interviewul, — e pentru mine un lucru aparte, foarte curios şi extrem de interesant. Turnam un film, demult, în Rusia, acum douăzeci şi cinci de ani. Filmul se intitula „Ivan cel groaznic". Am înscenat filmul aşa cum se lucra pe atunci.

Fiecare scenă nu era înregistrată decât o singură dată... In tot cazul pentru noi, turnarea a constituit un efort serios. S'a construit special o „izba". N'au lipsit nici urmăriri pline de interes şi nici drame de toate categoriile.

Trebuie să adaog că filmul a avut succes. Totuşi eu n'am fost satisfăcut complect... Teatrul m'a absorbit cu totul. Niciodată n'am avut — până acum — credinţă în organismul biurocratic, în mijloacele tehnice ale Europei, caşi în cele de pretutindeni... Totuşi acum, noile filme vorbitoare mi-au redat încrederea.

Am privit cu interes opera lui Paul Morand: Don Quichotte, care n'are nimic teatral şi care, pe scenă, ar fi considerată ca o piesă proastă. Această operă e alcătuită special pentru cinematograf şi anume pentru mine, având ca subiect un personagiu care mă pasiona de foarte multă vreme.

O operă epică

E foarte greu să vorbeşti de tine. Sunt patruzeci de ani de când fac teatru, ca profesionist. Incă din tinereţe, geniile bune mi-au oferit în artă un loc de frunte.

Nu vreau să cânt numai, dar să şi joc; ba chiar să dansez... da, să dansez (de exemplu într'o mimodramă).

M'am gândit c'aş putea face în cinematograf lucruri interesante. De ce să nu-mi întrebuinţez propria imaginaţie?

Intr'adevăr, „Ave Maria" (care va fi una din cele două sau trei bucăţi, pe care le voi cânta şi care sper că nu vor fi o pacoste, căci în film vreau să fac cinematograf, nu operă) este titlul unei bucăţi de muzică remarcabilă, care s'a născut în mine şi a stăruit acolo ca o necesitate. E un rol nemuritor. Voi încerca să fac din el ceva dramatic, foarte omenesc. Filmul va constitui o operă epică. Gândiţi-vă la spiritul lui Cervantes, care dăinueşte la bază şi care te pătrunde. Oare voi reuşi? Am speranţă.

In teatru am făcut o carieră frumoasă. Ei bine! Ce-aţi zice dacă v'aşi mărturisi că nici unul dintre rolurile mele nu m'a satisfăcut definitiv. Voi muri, poate, fără să-mi fi atins idealul...

Şi totuşi voi încerca din nou.

Cânt rolul lui Don Quichotte de Massenet, o operă care-mi place. Şi totuşi, cântecul, decorurile de carton, artificiile... nu sunt ceiace vreau.

Atunci mă îndrept spre cinematograf. Voi reuşi, oare, să obţin aici ceiace doresc din tot sufletul? Vom vedea. Pentru moment nu sunt decât un începător şi chiar un modest începător...

Mai târziu, dacă voi vedea că reuşesc, — voi reîncepe. Sunt anumite personagii, care totdeauna mi-au deşteptat curiozitate — ca Boris Godunov, Regele Lear, Macbeth.

Cu toate astea nu-mi iubesc mai puţin jacheta, pălăria şi pieptănătura mea. Vreau să spun că şi eu am în cap câteva idei asupra unui rol pentru care să nu fiu nevoit a mă travesti în costum de rege sau de cavaler rătăcitor. Cât priveşte rolurile preferate, — îmi plac farsele, ador râsul... iar în fond sunt blond, deşi pe scenă-s negru şi tragedian...

Gangsterii

Acum să vorbim puţin despre cinematograf. Merg foarte des, atât cât îmi permit ocupaţiunile.

Cu toţii am fost briganzi în copilărie. Totuşi nu găsiţi că se abuzează de acest subiect pe ecran?

Sunt sigur că dacă Hollywood-ul ar fi fabricat mai puţine filme de „gangsteri", copilul lui Lindbergh n'ar fi fost răpit...

Nu importă! Se pot vedea multe lucruri interesante: Odinioară Jannings m'a mişcat mult. Africa de asemeni ne vorbeşte şi vorbeşte mai clar decât mulţi actori...

In curând voi publica o carte de amintiri, pe care am scris-o în cursul ultimelor trei luni. Am lucrat zilnic câte puţin; vezi, limba n'are oase... şi aşa amintirile curg cu uşurinţă. Nu urmăresc gloria; o fac mai curând pentru copiii mei. Cartea se va intitula „Rusia, aşa cum am văzut-o eu", dar nu vorbesc numai de anii petrecuţi în Rusia.

Amintesc epoca tinereţii, întâlnirile mele cu oameni ca Tolstoi, Rimski-Korsakov, Massenet, Saint-Saëns, Lucien Guitry, Boito — însfârşit de plecarea mea din Rusia după revoluţie.

Sincer mărturisind, îmi place vinul. Imi place să glumesc cu un prieten sau cu o prietenă. In teatru însă sunt tragedian. Fatalitate!"

Paul Konrad Hönich — *Gravură în linoleum*

Epigrame

D-lui Tudor Măinescu, poet şi preşedinte de tribunal.

Ca magistrat eşti preşedinte
Şi sper că ai să mergi 'nainte;
Dar ca al muzelor amant
Văd c'ai să mori tot supleant.

Lui Tudor Măinescu, magistrat şi poet.

Cum sper c'ai să trăeşti ani lungi,
Tu la Casaţie-ai s'ajungi;
Dar, vai, când vorba e de rime,
Nu s'avansează la vechime!...

X.

Din Literatura Chineză

Intoarcerea în sat

Tânăr de tot am părăsit casa în care acum mă întorc încărcat de ani. N'am uitat graiul plin de farmec al satului nostru, cu toate că tâmplele mi-au albit de mult. Copiii mei mă privesc fără să mă recunoască, şi parcă surâsul lor mă 'ntreabă: Din ce ţară vii, călătorule?

Plimbare în primăvară

Pe arborii împurpuraţi şi pe munţii albaştri; soarele — apunând — străluceşte.

In nesfârşita câmpie, afară din oraş, iarba e de un verde neasemuit. Cei care se plimbă nici nu se gândesc că primăvara e pe sfârşite. Trec prin faţa pavilionului şi iarăşi se 'ntorc, călcând în picioare florile de pe cărări.

Evantaliul

Tânăra soţie stă pe divan, în camera parfumată, în care soţul a intrat în ajun, pentru întâia dată.

Ea ţine în mână un evantaliu pe care sunt scrise următoarele rânduri: „Când e cald şi nu bate vântul, sunt căutat şi preţuit; când e frig şi vântul suflă, sunt dispreţuit şi uitat".

Citind aceste rânduri, tânăra soţie se gândeşte la soţul ei şi cade pe gânduri.

„Inima soţului meu e tânără şi caldă, acum e lângă mine ca să-i răcoresc inima; dar când inima lui va fi rece şi nepăsătoare, atunci poate voi fi dispreţuită şi uitată".

T. AL. STAMATIAD

ROMANUL POLIŢIST

In jurul „Kimonoului înstelat"

Intr'un articol publicat săptămâna trecută, criticul Benjamin Crémieux, care a introdus pe Luigi Pirandello în Franţa, vorbind despre noua orientare a gustului public, constată triumful unanim al romanului zis „de aventuri".

Acest gen, care nu mai este rezervat exclusiv foiletoniştilor mediocri, ci a încăput pe mâna unor literaţi de valoare, pătrunde azi în cele mai înalte cercuri ale lectorilor. Intelectuali de frunte se cufundă în citirea „romanelor poliţiste", unde e mai multă invenţie şi documentaţie decât în alte povestiri epice, mai multă putere de observaţie şi stil, decât în majoritatea romanelor cu pretenţii

Benjamin Cremieux anunţă, ca sigură, o sinteză o romanului poliţist, opera de valoare care să fie pentru acest gen, ceeace Orlando furioso al lui Ariosto a fost pentru epopeia populară a epocei sale.

Nu ne înşelăm afirmând că romanul „Kimonoul înstelat" reprezintă o asemenea sinteză. Dacă mulţimea cititorilor găseşte în această carte ceeace-i satisface nevoia de senzaţional, intelectualul fin va descoperi surâsul de ironie, de satiră a genului, cu care autorul priveşte toată această lume de bandiţi, poliţişti şi aventurieri internaţionali.

„Kimonoul înstelat" nu seamănă cu nici una din lucrările anterioare ale d-lui Victor Eftimiu.

Acţiunea se petrece în colonia americană din capitala Franţei.

Eroul, Tom Sincler, doctor în filosofie şi estetică dela Boston, urmăreşte la Paris, o bandă de criminali din Statele-Unite. Peripeţiile acestei lupte dintre bandiţi şi inspectorul de siguranţă constitue intriga ultimei scrieri a d-lui Victor Eftimiu, de-o factură cu totul originală, în care evenimentele senzaţionale se împletesc cu observaţiile filosofice, cu procesul sufletesc al poliţistului-estet şi cu descrierea unor peisagii şi moravuri dintr'o lume inedită.

„Kimonoul înstelat", roman detectiv şi filosofic, va apare în acelaş timp în ediţie franceză, germană şi engleză.

Un volum de patru sute de pagini cu portretul autorului şi numeroase ilustraţii de I. Val, constitue ediţia românească.

Marele succes de librărie pe care, în aceste vremuri de criză, îl întâmpină ultimul roman al d-lui Victor Eftimiu, arată că mai există un public credincios scriitorilor săi favoriţi.

Cei ce ştiu să întreţină, reînoindu-se, interesul cititorului, vor fi urmaţi întotdeauna şi răsplătiţi, de admiratorii lor.

Cei ce doresc să-şi asigure posibilitatea de reuşită la examenele de admitere, trebuie să consulte apreciatul

CURS DE PREPARAŢIE

apărut în colaborarea d-lor

PETRE I. GHIAŢĂ şi ION ROTARU, distinşi autori de manuale didactice şi de numeroase lucrări de literatură pentru copii.

(Editura „Adeverul", 160 pag. Lei 40)

A apărut şi se află în librării:

H. SANIELEVICI

ALTE ORIZONTURI

studii şi polemici literare şi ştiinţifice, în cea mai mare parte inedite.

Un volum elegant de 334 pag. cu numeroase ilustraţii

Editura „Adeverul" S. A. Preţul 60 lei.

Cronica Sahului

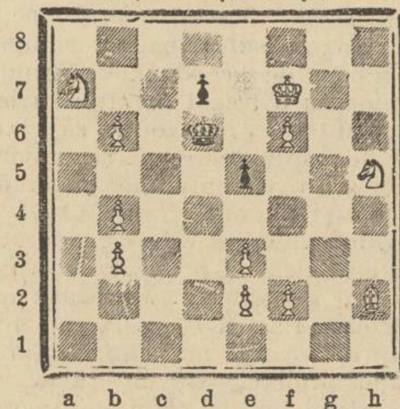
PROBLEMA No. 451

de **S. Thau**, Bucureşti

(inedită)

Negru:

Rd6, Pd7 şi é5 (3).

Alb:

Rf7, C 7 şi h5, Nh?, Pb3, b4, b6, é2, é3, f2 şi f6 (11).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

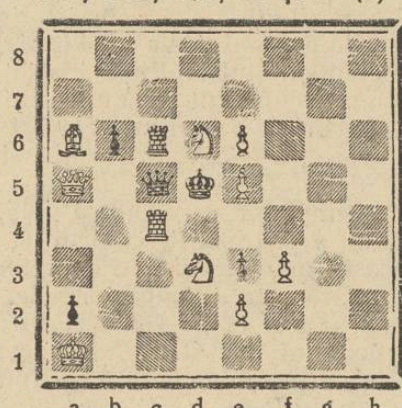
PROBLEMA No. 452

de **A. F. Ianovcic**, Soroca

(inedită)

Negru:

Rd5, Dc5, Pa2, b6 şi é3 (5).

Alb:

Ra1, Da5, Tc4 şi c6, Cd3 şi d6, Na6, Pé2, é5, é6 şi f3 (11)

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 208

Jucată în Decembrie 1931 într'un concurs din Rotterdam.

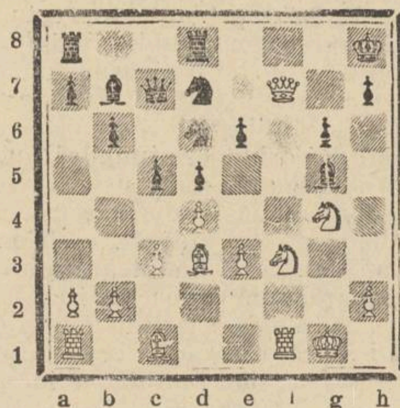
Alb: G. C. A. Oskam. **Negru: H. Rey.**

Partida pionului damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. é2—é3, é7—é6; 3. Nf1—d3, d7—d5; 4. Cb1—d2, c7—c5; 5. c2—c3, Cb8—d7; 6. f2—f4, Nf8—é7; 7. Cg1—h3, b7—b6; 8. Ch3—f2, Nc8—b7; 9 Dd1—f3, Dd8—c7; 10. 0—0, 0—0. 11. g2—g4, Tf8—d8; 12. g4—g5, Cf6—é8; 13. Cf2—g4, g7—g6?; 14. f4—f5; Né7×g5!, la é×f ar fi urmat: Ch6+, Rg7, (Rf7; N×f5!, g×f; D×f5 şi alb câştigă); C×f5+, g×f; D×f5 şi câştigă. 15. f5×é6, f7×é6; 16. Df3—f7+, Rg8—h8; 17. Cd2—f3!, nebunul din g5 n'are nici un loc bun de retragere, dar mutarea din text nu-l duce la pierderea damei albe? 17...., Cé8—d6, 18. Cf3×g5!!, la D×c6, ar fi

Situaţia partidei după a 17-a mutare a negrului.

Negru: Reys.

Alb: Oskam.

urmat Té8!. 18...., Cd6×f7; 19. Tf1×f7, Dc7—d6; alb ameninta: T×h7+, Rg8; Ch6+, Rf8; C×é6+, Ré8. N×g6+ mat 20. Tf7×h7+, Rh8—g8; 21. Cg4—h6+, Rg8—f8. 22. Th7—f7+, Rf8—é8; 23. Nd3×g6 Cd7—f8; Negrul are dama pentru cal şi nebun, dar situaţia sa e desperată; la Tdb8 alb ar fi continuat astfel: Th7+, Rf8 (Rd8; Cf7+ cu pierderea damei). Nd2! urmat de Tf1+. 24 Cg5—h7! admirabil jucat; ameninţă Cf6 mat 24...., Td8—b8; sau C×h7; T×h7+, Rf8; Nd2! urmat de Tf1+ 25. Tf7×b7+, Cf8×g6; 26. Ch7—f6+, Ré8—d8; 27. Ch6—f7+, Rd8—c8; 28. Cf7×d6+, Rc8—d8; 29. Tb7—d7+ mat.

O nouă partidă nemuritoare!

(Note după A. Becker în «Wiener Schach-Zeitung».

P. I. NEGREANU.

S. THAU.

Astăzi!

Păstraţi bonul

apărut în excelenta revista

REALITATEA ILUSTRATĂ

şi veţi câştiga 50.000 lei!

32 pagini, cu sute de fotografii în culori şi senzaţionale reportaje

De vânzare pretutindeni Preţul 10 Lei

„Aş vrea să ştiu"

O VECHE CITITOARE-C. Lung

Care sunt operele lui Henry Bernstein?

Principalele piese de teatru ale acestui dramaturg parizian, de-altfel aproape toate reprezentate pe scenele noastre sunt următoarele:

„Hoţul", „Vijelia", „Inconjurul", „In ghiară", „Israel", „Samson", „Când n'oi mai fi" (Après moi), „Asaltul", „Judith", „Melo".

ION HUŞDEA-Loco

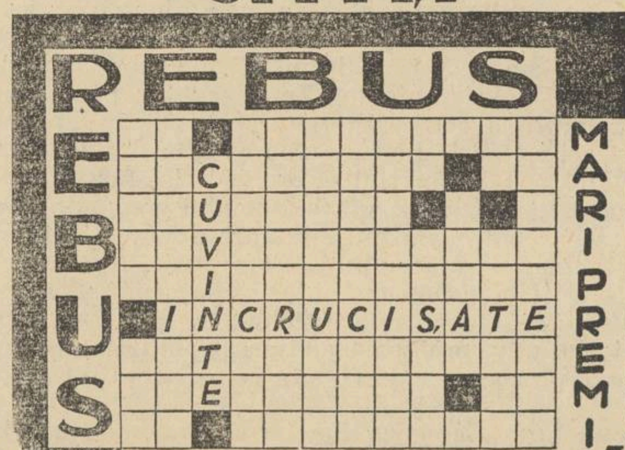
Care e filosofia lui Anatole France din volumul „Pe piatra albă"?

„Pe piatra albă" cuprinde două schiţe. Prima: Galion, înfăţişează o discuţie filosofică a unor tineri romani în forum, în epoca amurgului zeilor. Convorbirea se învârteşte în jurul viitoarei forme de credinţă religioasă. Intrucât vechile divinităţi încep să moară în sufletele credincioşilor, grupul de tineri filosofi, adunaţi în forum speculează asupra zeului, care va reuşi să se impună acestei epoci de scepticism general, emiţând fiecare câte un punct de vedere. Intre timp un grup de iudei, apostoli ai lui Christ, trec alături de ei, neobservaţi. Preocupaţi cu desăvârşire de problema religiei viitoare, tinerii Romani se pierd în speculaţii abstracte, îndepărtate şi nu văd revelaţia zilei, care le apare în faţa ochilor: „creştinismul".

Filosofia? Niciodată contemporanii nu înţeleg şi nu apreciază la justa lui valoare un eveniment istoric.

Aceeaş concluzie se desprinde d-altfel şi din excelenta schiţă a lui Anatole France „Le procurateur de Judée" (volumul „L'étui de nacre"), în care Pontius Pilat este arătat — ca neamintindu-şi măcar de existenţa lui Isus Christos, deşi istoria, în versiunea curentă — îi atribue o atitudine bine definită în procesul şi pedepsirea lui Christ.

A doua schiţă din volumul „Pe piatra albă" reprezintă o viziune a viitoarei societăţi comuniste, pe care Anatole France o înfăţişează în culori interesante şi relativ simpatice.

A apărut **Nou!**

CALATORIA UNUI ROMANCIER IN JURUL LUMII

New-York-Cuba-Panama-Hawai-San-Francisco - Japonia.

de Blasco Ibanez

traducere de H. SANIELEVICI

300 pagini **Lei 60**

Editura „Adeverul" S. A.

1300 numere apărute

conţine lucrări literare, de pedagogie, de educaţie, de ştiinţă popularizată ale scriitorilor români şi străini.

De vânzare la toate Librăriile din ţară.

Cereţi catalogul gratuit la Librăria „Universala" Alcalay & Co., Bucureşti.

Cărți și Reviste

PERPESSICIUS: Itinerar sentimental (poeme) (Edit. „Cultura Natională", 1932)

D. Perpessicius oferă un caz literar care poate părea curios la prima vedere, dar care e mai puțin rar decât s'ar crede. D-sa este în acelaș timp critic și poet. Ceeace e și mai ciudat: e poet liric și critic de-o imparțialitate care nu s'a desmințit aproape niciodată. Critica d-lui Perpessicius se deosebește, dealtfel, printr'o pasionată dragoste de frumos. (Pentrucă sunt vocații critice care pornesc dintr'o simplă groază de urât sau, chiar, dintr'o dragoste de urât însoțită de scârbă, analoagă cu atracția însoțită de repulsie a unor oameni pentru ceiace e murdar... Chestiune care merită, dealtfel, desvoltări mai lungi...). Bănuești că d. Perpessicius a devenit critic din plăcerea de-a citi și din nevoia invincibilă de-a exprima această plăcere. Asta nu înseamnă că d. Perpessicius, câteodată când i se ivește prilejul, nu știe să-și exprime și nemulțumirea pe care i-o aduce lectura unei cărți mediocre, nedesăvârșite sau inepte. Credem însă că nu înjură niciodată din plăcere ci dintr'o legitimă nevoie și dintr'un justificat desgust sau dispreț.

Luciditatea critică a d-lui Perpessicius se împacă foarte bine cu poezia d-sale. Lirismul său e limpede și spontan, având întotdeauna o ușoară notă de auto-ironie și de auto-persiflare. Aceasta nu exclude, însă, câteodată, un accent patetic, adeseori chiar o adâncă melancolie. E o poezie discretă, ușoară, fină. O însăilare de impresii proaspete, de imagini delaolaltă plastice și vaporoase, înșirate pe un ritm lin și degajat, ca în strofele acestea din „Cântec de seară":

Adormi la mine 'n brațe, frumoasă și ușoară,
Când seara 'ncet de arbori ca un hamac se prinde,
Când printre flori asemeni unei pisici se 'ntinde,
Când fiecare arbor îl schimbă 'ntr'o vioară.

Adormi la mine 'n brațe: zefirului voiu spune
Pe fruntea 'nfierbântată alene să-ți adie,
Urechilor micuțe să cânte-o melodie,
Culeasă din ruine, din vremile străbune...

D. Perpessicius își împletește lirismul cu mici întâmplări din viața cotidiană, ajungând astfel să realizeze o poezie intimă, molcomă și caldă, o poezie plină de viață și de sevă, fără elanuri zbuciumate dar fără prăbușiri. Intr'o vreme când poeții se iau la întrecere cu uraganele și cu fulgerele, cu șuvoaiele și avalanșele, într'o epocă de poezie așazisă „cosmică", poetul din „Scut și targă" și din „Itinerar sentimental" scrie strofe simple, limpezi și crude cum sunt acelea din „Rusticus amor":

In păr avea un ochiu de bou
— floare săracă —
Iar ochii ei trezeau ecou
de ochi de vacă;

Amurgu 'ncins se dizolva 'n
acid de fragă,
Și-un bou răzleț, netam-nesam
pornia să ragă...

Simplitatea aici — să ne grăbim să spunem — e numai în tonalitate. Imaginile sunt nouă și rafinate. D. Perpessicius cunoaște toate secretele transpunerilor de senzații și a metaforelor complexe. Știe mai bine decât oricine că „les parfums, les couleurs et les sons se répondent". Această simplitate și acest rafinament dau volumului de poeme al d-lui Perpessicius o notă originală și agreabilă. Amatorii de versuri vor ști s'o prețuiască.

MIRCEA DAMIAN: Celula No. 13

Inchisoarea Văcărești a oferit, în ultimii ani, un îmbelșugat material pentru literatură. A câștigat, cu acest prilej, o celebritate în plus și o gloriolă literară pe lângă renumele de monument istoric pe care i-l dădea o biserică veche și un arhondaric transformat astăzi în închisoare celulară. Trebue să constatăm că nu ne aducem aminte să fi existând altundeva o închisoare care să fi avut cinstea unor oaspeți scriitori, atât de grăbiți să-și imortalizeze amintirile și să-și celebreze gazdele. Vestitele închisori, cu renume mondial, Santé, Saint-Lazare sau Newgate își datoresc „bunul" renume faptului că au găzduit escroci internaționali, bandiți iluștri, anarhiști, oameni de stat, politiciani, bancheri frauduloși, financiari mondiali sau aventurieri de viță nobilă. Doar închisoarea Petru și Pavel din Petrograd a avut prilejul să vadă între zidurile ei scriitori renumiți, între alții pe Maxim Gorki.

Văcăreștii noștri se pot făli, dela răsboi încoace, nu numai cu faptul că au găzduit scriitori ci și cu acela că au dăruit cu generozitate motive de inspirație literară.

După „Poarta Neagră" a d-lui Tudor Arghezi și după „Florile de mucigai" ale aceluiaș, iată acum „Celula No. 13", o carte în care un scriitor tânăr, Mircea Damian, își publică un mic memorial, condensat și sugestiv, despre șaptezeci și cinci de nopți petrecute la Văcărești.

Mircea Damian a stat două luni și jumătate la închisoare pentru *lèse-majesté*, un fapt prea cunoscut, asupra căruia Damian nu insistă și care nu interesează aici. Constatăm că delictul pe care l-a săvârșit i-a dat prilej să scrie o carte. Putem spune, așadar, că această mică vilegiatură pe dealul Văcăreștilor i-a servit. A fost o experiență, penibilă desigur, plină de amărăciuni și de mizerii: omul din Mircea Damian a suferit și s'a revoltat. Insă scriitorul din el s'a bucurat. Dovada este ritmul exuberant, viu și tineresc al cărții și tonul mucalit, plin de humor (tragic câteodată) cu care Damian își povestește amintirile din închisoare.

Acest humor este caracteristic pentru scrisul lui Damian. Este una din cele mai simpatice calități ale talentului lui. Un humor care nu este niciodată forțat. Isvorăște natural și spontan. Este o calitate a firii lui Damian. Totuș este o deosebire între humorul lui Damian și acela al lui Mark Twain, de exemplu, (cu care Damian a fost asemănat la primul lui volum „Eu sau frate-meu", care l-a influențat și de a cărui influență cred că a scăpat). E un humor mult mai uman, gata oricând să se preschimbe în duioșie și patetică înțelegere a suferinței omenești. Sunt în „Celula No. 13" pagini halucinante. Transformarea sufletească a omului în închisoare, impresia aceea de singurătate iremediabilă, acel dureros sentiment de izolare și mai ales pervertire care se petrece pe nesimțite în sufletul celui închis — toate acestea sunt zugrăvite în culori realiste și sugestive.

Câteva notații, la întâmplare: „Ideea de a fi închis! Ideea aceasta îți inspiră o spaimă cumplită. Parcă nu mai ai nici o legătură cu viața și cu lumina. Și parcă nici în tine nu mai găsești viață și lumină. Gândurile nu mai trec dincolo de ziduri, și nici dorurile, nici ambițiile. Nici chiar visul nu depășește zidurile, și nici ura. Se învârtește în jurul tău, se izbește, material, de pereți, ura ta se întoarce împotriva ta înnăbușitoare și veninoasă, o simți în suflet și în gură!..." Sau spectacolul lanțurilor: „...Pe condamnații în lanțuri privindu-i parcă nici nu-i vezi. Vezi numai lanțurile și auzi zornăitul lor mărunt și sec. Nu înfioară și nu înspăimântă. Cutremură. Te cutremură mila, nu de omul în lanțuri, — ci de om în genere. Privind convoiul și ascultând zgomotul lanțurilor, încerci o senzație foarte ciudată: ți-e milă de tine...". Și, *pour la bonne bouche*, ceva despre moartea la închisoare: „De ce s'o mai fi ostenind Moartea să intre în spital? Că nu găsește mare lucru; un schelet, ale cărui oase sunt mâncate adesea de tuberculoză, sau un hoit cu ochi. Zace cu fața în sus de luni și ani de zile, fără visuri și fără dorinți. Nu se gândește nici la viață, nici la moarte. Nici la libertate nu se mai gândește. I-a rămas în creer numai noțiunea zăvorului și a zidului...". Toaleta mortului: „Mai întâi este desbrăcat de haine. Sunt ale Statului hainele, și Statul nu trebuie să fie nici furat, nici înșelat. Pe urmă, cadavrul e spălat... Oamenii îl spălă cu măturile, dela distanță...".

Și altele multe, la fel, notații crude, tablouri groaznice, presărate cu sarcasm dureros și humor macabru. Cartea lui Damian se citește cu dureroasă plăcere. E artă, dar este, mai ales, viață, viață simplă și îngrozitor de adevărată...

AL. A. PHILIPPIDE

D. H. LAWRENCE: L'amant de Lady Chatterley

Ceeace forma caracteristica esențială a literaturii engleze, umorul sec, a dispărut cu desăvârșire la câțiva scriitori engleji din epoca post-belică. Fantezismul și exaltarea revoluționară a lui Lawrence, cel mai mare dintre dânșii, marchează schimbarea profundă produsă în mentalitatea Britaniei, corespunzând sguduirilor economice.

Războiul fără cruțare al vieții în contra anchilozei, iată subiectul romanului acesta de scandal, expulzat de cenzura britanică peste graniță și răspândit în toată lumea — ca de obiceiu — de Francezi. Deaceeia, nu e o simplă întâmplare faptul că „cel ce primește palmele" în cartea asta este un lord, de cea mai autentică și veche speță, întors din războiu cu jumătatea inferioară a corpului paralizată pentru totdeauna. O dublă anchiloză: sufletească — datorită tradiției — și fizică. In contra amândorura, trebuie să ducă lupta o gâsculiță scoțiană, care poartă în sângele ei ereditatea vagă a unui tată, sănătos și viveur, și amintirea și mai vagă a unei aventuri de tinerețe cu un neamț vorbăreț și sentimental. Și Dumnezeu știe cât de vorbăreți și sentimentali pot fi nemții, chiar când sunt — sau, mai cu seamă, pentrucă sunt tineri și comit dragoste fizică. Deaceia, cu toate chemările inconștiente ale maternității în măruntaiele ei, cu toate revoltele înnăbușite ale sufletului ei mic burghez, Lady Constance Chatterley pierde net lupta aceasta inegală, predându-se cu arme și bagaje adversarului, soțul ei.

Noroc că, la momentul oportun, apare un aliat neașteptat, în persoana pădurarului soțului ei. E un revoltat social, deci un ratat al vieții. Deși răsboiul i-a dat ocazia să se ridice în ierarhie, a refuzat. Ceeace societatea nu iartă niciodată. Dar e, mai ales, un izolat. Singurătatea asta nu e un rezultat al misantropiei. Ea se datorește unei lungi experiențe sociale și sexuale ratate. Deaceea, Mellors — și cu el autorul — crede că toată criza actuală a Angliei se datorește mecanizării, care a adus o desensibilizare, o desexualizare a individului. Or, toată forța individualismului stătea în sexualitate. Ceeace îl face pe fostul locotenent din Indii și actual „Garde-chasse" pe lângă castelul din Wragby să aibă așa gânduri este faptul că n'a reușit să dea peste o femeie de aceiași lungime de undă sensuală cu emisiunea lui. Căci trebuie să observăm că Lawrence reia o veche teorie a lui Leon Blum că toată desnădejdea dragostei și a căsniciei stă în decalajul dintre trenurile de unde sensuale, provocătoare ale organismului, la bărbat și femee. Pentru ca acest decalaj să dispară, e necesar un acord al lungimilor de undă. Iată însă că între Lady Chatterley și Olivier Mellors se stabilește acest acord perfect. Și pentru amândoui începe o viață nouă.

Bărbatul, care a disprețuit societatea, va intra în vâltoarea ei, cu gândul să muncească și s'o transforme. Femeia îl va urma fără regret. Pentru asta, a fost necesară o lungă inițiere sexuală, în cursul căreia un bărbat — nu brutal, ci curajos și sincer în poftele sale — a reușit să distrugă într'însa toată pudoarea falsă inconștientă, acumulată în trupul ei și în trefundurile minții.

Cu toată abundența scenelor — foarte puternice — de dragoste, cartea nu e nici pornografică, nici vulgară. Căci „L'amant de Lady Chatterley" nu e un roman al dragostei, nici al voluptății. E un roman al sexualității, socotit ca un fel de cunoaștere, cel mai important fel de cunoaștere. Sensualismul proaspăt și sănătos este, pentru Lawrence, o condiție nu numai de cinestezie individuală, ci și de bună stare socială. E un organ al vieții, care nu poate lipsi, cum nu poate lipsi văzul sau auzul.

Interesant pentru arta lui Lawrence este felul cum reușește să detașeze senzația sexuală de individ și s'o creieze ca o stare de suflet, independentă. Asta apropie maniera lui de aceia a lui Proust, singurul analist care a putut să izoleze stări psihice. In această putere creatoare, deși analitică, de a da viață nu numai indivizilor, ci și senzațiilor stă tot farmecul operii romancierului englez.

Restul este filosofie confuză. Pe plan social, amestec de anarchism spiritual, antimecanizare, gandhism, și tagorism. Pe plan religios lupta în contra creștinismului, care a distrus vigoarea bărbaților și a femeilor. Ca etică, echilibrul dintre spirit și corp, curajul de a gândii sexualicește și lipsa de pudoare.

PAUL RAYNAL: Au soleil de l'instinct

Autorul piesei „Mormântul sub Arcul de Triumf" ne prezintă o piesă lirică și totodată austeră.

Decorul nu e mult schimbat. Pe scenă nu apar decât trei personagii și toată acțiunea exterioară e înlocuită printr'un dialog vehement.

Alban și Rémi sunt doi frați, foarte uniți și care iubesc pe aceiaș femee, Brigitta.

Alban se reîntoarce după o absență, în timpul căreia Brigitte fusese cu totul a lui Rémi. Cu toate cele întâmplate, Alban o iubește și i-ar răspunde cu aceiaș dragoste.

Dragostea lor pare foarte fericită, mai ales că Rémi mărturisește fratelui său că pasiunea ce avea pentru Brigitta e stinsă complect.

Alban povestește Brigittei convorbirea avută cu fratele său. Aceasta, rănită adânc în amorul propriu, destăinuește lui Rémi tot ce aflase.

Alban crede că scopul Brigittei e de a-l certa cu fratele său și atunci începe s'o urmărească cu ură, pândind un prilej de răzbunare. El o forțează să-i iubească pentruca apoi să aibă bucuria de a o părăsi.

Brigitte, învinsă, nu vede scăpare decât în sinucidere. Rémi însă o salvează în ultimul moment, obținând iertarea lui Alban.

Piesa, admirabil interpretată, e imaginea unei ambiții nobile. Psihologia personagiilor e pe alocurea neverosimilă, tonul e câteodată artificial, iar scopul urmărit de autor păcătuește adese ori printr'un exces de abstracțiuni.

BONAVENTURA TECCHI: Trei povestiri de dragoste

„Tre storie d'amour" sunt niște povestiri simple, aproape lipsite de intrigă și acțiune. Cu toate acestea autorul lor n'a publicat nimic de trei ani și un cititor atent ar descoperi în noua sa lucrare urmele unei munci atente și neîntrerupte.

Toată finețea lui Tecchi a constat, după formula clasică, în a masca arta, plan pe care l-a executat cu o stăpânire excepțională.

Autorul are un stil sobru și limpede; compoziția naturală și ușoară.

Cea mai frumoasă nuvelă e „Amalia".

In celelalte două ies în evidență aceleași calități, de care dispune maestrul.

Primele lucrări ale lui Bonaventura Tecchi promiteau mult. Prin ultima operă, autorul a dat mai mult chiar decât promisese.

D. Victor Eftimiu, solicitat de numeroșii d-sale lectori va semna mâine dimineață Sâmbătă 23 Aprilie (Sf. Gheorghe) ultimul d-sale roman „Kimonoul înstelat".

Autorul „Kimonoului înstelat" n'a acordat, pân'acum, autografe. Cititorii cari n'au cumpărat încă romanul d-lui Victor Eftimiu, îl vor găsi la administrația noastră, mâine dimineață, la ora 10.

Ediția II a „Kimonoului înstelat" urmând să apară fără ilustrațiile d-lui I. Val, îndemnăm pe bibliofili să-și procure ultimele exemplare, din prima ediție.

PARACELSUS

Viețile misterioase ale magilor și alchimiștilor, care, la începutul epocii moderne, au făcut trecerea dela religie la știință, au început să pasioneze lumea. Poate că nouile teorii științifice, care au predat universul forțelor tainice din câmpurile electromagnetice, au contribuit la această recrudescență a hermetismului. In orice caz, s'au readus în discuție figurile necunoscute ale magilor, căutând să se descopere partea de adevăr și de minciună, ce se ascundea sub „Kimonourile lor înstelate".

Paracelsus — un Faust al sec. XVI — a fost alchimist, astrolog, medic și filosof.

Filip-Aurel-Teofrast-Bompast de Hohenheim, sub numele lui adevărat, s'a născut la 1493, la Einsiedlen, în Elveția. Cantonul Schwytz, din care face parte orașul său natal, e o regiune muntoasă, care exercită o influență puternică asupra imaginației poulației. Copilul, deși plăpând, s'a deprins, sub supravegherea înțeleaptă a tatălui său, cu viața aspră a munților. El învăță de mic valoarea terapeutică a atâtor și atâtor ierburi, care creșteau în regiunea lor. Inclinația sa spre cercetare a fost adâncită de contactul acesta intim cu natura.

La vârsta de 9 ani, se mută cu familia în Carintia, unde putu cunoaște viața din mine, căci regiunea era bogată în plumb, mercur, aur și fier. Minele treziră gustul băiatului pentru ceiace trebuia să devie pasiunea vieții sale: Chimia. După știința ierburilor, aceia a metalelor: nu se putea o mai bună practică în vederea profesiunii de medic.

Dar pe lângă dorul de a cunoaște, natura sădise în sufletul său o nestăpânită dragoste pentru aventură și călătorii. De aceia, a început curând să cutreere în lung și în lat Europa, ca să cunoască locuri și să învețe lucruri nouă, fără să se poată însă fixa nicăeri.

Ani dearândul rătăcește pela universitățile celebre ale vremii: Viena, Colonia, Paris, Montpellier, Bologna, Padua, Oxford. Nicăeri nu se oprește destul ca să obție diploma, dar de pretutindeni pleacă desgustat de pedanteria oficială a profesorilor și de uscăciunea științei de catedră, de care va vorbi totdeauna cu un dispreț fără margini.

Dintre maeștrii săi, acela care a avut asupra lui o influență hotărâtoare, a fost abatele Johan Heidenberg din Würzburg, cu numele umanistic de Tritemius, care se ocupa cu alchimia, cu studiile cabalistice și magia. Dela acesta, a învățat Paracelsus principiile magnetismului și ale telepatiei. Pe urmele maestrului său, se pasionează și el de raporturile misterioase din Univers.

Știința, amestecată cu magie, pe care o practică fără încetare în peregrinările sale, stârnește pretutindeni protestul doctorilor oficiali, care văd lucind coarnele diavolului în succesele sale, altminteri inexplicabile pentru un om fără diplomă și fără latinească. Răspândirea științei medicale în limba vulgară era poate cea mai mare crimă ce i se reproșa.

Cea mai intensă activitate medicală a desfășurat-o ca chirurg de războiu, pe câmpurile de luptă din Olanda, Danemarca și Suedia.

Scoborând din Suedia, străbate Saxonia, Boemia, Ungaria, Transilvania, Polonia, Lituania, Rusia, Țările Românești, oprindu-se la Constantinopole, de unde trece spre Veneția. Din țară în țară, din neam în neam, adună o bogăție de cunoștinți, cum puțini o avuseseră **până la el.**

Și poate că ar fi pus capăt vagabondajului, dacă oriunde se opria n'ar fi întâlnit rezistența medicilor oficiali, care săreau îndată ce lua în îngrijire un bolnav mai ilustru. De unde venia? Cine era? Unde învățase? După o luptă scurtă, era nevoit să ridice cortul.

In 1536, Paracelsus publică *Chirurgia Magna* și ceva mai târziu *Philosophia Sagax* sau *Astronomia Magna*, opere care conțin sinteza doctrinelor sale.

După o nouă perioadă de vagabondaj, în care urile în contra lui sunt excitate la maximum, moare la Salzburg, în vârstă de 48 ani, obosit și plictisit, lăsându-și toată averea săracilor.

Doctrina lui Paracelsus înglobează medicina, filosofia și religia, pe care — ca un mag veritabil — nu le-a separat niciodată. Ea nu posedă o originalitate deosebită, fiind un amestec curios de Kabbalism, astrologie și filosofie hermetică sau alchimie.

Neseparând legile intelectuale și morale de cele fizice, el pretinde să expună un sistem unitar de forțe misterioase, care acționează fie în natură, fie în om.

Sistemul ontologic al lui Paracelsus presupune indiscutabile existența lui Dumnezeu și nemurirea sufletului. Creațiunea se divide în *macrocosm*, reprezentând universul, și *microcosm*, realizat în om. Acești doi termeni sunt asemenea și se repetă unul pe altul. Dumnezeu este centrul și circonferința totului.

Intre Dumnezeu, om și natură există o serie de relațiuni misterioase, de forțe operatoare, a căror acțiune continuă produce minunile ce le vedem. Crezând că omul este în raport cu toate virtuțile secrete ale universului, și că poate prin acțiunea sa să le domine sau să fie dominat de ele, Paracelus caută să descopere aceste relațiuni necunoscute.

Neputând găsi în mișcările materiei explicarea tuturor fenomenelor, el admite că germenii lucrărilor posedă în ei o forță nematerială, care în acțiunea ei este secondată de influența agenților externi: lumina, căldura, aerul, etc.

Acești germeni se numesc *aștrii*, ceeace denumim în mod vulgar cu acest nume fiind doar expresia lor superioară.

Macrocosmul se compune deci din cer și pământ, primul conducând mișcările celuilalt prin legătura ascunsă dintre germeni și aștri. Microcosmul (omul) reproduce această constituție, cerul lui fiind creerul. Aștrii universului au o influență asupra creerului, fără să-i constrângă însă libertatea, căci omul, prin energia imaginației, poate să-și aleagă proprietățile astrului și să se identifice după voie cu oricare. Puterea aceasta ocultă este magia.

Recunoscând anterioritatea și supremația energiei sufletești, doctrina lui Paracelsus este marcată de spiritualism.

In ceeace privește constituția materiei, o reduce, ca și Grecii, la 3 elemente: sarea, sulful și mercurul, care reprezintă pentru el mai mult niște principii abstracte: acela al consistenții, al combustiunii și al evaporării.

Acestea sunt aspectele sistemului paracelsian. E o doctrină ciudată, care are la bază alchimia și astrologia, dar se leagă prin multe fire de filosofia Kabbalei, de unele sisteme ale celor mai vechi filosofi greci și, mai cu seamă, de creștinism.

Căci acest doctor, acuzat toată viața de a purta diavolul în spada curioasă, cu care se încingea în permanență, a murit ca un bun creștin, recomandându-și sufletul Domnului. — *Calm*.

INSEMNĂRI

O nouă boală literară

Asistăm de câtăva vreme, în lumea noastră literară, la o epidemie ciudată. N'am putea spune cu preciziune când şi unde au apărut primele cazuri ale acestei molime stranii. Avem, însă, impresia că boala s'a manifestat în mai multe locuri deodată şi ne-am trezit cu ea când era în plină evoluţie. Probabil că, din pricina apariţiei ei neaşteptate şi nebănuite, nici nu s'au putut lua la timp măsurile de stăvilire şi de profilaxie. Dar să încercăm mai întâi să definim pe cât ne va fi cu putinţă simptomele şi caracterele acestei boale atât de molipsitoare şi de primejdioase.

Mai întâi boala aceasta nu apare decât la critici literari, în special la aceia din generaţia tânără, care au debutat după război. Ea s'ar putea defini în câteva cuvinte: frica de bun simţ. Intr'adevăr e ciudată această fobie. Ea consistă, deobicei, într'un refuz de-a vedea simplu şi limpede. Cel care e atins de această fobie caută mereu să complice lucrurile şi să încurce cât mai mult argumentele. Bănueşti demulteori că individul care execută această paradă subtilă e însufleţit de bune intenţii. Vrea, în toată sinceritatea, să vadă clar şi să pună lucrurile la punct. Dar buna lui voinţă este împiedecată de un demon ascuns şi şiret, care îl îndeamnă să aleagă drumuri întortochiate pentru a ajunge la rezultate simple. De ce? Ce este asta? Plăcerea de-a înfrunta primejdii? Gustul de aventură? Dragostea pentru dificultăţi inutile sau, pur şi simplu, frica să nu pară banal dacă ar alege drumul drept, luminos şi însorit?

Credem că mai este o explicaţie. Tinerii eseişti care practică aceste jocuri fac din critica lor un fel de surogat de creaţie literară: adică toarnă în foiletoanele şi cronicele lor literatură personală căreia nu i-au putut găsi o întrebuinţare. Din pricina aceasta se opresc în drum cu voluptate şi îngrămădesc cu plăcere piedicile în calea lor. Foiletoanele şi cronicele lor capătă, însă, prin aceasta, un aspect penibil de literatură avortată.

Ne plac şi nouă, într'un articol, divagaţiile şi popasurile, digresiile subtile şi amuzante, comparaţiile şi imaginile. Afirmăm chiar că o cronică literară, trebue, *prin ea însăş*, să ofere o plăcere artistică. Dar nu trebuie să uităm rostul ei ultim: acela de a expune şi explica o operă literară. Aici intervine, credem, neapărat rolul bunului simţ şi al lucidităţii. Ce este acest bun simţ critic şi această luciditate e lung şi greu de definit. E destul să ştim că aceste calităţi se simt şi, mai ales, se simte lipsa lor.

Groaza de banalitate, care caută să înlocuiască demulteori originalitatea de gândire, nu înseamnă, în literatură, nimic. Poate fi câteodată un stimulent pentru un talent real, în anii de debut. Când acest talent este precar, costeliv sau inexistent, groaza de banalitate se transformă lesne, în frică de bun simţ — o boală degradantă şi ruşinoasă.

Ar mai rămânea de spus că această fobie merge mână'n mână cu lipsa de gust — care nu mai este boală ci o inferioritate naturală şi o diformitate...

Dar aceasta cere câteva consideraţiuni deosebite. — *Ph.*

Intre P. Cerna şi D. Teleor

Se ştie că defunctul Dimitrie Teleor, pe lângă nuvelă, a cultivat şi versul umoristic, scriind şi numeroase epigrame. „Taţa", cum îi ziceau colegii de publicistică, a fost şi un asiduu colaborator al „Moftului Român" condus de Caragiale, revistă satirică în jurul căreia s'au grupat: Anton Bacalbaşa, G. Ranetti, D. Teleor, Dr. A. Ureche şi alţii.

Intr'o veche revistă literară de acum trei decenii, am găsit următoarele epigrame scrise de poetul P. Cerna:

LUI TELEOR

I.

In lumea glumei Teleor e rege,
A spus'o el şi pare-aşa să fie.
Miniştrii sunt epigramişti o mie
Şi lucrul de la sine se 'nţelege;
Miniştrii fac concepte pe hârtie
Iar el, ca un monarh, numai subscrie.

II.

El ştie epigrame câte stele!
Şi-amar îşi bate joc de cele rele
Căci nu le poate întrebuinţa —
Iar de-a găsit de spirit câteva,
Găsi un chip să-şi râdă şi de ele:
Le publică sub semnătura sa...

Aceste versuri se pare c'au fost scrise de poetul *Cerna* ca un răspuns la vre-o epigramă de-a *Ţaţei*, deoarece se remarcă uşor tonul polemic.

In orice caz, sunt unicele epigrame publicate de Cerna sub propria semnătură, — şi destul de spirituale. — *C. Săteanu.*

Hrisoavele lui Iacob Negruzzi

După moartea lui Iacob Negruzzi, o bună parte din documentele şi manuscrisele rămase, au fost aduse la Iaşi, în păstrarea nepotului defunctului, d. Mihai Negruzzi. Cea mai mare parte din ele privesc „Junimea". şi vor aduce, fără îndoială, multe date noui cu privire la activitatea acestei mişcări culturale.

Am avut prilejul să răsfoim hrisoavele şi documentele acestea.

Ceiace ne-a impresionat în mod deosebit, e un album de maxime şi cugetări, scrise de toţi membrii „Junimei".

Iacob Negruzzi, care era sufletul „Junimei", a obligat pe fiecare membru din societate să improvizeze câte o cugetare în acest album. Sunt peste o sută file scrise de tot ce a avut mai de seamă „Junimea".

Iată câteva din aceste cugetări:

Al. Beldiman (1880):

„Pesimismul este filosofia neputincioşilor. Aceasta boală uricioasă a timpului nostru, trebue combătută cu înverşunare, căci altminterea ajungem, în practică, acolo unde ne duce teoria, adică la nimic.

„Clasele sociale căzute în pesimism n'au alt viitor decât pieirea".

I. L. Caragiale:

„Negruzzi îmi cere să scriu un aforism... Stau... Fac nazuri... Negruzzi exclamă: Dacă ar avea Brăteanu atâta răbdare în politică, câtă am eu în literatură...".

Ion Creangă (1878):

„Ce este lumea şi noi într'însa? Totu-i vis, toate-s păreri: şi viaţă, şi plăceri, şi dureri, şi mângâieri; zi, măi frate, lume, şi te mântue"...

Mihail Eminescu:

„Grijile noastre pier prin minte şi înţelepciune, de vreun loc ce răsare domnind din apele mării: cerul deasupra îl schimbi, nu sufletul, marea trecând-o".

Al. Philippide 1881:

„Prostul vede întotdeauna fericirea în trecut şi nebunul în viitor".

Albumul este scris numai pe jumătate. D. Mihai Negruzzi, ne-a comunicat că restul filelor vor fi complectate de scriitorii contemporani începând cu d-nii Mihai Sadoveanu şi Octavian Goga.

In chipul acesta albumul va reprezenta gândurile a două lumi literare diferite.

Albumul va fi depus apoi în biblioteca Fundaţiei Ferdinand care se înfiinţează la Iaşi.

Un alt document important este acela cu privire la la războiul din 1877.

Când Ruşii au pornit războiul împotriva Turcilor, membrii „Junimii" s'au împărţit în trei tabere:

Prima era compusă din Mihail Eminescu, I. Creangă, P. Verussi, I. Melic, Conta, S. Bodnărescu, Miron Pompiliu şi Iacob Negruzzi. Ei susţineau că Ruşii vor învinge pe Turci.

A doua tabără era formată din: S. G. Vârgolici, P. P. Carp, Gh. Mârziu, G. M. Buicliu, D. G. Rosetti, V. Pogor şi S. Nanu. Aceştia pretindeau că Turcii vor învinge.

In fine, a treia tabără, din care făceau parte A. D. Xenopol, V. Burlă şi N. Ionescu credea că Ruşii vor fi bătuţi, dar nu de Turci.

Discuţiile au ţinut o noapte întreagă şi fiecare tabără susţinându-şi cu tărie credinţa, voia să convingă tabăra cealaltă.

Văzând că nu se poate ajunge la o înţelegere, Iacob Negruzzi a propus o soluţie împăciuitoare: să se facă un pariu, iar tabăra care va pierde, să plătească un banchet membrilor „Junimei". Combatanţii au primit soluţia şi Iacob Negruzzi a întocmit un proces verbal care a fost semnat de cei prezenţi...

Documentul acesta a fost găsit între hârtiile lui Iacob Negruzzi.

Un alt document important este dicţionarul Junimei. Sunt trecute acolo toate expresiile care aveau un înţeles special, la şedinţele Junimei.

Incepând cu „Borta rece", crâşma n care Creangă şi Eminescu îşi spuneau păsurile unul altuia, şi sfârşind cu „Caracuda", epitet cu care A. Naum a numit tinerii ce veneau la şedinţe şi aşteptau cu nerăbdare servirea cafelei, toate au fost trecute cu răbdare de Iacob Negruzzi.

Dicţionarul mai cuprinde şi datele biografice ale tuturor membrilor „Junimei".

Am mai văzut între hârtiile lui Iacob Negruzzi, numeroase scrisori de la Eminescu şi Veronica Micle; o foarte interesantă colecţie de versuri pornografice scrise de mâna lui Eminescu; şase volume de manuscrise respinse, între care găsim şi câteva nume care au ajuns azi celebre în literatura română; manuscrisul povestirii Harap Alb al lui Ion Creangă, etc...

Pentru clasarea şi publicarea acestor documente importante, d. Mihai Negruzzi va întruni la moşia sa din Hermeziu-Iaşi o reuniune de literaţi, critici şi ziarişti, în cursul verii. — *Maur Săveneanu.*

Un roman al d-lui Mihail Dragomirescu

După reportajul libidinos al d-nei Sarina Casvan „Trupul care-şi caută sufletul", pentru întregirea programului de editură, „Cartea Românească" a pus sub tipar un roman al d-lui Mihail Dragomirescu: „Copilul cu trei degete de aur".

Copilul e, probabil, Radu Bucov!

O iniţiativă frumoasă

Cetim în revista „Licăriri", care apare sub îngrijirea unui comitet de elevi la Dorohoi:

„Acum un an s'a înfiinţat în oraşul nostru „Biblioteca populară Mihail Eminescu". Nu cu vre-un ajutor al statului, nici de nişte oameni cu stare, ci de câţiva *elevi* cari, cu slabele lor resurse, au menţinut-o peste toate greutăţile uşor de închipuit.

Nu trebue oare încurajată această iniţiativă mai presus de simplele laude? N'ar trebui încurajaţi cei care au luat-o şi au reuşit să strângă peste o mie de volume ce îmbogăţesc bagajul intelectual — uneori atât de redus — necesar fiecăruia? Intrebări la care cred că un om conştient de cele făptuite nu va răspunde decât în sprijinul puţinilor muncitori.

Noi, o altă mână de elevi, nu avem putinţa de a face nimic altceva decât să le dăm această camaraderească îmbărbătare".

Iniţiativa elevilor din Dorohoi merită în adevăr o largă încurajare.

Astăzi, când abuzul de sport şi de cinematograf falsifică tot mai mult sufletul tinerei generaţii, preocuparea aceasta de carte e o excepţie reconfortantă.

„Nunta Domniţei Ruxanda"

In „Secolul", d. M. D. Ioanid semnează următoarele rânduri despre ultimul roman al d-lui Mihail Sadoveanu:

„*Nunta Domniţei Ruxanda,* spune d-sa, îmbină, în minunat mănunchiu, vechile însuşiri ale d-lui Sadoveanu, de vizionar al trecuului, de poet al inimii şi al naturii şi de vrăjitor al stilului cu o notă de caracteristică noutate: rapiditatea povestirii, sobrietatea ei sugestivă, mireasma şi culoarea vetustă a limbii. Plasticul se desprinde din concise trăsături aruncate cu aparenta uşurinţă de mână a artistului încercat. Totul — plan, povestire, stil — e cumpănit şi stăpânit de personalitatea autorului. Se vădeşte cu întreagă limpezime însuşirea pe care i-a remarcat-o d-l Ibrăileanu: „putinţa de a spune tot ce vrea, tot ce are de spus". Această putinţă tainică a d-lui Sadoveanu, e taina artei însăşi.

Optica autorului e trează chiar în cele mai neînsemnate amănunte. Iată unul: „Cum s'a văzut slobod, a stupit în palme, a pus mâna pe sabie şi se vede ce ispravă face, încât acuma numele lui bate asupra Lehiei ca viscolul". Şi un film vertiginos: „Craiul însuşi a înălţat sabia cea mare. Şi aşa fel au fost loviţi necredincioşii şi ucrainţii, încât în clipă au căzut pe spate şi au pornit în risipă. I-au tăiat pedeştrii Craiului cum au vrut; i-au măcinat în copitele cailor şleahticii trei ceasuri fără oprire, încât a fugit şi Hanul, a fugit şi Hmil şi nu s'au mai poprit până la marginea pustiurilor; iar acolo au stătut şi au stupit sânge, de scârbă".

O comemorare pioasă

Ateneul Popular „Iacob Negruzzi" are înscris în programul său de activitate cinstirea marilor dispăruţi români.

Ca o aplicare a acestui punct din statut, Ateneul a luat sub îngrijirea sa un număr de morminte din cimitirul Bellu, printre care se află şi acelea ale scriitorilor Petre Ispirescu, Oreste Georgescu, Emil Gârleanu, Matei Millo, Pictorul Luchian şi Ahil Popescu.

Pentru a sădi cultul morţilor în inima şi mintea generaţiilor viitoare s'a hotărît ca aranjamentele mormintelor să se facă de către copiii şcolilor din cartier, aşa că în prezent un număr de 60 de elevi şi eleve ai şcoalelor primare din Bellu, Şerban Vodă şi Filaret, lucrează la aranjarea acestor morminte.

Comitetul Ateneului a ales ziua de 23 Aprilie pentru comemorarea marilor dispăruţi.

La orele 4 p. m., în aleea principală a cimitirului Bellu, în faţa capelei, se va oficia serviciul divin de către toţi preoţii de la bisericile din cartier, în frunte cu părintele Gala Galaction, delegatul Sf. Patriarhii, şi cu concursul corului Municipiului.

Mărunte

■ Răspunsurile la ancheta noastră, primite de la d-nii Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Jean Bart, Ion Minulescu, Victor Eftimiu, Gala Galaction, se vor publica în numărul viitor.

Doamnă! Domnişoară! Domnule!

Fotografia dvs. şi acelor ce vă sunt dragi, trimitiţi-le revistei „MAGAZINUL" şi vor apărea gratuit în această minuuată publicaţiune.

Tuberculoşi!!

Mii de bolnavi vindecaţi!

Cereţi imediat cartea mea care tratează

Noua alimentaţie,

care a salvat pe mulţi. Aceasta poate fi utlizată în orice condiţiuni obicinuite de trai şi ajută la răpunerea mai rapidă a boalei. Transpiraţia nocturnă şi tusea dispar, greutatea corpului creşte şi calcarizarea treptată stinge boala.

Oameni serioşi

aparţinând savantei profesiuni a medicinei, confirmă excelenţa metodei mele şi-i recomandă călduros întrebuinţarea. Cu cât se începe mai de vreme tratamentul meu de nutriţie, cu atât mai bine.

Absolut gratuit

primiţi cartea mea, din care veţi afla adevărurile ştiinţifice cele mai nepreţuite. Deoarece editorul meu poate trimite în total numai

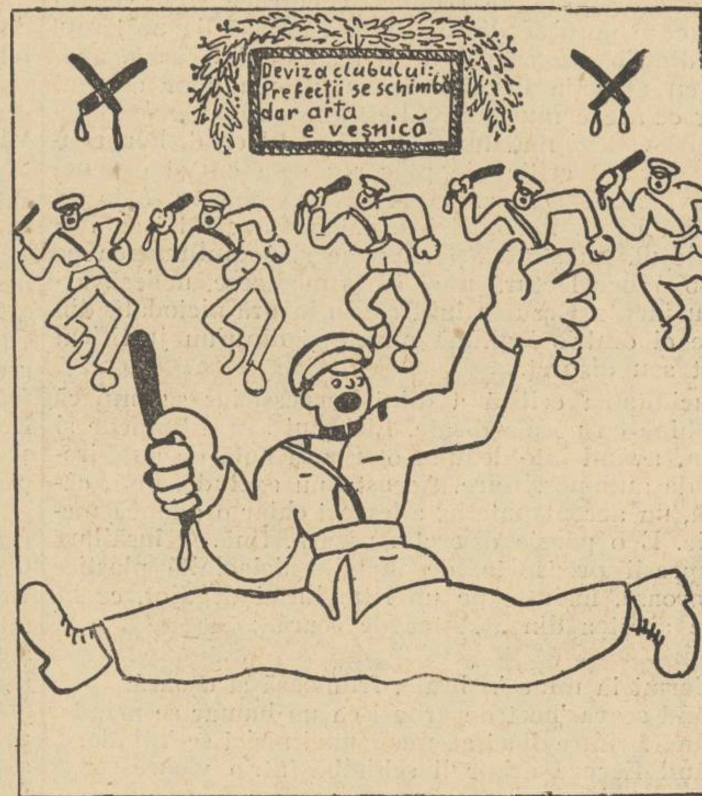
10.000 exemplare gratis,

scrieţi-mi imediat, ca să vă puteţi număra printre fericiţii primitori!

Adresaţi corespondenţa la:

Georg Fulgner, Berlin-Neuköln, Ringbahnstrasse 24, Abt. 586.

Modernism

Sergenţii din Capitală au înfiinţat un club de dans

Amintire artistică

— Cum, ticălosule, asta-s eu?

Soţia îmblânzitorului

— Ieşi, dacă 'ndrăzneşti, laşule! Dar ştiu eu, acolo eşti mai sigur!

CITIŢI AZI:

LECTURA No. 376

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

MORLEY ROBERTS

DON JUANUL MĂRILOR

Lei 5, Scrierea completă la chioşcari şi librari.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11